

T.C. ANADOLU ÜNİVERSİTESİ YAYINI NO: 2985
AÇIKÖĞRETİM FAKÜLTESİ YAYINI NO: 1939

RADYO VE TELEVİZYON HABERCİLİĞİ

Yazarlar

Prof.Dr. E. Nezih ORHON (Ünite 1, 3, 7)
Yrd.Doç.Dr. Özgül BİRSEN (Ünite 2, 5, 6)
Doç.Dr. İzlem VURAL (Ünite 4)
Dr. Dimitra DİMİTRAKOPOULOU (Ünite 8)

Editörler

Prof.Dr. E. Nezih ORHON
Yrd.Doç.Dr. Özlem ATAMAN

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Anadolu Üniversitesine aittir.
“Uzaktan Öğretim” tekniğine uygun olarak hazırlanan bu kitabın bütün hakları saklıdır.
İlgili kuruluştan izin almadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt
veya başka şekillerde çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz.

Copyright © 2013 by Anadolu University

All rights reserved

No part of this book may be reproduced or stored in a retrieval system, or transmitted
in any form or by any means mechanical, electronic, photocopy, magnetic tape or otherwise, without
permission in writing from the University.

UZAKTAN ÖĞRETİM TASARIM BİRİMİ

Genel Koordinatör

Doç.Dr. Müjgan Bozkaya

Genel Koordinatör Yardımcısı

Arş.Gör.Dr. İrem Erdem Aydın

Öğretim Tasarımcısı

Dr. Kadriye Uzun

Grafik Tasarım Yönetmenleri

Prof. Tevfik Fikret Uçar

Öğr.Gör. Cemalettin Yıldız

Öğr.Gör. Nilgün Salur

Dil Yazım Danışmanı

Okt. Kevser Candemir

Grafiker

Abmet Kökbudak

Kitap Koordinasyon Birimi

Uzm. Nermin Özgür

Kapak Düzeni

Prof. Tevfik Fikret Uçar

Öğr.Gör. Cemalettin Yıldız

Dizgi

Açıköğretim Fakültesi Dizgi Ekibi

Radyo ve Televizyon Haberciliği

ISBN

978-975-06-1645-7

1. Baskı

Bu kitap ANADOLU ÜNİVERSİTESİ Web-Ofset Tesislerinde 4.000 adet basılmıştır.

ESKİŞEHİR, Ocak 2013

İçindekiler

Önsöz	vii
-------------	-----

Radyo ve Televizyon Haberciliğinde Temel Kavramlar.....	2
GİRİŞ	3
TEMEL KAVRAMLAR	4
Haber	4
Radyo ve Televizyon Haberi	5
HABERİN ÖZELLİKLERİ.....	8
Radyo ve Televizyon Haberinin Özellikleri	9
HABER ÇEŞİTLERİ.....	10
Özet.....	12
Kendimizi Sınayalım.....	13
Okuma Parçası	14
Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı	16
Sıra Sizde Yanıt Anahtarı	16
Yararlanılan Kaynaklar.....	17

1. ÜNİTE

Radyo Haberciliği.....	18
HABER VE HABER DEĞERİ	19
Haber Değeri	20
RADYO HABERCİLİĞİ	20
Haber Kaynakları ve Haber Toplama Teknikleri	21
RADYO HABERİ YAZIM TEKNİKLERİ	23
Radyo Haberi Yazım Kuralları.....	26
RADYO HABER BÜLTENİNİN HAZIRLANMASI.....	27
Özet.....	30
Kendimizi Sınayalım.....	31
Okuma Parçası	32
Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı	32
Sıra Sizde Yanıt Anahtarı	32
Yararlanılan Kaynaklar.....	33

2. ÜNİTE

Televizyon Haberciliği.....	34
GİRİŞ	35
TELEVİZYON HABERCİLİĞİNİN TEKNİK BİÇİM VE ÖZELLİKLERİNE İLİŞKİN YAKLAŞIMLAR	35
TELEVİZYON HABERCİLİĞİNE İLİŞKİN KURUMSAL YAKLAŞIMLAR.....	37
Televizyon Haberinin İnşa Olduğunu Vurgulayan Yaklaşım.....	38
Televizyon Haberinin Yönlendirme Olduğunu Vurgulayan Yaklaşım	40
Televizyon Haberinin Yansıtma Olduğunu Vurgulayan Yaklaşım	41
Televizyon Haberinin Taklit Olduğunu Vurgulayan Yaklaşım	42
Televizyon Haberinin Eğlence-Gösteri Olduğunu Vurgulayan Yaklaşım..	43
Özet.....	45
Kendimizi Sınayalım.....	46
Okuma Parçası	47
Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı	48
Sıra Sizde Yanıt Anahtarı	48
Yararlanılan Kaynaklar.....	49

3. ÜNİTE

4. ÜNİTE

Radio ve Televizyon Haberi ve Mesleki Kişilikler	50
GİRİŞ	51
HABER	51
TELEVİZYON HABERİ	54
RADYO HABERİ	56
RADYO VE TELEVİZYON HABERCİSİ	58
Televizyon Habercisi	58
Radio Habercisi	59
Televizyon Haber Bülteni Yayın Sürecindeki Mesleki	59
Kişilikler	59
Muhabir	60
Kamera Operatörü (Kameraman)	61
Editör	62
Kurgu Operatörü	62
Görev Masası Yöneticisi	63
Haber Yapımcısı	64
Haber Yönetmeni	64
Haber Müdürü	64
Grafik Animasyon Operatörü	65
Arşiv Sorumlusu	65
TELEVİZYON HABER BÜLTENİ YAYIN SÜRECİNDEKİ MESLEKİ KİŞİLİKLER	66
Haber Yönetmeni	66
Spiker ve Anchor (Editör Sunucu)	66
Kamera Operatörü	67
Ses ve Işık Operatörü	67
Prompter Sorumlusu	68
Teknik Yönetmen	68
Yönetmen	68
RADYO HABER BÜLTENİ YAPIM VE YAYIN SÜRECİNDEKİ MESLEKİ KİŞİLİKLER	68
Program Müdürü	68
Haber Müdürü	69
Muhabir	69
Kurgu Montaj Operatörü	69
Spiker	70
Yapımcı	70
Teknik Yönetmen	70
Özet	71
Kendimizi Sınavalım	73
Kendimizi Sınavalım Yanıt Anahtarı	74
Sıra Sizde Yanıt Anahtarı	74
Yararlanılan Kaynaklar	75
Yararlanılan İnternet Kaynakları	75

5. ÜNİTE

Radio ve Televizyon Haberciliğinde Yapım-Yayın Süreçleri	76
RADYO YAYINININ TEMEL ÖZELLİKLERİ	77
Radio Resim Yapar	78
Radio Milyonlarla Konuşur	78

Radyo Hızlıdır.....	78
Radyonun Sınırları Yoktur	78
Radyo Kolay Ulaşılabiliridir	78
Radyo Ucuzdur.....	78
Radyo Yapısı Gereği Anlıktır.....	79
Arka Plan (Fon) Olarak Radyo.....	79
Radyo Seçicidir	79
Radyoda Boşluk Yoktur.....	79
Radyo Öğretir	79
Radyoda Müzik Vardır	79
Radyo Sürpriz Yapar	79
Radyo Parazitlerden Etkilenir	79
RADYODA PROGRAM YAPIM AŞAMALARI	80
Bant Programlar	80
Canlı Programlar.....	80
Karar Aşaması.....	80
Öneri Aşaması	81
Planlama Aşaması.....	81
Yazım Aşaması	82
Seslendirme Aşaması.....	83
Kurgu Aşaması.....	83
TELEVİZYON HABERCİLİĞİNDE YAPIM SÜREÇLERİ	84
Olayın Değerlendirilmesi	84
Olay ve Haber	85
Olayın Habere Dönüşümü.....	86
İnsan Girdisi	86
Teknoloji Girdisi.....	87
Haber ve Görüntüler.....	88
Haber ve Sesler	89
Haber ve Yeni Teknolojiler	90
Haber ve Kurgu.....	90
Ekonomik Bakış Açısı	91
Yerleşik Hikâye Kalıpları	92
Kaynak Sınırlılıkları	92
Kurumsal Güçler	92
Reklam Verenler.....	92
Kaynakların Kullanımı	92
Sapma ve Bozulmalar	92
Bölgesel İlgi	93
TELEVİZYON HABERCİLİĞİNDE YAYIN SÜREÇLERİ	93
Haberin Sunulması	93
Özet	95
Kendimizi Sınayalım	96
Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı	97
Sıra Sizde Yanıt Anahtarı	97
Yararlanılan Kaynaklar.....	98

Radyo ve Televizyon Haberciliğinde Röportaj Teknikleri .. 100

SÖYLEŞİ VE TÜRLERİ	101
RÖPORTAJ VE TÜRLERİ	103
RÖPORTAJA HAZIRLIK AŞAMALARI	105

6. ÜNİTE

RÖPORTAJ YAPIM SÜREÇLERİ	107
RÖPORTAJ VE SÖYLEŞİDE MEKÂN SEÇİMİ.....	109
Özet	111
Kendimizi Sınayalım	112
Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı	113
Sıra Sizde Yanıt Anahtarı	113
Yararlanılan Kaynaklar.....	113

7. ÜNİTE

Radyo ve Televizyon Haberciliğinde Mesleki Sorumluluklar

114

GİRİŞ	115
HABER	116
Haber ve Özelliği	116
Haber Değeri	117
HABERCİ.....	118
HABERCİLERİN GÖREV VE İLKELERİ.....	118
Radyo ve Televizyon Habercilerinin İlkeleri	122
Demokrasilerde Haberciliğin Rolü	123
Haber Medyasının Temel İşlevleri	124
Haber Medyasında Karşılaşılan Sorunlar	124
Sağlıklı Kamuoyunun Oluşturulması.....	125
Özet.....	126
Kendimizi Sınayalım.....	127
Okuma Parçası	128
Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı	129
Sıra Sizde Yanıt Anahtarı	130
Yararlanılan Kaynaklar.....	131

8. ÜNİTE

Radyo ve Televizyon Haberciliğinde Yeni İletişim Teknolojileri

132

GİRİŞ	133
DİJİTAL ÇAĞA GEÇİŞ	133
İnteraktivite ve Haberleşmenin Yeni Biçimleri Haberin Değeri, Haberin Gündemi ve Yeni İletişim Teknolojilerinin Objektifinden Haberin Yayılımı - Çağdaş Muhabirin Güncel Araçlarının Anlaşılması	136
Haberciliğe Yönelik Tekrarlar: Yeni Sosyal Medyayı Kullanarak Hikâyeye Ulaşmak	138
Yeni Medya İçin Yeni İzleyiciler	141
Toplum İçin Toplum ile Çalışmak	141
Haberciliğin İşlevi ve Habercilik Mesleğinin Geleceği	143
Özet.....	145
Kendimizi Sınayalım.....	146
Okuma Parçası	147
Kendimizi Sınayalım Yanıt Anahtarı	148
Sıra Sizde Yanıt Anahtarı	149
Yararlanılan Kaynaklar.....	149

Önsöz

Radyo ve Televizyon Haberciliği kitabınız uzaktan eğitim yoluyla ön lisans düzeyinde Radyo-Televizyon Haberciliği eğitimi almak isteyen öğrencilere yönelik olarak hazırlanmıştır. Bu kitabın temel amacı radyo ve televizyonda haberciliğin ne olduğunu, nasıl yapıldığını ve temel bileşenlerinin neler olduğunu aktarabilmektir. Son dönemde yeni iletişim ortamlarında dikkati çeken bir şekilde yer alan haberciliğin de ne tür özellikler gösterdiğini sergilemeyi amaç edindik.

Bu kitapta öncelikle radyo ve televizyon haberciliğinde temel kavramlar sunulmaya çalışılmıştır. Devamında radyo ve televizyon haberciliği alanlarına daha derinlemesine yer verilmiştir. Haber ve haberci ile farklı mesleki roller yansıtılmaya çalışılmıştır. Radyo ve televizyon haberciliğindeki yapım ve yayına ilişkin temel öğeler incelenmiş, farklı program türleri sergilenmiştir. Hangi ortamda olursa olsun ve neredeyse vazgeçilmez sayılan röportaj teknikleri açıklanmıştır. Elbette, her meslek dalında olduğu gibi radyo ve televizyon haberciliğinde de mesleki sorumluluklar işaret edilmiştir. Belki de en dikkati çeken son bölüm olmuştur. Radyo ve televizyon haberciliğinin yeni iletişim teknolojileri ile aldığı boyut, haberciliğin yönelimleri ve yeni yaklaşımlar da bu kitapta yer almaktadır.

Radyo ve Televizyon Haberciliği kitabı birçok kişinin yoğun emeğiyle ve katkılarıyla hazırlandı. Emeği geçen herkese şükran borçluyuz. Bu kitabın ortaya çıkmasında gösterdikleri özverili çaba için ünite yazarları meslektaşlarımız Doç.Dr. İzlem Vural'a, Yrd.Doç.Dr. Özgül Birsen'e ve Dr. Dimitra Dimitrakopoulou'na içtenlikle teşekkür ederiz. Kitabın dizgi ve basım işlerinde emeklerini esirgemeyen A.Ö.F. dizgi birimine, dil ve yazım danışmanlarına, ölçme değerlendirme sorumlularına, grafik tasarımcılarına ve diğer emeği geçen herkese sonsuz teşekkür ederim. Bu kitap adı geçen ve geçmeyen birçok kahramanın eseridir. Çalışmalarını evlerine götürerek yaptıkları düzeltmeler ile kitabın zamanında en iyi şekilde yetişmesini sağlayan birçok dost bu kitabın kahramanıdır.

Bu kitapta dikkati çeken son bir noktayı daha vurgulamak isterim. Anadolu Üniversitesi, Açık Öğretim Fakültesi'nin sınırları artık küreseldir. Bu kitapta yurt dışından yazar kullanılması iki noktayı işaret etmektedir. Birincisi, Açık Öğretim Fakültesi programlarının uluslararası alandaki yeri, işbirlikleri, sağladığı güven ve karşılıklı temin ettiği geçerliliktir. İkincisi ise bilginin sınırlarına ilişkindir. Bu kitap, bilginin sınırlarının ortadan kaldırıldığını da işaret etmeye çalışmaktadır. Böylesine önemli ve örnek ilk adımda yer aldığı için Dr. Dimitra Dimitrakopoulou'na teşekkürlerimizi sunuyoruz. Belirtilen nedenlerle, Radyo ve Televizyon Haberciliği kitabı ulusal ve uluslararası bir eser olarak da değerlendirilmelidir.

Editörler

Prof.Dr. E. Nezih ORHON

Yrd.Doç.Dr. Özlem ATAMAN

RADYO VE TELEVİZYON HABERCİLİĞİ

Amaçlarımız

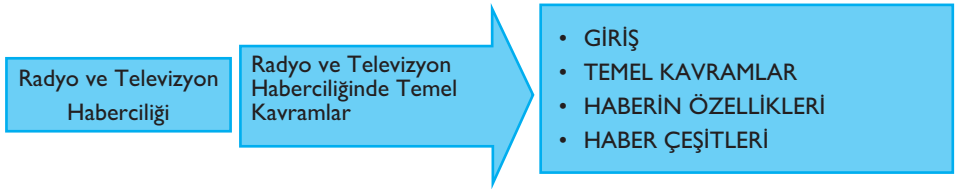
Bu üniteyi tamamladıktan sonra;

- 👁 Habere ilişkin temel tanımları açıklayabilecek,
- 👁 Haberin özelliklerini tartışabilecek,
- 👁 Haber çeşitlerini tartışabilecek bilgi ve becerilere sahip olacaksınız.

Anahtar Kavramlar

- Haber
- Haber Değeri
- Radyo Haberi
- Televizyon Haberi
- Haber Çeşitleri

İçerik Haritası

Radyo ve Televizyon Haberciliğinde Temel Kavramlar

GİRİŞ

Radyo ve televizyonun günlük yaşamın bir parçası haline gelmesiyle beraber birçok şeyin değişmeye başladığını biliyoruz. Aile içi yaşantı, bireyler arası iletişim, kültürel ürünleri tüketme alışkanlığı, değişime uğrayan birçok şeyden sadece birkaçıdır. Bu kitle iletişim araçları, değişik program seçenekleriyle farklı gereksinimleri karşılamakta, insanın dünyayı, dış gerçekliği anlama aracı haline gelmektedirler.

Radyo ve televizyon günlük hayata o kadar girmiştir ki, günlük sohbetlerin bir kısmı onların içeriğinden kaynaklanmakta, dünya olaylarının takibi, son dakika olayları ve pek çok şey onların aracılığı ile izlenmektedir. Bir gece önceki haberler, spor karşılaşması, önemli bir konuyla ilgili bir tartışma programı; hepsi radyo ve televizyon aracılığı ile günlük konuşmaların parçası haline gelmiştir. Eğlence-den eğitime, dramadan habere birçok radyo ve televizyon programı kendine özgü biçimleri ve yapılarıyla toplumun ilgi odaklarından olmaktadır. Bir anlamda, görsel ve işitsel bir araç olmanın ötesinde radyo ve televizyonu bu derece dolu gösteren de içerdiği programlardaki çeşitlilik ve onların da kendi içlerindeki farklı biçimlenmeler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Resim 1.1

Kaynak: http://www.voanews.com/deewa/images/St-21-NW_450_328.jpg
Erişim: 05.05.2010

Resim 1.2

Kaynak: <http://www.guardian.co.uk/media/mediaguardian-100-2009+television>
Erişim: 05.05.2010

Günümüz insanı, evlerde baş köşeyi alan radyo ve televizyonda sergilenen farklı birçok program aracılığıyla bir anlamda evden çıkmadan toplumsal hayatının belli ihtiyaçlarını bu şekilde karşılar olmuştur. Denebilir ki, radyo ve televizyon programları dünyayı eve taşımakta, bireyin dünya ile olan bağını oluşturmaktadır. Radyo ve televizyon kolay erişilebilir, dinlenebilir ve izlenebilir araçlardır. Radyo dinlemek ve televizyon izlemek için para harcamaya, okuryazar olmaya, elit bir kültüre sahip olmaya, günlük yaşam alanını değiştirmeye gerek yoktur. Radyo ve televizyon, sadece birey açısından değil toplum açısından da hayatın vazgeçilmez parçalarındandır. Radyo ve televizyonun olmadığı bir dünya çoğu insana renksiz ve boş görünmektedir. Bu durum, radyo ve televizyon programlarındaki çeşitliliğinin yarattığı renkli yeni hayat biçimini hayatın doğal biçimi, kültürü olarak algılamakta kaynaklanmaktadır. Günlük hayatta, radyo ve televizyonun kahramanları gibi giyinmeye, konuşmaya çalışan; güzeli, iyiyi, kötüyü programlardaki olaylara dayanarak tanımlayan insanlar için radyo ve televizyon bir tür referans haline gelmiştir.

Radyo ve televizyonun günlük hayata yoğun olarak girmesi, boş zamanı değerlendirmenin en yaygın ve kolay aracı olması ona bazı işlevler yüklemiştir. Eğlence programları eğlendirme, haber programları haber ve bilgi verme, eğitim programları da eğitime görevini yerine getirmeye çalışırlar. Bu programların dışında yer alan veya bu programların bir araya gelmesinden ortaya çıkmış programları görmek de mümkündür. Radyo ve televizyonda yer alan tüm programlar üstlendikleri görevleri farklı içerik düzenlemeleri, farklı biçimler, sunum teknikleri, işitsel ve görsel uygulamalar ile yerine getirirler. Daha çok izleyiciye ulaşma isteği bu uygulamalarda yenilik arayışını güdülerken kurumsal hedefler, teknolojik olanak ve sınırlılıklar, ideolojik bağlanmalar radyo ve televizyon yayıncılığını biçimlendiren temel etmenlerdir.

Bu etmenlerin buluşma noktalarından biri ve belki de en çarpıcısı haber programlarıdır. Haber programları kamuoyunu doğru, çok yanlı, çok boyutlu, hızlı, inanılır ve güvenilir bir şekilde bilgilendirmeyi amaçlar. Bu amaç doğrultusunda radyo ve televizyonun sahip olduğu teknoloji çerçevesinde tüm görsel ve işitsel imkanlar kullanılır. Bu durum, hem haberin amaçlarından, hem de yukarıda belirtilen etmenlerden kaynaklanır.

TEMEL KAVRAMLAR

Haber

Resim 1.3

Kaynak: http://www.izfas.com.tr/images2/img/901/Image/basin_odasi/baberler1_k.jpg
Erişim: 02.05.2010

İster gazetecilik diyelim, ister habercilik diyelim, sonuçta her iki ifadenin de ortak ürünü haberdur. Haber, ‘yenileri’, ‘yeni olan’ şeyleri ifade etmektedir. Haber, temelde 5N ve 1K olarak adlandırılan “Ne, Nerede, Ne zaman, Neden, Nasıl ve Kim” sorularına yanıt verebilmelidir. Haber her an, her yerden, ülkenin ve dünyanın dört bir yanından derlenen olayların doğru, inanılır, hızlı, çok yanlı, çok boyutlu sunumudur. İster bir sokak ilerden olsun, ister binlerce kilometre uzaktan olsun; içinde yaşadığı-

mız sokağa, ülkeye, bölgeye, dünyaya ait bilgi önemli hale gelmektedir. Bunun en temel nedeni, en yalın tanımıyla “bize ait olup biteni bilme” gerekliliğidir. Radyo ve televizyon haberleri de tüm bu oluşlarla ilgili bilgileri edinmede en ucuz ve kolay erişilebilir programlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ekonomik ve siyasal ilişkiler nedeniyle gün geçtikçe artan talebin daha da önemli kıldığı haber programları daha fazla bilgiyi, günlük olayı dinleyici ve izleyicilere aktarmaya başlamıştır. Elbette, sıradan bir olayın haber olarak yer bulması ne izleyen ne de dinleyen beklentilerine cevap verecek ne de haberin taşıdığı özelliklere uygun olacaktır.

Belirtilen noktalara bağlı olarak haberin tanımı farklı şekillerde yer almaktadır. Haber, insanları bilgilendirir ve aydınlatır. Belli bir zamana bağlı olarak yer alır. İnsanları veya belli insan gruplarını ilgilendiren olayları ve sorunları aktarır. İnsanların ilgilerini çeken olaylar karşısındaki meraklarına yanıt olan bilgileri aktarmayı amaçlar.

Haberin toplumsal hayat üzerindeki rolünü de vurgulamakta fayda var. Haber, alıcı hedef kitleye ortak deneyimlere sahip olma şansını vermek ile birlikte açık bir toplumun temin edilebilmesinde de rol oynamış olur. Haberciliğin, sıklıkla yer verdiği konular bakımından da değerlendirildiğinde siyasal yaşam üzerindeki rolünü de düşünmemiz gerekir. Birçoğumuz politika ile ilgili haberleri kolaylıkla hatırlayacaktır. Bu yaklaşımlar açısından, ister siyasal hayat olsun, ister günlük hayat olsun, haberin rolü bir tür gözlemcilik olarak da tarif edilebilir.

Haber: Haber insanları bilgilendirir. Olaylara ve sorunlara ilişkin bilgileri aktarır. İlginç ve merak uyandıran olaylara karşı insanları bilgilendirir.

Radyo ve Televizyon Haberi

Haberin yanıt vermesi beklenen temel soruları dikkate alan, doğrulanabilir ve benzeri nitelikleri taşıyan olay, durum ve açıklamaların haber niteliğini kazanması onların haber olarak radyo ve televizyonda yer almasını garanti altına almaz. Bir olay veya durum, haber olmasına karar verildiğinde ise uzun bir işleme süreci sonrasında izleyenle ekranda buluşabilir. Bu süreç üç temel bölümü içerir:

- Neyin takip edileceğini seçmek
- Hikayede neyin merkeze alınacağına karar vermek
- Hikayenin nasıl anlatılacağına karar vermek

Hangi olayın haber yapılacağına karar verilmesi ilk adımı oluşturmaktadır. Olaylar içinden bir eleme yapılmaktadır. Bu noktada seçimi belirleyen sayısız etken vardır. Ekonomik olarak olaya ulaşılabilirlik, olayın haber olmasındaki maliyeti, zaman sınırlılıkları, olayın izleyici için önemi, genel kurum hedefleri, genel politik ortam ve daha birçok etken haber olup olmamayı belirlemektedir. İkinci adım ise haber olacak olayın ne şekilde işleneceği üzerinedir. Aktarılacak olayda neyin merkeze alınacağı ve nasıl bir çerçevede işleneceği belirlenir. Bu aşamada teknoloji de belirleyici olmaktadır.

Olayın habere dönüşümü: Takip edeceğimiz olayı belirledikten sonra hikayede neyi merkeze alacağımızı ve bunu nasıl anlatacağımızı belirlemeliyiz.

Resim 1.4**Kaynak:**

<http://galeri.milliyet.com.tr/tamsayfa/20060217yurdum/foto/20.jpg>
Erişim: 02.05.2010

Mikrofonun ve kameranın kullanım biçimi ve yer verdiği olaylar çerçeveyi belirler. Araçların kayıt özellikleri, açıları, ölçeği, kullandığı objektifler, mikrofon özellikleri ve diğer özellikleri kaydedilen olayı belli bir çerçevenin içine yerleştirmektedir. Haberi yapanların bakış açıları, bakışlarında taşıdıkları değer yargıları da teknolojinin belirlediği çerçevede önemli bir rol oynamaktadır. Üçüncü adımda ise tespit edilmiş olaylar, sunumlar yapım sonrası sürece aktarılır. Bu süreç, kurgulama süreci olarak da görülmektedir. Kaydedilmiş olayların dışındaki arşiv malzemeleri, diğer sesler, tekrar oynatmalar, görüntüyü dondurma, ses efektleri, alt yazı, dip müzik, yavaş ve hızlı oynatma, canlandırma ve grafik gibi eklemelerin yapıldığı süreçtir. Bir anlamda olayı haber olarak daha canlı, albenili kılma işlemidir. Kurgudan çıkan haber editörlerce seçilir, düzeltmeler varsa yapılır ve yayın için sıraya konulur. Sıraya giren haber diğer haberlerin yer aldığı bülten içindeki akışta izleyenlere ulaştırılır. Radyo veya televizyon sunucusu haberi izleyiciye tanıtır ve haber ortalama iki veya üç dakikalık ömrü ile dinleyen ve izleyenlere ulaşır.

Olayın haber olmasına karar verilmesinde yer alan temel belirleyiciler haberin yayına çıktığı son ana kadar geçerlidir. Ticari kaygılar, habercilikte kullanılan yerleşik hikaye kalıpları, olaya ayrılan zaman, yer, boşluk, ele alınan olay kesiti gibi sınırlılıklar, kurumsal yapı, sahip-kontrol etkisi, bilgi kaynaklarının kullanılması ve bilgi kaynaklarının taraflılığı, haber aktarmadaki mesleki ve istatistiki sapmalar, tercihler, içinde bulunulan siyasi, politik yapı ve tüm bunları çerçeveleyen ideolojik atmosfer, olayın radyoda duyulduğu veya ekranda izlenildiği ana kadar yer alan temel belirleyiciler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Olayın haber olarak alıcısı ile buluşmasında belirleyici olan diğer öge ise teknolojidir. Radyo için ses, televizyon için görüntü ve ses yoksa haber de yoktur. Bu parçaları var kılan da teknolojidir.

Resim 1.5

Kaynak: http://www.broadcast-integration.com/image/users/115145/ftp/my_files/NBC_Nightly_News_Broadcast.jpg Erişim: 07.05.2010

Görüntü ve sesin kaydedilmesi, kurguda istenilen işlemleri yapan teknoloji, ortaya çıkan sonuçların yer aldığı yayın, haberin ulaştırılışı tamamen teknolojinin eseridir. Teknoloji de kendi içersinde tercihlerden oluşmaktadır. Kendisini kullanana tercih yapma olanağı sunmaktadır. Son dönemde yer bulan teknolojik değişiklikleri hatırlamak teknolojinin ne derece etkili olduğunu sergilemede önemli olacaktır. Özellikle, mikrofonların ve kameraların, kurgu ünitelerinin, yayın cihazlarının, televizyonların kullandığı yeni sayısal sistemler her zamankinden farklı şartlar sunar hale gelmiştir. Sesin ve görüntünün sayısal olarak oluşumundaki her bir elektronik noktacı ile oynamak mümkün olmuştur. Olayda tespit edilecek ses ve görüntü için her zamankinden daha duyarlı mikrofonlar ve kameralar kullanılmaya başlanmıştır. Sayısal teknoloji ile uydular sayesinde canlı yayınlar daha sıkça yer bulur hale gelmiştir. Zaman ve mekan farkının getirdiği sınırlamalar ortadan kalkmış, her an her yerden bilgi akışı sağlanır hale gelmiştir. Analog teknolojiye yer alan aktarım hatları yerine yerden uyduya ve uydudan tekrar yere gönderilen görsel, işitsel kodlar sadece birkaç saniye fark ile duyulabilir ve izlenebilir hale gelmiştir. Aynı zamanda, Internet üzerinden radyo ve televizyon yayınlarının artması da haberlerin aktarımı için daha farklı fırsatları ortaya çıkarmaktadır.

Belirtildiği gibi, olayın haber olmasındaki süreç görünen ve görünmeyen birçok belirleyiciye bağlıdır. Sonuçta, olay haber olarak radyolardan yayınlandığında veya televizyon ekranlarına geldiğinde artık bir biçime sahiptir. Olay bir biçime dönüştürülerek alıcının karşısına çıkmaktadır. Bu dönüşüm haberciliğe ve teknolojiye ilişkin etmenlerin dışında, radyo ve televizyon kuruluşlarının yapısal özelliğine de bağlıdır.

Radyo ve televizyon haberinde neyin takip edileceğine ilişkin temel süreçleri nasıl ifade edebilirsiniz?

SIRA SİZDE

HABERİN ÖZELLİKLERİ

Bir haber öncelikle doğrulanabilir nitelikte olmalıdır. Tek bir insanın verilecek haber ile ilgilenmesi hedeflenmediğinden olabildiğince çok sayıda insanı ilgilendiriyor olmalıdır. İlginç olmalıdır. Alandan gelen bir ifade ile belirtilecek olursa da küçük insanların yaptığı büyük şeyler, büyük insanların yaptığı küçük şeyler genellikle ilginçtir. Şok yaratan, çatışma içeren olaylar, belli tarihlerin ortaya koyduğu durumlar veya bunların önemleri olaya haber niteliği kazandırır. Yakınımızda olan şeylerden haberdar olma isteği, yani olayların yakınlığı, taşıdıkları duygusallık da olayların haber olma ihtimalini artırır. Sıklıkla tekrarlanan durumlar, örneğin şehrin belli bir bölümündeki hırsızlıklar, tartışılan konu ve olaylar, belli konularda uyarıcı nitelikte olan bilgiler de haber niteliği kazanırlar. Toplumca tanınan insanların yaptıkları, ilk defa meydana gelen olaylar veya benzersiz olaylar da haber değeri bulunup değerlendirmeye alınırlar. Bunların yanında, eğitici olarak görülebilen bazı olaylar, durumlar, bilgiler de haber niteliği kazanırlar. Sonuç olarak, ne zaman, nerede, kim, neden ve nasıl sorularına yanıtın arandığı, doğrulanabilir olan olaylar, durumlar, açıklamalar haber değeri taşırlar.

Haberin hedef kitlesi ile buluşabilmesi için ilginç ve çekici bulunması gerekir. Farklı ve sıra dışı olayların haber olma değeri daha yüksektir. İlginç olan haberin izleyici tarafından izlenme ve takip edilme ihtimali de daha yüksek olacaktır. O halde, günlük olağan olayların dışında gelişen olayların ilgi çekeceğini hatırlamamız gerekir. Bir haberin ilgi çekici olması, insanlara ilginç gelmesi kadar onlar için anlam da ifade etmesi gerekir. İnsanların hayatlarında belirli bir öneme sahip olan olayların haber olma ihtimali de bu haberlerin izlenme ihtimali de yüksektir. Bir anlamda haberin önemli olması kendisine ayrıcalık kazandırabilir.

Haberin izleyici için anlamlı ve önemli olabilmesi için aynı zamanda belirli bir zaman dilimi içersinde üretilmiş olması gerekir. Haber, bir tür son tarihi olan gıda maddesi gibidir. İzleyiciyi ilgilendireceği zamanın dışında işlenen haber, beklenen öneme sahip olmayacak ve alıcısını bulamayacaktır. O halde, haberin izleyicisi düşünülerek güncel de olması gerekir. Zamana ilişkin özelliğin yanında coğrafik, yani mekâna ilişkin yakınlık da son derece önemlidir. İnsanlar yakın çevrelerinde olan ve önem taşıyan olaylara karşı daha hassastırlar. Yaşadığımız bir binada olan veya mahallemizde ortaya çıkan bir durum, bir başka ülkede olan benzer bir duruma göre çok daha fazla dikkat çekici olacaktır. Bu yönde olan bir haber izleyicinin habere daha fazla önem vermesini sağlayacaktır.

Olayların devam etmesi bir yerde haberin var oluş koşullarını da belirler. O halde, olayın veya belli bir durumun devam ediyor olması haberin geçerliliğini de belirler. Olayın sona ermesi halinde haberin de üretilmesi için nedenler ortadan kalkmış demektir. Bu noktada önemli olan bir başka konu ise olayın geçerli olduğu ve haberleştirildiği süreçte aktarılış biçimidir. Dikkat edilecek olunursa, özellikle radyo ve televizyon haberciliğinde sıkça başvurulan yöntemlerden birisi de canlı yayınlardır. Bunun en temel nedenlerinden birisi alıcı hedef kitlenin anında gelişen olaylara karşı bilgilendirilmesidir. Haberin anında aktarılabilmesi gelişen olaylar açısından en sıcak bilgilerin ve gelişmelerin de hedef kitleye taşınabilmesi anlamına gelir.

Habere ilişkin yukarıda ifade edilen özellikler aynı zamanda haberin değerini de vurgular. Haber değeri, bir olayın veya gelişmenin takip edilerek haberleştirilmesi sürecinde yer alan değerlendirmede ortaya çıkacak haber adına aranan belli özellikler ve ölçütler olarak tanımlanabilir. Olması beklenen ve sorgulanan özellikler ile ölçütlerin yanında başka etkenler de habere farklı değer ölçütleri kazandırabilir. Örneğin, iki farklı türden bahsedebiliriz. Dram tanımı altında toplayabileceğimiz olay ve durumlar da izleyici açısından ilgi çekici olmaktadır. İnsana ilişkin olan konular çoğu zaman yine hedef alıcı kitlenin duygularına ve ilgisine hitap etmektedir. Dramın karşısında yer alan eğlence ve eğlence benzeri olaylar ile durumlar da aynı şekilde ilgi çekici olmaktadır. İnsanların gülmesine, şaşırmasına veya eğlenmesine neden olabilecek olay ve durumların da kullanılabilirliğini hatırlamalıyız. Anlaşılacağı üzere, dram ile eğlence haber değeri taşıyan ve haber olma ihtimali yüksek durumlardandır.

Haber Değeri: Belli olay ve durumların izleyici kitle adına önem taşıması, yakın çevreleri ile ilişkili olması, içinde bulundukları zamanı ilgilendiriyor olması, ilginç olması haber olma değerini işaret eder. Dram ve eğlence ile ilgili olay ve durumlar da haber değeri taşıyabilir.

Radyo ve Televizyon Haberinin Özellikleri

Radyo ve televizyon haberlerinin en önemli özelliği yazılı metinlerin ötesine geçmiş olmasıdır. Radyo için ses en önemli ve tek araç durumundayken, televizyon için yazı, ses ve görüntü hep birlikte etkiyi artırmak için kullanılabilir. Radyo haberleri açısından düşünüldüğünde, haberin üretimi açısından maliyetin belirli birçok özellik nedeniyle çok daha düşük olduğunu vurgulamak gerekir. Radyo haberlerinin aktarılmasında zamanın kullanımı ve anında aktarımın yapılabilmesindeki kolaylıklar da son derece belirgin özelliklerdendir.

- Radyo haberleri açısından düşünüldüğünde, haberin üretimi açısından maliyetin belirli birçok özellik nedeniyle çok daha düşük olduğunu vurgulamak gerekir. Radyo haberlerinin aktarılmasında zamanın kullanımı ve anında aktarımın yapılabilmesindeki kolaylıklar da son derece belirgin özelliklerdendir.

Resim 1.6

Kaynak: <http://images.dailyme.com/assets/2010032900000023.jpg>
Erişim: 04.05.2010

- Televizyon haberleri açısından düşünüldüğünde farklı birçok ögenin kullanılabilirliği en önemli özelliklerdendir. Televizyon haberinin etkisinin artırılabilmesi amacıyla metin kullanımı, seslerden yararlanma ve görüntüler, televizyon haberlerini bugünkü haliyle son derece dikkat çekici hale getirmiştir. Radyo haberciliğinde olduğu gibi televizyon haberciliğinde de canlı yayın olanağı son derece dikkati çeken ve önemli bir özelliktir. Televizyon haberlerinde bir başka dikkati çeken nokta ise haberlerin konuşma biçiminde aktarılmasıdır.

Resim 1.7

Kaynak: <http://www.trt.net.tr/medya/resim/2009/09/25/3ec734b4-17b1-4317-a6b1-793e17841994-444x333.jpg> Erişim: 07.05.2010

- Radyo ve televizyon haberlerinde haberlerin aktarılması belli bir kurgusal düzen içerisinde gerçekleşmektedir. Belli zaman dilimlerinde veya haber bültenleri içerisinde kurgulanarak sıralanmış haberler olarak karşımıza çıkarlar. Belirlenmiş saatlerde başlamanın yanı sıra belirlenmiş zaman aralıklarına da uymak durumundadırlar. Belirli bir zaman içine yerleşme durumu hem her bir haber için geçerlidir hem de haberlerden oluşan haber bültenleri için geçerlidir.

Radyo ve televizyon haberlerinin dikkati çeken bir başka özelliği ise radyo ve televizyon haberciliğinin sahip olduğu farklı teknolojik altyapı ve kurallar nedeniyle uyması gereken hukuki düzenlemelerdir. Aynı zamanda, haberciliğe ilişkin ekip çalışması düşünüldüğünde özellikle televizyon haberciliği geniş çaplı bir ekip çalışmasını gerektirmektedir. Günümüzde örneklerden de takip edileceği gibi televizyon haberciliği teknolojik bir altyapı gerektirmekte ve bunun için geniş ekiplere yer verilmektedir.

SIRA SİZDE

Radyo ve televizyon haberinin ne tür temel özellikleri vardır?

HABER ÇEŞİTLERİ

Haberlerin çeşitlerinin belirlenmesinde farklı gruplandırmalara gidildiği görülmektedir. Habere konu olan içeriğin bu gruplandırmalarda geçerli olduğunu söylemek doğru olacaktır. İçeriğe bağlı olarak haber çeşitlerini şu şekilde sıralayabiliriz:

- *Acil durumlar ve ani gelişmeler:* Haberlerde çoğu zaman 'sıcak gelişme', 'son dakika' ve 'son gelişme' tanımları içerisinde yer alan aniden ortaya çıkan veya acil özellik taşıyan olay veya durumların haber yapılmasıdır.
- *Politika:* Hükümet, meclis çalışmaları, partiler ve benzeri konular ile yer alan tartışmaları içeren haberlerdir.

- *Suç*: Herhangi bir konuda ortaya çıkan suça ilişkin hazırlanan haberlerdir.
- *Yerel*: Dünya veya ulusal konulardan çok, bir şehir, küçük çaplı bir bölge veya alan ile ilgili olan haberlerdir.
- *Planlı takip edilenler*: Özellikle takvimlerde yer alan özel gün veya haftalardır. Aynı zamanda, uzun soluklu takip edilen belli olay veya durumlar da bu değerlendirme içerisinde düşünülebilir.
- *Çatışma ve uzlaşmazlıklar*: Çatışma ve uzlaşmazlıklara konu olan olay veya durumlara ilişkin haberlerdir.
- *Sağlık*: Sağlık ile ilgili yapılan haberlerdir.
- *Sivil toplum örgütleri*: Sivil toplum örgütlerinin açıklamalarını, çalışmalarını, eylem veya gösterilerini konu edinen haberlerdir.
- *İlgi uyandıran*: Belirli bir grup içerisinde tarif edilmeksizin haberin hedef alıcı kitlesinin ilgisini çekebileceği düşünülen haberlerdir.
- *Kişilikler*: Birçok kişi tarafından ilgi duyulan veya ilgi duyulabilecek kişilere ilişkin yapılan haberlerdir.
- *Spor*: Sporun farklı birçok alanı ile ilgili haberlerdir.
- *Mevsimsel*: Mevsimlerin özelliklerine bağlı, farklı gelişmeleri ve durumları içeren haberlerdir.
- *Hava durumu*: Belli oranda mevsimsel haberlere benzemekle beraber esas amacı hava durumuna ilişkin gelişmeleri aktarmayı amaçlayan haberlerdir.
- *Trafik*: Özellikle yerel konuları içeren haberlerde de düşünülebilecek trafikle ilişkin haberlerdir. Takip edilen haber örneklerinden de hatırlanacağı gibi özellikle trafik kazaları bu çeşit haberler içerisinde gösterilebilir.
- *Hayvanlar*: Hayvanlara ilişkin dikkati çeken gelişmeleri içeren haberlerdir.

Elbette, haberlerin çeşitlerini belirtirken yer verilen içerik gruplandırmalarını çoğaltmak mümkündür. Belirli konular çeşitlendirmeler içerisinde yer bulmasa da dikkatle ele alınmalıdır. Örneğin, son dakika gelişmeleri veya engelliler ile ilgili konular da son derece önemle ele alınması gereken haberlerden sayılabilir.

Özet

Habere ilişkin temel tanımları açıklayabilmek.

Belirli olay ve durumlar haber olabilmektedir. Haberin alıcı kitlesi için haber yapılmaya aday olay veya durumun belirli özelliklere sahip olması gerekir. Bir haberin temelde 5N ve 1K olarak ifade edilen 'Ne, Nerede, Ne zaman, Neden, Nasıl ve Kim' sorularına yanıt vermesi gerekir. Radyo ve televizyon haberlerinde araçların kendi özellikleri nedeniyle başka özellikler de ortaya çıkmaktadır. Anında olmak, yerinden olmak ve hızla aktarabilmek bu özelliklerden birkaçı olarak gösterilebilir.

Haberin özelliklerini tartışabilmek.

Bir haberin öncelikle doğrulanabilir olması gerekir. Şok yaratan, çatışma içeren olaylar, belli tarihlerin ortaya koyduğu durumlar veya bunların önemleri olaya haber niteliği kazandırır. Yakınımda olan şeylerden haberdar olma isteği, yani olayların yakınlığı, taşıdıkları duygusallık da olayların haber olma ihtimalini artırır. Sıklıkla tekrarlanan durumlar, örneğin şehrin belli bir bölümündeki hırsızlıklar, tartışılan konu ve olaylar, belli konularda uyarıcı nitelikte olan bilgiler de haber niteliği kazanırlar. Toplumca tanınan insanların yaptıkları, ilk defa meydana gelen olaylar veya benzersiz olaylar da haber değeri bulup değerlendirmeye alınır. Haberin hedef kitlesi ile buluşabilmesi için ilginç ve çekici bulun-

ması gerekir. Farklı ve sıra dışı olayların haber olma değeri daha yüksektir. Bir haberin ilgi çekici olması, insanlara ilginç gelmesi kadar onlar için anlam da ifade etmesi gerekir. İnsanların hayatlarında belirli bir öneme sahip olan olayların haber olma ihtimali de bu haberlerin izlenme ihtimali de yüksektir. Zamana ilişkin özelliğin yanında coğrafik, yani mekâna ilişkin yakınlık da son derece önemlidir. İnsanlar yakın çevrelerinde olan ve önem taşıyan olaylara karşı daha hassastırlar. Habere ilişkin ifade edilen özellikler aynı zamanda haberin değerini de vurgular. Radyo ve televizyon haberlerinin en önemli özelliği yazılı metinlerin ötesine geçmiş olmasıdır. Radyo için ses en önemli ve tek araç durumundayken, televizyon için yazı, ses ve görüntü hep birlikte etkiyi artırmak için kullanılabilir.

Haber çeşitlerini tartışabilmek.

Haberlerin çeşitlerinin belirlenmesinde farklı gruplandırmalara gidildiği görülmektedir. Habere konu olan içeriğin bu gruplandırmalarda geçerli olduğunu söylemek doğru olacaktır. Acil durumlar ve ani gelişmeler, politika konuları, suçla ilgili durumlar, yerel konular, çatışma ve uzlaşmazlık ile ilgili olay ve durumlar, sağlık, hava durumu ve trafik ile ilgili başlıklar haber çeşitlerinden örnekler olarak gösterilebilir.

Kendimizi Sınayalım

1. Hangisi haber için **en doğru** tanım aşağıdakilerden hangisidir?
 - a. Kamera ile üretilir.
 - b. Muhabir olmadan yapılamaz.
 - c. Ne, nerede, ne zaman, neden, nasıl ve kim sorularına yanıt veren olay ve durumlara ilişkin aktarımlardır.
 - d. Teknik hazırlıklardan oluşan bir süreçtir.
 - e. Televizyonda izlenen programlardır.
2. Radyo ve televizyon haberlerine ortak özelliklerine ilişkin aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?
 - a. Radyo ve televizyon haberlerinin üretimi kamera ile yapılır.
 - b. Radyo ve televizyon haberlerinde görüntü en güçlü aktarım aracıdır.
 - c. Radyo ve televizyon haberlerinde ses, görüntüye destek olarak vardır
 - d. Radyo ve televizyon haberlerinde araçların özelliklerine bağlı olarak yazı, ses ve görüntünün kullanımı söz konusudur.
 - e. Radyo ve televizyon haberleri canlı yayınlara bağlı olarak aktarılır.
3. Televizyon haberi ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?
 - a. Görüntülerden oluşur.
 - b. Ana haber bültenleri içersinde yayınlanır.
 - c. Görsel anlatım yöntemidir.
 - d. Görüntünün yazı gibi kullanılma sanatıdır.
 - e. Yazı, ses ve görüntünün ortak kullanımı ile üretilir.
4. Haberin özellikleri kavramıyla vurgulanan nedir?
 - a. Haberin görüntüleri
 - b. Haber değeri
 - c. Haber teknolojisi
 - d. Haber ekibi
 - e. Olayla ilgili kişiler
5. Aşağıdakilerden hangisi haberin özellikleri ile doğrudan ilgili **değildir**?
 - a. Haberin kurgulanışı
 - b. Haberin ilginçliği
 - c. Haberin merak uyandıran içeriği
 - d. Haberin yakınlığı
 - e. Haberin dram veya eğlence ile ilgili olması
6. Aşağıdakilerden hangisi televizyon haberinin **temel** özelliklerindendir?
 - a. Röportajlar aracılığı ile aktarılması
 - b. Görüntülerden yararlanılması
 - c. Canlı yayınlar ile aktarılması
 - d. Gündüz kuşağında aktarılması
 - e. Konuşma biçiminde aktarılması
7. Aşağıdakilerden hangisi radyo haberinin **temel** özelliklerindendir?
 - a. Habere canlılık katması
 - b. Sınırlı sayıda röportaj yapılabilmesi
 - c. Televizyon haberine göre oluşturulma maliyetinin genelde daha ucuz olması
 - d. Sayısal teknolojileri kullanıyor olması
 - e. Canlı yayın ile aktarılması
8. Haber çeşitlerini belirleyen en önemli etken nedir?
 - a. Görüntüler
 - b. Sesler
 - c. Bilgi derinliği
 - d. Konu içeriği
 - e. Bakış açısı
9. Aşağıdakilerden hangisi **temel** haber çeşitlerinden biri **değildir**?
 - a. Radyo haberleri
 - b. Acil durumlar ve ani gelişmeler
 - c. Politika
 - d. Suç
 - e. Yerel
10. Takvimlerde yer alan özel gün veya haftaları dikkate alarak oluşturulan haber çeşidine ne ad verilir?
 - a. Acil gelişmelere ilişkin haberler
 - b. Planlı takip edilen haberler
 - c. Hayvanlar ile ilgili haberler
 - d. Politika haberleri
 - e. Özel röportajlar

Okuma Parçası

SEMİNER KONUŞMALARI

“HABER YAZMA TEKNİKLERİ”

Yrd. Doç. Dr. Vedat DEMİR

Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi

...Ben öncelikle bir gazetecide bulunması gereken niteliklerle başlamak istiyorum. Ciddi gazeteciler için temel kanun habere gösterilen özenle ilgili sorumluluk ve yayınlanacak herşeyin doğru araştırılmasından geçiyor. Gülten Hanım'ın biraz önce ayrıntılı bir şekilde anlattığı gibi demokrasi ve özgürlük bir gazetecinin her şeyden önce savunması gereken, benimsemesi gereken bir kavramdır. Yani demokrasiyi benimsemeyen, özgürlüklerin sınırlandırılmasını savunan bir gazetecinin gerçek anlamda iletişimci olduğunu, medya mensubu olduğunu iddia etmek mümkün değil. Çünkü özgürlük, gazeteci için güneş kadar, hava kadar hayati bir önem taşıyan bir unsurdur. Teorik olarak sınırsız özgürlüğü tanımıyoruz. Düşüncenin, hakaret, şiddet vs. içermesi, başkalarının özel hayatına müdahale etmesi gibi durumlar dışında bu özgürlüğü sonuna kadar savunmamız gerekiyor...

Gazetecilik, güncel olayların canlı bir üslupla verilmesi sanatıdır. Gazetecilikte kabiliyetin doğuştan olduğu, sonradan kazanılamayacağı önceden kabul edilen bir hükümdür. Bu sebeple gazeteci olunmaz, doğulur diye bir özdeyişi de uzun müddet duyduk. Ancak bu doğru olan bir husus değil. İnsanlar kendilerini geliştirerek, yetiştirerek her alanda uzmanlaşabilirler. Yazma kabiliyeti burada çok önemli. Çok zaruri bir husus. Fakat kapsamlı bir zihni kabiliyet veya belli alanlardaki uzmanlıkla birlikte varolması da tercih ediliyor. Ortalama gazeteci okuyucusunun bilgi düzeyi ve haber alma arzusu günümüzde özellikle eğitimin yükselmesiyle birlikte artmış durumda. Bu sebeple okuyucuya hitap edecek gazetecinin de çok iyi niteliklere sahip olması gerekiyor. Benim burada önem verdiğim hususlardan bir tanesi, gazetecinin Türkçe'ye hakim olması, Türk dilini çok iyi konuşabilmesi ve yazabilmesi. Bildiğiniz gibi dil herşeydir. Dil olmadan millet olmaz, milleti bir araya getiren en önemli husus, dildir. Dil ne kadar zenginse, o milletin kültürü de o kadar zengindir. O açıdan gazetecilik yapacak bir kişinin çok okuyan, kendisini geliştiren, hatta eski metinleri bile okuyabilecek niteliklere, özelliklere sahip olması gerekiyor. Gençlerimizin 250-300 kelimeyle konuştuğundan şikayetçiyiz. Aslında burada büyük ölçüde medya mensuplarının sorumluluğu var. Çünkü biz yazdığımız haberlerde ne kadar zengin

bir Türkçe kullanırsak, onu okuyan insanlar, onu okuyan gençler de o kadar zengin bir Türkçe'yi anlama ve kullanma imkanına sahip olacaklar.

...Gazetecinin en temel görevi haber vermek. Bunu vurgulamak gerekiyor. Haberi, güncel ve ilginç bir olayın olabildiğince objektif, net ve gerçeğe uygun biçimde sunulması olarak tarif edebiliriz. Bir başka tanıma göre haber, okuyucu ve izleyici için genellikle yeni gerçeklerle ilgili, doğru ve anlaşılır bilgilerdir. Haberde vurgulanması gereken husus, yeni olması, önemli olması ve ilginç olmasıdır. Bu üç unsurun bir arada bulunması gerekiyor. Haber çeşitlerine baktığımız zaman haberleri, genel haberler, basit haberler, karmaşık haberler, özel haberler ve reklam yapılan haberler olarak sıralayabilirim. Bütün haberler konulu haberlerdir. Muhabirler bu tür haberleri fazla araştırmadan yazabilirler. Haberlerin kaynakları muhtelifdir. Önceden planlanmış ve ilan edilmiş çeşitli toplantıların takibi, polis, adliye haberleri, ekonomi haberleri, spor haberleri, dış haberler, siyasi haberler, kültür, sanat ve magazin haberleri bu başlık altında toplanabilir. Yurt içi ve yurt dışı haber ajanslarından gelen haberleri de basit haber, rutin haber kalıbı içinde değerlendirebilirim. Rutin haberlerin takibi için bir muhabir görevlendirilir. Bu muhabir ajanslardan gelen haberleri, basın açıklamalarını takip eder, bunların satır aralarından önemli ve özel haberler çıkarabilir. Bu açıdan bütün haberlerin takibi önemli. Mesele Milli Eğitim Bakanının, Milli Savunma Bakanının, İçişleri Bakanının basın toplantısında yaptığı konuşmanın içerisinden, ilginç bir cümle ön plana çıkarılarak, özel haber haline getirilebilir. Ayrıca, Resmi Gazete'de yayımlanan kanunlar, kararnameler, tüzükler, atama, ihale ilanlarını takip eden bir muhabir, bunların içinde kimsenin dikkatini çekmeyen bir cümleden ya da kelimeden çok özel ve ilginç haberler çıkarabilir.

Diğer bir haber türü, muhabirlerin konu hakkında temel bilgi toplamasını, haberde yorum yapmasını zaruri kılan haberdur. Karmaşık haberleri şu şekilde sınıflandırabiliriz: Mahkemeler, duruşmalar, davalar, hükümet-politika haberleri, ekonomi, çalışma hayatı, eğitim, araştırma, bilim haberleri vs.

Özel haberler de, adından da anlaşılacağı gibi muhabirin şahsi çabalarıyla bulup gün ışığına çıkardığı haberlerdir. Bir başka ifadeyle özel haber, muhabirin kendi istihbaratı, araştırmaları, kaynaklarıyla ilişkileri, okudukları aracılığıyla elde ettiği haberlerdir. Aslında gazetecilik becerimizi veya muhabirlik becerimizi gösterebi-

leceğimiz asıl anahtardır özel haber. İyi bir muhabir, hayatının her anının özel haberlerle dolu olduğunu bilir ve ona göre davranır. Kimi zaman küçük bir ayrıntıda, kimi zaman önemsiz gibi görünen kısa bir haberdan yola çıkarak her türlü özel haber bulmak mümkündür. Bu açıdan başka gazetelerde, başka muhabirler tarafından yapılan her haber, aynı zamanda özel haber potansiyeline sahip olabilir. Bu sebeple iyi bir muhabir, iyi bir gazeteci, iyi bir haber yapımcısı, günlük olarak gazeteleri takip etmelidir. Sabah ilk geldiğinde yapacağı ilk iş, internetten diğer haberleri anlık olarak takip etmek olmalıdır çünkü bu haberlerin içerisinde özel haber çıkarabilmek imkanı olabilecektir. Bu takip, hem diğer gazetelerin habere ilişkin yaklaşımlarını görme, hem de diğer haberlerle ilgili bir alan açılması anlamında yararlı olacaktır. Muhabir, çalıştığı gazete ve diğer gazeteleri mutlaka okumalıdır. Mesleğinde belli kademelere ulaşmak isteyen bir muhabir, mümkün olduğunca özel haberler konusunda gayret sarf etmelidir. Rutin haberler, hemen hemen her medya organına aynı unsurlarla yansıdığı için gazeteyi vazgeçilmez kılan özel haberlerdir. Bu haberler, günümüzde internet gazeteciliği geliştiğinden beri, kes-yapıştır modeliyle alınır ve çok fazla üzerinde durulmadan gazetelerde veya televizyonlarda yayınlanır. Ajans haberleri de aynı şekilde alınır...haberi mutlaka iyi araştırmamız lazım. Bu açıdan gazeteciyi önemli kılan diğer gazetecilerden ayıran ve öne geçiren en önemli husus rutin haberler değil, özel haberlerdir. Özel haberlerin üzerinde bu sebeple çok duruyorum. Fakat özel haberler aynı zamanda da en riskli haber grubuna girer. Kimi muhabirlerin meslekte en kısa ve kestirme yoldan yükselme gayreti, şöhret olmak için her yolu meşru görme anlayışı ve benzer zaaflar özel haberin bir ucunu sansasyona açık tutmaktadır. Biliyorsunuz gazetelerde birçok haber yayınlanıyor. Aslında yayınlanan haberin hakikatle alakası yok. O muhabirin gönderdiği haberi, yazı işleri çok sansasyonel bulduğu için araştırmadan alıp, aynen yayınladığı zaman da çeşitli sorunlar meydana çıkabiliyor. Başka bir haber türü olarak da deprem, yangın, sel felaketi, uçak kaçırma, bombalama, kamu alanlarına saldırı gibi terörist faaliyetler, savaş, kara, hava veya denizde meydana gelebilecek kazalar "beklenmedik haber" başlığı altında değerlendirilebilecek haberlerdir. Kaçırılan uçakta bir gazetecinin bulunması, bomba patlayan mahalleye yakın bir yerde bir muhabirin ilişkisinin olması gibi olağanüstü rastlantılar bir kenara bırakılacak olursa, gazeteler ilk planda beklenmedik haberin sonuçlarıyla ilgilenmek durumundadırlar. Böyle durum-

larda sonuçlara ilişkin ilk bilgiler de genel olarak olaya müdahale eden resmi görevlilerden alınmak zorundadır. Daha önce gördüğümüz üzere bu konuda alınan bazı bilgilerin sağlıklı olmamasından kaynaklanan sorunlar yaşanabilir. Muhabir haberini yazarken kaynağını, görev ve rütbesini belirtmek zorundadır. Bunun hemen arkasından muhabirin yapması gereken, olayın perde arkası ve ayrıntılarını araştırmak olmalıdır. Böylece hem yönlendirme ve manipülasyona geçit vermeyecek hem de gazetecilik mesleğinin gereğini yerine getirecektir. Çünkü zaman zaman resmi görevlilerin verdiği bilgiler, manipülasyona yönelik olabilir. Buna dikkat edilmesi gerekiyor. Ne var ki, doğası gereği beklenmedik haberlerin arka planına her zaman nüfuz etmek mümkün değildir. 11 Eylül 2001 tarihinde, New York'taki Dünya Ticaret Merkezi'ne uçakların birbiri arkasına çarpmasından sonra yaşanan enformasyon kaosu, bunun somut bir göstergesidir. Yani hala olayın arkasındaki gerçekler çok açık olarak ortaya çıkarılamamıştır. Dolayısıyla başlangıçta yaşanan enformasyon kaosunun bir travmayla yakından ilgisi olduğu söylenebilir. Bu durumda haber kaynakları, yanan kulelere müdahale eden itfaiye, polis, sağlık görevlileri, olayları siyasi ve askeri açıdan değerlendiren Beyaz Saray ve Pentagon yetkilileriydi o dönemde. Olayın ilk şoku atlatıldıktan sonra devreye giren gazeteciler, kısa sürede pek çok ayrıntıyı gün ışığına çıkarıp, kamuoyuna duyurmak konusunda çabalara giriştiler. Yapılan değerlendirmelerden anlaşılacağı üzere beklenmedik habere ilişkin bilgi edinmek bir hayli zordur. Bu nedenle üzerinde önemle durulması gereken bir haber türüdür. Özellikle resmi kaynaklardan bilgi elde etme mecburiyeti muhabirin elini, kolunu bağlamakta ve dikkatli hareket etmesi gereken alan haline getirmektedir. Özellikle bu tür haberler manipülasyona en açık haberlerdir.

Haberin aciliyeti, resmi kaynaklara olan bağımlılık yanlış bilgilerin verilmesine sebep olabilir. Bu bilgiler, sadece yanlış bir istihbarattan kaynaklanmaz. Aynı zamanda, o resmi yetkililerin siyasi amaçlarından da kaynaklanabilir...

Kaynak: Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, XIV. YEREL MEDYA EĞİTİM SEMİNERİ - KARABÜK/Safranbolu (27 - 28 Haziran 2007) (http://www.byegm.gov.tr/seminerler/safranbolu-xiv/safranbolu_15.htm Erişim: 07.04.2010).

Kendimizi Sınavalım Yanıt Anahtarı

1. c	Yanıtınız yanlış ise “Haber” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
2. d	Yanıtınız yanlış ise “Radyo ve Televizyon Haber” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
3. e	Yanıtınız yanlış ise “Radyo ve Televizyon Haberinin Özellikleri” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
4. b	Yanıtınız yanlış ise “Haberin Özellikleri” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
5. a	Yanıtınız yanlış ise “Haberin Özellikleri” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
6. e	Yanıtınız yanlış ise “Radyo ve Televizyon Haberinin Özellikleri” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
7. c	Yanıtınız yanlış ise “Radyo ve Televizyon Haberinin Özellikleri” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
8. d	Yanıtınız yanlış ise “Haber Çeşitleri” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
9. a	Yanıtınız yanlış ise “Haber Çeşitleri” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
10. b	Yanıtınız yanlış ise “Haber Çeşitleri” konusunu yeniden gözden geçiriniz.

Sıra Sizde Yanıt Anahtarı

Sıra Sizde 1

Haberin yanıt vermesi beklenen temel soruları dikkate alan, doğrulanabilir ve benzeri nitelikleri taşıyan olay, durum ve açıklamaların haber niteliğini kazanması onların haber olarak radyo ve televizyonda yer almasını garanti altına almaz. Bir olay veya durum, haber olmasına karar verildiğinde ise uzun bir işleme süreci sonrasında izleyenle ekranda buluşabilir. Bu süreç üç temel bölümü içerir. Bunlar, neyin takip edileceğini seçmek, hikayede neyin merkeze alınacağına karar vermek ve hikayenin nasıl anlatılacağına karar vermektir.

Sıra Sizde 2

Radyo ve televizyon haberlerinin en önemli özelliği yazılı metinlerin ötesine geçmiş olmasıdır. Radyo için ses en önemli ve tek araç durumundayken, televizyon için yazı, ses ve görüntü hep birlikte etkiyi arttırmak için kullanılabilir. Radyo haberleri açısından düşünüldüğünde, haberin üretimi açısından maliyetin belirli birçok özellik nedeniyle çok daha düşük olduğunu vurgulamak gerekir. Radyo haberlerinin aktarılmasında zamanın kullanımı ve anında aktarımın yapılabilmesindeki kolaylıklar da son derece belirgin özelliklerdendir. Televizyon haberleri açısından düşünüldüğünde farklı birçok ögenin kullanılabilir olması en önemli özelliklerdendir. Televizyon haberinin etkisinin artırılabilmesi amacıyla metin kullanımı, seslerden yararlanma ve görüntüler televizyon haberlerini bugünkü haliyle son derece dikkat çekici hale getirmiştir. Radyo haberciliğinde olduğu gibi televizyon haberciliğinde de canlı yayın olanağı son derece dikkati çeken ve önemli bir özelliktir. Televizyon haberlerinde bir başka dikkati çeken nokta ise haberlerin konuşma biçiminde aktarılmasıdır.

Yararlanılan Kaynaklar

- Boyd, A. (1998). **Broadcast Journalism: Techniques of Radio and TV News (4th Edition)**. Oxford: Focal Press.
- Orhon, N. (2004). **Değişim Değeri Açısından Televizyon Haberi: Teknolojik ve İdeolojik Boyutuyla Metalaşan Televizyon Haberleri**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, No: 1537.
- Orhon, N. (2005). **Televizyon Haber Program Yapımı**, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, No: 1634.

2

Amaçlarımız

Bu üniteyi tamamladıktan sonra;

- Haber ve haber değeri kavramlarını sıralayabilecek,
- Radyo haberciliğinin genel özelliklerini, haber kaynaklarını ve haber toplama tekniklerini açıklayabilecek,
- Radyo haberi yazım tekniklerini ve haber yazım kurallarını açıklayabilecek,
- Radyo haber bülteninin hazırlanma süreçlerini sıralayabileceksiniz.

Anahtar Kavramlar

- Radyo
- Haber
- Haber Değeri
- Haber Kaynağı
- Haber Toplama
- Ters Piramit

İçerik Haritası

Radyo ve Televizyon
Haberciliği

Radyo Haberciliği

- HABER VE HABER DEĞERİ
- RADYO HABERCİLİĞİ
- RADYO HABERİ YAZIM
TEKNİKLERİ
- RADYO HABER BÜLTENİNİN
HAZIRLANMASI

Radyo Haberciliği

HABER VE HABER DEĞERİ

Bilme ve haberdar olma çabasının ortaya çıkardığı kitle iletişim araçlarının temel malzemesi haberdur. Haber kavramı ve tanımı üzerine evrensel olarak kullanılabilecek bir tanımdan söz etmek güçtür. Haberi tanımlama çabalarını beş noktada sınıflandırmak mümkündür.

1. Haber, genellikle bir olaya, fikre, soruna dayanmaktadır. Haber yapabilmek için bunların dışında bir başka dayanak noktası yoktur.
2. Olaylar, fikirler, sorunlar haber yapılmak için özetlenerek, hikâye edilerek verilmektedir. Özetleme işlemi günümüz gazeteciliğinde sözlü, yazılı ve görüntülü olarak yapılabilmektedir. Özetleme işlemi sırasında üzerinde durulması gereken en önemli nokta haberi yapanın olayı, fikri ya da sorunu esas çerçevesi içinde kurgulamasıdır.
3. Olayın, fikrin ya da sorunun hikâye edilmesi, özetlenmesi sırasında, olayı esas çerçevesi içerisine oturtmak için, olgular arasında bağlantı kurarken, haber ile gerçek arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi gerekmektedir.
4. Haberi oluşturan ham maddenin zamana uygun olması gerekmektedir. Bu yönden haberi oluşturan olayın, fikrin ya da sorunun dikkati çekebilmesi bakımından şimdiki zamanda olması zorunludur. Eş deyişle, haber şimdiki, şimdiki zamandan geçmişe bakar ama yüzü geleceğe dönüktür.
5. Haberi oluşturan olayın, fikrin ya da sorunun hayal olarak kalmaması için devamlı olarak insandan insana aktarılması, iletilmesi gereklidir. İlgi ve dikkati toplamak, anlamlılık kazandırmak bakımından haberi yaparken olay ve sorunları aslına sadık kalarak özetlemek ve kurgulamak gereklidir.

Sonuç olarak gerek çağın koşulları, gerekse toplum yaşamındaki değişkenlerin çokluğu haberin tanımlanmasını güçleştirir. Haberin tanımlanmasındaki güçlük “*haber nedir?*” sorusunu soran araştırmacıları ve gazetecileri başka bir soruya yöneltmiştir; “*Bir olay ne zaman ve hangi özelliklere sahip olduğunda haber değeri kazanmaktadır?*” Haberin tanımlaması noktasında yeni açılımlar yaratan bu soru karşısında ortak noktalara ulaşılabilmiş ve “*haber değeri kavramı*” ortaya çıkmıştır.

Haber “yeni, ilginç ve doğru” olmalıdır.

DİKKAT

Dinleyiciyi yeterince bilgilendirmek ve günlük can alıcı olayları araştırıp tartışarak, doğruları ortaya çıkarmak, radyo yayıncısının temel görevi olmalıdır. Demokrasinin işleyebilmesi için iyi bir habercilik hizmetine ihtiyaç vardır.

Haber Değeri

Bir olayın içinde barındırabileceği haber değerlerini dikkate alan yaklaşımlar haberin tanımlanmasından çok, haber kavramını açıklamak, haberin sınırlarını çizmek çabasıdır. Ancak bu türden yapılar doğrudan değil ama dolaylı yoldan da olsa haberi tanımlar. Bir olayın hangi durumlarda haber değeri kazanacağını gösteren öğeler şunlardır:

- Olay okuyucuya, dinleyiciye ya da izleyiciye *yakın* olduğunda;
- Ortaya çıkan olay, izler kitleye *zamanında* iletilindiğinde ya da bir olay beklenmedik bir zamanda ortaya çıktığında;
- Olay sonucu, önemi açısından, ilgi uyandırması bakımından *etkili* olduğunda;
- Olay bir *anlaşmazlık* yarattığında, haber değeri kazanmaktadır.

Muhabir bu unsurları göz önünde bulundurduğunda karşılaştığı olayın haber niteliği taşıyıp taşımadığını anlayabilir, yukarıdaki unsurlar aracılığıyla olayın hangi yönleriyle haber olabileceğini kavrayabilir.

1. **Yakınlık:** İnsanlar ilgilendikleri, sonuçlarından etkilendikleri olayla yakınlık duyarlar. Bu nedenle olayın yakınlığını önemli bir haber değeri olarak kabul etmek gerekir. Yakınlık genellikle fiziksel ya da coğrafi olarak yakınlığı ifade eder. Ancak okuyucunun duygusal yakınlık hissettiği olaylara bu başlık altında değerlendirilebilmektedir.
2. **Zamanındalık-Anilik:** Haberde zaman ögesini belirleyen üç bileşke bulunmaktadır. Bu bileşkelerin tümü habere zamanındalık değerini kazandırmaktadır. Bu üç bileşke yenilik, anilik ve geçerliliktir. Bir olayın aniden ortaya çıkması ona haber niteliği kazandırırken, zamanında verilmesi haber değerini korumasını sağlamaktadır.
3. **Etkililik:** Haberin etkileyciliğinden söz edildiğinde akla söz konusu olayın önemi ve toplum için anlamı gelmelidir. Bir olay karşısında yapılacak değerlendirmede, olayın ne gibi sonuçlar doğuracağı, kimleri ya da neleri etkileyeceği sorularına yanıt arandığında haber ortaya çıkacaktır. Haberin etkililiği; olayın, toplumda bir değişiklik ve tartışma ortamı yaratıp yaratmayacağına bağlıdır.
4. **Anlaşmazlık:** Toplum içinde farklı görüşlerden, farklı inançlardan, farklı kültürlerden insanları barındırır. Bu farklı özellikleri taşıyan gruplar her zaman uyum içinde değildir. Farklılıklar çatışmalara neden olabilir. Ortaya çıkan her çatışma doğrudan ya da dolaylı, toplumu ilgilendirir. Bu nedenle çatışma bir haber ögesidir.

SIRA SİZDE

Gelişen teknoloji radyo dinleme alışkanlıklarımızı nasıl etkilemiştir?

RADYO HABERCİLİĞİ

İkinci Dünya Savaşı sırasında ve öncesinde altın çağını yaşayan radyo, bugünün çok seçenekli medya ortamında, yeni teknolojilerin de desteğiyle farklılaşmıştır. Bugün radyo haberciliği günlük yaşamında birden fazla medyayı kullanabilen izler kitlenin kendisine ayıracağı zamanı ve istekleri dikkate alarak varlığını sürdürmektedir. Enformasyon çağı izler kitlesinin, olası bütün kaynaklardan bilgiye ve habere ulaşma çabasını doğurmuştur. Kitle iletişim araçları arasında rekabet yaratan söz konusu ortam, aynı zamanda her araca bir boşluk ve sorumluluk alanı yaratmıştır. Her aracın özgün doğasıyla şekillenen haberler bu neden-

le bireye farklı biçimlerde ulaşmaktadır. Örneğin gazete, haberleri düne ait olmakla birlikte daha ayrıntılı bir biçimde verir. Televizyon haberde görüntü avantajını kullanırken, internet tüm bunları bir adım ileri taşıyarak anında, görüntülü ve ayrıntılı haber verebilmektedir. Ancak internet üzerinden haber alabilmek için hem bilgisayara hem de internet bağlantısına gereksinim vardır. Radyo, diğer kitle iletişim araçlarına oranla en ucuz ve kullanımı en kolay kitle iletişim aracıdır. Bir kez satın almak, kullanmak için yeterlidir. Kullanabilmek için mekâna bağlı olmamakla birlikte okuma yazma bilmeyi de gerektirmez. Radyo, özellikle dinleyiciye ulaşmak açısından son derece hızlı bir araçtır. Radyonun gazetede olduğu gibi baskı saati bekleme ya da televizyonda olduğu gibi görüntü hazırlayıp yetiştirmek gibi bir çabası yoktur. 1999 yılında yaşanan Marmara depremi radyo haberinin hızını göstermesi açısından önemlidir. Depremin hemen ardından ilk haberler radyolardan alınmış ancak ertesi gün sabah televizyon deprem haberlerini verebilmiştir. Radyoda olay yerinden canlı bağlantı yapmak için cep telefonunun olması yeterlidir. Haberler birkaç dakika içinde dinleyiciye ulaştırılabilmektedir.

Konuşma tekniğine dayalı bir aktarım modeli üzerine kurulmuş olan radyo haberciliğinde haberi seslendiren kişiye spiker denir. Spikerin sesi ve anlatımıyla hayat kazanan haber metni ayrıca olay yerinden yapılan ses kayıtları özellikle de tanıklarla ve uzmanlarla yapılan görüşmelerin sesleri ile desteklenir. Radyo haberleri genellikle saat başı yayınlanan ve içinde çeşitli konulardan haberler bulunan bültenler ile dinleyiciye ulaştırılır.

Bir iletişim modeli kaynak, mesaj ve alıcı olmak üzere üç öğeden oluşur. Mesajın kodlandığı aracın özelliklerine göre bu öğelerin konuları ve işlevleri farklılık gösterir. Kodlanan mesajın kullanıldığı araç yazı ise görme duyusunun olmasını ve okumayı bilmesini gerektirir. Radyo ise görme duyusuna ve okuma yeteneğine ihtiyaç duymaz. Bu nedenle radyo “kör araç” olarak nitelendirilir.

Radyoyu diğer kitle iletişim araçlarından ayıran en önemli özelliği nedir?

SIRA SİZDE

En iyi radyo haberi, imgelemimize seslenmeyi bilen haberdır.

DİKKAT

Haber Kaynakları ve Haber Toplama Teknikleri

Herkes tarafından bilinmeyen ama bilinmek istenen bir olayın zamanında, doğru ve ilgi çekici bir biçimde izler kitleye aktarılması işi olan habercilik mesleğinde en önemli şey haberin toplanmasıdır. Basit bir biçimde 5N 1K şeklinde formüle edilen ve 6 temel soruyu yanıtlaması beklenen haber, toplanırken de bu altı temel sorunun yanıtlanması amacıyla hareket edilmesini zorunlu kılar. Bu altı soru “ne, nerede, ne zaman, nasıl, neden ve kim” sorularıdır. 5N 1K sorularına verilecek yanıtlar kadar bir başka önemli konu, kaynağın ve alınan bilginin güvenilirliğidir.

Olayı doğru ve gerçeğine en yakın biçimde aktarmak amacıyla yapılan haber, aktarılacağı iletişim aracına bağlı olarak, hazırlık aşamasında farklılaşmaya başlar. Haberin gerçeğe en yakın biçimde izler kitleye aktarılabilmesi için haberin sunulacağı aracın özellikleri dikkate alınmalıdır. Televizyon muhabiri için görüntü, gazeteci için fotoğraf, radyocu için de ses kaydı önemlidir. Radyo muhabiri haber yaparken kalem, kâğıt, ses kayıt cihazı ve mikrofon kullanır.

Haber toplama sürecinin en önemli aktörü muhabirdir. Muhabir, olayı birinci kaynaktan öğrenmiş ve doğrulatmış olarak aktaran kişidir. Haberin, hatta kanalın dinleyicideki güvenilirliği muhabirle başlar.

Muhabir bir olaya ilişkin haber yapmak üzere harekete geçtiğinde:

1. *Dikkatini işine vermelidir.* Muhabirin olay yerine tekrar dönme şansı yoktur. Olayın önemli ve ilgi çekici detaylarını bulmaya çalışmalıdır.
2. *Etrafta olup bitenlere karşı duyarlı olmalıdır.* Muhabir, olay yerinin görünümü, kokusu ve karmaşasına ilişkin ayrıntılı gözlemler yapmalıdır. Yapılan gözlemlerle olay arasındaki ilişkiyi doğru kurarak önceliklerine göre not tutmalıdır.
3. *Olayın ortaya çıkma nedenlerini öğrenmeye çalışmalıdır.* Haber niteliği taşıyan olayların pek çoğu başka bir olayın sonucudur. Gerçekleri öğrenmek, öncesindeki gelişmeleri açığa çıkarmak için tanıklara ulaşılmalıdır. İyi bir muhabir aynı zamanda doğru tanıklara ulaşabilmelidir.
4. *Dinleyicinin bakış açısını dikkate almalıdır.* Muhabir olayı çarpıtmadan, gerçeğe sadık kalmaya çalışarak ve dinleyici kitlesinin, merak, hassasiyet ve beğenilerini önemseyerek bilgi toplamalıdır.
5. *Gözlemlerini ve toplanan bilgileri kendi süzgecinden geçirmelidir.* Muhabir olay hakkında bilgi toplamaya başladığı andan itibaren pek çok bilgi geçer. Bu bilgilerin kimi doğrudan kimi de dolaylı olarak konuyla ilgilidir. Haberde yer alacak bilgiler haberle olan ilgisi dikkate alınarak seçilmelidir.
6. *Tarafsız bir izleyici olmalıdır.* Muhabir olayın tarafı olmamalı ve tarafları yargılamamalıdır. Olayın taraflarına eşit söz hakkı tanınmalıdır.
7. *Duygularına hakim olabilmelidir.* Muhabirler de insandır. Tanık oldukları olayların etkisi duygularını harekete geçirebilir. İyi muhabir en trajik olaylarda bile duygularına hâkim olan kişidir. Unutulmamalıdır ki yapılan kamusal bir görevdir ve haber aracılığıyla ortaya çıkacak sonuçlar toplum çıkarlarının lehinde sonuçların gelişmesine aracılık edecektir.
8. *Toplanan bilgiler ve gözlemler diğer muhabirlere ya da güvenilir kaynaklara doğrulatılmalıdır.* Muhabirin, hakkında bilgi toplamaya çalıştığı olay her zaman kolay anlaşılır olmayabilir. Olayın tarafları çok, etki alanı geniş olabilir. Bu gibi durumlarda elde edilen bilgilerin diğer muhabirlerle karşılaştırılması, başka kaynaklara doğrulatılması, olayın gerçeğe en yakın biçimde aktarılmasını sağlayacaktır.
9. *Haberin nasıl aktarılacağına ilişkin ön değerlendirme yapılmalıdır.* Muhabir elindeki verileri iyice anlamalı, haberin ne olduğuna, hangi haber değerin önüne çıktığına karar vermelidir. Olayın nasıl bir akışla en iyi şekilde aktarılabilceğini planlamalı, olayın taraflarından ya da kaynaklarından kime haberde yer vereceğine karar vermelidir. Eğer haberde yer alacak kişilerle röportaj yapılacaksa, bunun stüdyoda mı yoksa olay yerinde mi yapılacağına kararı verilmelidir.
10. *Gerekli hazırlıkları yapılmalıdır.* Haber olay yerinden mi aktarılacak, yoksa haber merkezine dönülerek orada hazırlıklar mı yapılacak bunun kararı çok hızlı verilmeli ve bu doğrultuda gerekli hazırlıklar yapılmalıdır.

RADYO HABERİ YAZIM TEKNİKLERİ

Radyoda haberler dinleyicilere bültenler aracılığıyla ulaştırılır. Haber yazma yöntemlerinden ters piramit ve dörtgen haber modellerinin sıklıkla kullanıldığı radyo haberciliğinde dinleyicin olayı daha iyi anlayabilmesi için konuşma dili tercih edilir. Dinleyicinin habere dikkat kesilmesi için ise girişlerde öyküleyici bir anlatım ve doğrudan giriş yöntemi sıklıkla kullanılmaktadır.

Haber bir bütün olarak ele alındığında, iyi bir giriş, haberin anlaşılmasını sağlayacak en önemli unsurdur. İyi bir girişte amaç, kısa ve öz bir şekilde ne denilmek istenildiğinin dinleyiciye açıkça verilmesidir. Haberin girişi, özü verecek şekilde kaleme alınırsa, devamında girişte verilen unsurlar ayrıntılarıyla anlatılabilecek ve dinleyici dinlediği habere karşı daha dikkatli olacaktır. Bu nedenle, haberin düzenlenmesi sırasında yapılacak en önemli şey eldeki verilerin değerlendirilmesi ve sıralanmasıdır. Bu amaçla geliştirilmiş çeşitli haber girişleri vardır. Bunlardan radyo haberciliği için elverişli olanlar, dolaysız tanımlayıcı giriş ve özetleyici giriştir.

- **Dolaysız- Tanımlayıcı Giriş:** Bu türden haber girişleri öncelikle “kim” ya da “ne” sorusuna yanıt vermektedir.

Çakmakçı Köyü balkı kuraklık nedeniyle köyü terk ediyor. Altı yüz nüfuslu köyde elli kişi yaşıyor. Köyün geçim kaynağı olan baraj gölünün giderek kuruması tarımı da balıkçılığı da bitme noktasına getirdi.

- **Özetleyici Giriş:** Haberde öne çıkan birden çok unsur söz konusu ise olayın özetini yapan bir giriş biçimidir.

Barajdaki su seviyesinin limitlerin altına düşmesi nedeniyle, İstanbul'a verilen şebeke suyu kesildi, sulama yapılamadığı için tarlalar sulanamadı, balıkçılar çekilen sular nedeniyle işsiz kaldı, doğal hayat ciddi tehlike altında.

- **Soru Soran Giriş:** Toplumun ilgisi bir konu üzerine yoğunlaştığında kullanılabilecek bir haber girişidir. Topluma ya da habere konu olan kişi ya da kuruma doğrudan soru sorarak yapılır.

Barajlardaki su seviyesi her geçen gün azalıyor. Meteoroloji yetkilileri yakın bir gelecekte yağış beklenmediğini ifade ediyorlar. Kızılırmak'tan getirilecek su sorunu çözecek mi?

- **Çarpıcı Giriş:** Bu türden haber girişleri kısa bir cümleden oluşur ve haberin en can alıcı noktası, en etkili biçimde verilmeye çalışılır.

Kızılırmak suyu ağır metaller içeriyor. Uzmanlara göre kanserojen etkisi yüksek.

- **Birinin Sözleriyle Yapılan Giriş:** Önemli birinin söylediği sözün tırnak içinde verilmesiyle yapılan bir haber girişidir.

Devlet Su İşleri Genel Müdürü “Sorumluluk belediyelerde, onlar talep etmeden bizim harekete geçmemiz söz konusu değil” dedi.

- **Karşıtlık Yaratan Giriş:** İçinde karşıtlıklar yaratan olayları haber yaparken kullanılabilecek bir giriş türüdür. Kuşak çatışması haberleri, spor karşılaşması haberleri bu türden girişe olanak tanıyan haberlerdir.

Belediye Başkanı basın mensuplarının karşısında Kızılıрмаğın suyunu içti ancak Tabipler Odası suyun sağlığa zararlı olduğunu gösteren bir rapor daha yayınladı.

- **Doğrudan Okura Seslenen Giriş:** Daha çok hava ve yol durumu ile ilgili haberler bu tür girişlere uygun haberlerdir. Bununla birlikte felaket, salgın hastalık uyarıları ile ilgili haberlerde de bu giriş türü tercih edilebilir.

Yarın Yenimahalle, Batıkent ve Eryaman'da sular kesilecek. Önlem almayı unutmayın.

- **Betimleyici Giriş:** Sözcüklerle okuyucunun kafasında bir resim çizmeye çalışan ve okuyucunun olayı daha iyi kavramasını sağlayan bir haber girişidir. Bir felaket haberinin verilmesinde, büyük bir mutluluğu ve coşkuyu anlatırken bu türden bir giriş kullanılabilir.

Beyşehir Gölü kıyısındaki balıkçı barınağı kuraklık nedeniyle göl suları çekilince sulardan üç yüz metre uzakta kaldı. Balıkçılar artık her sabah kayıklarını göle kadar, her akşam barınağa kadar çekiyorlar.

- **Esprili Giriş:** Sözcüklerle oynayarak, şarkı sözlerinden alıntılar yapılan haber girişleridir. Daha çok spor haberlerinde tercih edilir.

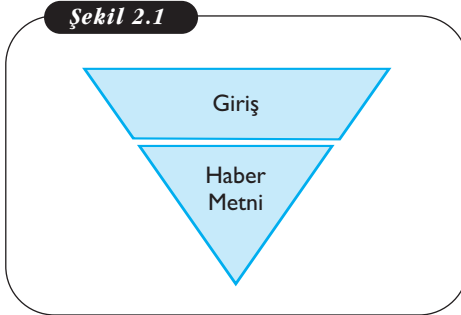
"Susuz Yaz" her gün yeniden çekiliyor. Ama bu sefer beyaz perdede oynamayacak. Çünkü izleyiciler gerçek hayattaki filmin oyuncularını oldular.

- **Parçalardan Oluşan Giriş:** Çok unsurlu haberlerde tercih edilen bir giriş türüdür. Örneğin içinde yangın, sel, salgın hastalık ve açlık gibi pek çok unsuru barındıran bir haberde parçalı öğelerden oluşan giriş kullanılabilir.

Sıcaklık 35 derece, barajlardaki su seviyesi kritik düzeyde, su kesintisi kişisel bakım ve temizliği kısıtlıyor, salgın hastalık tehlikesi baş gösterdi. Kuraklık tehlike çanlarını çalmaya başladı.

- **Saçma Giriş:** Gerçeği, gerçekte olmayan bir olayla anlatmak için bu türden bir giriş kullanılır.

Kuraklık, barajları kurutunca Ankara hayalet kente döndü. Yaşanan hızlı göç nedeniyle emlak fiyatları çok düştü. Bir yıl önce yanına yanaşmayan lüks daireler şimdi yok pahasına satılmak için alıcı bekliyor.

Ters Piramit Tekniği: Haber yazma kuralları içinde en yaygın olarak kullanılan ters piramit kuralıdır. Bu yöntem haber kurgulamada esneklik yarattığı, asıl konuyu bir ya da iki paragrafta anlatma kolaylığı verdiği, okuyucuya okuma ve olayı kolay kavrama şansı verdiği için kullanılır. Tek konulu haber metinleri genellikle ters piramitle yazılır. Bu haber yazma biçiminde ilk paragraf giriştir ve habere konu

olan olayın bir özetini verir. Giriş paragrafını haberi oluşturan öğelerin önemliden önemsizine doğru sıralandığı haber metni takip eder.

ÖRNEK

Giriş

Britanya Başbakanı Gordon Brown, dünya liderlerine seslenerek, "gezegenimizi küresel ısınma çıkmazından kurtarmak için 50 gün kaldığını" söyledi. Danimarka'nın başkenti Kopenhag'da aralık ayında yapılacak BM iklim zirvesine 50 gün kala, Londra'da bugün 17 ülkenin temsilcisi bir araya geldi.

Haber Metni Önemli Paragraf 1

En fazla sera gazı emisyonuna neden olan ülkelerin liderlerinin katıldığı toplantıda konuşan Brown, yeni bir küresel anlaşmaya varılmadığı takdirde, dünyayı ve ülkesini yıkıcı sıcak hava dalgaları, seller ve kuraklık gibi felaketlerin beklediği uyarısında bulundu. Brown ayrıca, Kopenhag'da Kyoto'nun yerini alacak yeni bir protokol ya da anlaşma üzerinde uzlaşamazsa "B planlarının olmadığı" söyledi.

Önemli Paragraf 2

Britanya Başbakanı, 2080 yılına gelindiğinde 1,8 milyar insanın temiz su sıkıntısı içinde olacağını vurguladı. Brown, 2003 yılında 35 binden fazla kişinin hayatını kaybetmesine neden olan sıcak hava dalgasını batırlatarak, bunun tekrarlanabileceğine dikkati çekti.

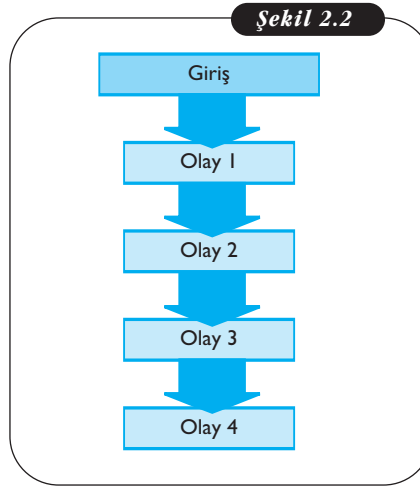
Önemli Paragraf 3

Küresel ısınmanın sebebi olarak görülen sera etkisine yol açan gaz salımlarının ne kadar azaltılacağı dünya liderlerinin üzerinde anlaşamadığı konuların başında geliyor.

Aralık ayının başında Kopenhag'da yapılacak BM iklim zirvesinde, Kyoto sözleşmesinin yerini alacak uluslararası bir anlaşma metninin kabul edilmesi bekleniyor.

Dörtgen Tekniği: Bazı haberler ters piramitle yazılmaya uygun değildir. Çünkü haberi oluşturan unsurlar arasında bir önem sıralaması yapma şansı yoktur. Bu tür haberlerde bütün öğeler eşit değerdedir. Paragrafların sıralanışının, onlara değer biçilmesi ile bir ilgisi yoktur, bu diziliş genellikle mantıksal bir sıralamadır.

Paragraflarla düzenlenerek yazılan haberler arasında geziler, hava durumu haberleri öncelikli sırayı almaktadır. Yapıları gereği blok paragraflarla haber yazımına dörtgen tekniği adı verilir.

Giriş

Yapılan son değerlendirmelere göre; Ülkemizin kuzey, iç ve doğu bölgelerinin yağışlı geçeceği tahmin ediliyor. Yağışların; Doğu Anadolu'nun güneydoğusunda (Bingöl, Bitlis, Muş, Şırnak, Van, Hakkâri, Ağrı, Iğdır) yoğun kar yağışlı, Trabzon, Rize, Artvin, Hopa, Siirt ve Batman çevrelerinde kuvvetli sağanak şeklinde olması bekleniyor. Sabah ve gece saatlerinde iç ve doğu bölgelerimiz ile Marmara bölge genelinde buzlanma ve don olayı beklenmektedir.

Olay 1

Marmara Bölgesi, çok bulutlu, bölgenin doğusu İstanbul, Kocaeli, Sakarya, Bursa, Bilecik, Bandırma karla karışık yağmur ve kar yağışlı geçecek. Rüzgâr; kuzey ve kuzeybatı (Karayel) yönlerden kuvvetli olarak (30-40 km/saat) esecek. Sabah ve gece saatlerinde bölge genelinde buzlanma ve don olayı bekleniyor.

Olay 2

Ege Bölgesi parçalı çok bulutlu, öğle saatlerine kadar Afyon, Kütahya, Uşak çevreleri karla karışık yağmur ve kar yağışlı, sabah ilk saatlerde Denizli'nin kuzey ve doğu ilçeleri yağmurlu geçecek. Rüzgâr bölgenin iç kesimlerinde kuzeybatı yönlerden (30-40km/saat) kuvvetli olarak esecek. Sabah ve gece saatlerinde bölgenin iç kesimlerinde (Afyon, Kütahya, Uşak) buzlanma ve don olayı bekleniyor.

ÖRNEK

Radyo haberlerinin inandırıcılığını ve dinamizmini söyleşiler artırır. Söyleşiler; sokak söyleşileri, uzman söyleşileri ve tanık söyleşileri olarak 3'e ayrılır.

Olay 3

Akdeniz Bölgesi parçalı ve çok bulutlu, Hatay, K.Maraş, Osmaniye, İskenderun ile Adana'nın kuzey ve doğu ilçeleri, sabah ilk saatlerde Isparta çevreleri yağmur ve sağanak yağışlı geçecek. Rüzgâr bölgenin doğusunda güney ve güneybatı (Lodos) yönlerden kuvvetli olarak (30-50 km/saat) esecek.

SIRA SİZDE

4

1990'larda özel radyoların yayın hayatına başlaması Türkiye Radyoculuğu nasıl etkiledi?

Radyo Haberi Yazım Kuralları

Radyocu, kulağa seslenen bir teknoloji kullandığını unutmamalıdır. Radyo, dinleyicisine seslenir, dinleyici ile konuşur. Bu nedenle radyonun dili, konuşma dilidir. Haberlerin sesli olarak dinleyici ile konuşuyormuşçasına anlatılması tekniğine konuşma dili tekniği denir. Haber metinleri spikerler tarafından dinleyiciye aktarılırken okunuyormuş izlenimi vermemelidir. Konuşma dili ile yazılmış haberler spiker tarafından okunduğunda dinleyici kendisi ile konuşulduğu hissine kapılır. İşte bu nedenle radyo haberciliğinde “Konuşuyormuş gibi yazmak” ana ilkedir. Radyo haberlerinin spiker ve dinleyici dikkate alınarak yazılması gerekir. Haberi yazan muhabir ya da editör, dinleyicinin metni ilk seferde anlamasını sağlayacak şekilde açık bir ifadeyle yazmalıdır. Bu nedenle radyo haberi yazarken aşağıdaki kurallar dikkate alınmalıdır.

- Radyo metni konuşur gibi yazılmalıdır.
- Radyocu alıntı yerine ses kullanmalıdır. Haber yerinden aktarılan trafik sesi, yangın sesi, kalabalık gürültüsü, doğrudan olayla ilgili bir tanığın sesi dinleyicinin olayı zihninde canlandırmasına yardımcı olur.
- Muhabir ya da editör konuşma dili ile yazdığı haberi yüksek sesle okuyarak kontrol etmelidir.
- Haberde bilinmeyen ya da az bilinen terimler kullanılmamalıdır. Eğer kullanılacaksa ne olduğu açıklanarak kullanılmalıdır.
- Haber metninde kısaltma kullanmamaya özen gösterilmelidir. Örneğin yazılı bir haber metninde DSİ (Devlet Su İşleri) biçiminde verilebilirken, radyo haberinde “Devlet Su İşleri” biçiminde açık olarak verilmelidir.
- Cümleler uzun olmamalıdır. Kısa cümleler dinleyicinin anlayabilmesi için önemli olduğu kadar spikerin nefessiz kalmadan metni okuyabilmesi için de önemlidir. Cümleler gerekmedikçe ve bağlaçlarla bağlanmamalıdır.
- Dinleyicinin haberi tekrar dinleme şansı yoktur. Bu nedenle ifadeler kısa ve net olmalıdır.
- “Bugün”, “dün” gibi sözcüklerle habere başlanmamalıdır. Bu gibi sözcükler haberin ikinci cümlesine yedirilmelidir. “Bu sabah Eskişehir’de trafik kazası oldu” yerine “Eskişehir’de bu sabah trafik kazası oldu” biçiminde verilmelidir.
- Dinleyicinin hayal gücünü kullanmasına yardımcı olmak üzere yalın ama aynı zamanda renkli ve güçlü betimlemeler yapılmalıdır.
- Haberler dikkat çekici, dolaysız girişlerle başlamalıdır.
- Negatif anlatımlardan kaçınılmalıdır. Haberin ilk cümlesinde, “Uçak kazasında 35 kişi öldü” yerine, uçak kazalarında kurtulma ihtimalinin de çok az olduğunu göz önünde tutarak, “...uçak kazası oldu. 8 kişi yaralı olarak kurtuldu” diyerek ölenlerin sayısı daha sonra verilmelidir.
- Haber sade ve gerektiği kadar kısa olmalıdır. Haber eksik olmamalı, 5N 1K sorularının yanıtlarını barındırmalıdır.

Radyo haberciliğinde muhabirin sesinin dışındaki seslere dış ses ya da aktüel ses denir. Dış sesler radyo haberciliğinin inandırıcılığı ve monotonluk açısından çok önemlidir. Gazetede fotoğraf ne ise radyoda da aktüel ses odur.

- Haber yazılırken noktalama işaretleri doğru kullanılmalıdır. Bu işaretler spikerin olayı anlamlandırmasına, doğru tonlamasına yardımcıdır.
- Yabancı kökenli sözcüklerden, az bilinen kavramlardan ve kısaltmalardan uzak durulmalıdır.

Radyo haberi hazırlanırken spikerin işini kolaylaştırmak için şu noktalara dikkat edilmesi gerekir:

- Haberler mat ve hisırtı çıkarmayacak kâğıtlara yazılmalıdır.
- Spikerin gerektiğinde not alabilmesi için yanda boşluk bırakmalıdır.
- Her kâğıtta tek bir haber olmalıdır.
- Sayfada haberin içinde yer alacak sinyal, efekt, müzik ve röportajlar belirtilmelidir.
- Satır sonunda heceler bölünmemelidir.
- Noktalama işaretleri spikerin yol göstericileridir. Noktalama işaretlerinin doğru kullanılması gerekir.

Günümüz radyo yayıncılığında pek çok program canlı olarak yayınlanmaktadır. Bunun nedenleri nelerdir?

SIRA SİZDE

5

RADYO HABER BÜLTENİNİN HAZIRLANMASI

Haber, kitle iletişim araçlarıyla toplumla arasında kurulan en önemli köprüdür. Haber, bireyin içinde yaşadığı topluma dair güncel olanı öğrenmesine aracılık eder. Bu nedenle toplumu oluşturan bireylerin medyaya olan bağımlılığı, onu kullanma arzusu öncelikle haberle şekillenir. Bu gerçeğin farkında olan medya sahipleri basılı, görsel ve işitsel yayınlarının çatısı altında habere dönük özel birimler kurarlar. Gündemin ve toplumsal merakın yanıt aradığı soruları, sorunları takip etmek ve bunların arasından derlediği haberlerle yayınlar hazırlamakla sorumlu birimlere haber merkezi, haber merkezi çalışanlarına da haberci denir. Haber merkezi çalışanları haber üretim sürecinde üstlendikleri roller ve sorumluluklar dikkate alınarak yazı işleri sorumluları, haber müdürü, röportaj muhabirleri ve muhabirler olarak gruplandırılırlar.

Radyo, televizyon ve internet üzerinden haber yayınlayan kurumların haber merkezleri gün içindeki gelişmeleri anı anına takip eder ve olabildiğince hızlı yayınlamak çabası içinde olurlar. İnternet haber siteleri gelişmeler oldukça sayfasını yenilerken, radyo ve televizyonlar gün içinde düzenli aralıklarla yayınlanan bültenler ile haberlerini yayınlarlar. Haberler haber merkezi çatısı altındaki servislere bağlı muhabirler aracılığıyla önce servislere, editörlerin denetiminden geçtikten sonra haber merkezi haber havuzuna düşer. Bundan sonraki iş bültende yer alacak haberlerin seçilmesi ve sıralanmasıdır.

Haber Seçimi ve Sıralaması: Bir olayı haberleştirmeden önce sorulacak ilk soru haber değeri taşıyıp taşımadığıdır. Özellikle hızıyla diğer kitle iletişim araçlarından farklılaşan radyo haberciliğinde anı yakalama çabası haber değerleri içinde zamanındalık değerini öne çıkarmaktadır. Bu nedenle haber seçimindeki ilk ölçüt zamanında vermektir. İkinci ölçüt ise açıklayıcı haberlerden çok bilgi veren haberleri seçmektir. Üçüncü ve en önemli ölçüt ise haberin radyodan verilmeye uygun olmasıdır.

Bu ölçütleri taşıyan haberler ayrıldıktan sonra bülteni oluşturacak haberler yeni bir seçime tabi tutulur. Bu seçimde bültenin süresi, günün hangi saatinde yayınlandığı, gündemdeki konuların çeşitliliği ya da benzerliği önemli yer tutar.

Haberlerin hangi bülten için seçildiği önemlidir. Çünkü dinleyicinin sabah haberlerinden beklentisi, akşam haberlerinden beklentisinden farklıdır. Sabah haberleri dünün özetini ve gün içinde olabilecekleri verebilme olanağına sahipken, akşam haberleri gün içinde gerçekleşen olayları ayrıntısıyla verebilme olanağına sahiptir. Bültenin ana haber bülteni ya da ara haber bülteni olması da seçilecek haberlerin niteliğini etkileyecektir. Ara haber bültenleri daha kısa olmak zorundadır. Bu da haberlerin detaylı verilmesi ya da çok sayıda haberin sunulması olanağını ortadan kaldırmaktadır.

Gündemin kendisi ise asıl belirleyicidir. Normal bir gündemi haber bültenine taşırken çeşitlilik önem kazanır. Öte yandan sonuçları ve yaratacağı olası etkiler nedeniyle önemli bir olayın olduğu gündemde, konunun farklı boyutlarının haberleştirilmesi gereği, seçilecek haberlerin aynı konuyla ilintili olmasını zorunlu kılacaktır. Örneğin geniş bir coğrafyada etkili olmuş bir depremin sonuçları ve etkisi, haber bülteninin bu konuya geniş bir yer vermesine neden olacaktır.

Haber seçimindeki sonraki aşama haberlerin sıralanmasıdır. Her bültenin bir manşeti olmalıdır. Manşet haber bültenin itici gücüdür ve genellikle dinleyicilerin en merak ettiği olaydır. Birinci haber sıradaki diğer haberlerin seçimini de etkileyecektir. Gündeme uygun olarak haber sıralaması yapıldıktan sonra, haberlerin iletimi sırasında röportajların kullanılıp kullanılmayacağı kararı verilir. Bütün bu hazırlıklar yapıldıktan sonra, haber bülteni için spikerin seslendireceği metnin hazırlanmasına sıra gelir.

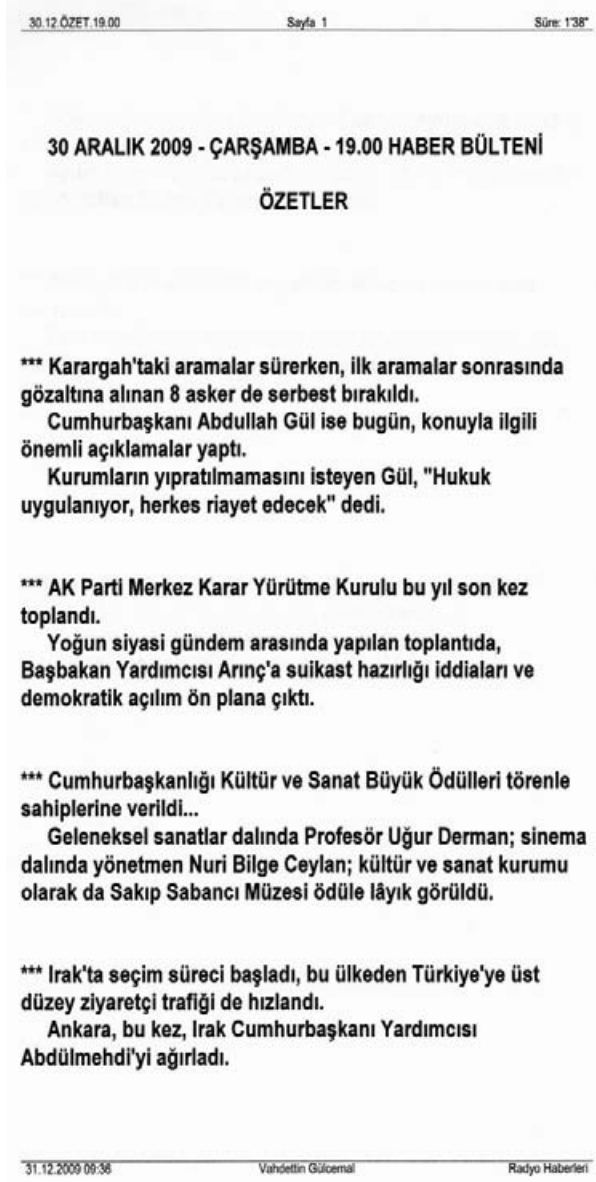
Bülten Metninin Hazırlanması: Spikerin sesiyle okura ulaşacak haberler, seçilip, sıralandıktan sonra sıra bültenin bütünlüğünü oluşturacak bir metnin hazırlanmasına gelmiştir. Bu aşamadan sonra yapılacak iş konuşma dilinde, çarpıcı, okurun dikkatini çeken, sıkıcı olmayan bir bülten tasarımı yapmaktır. Arka arkaya okunacak haberler arasındaki ilişki bülten metni ile kurulacaktır.

Spikerin açılış anonsu, haberler arasındaki geçiş cümleleri, her bir haberin anonsu, haberle içindeki konukların anonsu, canlı bağlantıların anonsu bülten metni içinde yer alır.

Bülten metni aynı zamanda spikerin zamanı doğru kullanmasına yardımcı olacak biçimde hazırlanır. Her haberin yaklaşık kaç saniye süreceği, canlı bağlantının hangi dakikada bağlanacağı, ne kadar bir süre yanında kalacağı bülten metni içinde yer alır.

Radyo Haberinin Kurgulanması: Radyo haberleri dinleyiciye ana haber bültenleri, ara haber bültenleri ve haber programları ile ulaştırılır. Ana ve ara haber bültenlerinde haberler genellikle spiker tarafından okunur, eğer gereklyse stüdyoda ağırlanan ya da telefonla bağlanan konuk ile renklendirilir. Radyonun diğer bütün kitle iletişim araçlarından daha hızlı haber verebilme kapasitesinin kullanılabilmesi için ana ve ara haber bültenlerinde sıklıkla bu yöntem tercih edilir. Kurgulanmış haberler ise daha çok haber programlarında kullanılır.

Bir haberin kurgulanması için haber için derlenmiş malzemelerin ve bilgilerin bir dökümünün ortaya konması yapılacak ilk iştir. Haberin nasıl bir akışla ve hangi malzemeler kullanılarak dinleyiciye ulaştırılacağına karar verilmesi ise ikinci aşamadır. Bu aşamada, kullanılacak röportajlar, müzik, ortam sesleri ve efektler seçilir, ardından anlamlı bir bütünün oluşmasını sağlayacak olan metin yazılır. Kullanılacak röportajların zaman aralıkları belirlenmelidir. Kurgu planı ortaya çıktıktan, gerekli malzemeler derlendikten sonra muhabirin kendisi ya da profesyonel bir kurgucu yardımıyla haberin yayına hazırlanması süreci başlar. Günümüzde kurgu sürecinde bilgisayarlar ve kurgu programları kullanılmaktadır. Kurgulanan haberler spikerler aracılığı ile dinleyiciye ulaştırılır.

Şekil 2.3

Türkiye Radyo Televizyon Kurumunun radyo haberleri örnekteki gibi hazırlanmaktadır. Sayfanın üst bölümünde tarih, sayfa numarası ve bültenin süresi yer almaktadır. Haber metni büyük puntolarla ve koyu renkli olarak yazılmaktadır. Her haber paragrafının arasında iki haberi birbirinden ayırmaya yarayan göz boşlukları bulunur. Haber metinlerinde hiçbir sözcük bölünmemiş ve her cümle birer paragraf olarak verilmiştir. Sayfanın alt bölümünde tarih ve bülteni hazırlayan editörün ismi yer alır.

Kaynak: 31.12.2009 tarihli TRT Radyo Haber Bülteni.

Özet

Haber ve haber değeri kavramlarını sıralamak

Haber kavramı üzerine pek çok tanım yapılmıştır. Haber en yalın tanımı ile yeni, ilginç ve doğru olandır. Bir olayın ne zaman ve hangi özelliklere sahip olduğunda haber değeri kazanacağı o olayın haber değeri taşıyıp taşımadığının da cevabıdır aynı zamanda. Bir olayın içinde barındırabileceği haber değerini dikkate alan yaklaşımlar haberin tanımlanmasından çok, haber kavramını açıklamak çabasıdır. Haber değerini oluşturan kavramlar ise; yakınlık, zamanındalık, etkililik ve anlaşmazlık kavramlarıdır. Bir olayın haber değeri taşıması için öncelikle okuyucuya, dinleyiciye ya da izleyiciye yakın olması gerekmektedir. Ortaya çıkan olay izler kitleye zamanında iletildiğinde ve aniden ortaya çıktığında da izler kitlenin ilgisini çekmektedir. Aktarılan olay izler kitleyi etkiliyorsa yine haber değeri taşıması açısından önemlidir. Toplumsal yaşamda ortaya çıkan anlaşmazlıklar ve çatışmalar da haber değeri taşır.

Radyo haberciliğinin genel özelliklerini, haber kaynaklarını ve haber toplama tekniklerini açıklamak

Radyo, dinleyiciye ulaşmak açısından son derece hızlı bir araçtır. Gazetedeği gibi baskı saati beklemek ya da televizyondaki gibi görüntü kurgusu yapma kaygısı yoktur. Bu da özellikle habercilik açısından radyoya büyük bir avantaj sağlar. Olayı doğru bir biçimde gerçeğine en yakın şekli ile aktarmak amacıyla yapılan haber, aktarılabildiği iletişim aracına bağlı olarak daha hazırlık aşamasında farklılaşır. Haber en doğru ve tarafsız biçimi ile vermek için iletileceği kitle iletişim aracının özelliklerini dikkate almak gereklidir. Haberin aktarılmasında televizyon muhabiri için görüntü, gazeteci için fotoğraf, radyo içinde ses kaydı önemlidir. Haber toplayan ve dinleyiciye aktaran muhabirdir. Muhabir; dikkatini işine veren, etrafına karşı duyarlı, öğrenmekten keyif alan, dinleyicisini tanıyan ve empati kurabilen, sebep-sonuç ilişkisi kurabilen, duygularına hakim olabilen, haberi diğer birkaç kaynaktan birden kontrol eden, çalışmaktan kaçmayan ve en önemlisi de tarafsız kalabilen kişidir.

Radyo haberi yazım tekniklerini ve haber yazım kurallarını açıklamak

Haber yazma yöntemlerinden ters piramit ve dörtgen haber modelinin kullanıldığı radyo haberleri öyküleyici bir dille ve doğrudan giriş yöntemi ile yazılmaktadır. Haberin girişi, haberin anlaşılabilirliği açısından çok önemlidir. Haberin girişi özü verecek şekilde kaleme alınmalıdır. Devamında ise ayrıntılar aktarılmalıdır. Bu nedenle haberde öncelikle nelerin aktarılacağı iyi belirlenmelidir. Haber metninin giriş cümleleri hazırlanırken, çarpıcı giriş, birinin sözleri ile yapılan giriş, karşıtlık yaratan giriş, doğrudan dinleyiciye seslenen giriş, betimleyici giriş, esprili giriş, parçalardan oluşan giriş ve saçma giriş gibi tekniklerden yararlanılmaktadır.

Radyo haber bülteninin hazırlanma süreçlerini sıralamak

Gündemin ve toplumsal merakın yanıt aradığı soruları takip etmek ve bunların arasından derlediği haberlerle yayınlar hazırlamakla sorumlu birimlere haber merkezi denir. Haber merkezi çalışanlarına haberci denmektedir. Haber merkezi çalışanları haber üretim sürecinde üstlendikleri roller ve sorumluluklar dikkate alınarak yazı işleri sorumluları, haber müdürü, röportaj muhabirleri ve muhabirler olarak gruplandırılırlar. Haberlerin seçim ve sıralaması bültenin süresine, günün hangi saatinde yayınlanacağına ve gündemdeki konuların çeşitliliğine bağlı olarak yapılır. Gündeme uygun haber sıralama yapılır, ardından haberin iletimi sırasında röportajlara yer verilip verilmeyeceği belirlenir ve haber metni hazırlanarak seslendirilmek üzere spikere ulaştırılır.

Kendimizi Sınayalım

1. Aşağıdakilerden hangisi haber değerini oluşturan kavramlardan biri **değildir**?

- a. Etkililik
- b. Zamanındalık
- c. Etkililik
- d. Anlaşmazlık
- e. Güvenilirlik

2. Aşağıdakilerden hangisi haberde aranan yanıtlardan **değildir**?

- a. Kim
- b. Ne kadar
- c. Nasıl
- d. Neden
- e. Ne zaman

3. Aşağıdakilerden hangisi muhabirin özelliklerinden biri **değildir**?

- a. Tarafsız olmalı
- b. Dikkatli olmalı
- c. Duygusal olmalı
- d. Meraklı olmalı
- e. Dinleyicisini tanımalı

4. Kim ya da ne sorusuna yanıt vererek yapılan haber girişi hangisidir?

- a. Dolaysız-tanımlayıcı giriş
- b. Soru Soran giriş
- c. Özetleyici giriş
- d. Betimleyici giriş
- e. Karşıtlık yaratan giriş

5. Aşağıdakilerden hangisi en çok tercih edilen haber yazma tekniğidir?

- a. Dörtgen tekniği
- b. Ters pramit
- c. Kronolojik dizi
- d. Kum saati
- e. Düz pramit

6. Haberi oluşturan unsurlar arasında önem sıralaması yapılamadığı durumlarda hangi haber yazma tekniği kullanılmalıdır?

- a. Dörtgen tekniği
- b. Ters pramit
- c. Düz pramit
- d. Kum saati
- e. Kronolojik dizi

7. Aşağıdakilerden hangisi radyo haberinin yazım kurallarından **değildir**?

- a. Haber metni konuşur gibi yazılır.
- b. Haberler dikkat çekici girişlerle başlar.
- c. Cümleler uzun ve açıklayıcı olmalıdır.
- d. Negatif anlatımlardan kaçınılmalıdır.
- e. Noktalama işaretlerine dikkat edilmelidir.

8. Aşağıdakilerden hangisi haber seçimi yapılırken öncelikli olarak belirlenmelidir?

- a. Haberin süresi
- b. Haber değeri taşıyıp-taşımadığı
- c. Gündemdeki konularla benzerliği
- d. Devlet yetkilileri ile ilgisi
- e. Hangi bültende yer alacağı

9. Aşağıdakilerden hangisi haber yapım ve yayın süreçlerinde yer **almaz**?

- a. Haber müdürü
- b. Muhabir
- c. Spiker
- d. Yazı işleri sorumluları
- e. Programcılar

10. Aşağıdakilerden hangisi radyo haberini oluşturan unsurlardan **değildir**?

- a. Röportajlar
- b. Müzik
- c. Kurgu
- d. Ortam sesleri
- e. Efektler

Okuma Parçası

Ben 1969'da açılan bir sınavla muhabir olarak girdim TRT'ye, öyküleyeyim ki, o dönemlerde habercilik nasıl yapıyorduk gözünüzde canlansın. Uzun bir kurs döneminin ardından her serviste bir ay çalıştırıldıktan sonra dil bildiğim için Dış Haberler de görevlendirildim. Örgütlenme şeması bugünün gazetelerini andırıyordu: Yurt Haberleri, Dış Haberler, Merkez Haberler, Televizyon Haberleri, Redaksiyon, Tashihi.

Haberi daktilo ile yazıyorduk. Bir kişinin denetiminden geçiyor, ardından redaksiyon servisine gidiyor, yeniden okunuyor ve tashihe gönderiliyordu. Redaksiyon servisinin şefi o yıllarda Ahmet Oktay'dı.

Haber kâğıtlarımızın yanında dakikaları gösteren satırbaşı çizgileri vardı. Muhabir tarafından yazılan bu haber bir daktilo tarafından mumla kâğıda geçiriliyor, tashihi yapılıyor ve makinede 10-15 kopya teksir edilip spikere ve haber müdürlerine teslim ediliyordu. Spike-rin aldığı haberde, yazanın ve okuyanların inisiyalleri bulunurdu. Bütün haberler beşer kopya yapılır, bülteni hazırlayan müdür tarafından önem sırasına göre sıraya konurdu. Yani ilk mi okunacak, ikinci mi gibisinden. Ayrıca bir de özet çıkarılırdı.

90 saniyelik bir haber, ancak çok büyük olaylarda yazılırdı. Bunun dışında 30 ve 45 saniye içinde haberi aktarmak için çok kısa cümlelerle derdimizi anlatmaya çalışırdık. Yani geniş aralıkla bir sayfanın yarısı ya da üçte biri... Mutlaka kaynak belirtmemiz istenirdi. Haberin içinde ne, nerede, nasıl, kim, ne zaman sorularının yanıtları bulunurdu. Kimi zaman haber biraz daha uzun tutulur, içine kaynaktan aldığımız ses eklenirdi. Bir süre sonra telefon bağlantıları ile haber alma usulü gündeme gelmişti. Böyle olduğunda bültenin akış planı çıkartılırdı. Bu arada televizyon yayıncılığı başlayıp da TV haberleri verilmeye başlandığında, radyo için hazırlanan haberler, TV servisinde görüntüye göre değiştirilip yeniden yazılırdı.

Kaynak: İpek çalışlar, **Radyo ve Radyoculuk** (İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları, 2003)

Kendimizi Sınavalım Yanıt Anahtarı

1. e	Yanıtınız yanlış ise “Haber ve Haber Değeri” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
2. b	Yanıtınız yanlış ise “Haber ve Haber Değeri” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
3. c	Yanıtınız yanlış ise “Radyo Haberciliği” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
4. a	Yanıtınız yanlış ise “Radyo Haberi Yazım Teknikleri” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
5. b	Yanıtınız yanlış ise “Radyo Haberi Yazım Teknikleri” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
6. a	Yanıtınız yanlış ise “Radyo Haberi Yazım Teknikleri” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
7. c	Yanıtınız yanlış ise “Radyo Haberi Yazım Teknikleri” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
8. b	Yanıtınız yanlış ise “Haber Bülteninin Hazırlanması” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
9. e	Yanıtınız yanlış ise “Haber Bülteninin Hazırlanması” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
10. c	Yanıtınız yanlış ise “Haber Bülteninin Hazırlanması” konusunu yeniden gözden geçiriniz.

Sıra Sizde Yanıt Anahtarı

Sıra Sizde 1

Araştırmalar radyonun, daha çok işe gidiş ve dönüş saatlerinde arabalarda dinlendiğini göstermektedir. Ev hanımları gündüz evde oldukları süre içinde radyo dinlerken, gençler, taşınabilir cihazlarıyla okula gidiş ve dönüş saatlerinde ama çoğunlukla gecenin ilerleyen saatlerinde radyo dinlemektedirler.

Sıra Sizde 2

Radyoyu diğer kitle iletişim araçlarından ayıran en önemli özelliği bekli de avantajı sadece sesi kullanmasıdır. Hayal gücünü kamçılama ve bu yönüyle de dinleyicilerin yaratıcı güçlerini ortaya çıkarmada ya da artırmada etkin bir gücü vardır. Radyonun bu özelliğinin altını çizmek için radyo zihin tiyatrosudur da denilmektedir.

Sıra Sizde 3

Dijital yayıncılık ya da internet üzerinden radyo yayıncılığını mümkün kılan teknolojiler radyo program ve haber anlayışını değiştirecektir. İnsanlar dinledikleri anda diledikleri müzik albümüne ya da habere ulaşma imkânı bulabilecekler. Radyo, programcılarının değil dinleyicilerin belirlediği bir araç haline gelecek. Geleceğin radyosunda dinleyici, istediği haberi ve programı kendi belirlediği saatte dinleyebilecek.

Sıra Sizde 4

1990'larda özel radyoların yayın hayatına başlaması ile birlikte dinleyici TRT'den farklı bir anlayışla yayın yapan özel radyolarla tanıştı. Özel radyolar "Pop Müzik, Türk Pop Müziği, Özgün Müzik, Arabesk, Klasik Batı Müziği, Türk Sanat Müziği..." gibi türlerden birini seçip bu müzik türlerini tercih eden dinleyici gruplarına göre programlarını belirlediler. Özel radyoculuğun yaygınlaşmasıyla birlikte radyoculuk eğitim ve kültür işlevi yüklenen bir araç olmaktan öte müzik kutusuna dönüşmüştür.

Sıra Sizde 5

Normal yayının sürekli devam etmesi nedeniyle, kayıt için ikinci bir stüdyoya gereksinim vardır. Ulusal büyük radyo istasyonlarında bu olanak bulunmaktadır. Örneğin BBC ve TRT gibi büyük kurumlar yayınlarını bu yöntemle hazırlamaktadırlar.

Yararlanılan Kaynaklar

- Brooks, S.-M. Kennedy, G.,-Moen D. and Rany, D. (1988). **News Reporting and Writing**. 3. edi. New York: St. Martin's Press.
- Curtis D. M. (1982), **Interpretative Reporting**. 8. edi MacMillan Publishing Company: New York.
- Harris, J. B., Leiter Kelly ve Johnson S. (1985) **The Complete Reporter**. 5. edi. MacMillan Publishing Company: New York.
- Hausman, C., Benoit P. ve O'Donnel L. B. (2000), **Modern Radio Production**. Wadsworth, Australia.
- Hough G. A. (1984). **News Writing**. 3. edi. Houghton Mifflin Company: Boston.
- Melvin M. (1991). **News Reporting and Writing**. 5. edi. Dubuque/Iowa: WM. C. Brown Publishers.
- Merill, J. C., Lee J. and Freidlander E. J. (1990). **Modern Mass Media**. Harper & Row Publishers: New York.
- The Missouri Group (1988). **News Reporting and Writing**. ST. Martins Press New York.
- White, T. (1993), **Broadcast News Writing and Reporting**. ST. Martins Press New York.
- Tokgöz, O. (1994). **Temel Gazetecilik**. İmge Kitabevi Yayınları: Ankara.

3

Amaçlarımız

Bu üniteyi tamamladıktan sonra;

- Televizyon haberciliğine ilişkin temel yaklaşımları sıralayabilecek,
- Televizyon haberciliğinin teknik biçim ve özelliklerine ilişkin yaklaşımları açıklayabilecek,
- Televizyon haberciliğine ilişkin kuramsal yaklaşımları tartışabilecek bilgi ve becerilerine sahip olacaksınız.

Anahtar Kavramlar

- Televizyon
- Habercilik
- Televizyon Haberciliği

İçerik Haritası

Radyo ve Televizyon
Haberciliği

Televizyon
Haberciliği

- GİRİŞ
- TELEVİZYON HABERCİLİĞİNİN
TEKNİK BİÇİM VE ÖZELLİKLERİNE
İLİŞKİN YAKLAŞIMLAR
- TELEVİZYON HABERCİLİĞİNE
İLİŞKİN KURAMSAL YAKLAŞIMLAR

Televizyon Haberciliği

GİRİŞ

Olayın haber olmasındaki süreç görünen ve görünmeyen birçok belirleyiciye bağlıdır. Olaylar veya gelişmeler haber olarak ekranlara geldiğinde artık bir biçime sahiptir. Olay bir biçime dönüştürülerek izleyenin karşısına çıkmaktadır.

Olayların televizyon haberine dönüşerek izleyenlerin karşısına gelmesi sürecinde bu yeni biçim belli özellikler kazanır. Sözü edilen değişim sürecinde farklı değerlendirmeler yer almaktadır. Televizyon haberciliğine ilişkin yaklaşımları iki başlık altında değerlendirebiliriz:

- A. Televizyon haberciliğinin teknik biçim ve özelliklerine ilişkin yaklaşımlar
- B. Televizyon haberciliğine ilişkin kuramsal yaklaşımlar

Resim 3.1

Kaynak:

http://image18.webshots.com/19/8/51/72/203685172AHffc_c_fs.jpg Erişim: 04.05.2010

TELEVİZYON HABERCİLİĞİNİN TEKNİK BİÇİM VE ÖZELLİKLERİNE İLİŞKİN YAKLAŞIMLAR

Televizyon haberciliğinin teknik biçim ve özelliklerine ilişkin görüşler aşağıdaki maddeler şeklinde sıralanabilir:

- Televizyon haberlerinde konuşma biçiminde haber aktarımı gerçekleşir.
- Televizyon haberlerinde canlı yayınlar sıkça kullanılabilir. Olayın gerçekleştiği yerden, aynı an ve aynı yerden aktarabilmenin gerçekleşmesidir.

- Olayların en hızlı şekilde aktarımında çoğu zaman televizyon haberlerinin önde geldiğini söyleyebiliriz.
- Televizyon haberleri sürekli devam ederek ilerleyen bir özellik sergiler. Bir haber bülteni içerisinde tekrar baştaki habere dönme şansımız yoktur.
- Televizyondaki haberleri istediğimiz sırada izleme şansımız yoktur. İzleyiciye hazırlanan akış dizisi içerisinde yer alırlar.
- Televizyon haberine ve bu haberlerden oluşan televizyon haber bültenlerine ayrılan zaman bellidir. Bir haberin ideal olarak 3 dakikayı geçmemesi beklenir. Günümüz örneklerinde bir televizyon haber bülteni 45 ile 60 dakika arasında sürmektedir. Sonuç olarak, televizyon haberciliğinde belirli süreler ve zaman dilimleri söz konusudur.
- Televizyon haberciliğinde en önemli araçlardan birinin görüntü kabul edilmesi genelde görüntülere bağlı bir haber üretim anlayışını da beraberinde getirir.
- Televizyon haberciliğinin en önemli üç aracı yazı, görüntü ve sestir. Bunların içinde özellikle görüntü ve seslerin baskın kullanımı okuyabilme ihtiyacını ortadan kaldırır. Televizyon haberlerinin takip edilebilmesi için okur-yazar zorunluluğu ortadan kalkmış olur.
- Haberlerin muhabirler ve haber sunucuları tarafından aktarılması, televizyon haberlerinin insan ile iç içe olan yanını bir kere daha vurgular. Ekranın tanıdık yüzleri bu şekilde belirginleşir.
- Televizyon haberciliği ekiplerin varlığına bağlıdır.
- Televizyon haberciliğinde görüntü ve seslerin baskın bir şekilde yer alması, paylaşılan bilgilere bağlı olarak sadece akla dayalı bir ortak süreci değil, aynı zamanda duygulara bağlı bir süreci de vurgulamaktadır.
- Televizyon haberlerinde de haber çeşitlerine bağlı olarak uzmanlaşma söz konusudur. Spor, siyaset, hava durumu ve farklı birçok içerik ile ilgili uzmanlaşmaya gidilmektedir.
- Yapılan araştırmalara göre birçok ülkede televizyon haberleri en güven duyulan haber kaynağı olarak görülmektedir (Parsa, 1993: 27).

SIRA SİZDE

Televizyon haberciliğinin teknik biçim ve özelliklerine ilişkin yaklaşımlardan birkaçını sıralayabilir misiniz?

Resim 3.2

Kaynak:

<http://odesaturk.com/uploads/tw1.jpg> Erişim: 04.05.2010

TELEVİZYON HABERCİLİĞİNE İLİŞKİN KURUMSAL YAKLAŞIMLAR

Olayın biçimlenip televizyon haberi olarak izleyiciye sunulan hali üzerine yapılan değerlendirmelerden bir diğeri de kuramsal olanlardır. Televizyon haberi ürün olarak değerlendirilmekte ve bu ürünün yapısal özellikleri şu beş temel yaklaşımda tartışılmaktadır:

- Televizyon haberinin bir inşa olduğunu vurgulayan yaklaşım: Bu yaklaşımda haber, bir olay değildir. Olayın bildirilişi haberdir. Ortaya çıkan haber, belli etkiler ve zorunluluklar altında habercilerin kurduğu bir inşadır. Günümüz haberleri bizlerin teknolojik hayal gücünün ürünleridir. Dramatik yapıda sunulan olaylar ve bunların drama mantığı ile kurgulanması, tempolu sunum, müzikle süsleme, kurgunun öne çıktığı biçimler yeni bir yapıyı ortaya çıkarmaya yöneliktir. Haber, olayı temsil etmekten çok yeniden inşa etmektedir.
- Televizyon haberinin bir yönlendirme olduğunu vurgulayan yaklaşım: Bu yaklaşımda haber, işlenmiş malzemesini, olayı yönlendirmektedir. Ekranda karşımıza gelen, olayın kendisi değil belli bir bakışın, ele alışı ortaya konmasıdır. Bunu yaparken doğamızda olan kültürel ürünlerle teknik ve ideolojik etkenleri bir araya getirip algılamamıza yönelik ürünler ortaya koyar. Bu ürünler, haberler ideolojik yönlendirme araçlarıdır.
- Televizyon haberinin bir yansıtma olduğunu vurgulayan yaklaşım: Bu yaklaşımda haber, günlük olayı olduğu gibi yansıtmaktadır. Muhabirlerce takip edilen olay, kaynak ile bir uzlaşım sonucunda ortaya konmaktadır. Haber, ideolojik bir oluşturma yanında dünyaya açılan bir ayna veya penceredir.
- Televizyon haberinin bir taklit olduğunu vurgulayan yaklaşım: Bu yaklaşıma göre haber, televizyonun anlatım araçlarından etkilenmektedir. Gerçek olaya ilişkin işaretlerin, parçaların yerine televizyona ait olan işaretler ve parçalar geçmektedir. Haber, günlük olayın televizyon ekranındaki sembolleşmiş halidir. Gerçek olaya benzemektedir ama aslen hikayedir, versiyondur, gerçek olay değildir. Her şeyin daha iyisi, daha güzeli üretilmektedir. Bu yaklaşım çerçevesinde içinde bulunduğumuz dünya tüketim, yeniden üretim ve taklit dünyasıdır. Haber de yeniden üretilen olarak bir taklit veya benzetme sonucu ortaya konulmaktadır.
- Televizyon haberinin bir eğlence-gösteri işi olduğu yaklaşım: Özellikle son dönem haberlerinde gazetecilik ile gösteri dünyasının iç içe geçtiği düşünülmektedir. Haberin görevi olabildiğince fazla kitleyi kendine çekmek ve tutmaktır. Halkın neyi eğlenceli bulacağını tespit etmek belirtilen hedefi yerine getirmede rol oynayacaktır. Bu yüzden haberler gün geçtikçe daha dramatik bir biçimde sunulmaktadır. Bu anlayışla yapılan haberlerde dramatik ve kurgusal öğelerin kullanılması magazinleşmiş ürünler ortaya çıkarır olmuştur. Böyle bir ambalajda da en temel sebep izleyicinin çözümleyici becerilerini değil duygularını hedefleyerek kendine bağlamaktır.

Haberi tartışan bu kuramsal yaklaşımlara bakıldığında aslında tüm yaklaşımların belli ölçüde aynı sonucu vurguladıkları söylenebilir. Belli bir insanın farklı açımları olarak yer alırlar. Bunların yanında, temelde buluşulan ortak bir nokta vardır. Olay biçimlendirilmekte ve belli işlemler sonucunda ürüne dönüştürülmektedir. Haber, bir endüstri tarafından üretilmektedir. Toplanması ve dağıtılması pahalı olan, günlük olayların yeniden üretilmiş halidir.

Televizyon haberinin tamamlanmış bir biçim içerisinde izleyenin karşısına gelmesi artık gerçekte onun ne olduğu ve neyi temsil ettiği sorularını da beraberinde getirmektedir. Olay aslından farklı bir biçim içerisinde yer almakta, olayın kendisini aktarmanın yanında daha farklı amaçları da taşımaktadır. Bu amaçların ne olduğu konusunda yer alan tartışmalar, televizyon haberini ve televizyon haberciliğini daha farklı anlamlarıyla sorgulamaya neden olmaktadır. Buraya kadar aktarılanlardan da anlaşılacağı üzere, televizyon haberi ve haberciliği sadece olayın aktarılması, olaya ilişkin bilginin verilmesi değil; aynı zamanda, bir üretim sürecinin belli aşamalarından geçerek karşımıza gelen bir üründür.

Televizyon haberleri ve haberciliğine ilişkin kuramsal değerlendirmeleri daha derinlemesine inceleyebiliriz. Bu değerlendirmeler televizyon haberciliğinin ve haberin sadece teknolojik bir değerlendirme içinde ele alınmayacağını da vurgulamış olur.

Resim 3.3

Kaynak:

<http://www.oblone.edu/instr/tv/images/200708/newsdeskamera.jpg> Erişim: 04.05.2010

Televizyon Haberinin İnşa Olduğunu Vurgulayan Yaklaşım

Televizyon haberinin gerçekte ne olduğu, olayın kendisi olup olmadığı veya olayın kendisinden tümüyle bağımsız bir şey mi olduğu sıkça tartışılan bir konudur. Televizyon haberinin temel olarak görüntü ve seslerden oluştuğu düşünüldüğünde; yer alan bu araçların farklı biçimler içersine yerleştirildiği düşünüldüğünde ortaya bir tür yeni bir biçimi ortaya koyma, yeni bir şeyi inşa etme durumu çıkmaktadır. Bu, olayın kendisinden çok da kopuk olmayan ama onun birebir aynısı da olmayan bir yapıdır. Bu durumda televizyonda izlediğimiz haberin bu yeni haliyle ne söylediği, olayın kendisini yansıtıp yansıtmadığı esas tartışmayı yaratan sorudur. Bu sorunun devamı olarak, televizyonda izlenen haber eğer olayın kendisini yansıtmıyorsa, belki de olayın başka bir versiyonunu sunar bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Bir anlamda, televizyon teknolojisinin kendisine sunduğu araçlarla olayın temsilini inşa etmekte, sergilemektedir.

Bu yaklaşıma göre, televizyon haberinde yer alan olaylar kendilerinin ötesinde bir arada meydana gelen bir parçacıklar bütünüdür. Olayın kendisini sunmak için veya olayın adına bu parçacıklar devreye girmektedir. Olaya ilişkin çeşitli biçimlerdeki anlatımlar ve bunlara bağlı olarak ortaya çıkan anlamlar, röportajlar, uzman görüşleri, hızlı veya yavaş kurgular, donmuş görüntüler, baştan oynatmalar ve tüm bunlarla beraber belli bir bakış açısının yer alışı farklı bir yapıyı ortaya koymaya yöneliktir. Olayın kendisinin de yer aldığı var sayılarak çok daha farklı, yeni bir biçim inşa edilmektedir.

Televizyon haberini bir inşa olarak görmenin diğer bir nedeni ise kurmacaya yaklaşıyor olmasıdır. Haber, hikayeleştirme ve drama özelliklerini taşımakla beraber başlı başına yeni bir yapıya oturtulmuş olmaktadır. Haberde bir yapı ve çatışma; sorun ve çözülme; hızlanan ve yavaşlayan olaylar; bir başlangıç, orta ve son olmalıdır. Bu özellikler sadece drama için esas olan şeyler değildir; olayı yeni bir biçime sokarak ortaya çıkaran haberin yapısı da böyledir.

Habercilerin, olaya ilişkin bilgileri aktarmanın ötesinde, haberi oluşturmada görsel, işitsel ve yazınsal haber metinleri de oluşturdukları, hikayeler yazdıkları vurgulanabilir. Gerçekten de hikaye, belli bir yapıya, yöne, ilerleyiş noktasına, bakış açısına ve benzer özelliklere sahiptir.

Haberin yeni bir yapıyı sunmasını ve bu yapı içerisinde belli noktaları merkeze almasını; özellikle dikkat çekeceği ve izleyeni kendisine bağlayacağı düşünülen biçim ve noktaların sunuşta yer almasını bir seçme ve inşa süreci olarak gören uzmanlar bunu bir medya olayı olarak görür. Belli olaylar haber olarak alınmaktadır, diğerleri ise televizyon haberciliğinin sınıflandırmalarına uymaz ya da haber olabilecekleri hale gelene kadar yeniden işlenirler.

Televizyon haberciliğindeki farklı biçimlerde sunumların, donmuş görüntülerin, tekrar oynatmaların, bakış açılarının, belli noktaların merkezde yer alıp bazı noktaların ise hiç ele alınmamasının ve tüm bu tür uygulamaların belli bir yapıda inşa edilerek sunulmasının; en önemlisi, bu inşaların aslında haber hikayeleri olarak sunuluyor olmalarının temelinde var olan birçok sınırlılıktan kaynaklandığını söyleyebiliriz. Haberlerin belli bir inşa olarak görülmesi haber yapma süreçlerinde yer alan etkin seçme ve işleme sonucunda ortaya çıkan farklı biçimlerden kaynaklanmaktadır. Hikayelerin inşa edilmesinde haberciler esas olarak olaydaki parçalara dayanmaktadırlar. Ancak, olayın dışında yer alan son teslim süresi, yer sınırlılıkları, haber anlayışları ve benzeri diğer birçok etken belirleyici rol oynamakta ve son ürün bu sınırlılıklara göre şekil bulmaktadır.

Televizyon haberinin aslında bir inşayı ifade ettiğini düşünen yaklaşımların, temelde olay ve olaydan üretilen arasında bir ayrıma gittiklerini söylemek mümkündür. Olayın kendisinden üretilen, inşa edilen ürün televizyon haberi adını almaktadır. Oluşturulan yapı içinde teknoloji, ideoloji ve yukarıda belirtilen diğer etkenlerin de barındığı birçok özelliği yaşatarak var olur. Örneğin, olayların aktarılması belli senaryosal anlatım yapıları içersine alınır. Aynı şekilde, olaylar belli oranda hikayeleştirilerek anlatılır. Olaylara ilişkin bilgiler anlatımlar ile aktarılır.

Televizyon haberi, hem olayı hem de olay hakkında ve ondan türemiş bir kurguyu içerir. İzlediğimiz haber, bir tür inşa olarak şu özellikleri içerir:

- Aktarmaya çalıştığı olaydan daha gerçekçi bir olay gibidir, çünkü eski olay geçmişte kalmış, yerini alan ise gözümüzün önündedir.
- Teknolojinin olanakları ile olayın dışında olan şeyler eklenebilmekte ve bunu şu anda gözümüzün önünde yapabilmektedir.

Belirtilen özelliklerin vurgulamaya çalıştığı şey televizyon haberinin aktardığı olay kadar ve onunla beraber başlı başına bir olay olduğudur. Olayın kendisi ile haberin kattıkları yeni bir olay olarak yer almaktadır. Belli bir bakış açısı ve çerçeveden olaya, olaylara ilişkin yeni bir olay yaratmaktadır.

Televizyon haberinin inşa olduğu konusundaki yaklaşımlar temelde olayı nasıl bir biçim ve algılayış içersinde gördüğümüz üzerinde durmakta; hangi araçlar ve farklı kodlamalarla olaya bağlı ama bir o kadar da olaydan ayrı bir şeyin inşa edildiği üzerinde durmaktadır. Ortaya çıkan en somut nokta olayın farklı bir biçime sokularak sunulduğudur.

Televizyon Haberinin Yönlendirme Olduğunu Vurgulayan Yaklaşım

Televizyon haberi olmaya aday olaylara baktığımız zaman seçilenlerin birçoğunun olağanüstü olaylar, darbeler, felaketlerden ve benzeri durumlardan oluştuğunu söyleyebiliriz. Aslında, olayların kendi başlarına önem taşımalarının yanında olayları takip edip tercihlerde bulunacak olan habercilerin neyin önemli olduğuna karar vermesi bir yerde haberin de ne olacağını belirleyen bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Haberin bir inşa olduğu yaklaşımından yola çıktığımızda da, yer alan insanın, görüntüler, sesler ve çeşitli etkilerle yeni bir biçimi ortaya çıkartmayı, birçok farklı yönlendirmeyi içerdiğini söyleyebiliriz. Teknolojinin, ideolojinin, habercinin, çalışılan kurumun, olayın kendisinin ve habere katılan birçok öğenin yönlendirici olduğunu söylemek doğru olacaktır. İnşa yaklaşımına paralel olarak, her inşa aynı zamanda da yönlendirme olarak görülebilir.

Haber seçilirken farklı ve şaşırtıcı şekilde olması beklenen olaylar belli bakış açılarına ait kalıplara yerleştirilirler. Bu tür haberler bir yerde, izleyeni de şaşırtıcı olana doğru yönlendirerek, izlemeye iter. Öte yandan olaylar ne kadar tahmin edilemez, önceden bilinmez veya nahoş olurlarsa olsunlar yine de belli varolan anlamsal kalıplar ve biçimlere yerleştirilirler. Bir başka deyişle, izleyen için tanıdık hale getirilirler.

Televizyon haberinin yönlendiriciliği izleyici ile ilişkisini ilk kurduğu andan başlamaktadır. Gazete okuyan kişi hikayeden hikayeye rahatlıkla geçebilir; baş sayfaya veya son sayfaya her an istediği gibi bakabilir. Oysa televizyon izleyicisi, televizyon yoluyla haberleri takip eden kişi için ise durum çok farklıdır. Televizyon haberi izleyicisini beraberinde taşımaktadır. Televizyon haberi izleyiciyle kurduğu ilişkide her hikayenin başından sonuna kadar izlenmesini ve bir sonraki habere geçilmesini sağlayacak şekilde seyirci ile psikolojik bir bağ kurmalıdır. Gazete haberlerinde okuyucu adına bilginin aktarılışı ve okuyanın takibi bir piramit biçiminde düzenlenirken; televizyon haberinde bu durum çembere benzetilebilir. Televizyon haberi, temayı en başta verir, hikaye boyunca geliştirir. Haberi hazırlayan kişinin ve kurumun bilinçli ve bilinçsiz etkilerini de içine alarak çeşitli vurgulamalarla giriş çıkışlar, taşıyış biçimleri gösterir. Sonunda bitirmek istediği noktada sonuca bağlar. Bu durum bir haberin kendisi için değil, aynı zamanda tüm haber bülteni için de böyledir. Tek bir parçadan genel bir bütüne kadar bir yönlendirme söz konusudur.

Televizyon haberleri bir değerler dizgesini oluşturur ve temel üç nedenden dolayı yönlendirici sayılabilir:

- Birincisi, haberin kaynağı nedenine dayanmaktadır. Kaynaklar kendilerine ait bir hedefe ilişkin değere sahiptirler ve bakış açılarıyla baştan yönlendirilmiş bilgi aktarırlar.
- İkincisi, her ne kadar kontrol altında tutulsalar da medyanın kendisi ve medyada haber üretenler kendi değerleri tarafından etkilenir ve yönlendirilirler.
- Üçüncüsü, belli bir izleyici kitlesi için üretilen ve seçilen haberler sadece bilgi için bakış değil, aynı zamanda dünyayı değerlendirme açısından bir anlam taşımaya çalışırlar. İzleyen, baştan sona yeniden biçimlenmiş haber karşısında kendi değerlerini de katarak ele alınan konuyla ilgili daha farklı veya benzer sonuçlar üretmektedir.

Televizyon haberini oluşturanların habere kattıkları, yani kendi değerleri önemli rol oynamaktadır. Teknolojiyi kullananın kattıkları, haberi oluşturmada yer alan araçların farklı biçimler verme özellikleri ve daha birçok etkenin önemli rol oynadığını vurgulamıştık. Örneğin, kamera bizlere izlenen olaya ait en mükemmel görünüşü sunmak için açı ve derinlemesine bir netlikte bakış sağlar. Bu, anlam oluşturmadaki temel adımdır. Kameranın, mesafesi izleyenin kötülere ve kahramanlara karşı belli bir tavır geliştirmesini, sempati veya nefret duymasını sağlar.

Yönlendirme ile ilgili görüşlerde ortaya çıkan bir başka sonuç ise televizyon haberine ilişkin yönlendirici yaklaşımların yönlendirmeyi çok da olumsuz olarak görmediğidir. Yönlendirme, farkında olmadığımız, bilinçsiz kurgulamalar sonucunda da olabilir. Amaçlanan bir çabanın ürünü olmayabilir. Haberin tarafsızlığı olarak görülebilecek bir durum her zaman olaydaki gerçeğe ters de düşmeyebilir. Sonuçta, her olaya belli bir bakış açısından bakmak ve olayları belli bir açıdan aktarmak gerekmektedir. Farkında olunmadan seçilen bakış ve aktarım biçimi yönlendirici olabilir. Bu bir ölçüde kabul edilebilecek bir durumdur. Bakış açısının olmadığı bir durumdan söz etmek mümkün değildir. Olaya bakan insanın duruşunun, gözünün açısının, kameranın yer almasının ve toplanan görüntülerin elbette bir yaklaşım biçimi ve bu biçime bağlı yönlendiriciliği, tarafsızlığı olacaktır. Farklı bakış açılarının olabileceğini görebilme ve bunun da normal olduğunu kabul etmede, olaya ait bakış açıları değişkenlerinin bulunduğunu hatırlamanın rolü büyüktür.

Televizyon Haberinin Yansıtma Olduğunu Vurgulayan Yaklaşım

Televizyon haberlerinden önce televizyonun kendisine baktığımızda, ekranda yer alan birçok programın oldukça inandırıcı geldiğini görürüz. Bu durum, hem izlediklerimizi gerçekçi bulmaya eğilimli olmamızdan hem de böyle olmasının istenmesinden kaynaklanmaktadır. Bunun en önemli nedeni de izleyicinin izlenilenlerle çoğu zaman kendisini özdeşleştirmesidir. Ekranda izlediğimiz farklı birçok olayı dünyanın parçası olarak görürüz. İzlenilen her bir parça, dünyaya açılan saydam bir pencere ve dünyada yer alan farklı birçok olayı yansıtan bir ayna olarak görülmektedir. Elbette, aktarılanlar ne olursa olsun gerçek yaşamdaki o doğal, el değmemiş halleri yoktur. Bu yansıtma, ayna gibi işlev görme esnasında, ortaya haber adını alan daha yeni bir şey çıkar. Haberin de olayın kendisi gibi gözükmesi için bir tür doğallaştırma söz konusudur. Burada amaç, ortaya çıkanın yer alan tüm etkilerden arınmış, uzak tutulmuş gibi, sanki doğal olarak ortaya çıkmış gibi görünmesini sağlamaktır. Ekranda haber biçiminde yansıtılan olay, bizlerin olayıdır, olayın kendisi gibi yine olan bir şeydir; burada yer alan olay insanların üretimi olarak yer alır ve insanların hem etraflarında bir biçimde gözlemleyebildikleri bir nesne olarak vardır, hem de üretilmiş yeni biçimiyle vardır. Hem kendisi hem de yansıttığıdır.

Resim 3.4

Kaynak:

<http://2media.nowpublic.net/images/0e/d1/0ed19eec40a7935464a27544a9ed88a6.jpg> Erişim: 04.05.2010

Televizyon haberciliğinde olayın, haber olarak yer alması, yeni bir biçime sokulması işleminde durum bir arabanın aynasından bakmaya benzemektedir. Aynadaki farklı birçok yansıtma, olayın farklı açılardan görülebilmesi seçeneğinden yararlanılmakta ve seçilen açı üzerine gidilmektedir. Hangi açı olursa olsun, elde var olan olayın yansımalarından biri kullanılmış, seçilmiş olmaktadır. Sadece olaya ilişkin yer alan açılardan biri kullanılmış, yansıtılmış olmamakta; haberlerin değerlerle belirlenmesinde olduğu gibi haberlerde kullanılan, söylenen dil, düşünce ve değerler de yansıtılmaktadır. Haber, olayın kendisine ait birçok özelliği yansıttığı gibi olayın haber olma sürecinde içinden geçtiği çeşitli aşamaları da yansıtır.

Televizyon haberinin yansıtma olduğu konusundaki görüşlerin belki de en temel dayanağı haberin yanıtlamaya çalıştığı sorulardır. Olayın bir yansıtma olması kendisinin aktarılmasına, onunla ilgili birçok bilginin yer almasına dayanmaktadır. Haber yapısında aktarılmaya çalışılan “ne, ne zaman, nerede, neden, nasıl ve kim” sorularının yanıtları olayın kendisini veya olay hakkındaki bilgiyi yansıtmaya yöneliktir. Haber olarak yer almak, soruların yanıtlarının yer bulması olaya ilişkin yansıtmanın başlaması anlamına gelmektedir. Elbette, sadece olayın kendisi ile sınırlı değildir yansıtılanlar. Olayı izleyenlerin değerlerini, kurumun bakış açılarıyla görüşlerini ve kullanılan araçların yansıtabilme yeteneklerini de içermektedir. Bunlara habercilere ait değerler, bakış açıları, olayla ilgili ortamın ve kültürün özellikleri ve benzeri de dahildir. Bazen, çeşitli sebeplerle kısıtlamaların var olması, bakış açısının daha dar tutulmasına, dolayısıyla yansıtılanı daha sınırlı kılmasına neden olabilir. Sonuçta, haber kimi zaman sınırlı yansıtma, kimi zaman da zenginleştirilmiş yansıtma yoluyla ekranda yer alabilmektedir.

Televizyon Haberinin Taklit Olduğunu Vurgulayan Yaklaşım

Olayın televizyon haberi olması sürecinde en önemli kriterlerden birinin “bildirme”, “aktarma” olduğu bilinmektedir. Bu durum, belli oranda haber yapımının olmazsa olmazı kuralı sayılabilir. Bir olay izlenip aktarılmadığı sürece elbette çok az kişi tarafından bilinecek, haber olarak yer alma şansını kaybedecektir. O halde olayın, önemli olduğu, haber yapılmaya değer görüldüğü andan itibaren takip edilip aktarılmaya ihtiyacı vardır. Bu aktarma süreci içinde yaşanan olayın kendisi yoktur; sadece olayın aktarılışı, bildirilişi vardır. Olayın kendisinden çok etrafındaki gelişmeler ağırlık kazanır. İşte bu noktada, olayın kendisine ait bilgilerle (görsel, işitsel, röportajlar, veriler, v.b.) yeni bir olay yaratılmaktadır. Gerçekte var olan olay adına yeni bir olay, haber olayı oluşturulur. Gerçekte var olan olaya dayananak bir anlamda taklidi üzerinde çalışılır.

Yukarıda yer alan açıklamalara da paralel olarak televizyon haberini taklit olarak ele alan yaklaşımda, televizyon haberinin ve haberi oluşturanın temel yöntemi olarak dünyayı olduğu gibi tanımlamak ve bu tanımlama içerisinde olumlu olumsuz her türlü uçurumları, düzensizliği, çizgiden sapmaları, kutuplaşmaları aslına sadık kalarak sunmak önem kazanır. Unutmamak gerekir ki, olayın kendisini birebir taklit etmek, haberi yine bir ürün yerine koymak anlamına gelmektedir.

Özellikle, teknolojinin imkanlarıyla gerçekte olan olayı ekranda resmetmek hedeflenmektedir. Olayın kendisinin yerine aslına uygununu koyarken olaydaki gerçekliğe öykünmeye çalışılır. Kameranın farklı biçimlerde kullanımı, kurgu, ses ve benzeri olayın benzerini ortaya koymak içindir. Haber taklit olarak da bir inşa ürünüdür. Teknolojinin farklı şekillerde kullanımı ve ortaya çıkan kodlar, bizim gördüklerimizi ilişkilendirerek asıl olana ulaşmamızı sağlar. Haberde yer alan görsel-ışitsel ve diğer kodlarla beraber haberi görürüz. Bu kodlar olayın kendisine ait etkisini yeni biçimde yaratmak için yer alırlar. Televizyon haberlerini izlerken aslında televizyonu değil de günlük hayatın kendisini izliyormuş gibi hissederiz. Televizyonun amacı da zaten budur. Olanın kendisini mümkün olan araçlarla taklit ederek, kendisini onun yerine koymaktır.

Televizyon Haberinin Eğlence-Gösteri Olduğunu Vurgulayan Yaklaşım

Televizyon haberciliğinin günümüzdeki durumu incelendiğinde ortaya çıkan en yaygın görüş haberlerin artan ekonomik belirleyicilerden etkilenmiş olduğudur. Bu durumdan etkilenen, pazarın ürünü, bir parçası olan televizyon haberleri de pazarlamayı önemser hale gelmiştir. Haberlerin oluşturulmasında önemli bir yer alan editörler görevlerini, mümkün olduğunca fazla kitleyi cezbetmek ve tutmak olarak görmeye başlamıştır. Böylece, editörler de halkın, izleyicinin neyi eğlence- li bulacağını tahmin etmek, dikkate almak durumunda kalmaya başlamıştır. Bir yerde, haberin en önemli kriterinin çatışma, duygulara yönelme ve görselleştirmeler olarak belirlenmesine şaşırılmamak gerekmektedir.

Gün geçtikçe azalan siyasal ve toplumsal haberlerin yerini daha çok “sabun köpüğü” olarak adlandırılan haberler almaya başlamıştır. Benzer şekilde, en ciddi konuların içerikleri de sulandırılmaya başlanmıştır. Magazin ağırlıklı haberlerin artması şaşırtıcı gelmemelidir.

Özellikle, özel hayata müdahale ve haberde olaya ait özü gizleyip haberin magazin boyutunu öne çıkarma gibi temel habercilik ilkelerinden önemli kaymalar yaygınlaşmıştır. Televizyon haberlerinin belirtilen son dönemdeki özelliklerinin yanında, televizyon haberi zaten televizyonun sahip olduğu bazı özellikler nedeniyle de eğlenceye- magazine kolaylıkla dönüşebilme eğilimindedir. Haberler, televizyonun, yani “eğlence aracının” içinde yer almaktadır; görüntü tarafından yönlendirilmekte ve kısa zaman dilimlerinde hızla anlatımlarla sunulmaktadır. Televizyonun sahip olduğu farklı sayıdaki yapı, farklı sunum biçimlerinin üretilmesine; aksiyonların, kavgaların, araba çarpışmalarının ve benzerinin daha albenili sergilenmesine olanak sağlamaktadır. Televizyonun mümkün kıldığı çeşitli düzenlemeler de güncel ticari yapının ve alanda bulunan araçların üretim güçleri sayesinde hayat bulmaktadır. Televizyon haberciliğinin içinde bulunduğu sektördeki ticari kaygı da daha renkli, süslü ama içeriği boş malzeme- yi besler hale gelebilmektedir.

Haberlerin bu eğlenceleştirilmiş hali aslında üç ayrı şekilde ifade edilebilir:

- Eğlendirici olduğu düşünülen konuların haber olarak seçilmesi
- Ciddi haberlerin dahi eğlendirici bir şekilde sunulması
- Haber içeriklerinin hiç önemsenmeyen bir anlayış veya yaklaşım içerisinde aktarılması

Örneğin, müziğin, haberlerin aktarımı sırasında kullanılması veya hızlı kurgulamalara yer verilmesi gibi uygulamalar sanki haberden çok eğlence programı havasını da uyandırabilmektedir. Bu doğrultuda yer alan tartışmalara paralel olarak en tehlikeli görülebilecek olan, bu yöndeki televizyon haberciliğinin eğlence malzemesi sunması değil, özellikle haberlerdeki birçok şeyi, hatta önemli haberleri bile sanki eğlenceymiş gibi sunmasıdır.

Sonuçta, ticarileşmenin etkisiyle geniş kitleleri çekmede televizyon haberlerinin eğlendirme eğilimi ağırlık kazanmaya başlamıştır. Biçimleri de bu yönde hazırlanmaktadır. Bu yeni eğlendirici biçimleri ile haberlerin söyledikleri ile sergilediklerinin farklılaşmaya başladığını belirtmek de doğru olacaktır. Televizyon haberlerine yönelik teknik biçim ve özellikler ile kuramsal yaklaşımlara bakıldığında, aslında hiçbir yaklaşımın pek de diğer yaklaşımlardan ayrı olarak ele alınamayacağı anlaşılmaktadır. Sonuçta, hangi yaklaşım olursa olsun, televizyon haberine ilişkin gelen ortak noktada vurgulanması gereken, televizyon haberinin profesyonel ve uzmanlık gerektiren bir ürün olduğudur.

SIRA SİZDE

Televizyon haberciliğine ilişkin kuramsal yaklaşımları sayabilir misiniz?

Özet

Televizyon haberciliğine ilişkin temel yaklaşımları sıralayabilmek

Olayın haber olmasındaki süreç görünen ve görünmeyen birçok belirleyiciye bağlıdır. Olayların televizyon haberine dönüşerek izleyenlerin karşısına gelmesi sürecinde bu yeni biçim belli özellikler kazanır. Sözü edilen değişim sürecinde farklı değerlendirmeler yer almaktadır. Bunlardan birincisi televizyon haberciliğinin teknik biçim ve özelliklerine ilişkin yaklaşımlardır. Diğeri ise televizyon haberciliğine ilişkin kuramsal yaklaşımlardır.

Televizyon haberciliğinin teknik biçim ve özelliklerine ilişkin yaklaşımları açıklayabilmek

Televizyon haberciliğini teknik biçim ve özellikleri bakımından inceleyecek olursak; konuşma biçiminde haber aktarımı, canlı yayınların kullanımı, en hızlı aktaran araçlardan birisi olması, devam eden bir yapıda ve akış içerisinde sunulması, belirli sürelerle sahip olması ve görüntülerin en temel malzemelerin başında gelmesi dikati çeken özellikleri olarak gösterilebilir. Aynı zamanda, televizyon haberlerini takip ederken okuma-yazmaya gerek duyulmaması, ekipler tarafından oluşturulması, bilgi ile akıllara hitap etmenin yanında duygulara da yönelmesi ve televizyon haberciliğinde çalışanlar açısından çeşitli konularda uzmanlık alanlarının belirmiş olmasına da değinebiliriz.

Televizyon haberciliğine ilişkin kuramsal yaklaşımları tartışabilmek

Televizyon haberciliğine ilişkin kuramsal yaklaşımları temelde beş başlık altında inceleyebiliriz. Bunlar; televizyon haberinin inşa olduğunu vurgulayan yaklaşım, televizyon haberinin yönlendirme olduğunu vurgulayan yaklaşım, televizyon haberinin yansıtma olduğunu vurgulayan yaklaşım, televizyon haberinin taklit olduğunu vurgulayan yaklaşım ve televizyon haberinin gösteri-eğlence olduğunu vurgulayan yaklaşımlardır.

Kendimizi Sınayalım

1. Aşağıdakilerden hangisi televizyon haberciliğine ilişkin temel yaklaşımlardandır?

- Haberin kimin için yapıldığı
- Haberlerin sadece muhabirler tarafından oluşturulabilmesi
- Haberin canlı (yayın) yayınlara dayanması ilkesi
- Haberlerin teknik biçim ve özelliklerine göre değerlendirilmesi
- Haberlerin görüntü ve seslerden oluşması gerektiği ilkesi

2. Televizyon haberciliğine ilişkin aşağıdaki ifadelerden hangisi **yanlıştır**?

- Televizyon haberlerinde konuşma biçiminde haber aktarımı gerçekleşir.
- Televizyon haberlerinde canlı yayınlar sıkça kullanılabilmektedir.
- Televizyon haberleri sürekli devam ederek ilerleyen bir özellik sergiler. Bir haber bülteni içersinde tekrar baştaki habere dönme şansı yoktur.
- Televizyondaki haberlerin istenen sırada izlenme olanağı yoktur. İzleyiciye hazırlanan akış dizisi içersinde yer alırlar.
- Televizyon haberlerinin dili gazete dili ile ortaktır.

3. Televizyon haberciliğinin teknik biçim ve özellikleri açısından yaklaşımlara ilişkin aşağıdaki ifadelerden hangisi **yanlıştır**?

- Televizyon haberciliğinde en önemli araçlardan birinin görüntü kabul edilmesi genelde görüntülere bağlı bir haber üretim anlayışını da beraberinde getirir.
- Haberlerin muhabirler ve haber sunucuları tarafından aktarılması televizyon haberlerinin insan ile iç içe olan yanını bir kere daha vurgular. Ekranın tanıdık yüzleri bu şekilde belirginleşir.
- Televizyon haberciliği ekiplerin varlığına bağlıdır.
- Televizyon haberciliği birçok kişinin kolaylıkla çalışabileceği bir daldır.
- Televizyon haberlerinde de haber çeşitlerine bağlı olarak uzmanlaşma söz konusudur. Spor, siyaset, hava durumu ve farklı birçok içerik ile ilgili uzmanlaşmaya gidilmektedir.

4. Aşağıdakilerden hangisi televizyon haberciliğine ilişkin kuramsal yaklaşımlardan biri **değildir**?

- Görüntü ve ses uyumu yaklaşımı
- İnşa yaklaşımı
- Yansıtma yaklaşımı
- Yönlendirme yaklaşımı
- Gösteri-eğlence yaklaşımı

5. “Televizyon haberi, hem olayı hem de olay hakkında ve ondan türemiş bir kurguyu içerir” ifadesi televizyon haberciliğine ilişkin hangi yaklaşımı vurgulamaktadır?

- Yansıtma yaklaşımı
- İnşa yaklaşımı
- Yönlendirme yaklaşımı
- Taklit yaklaşımı
- Gösteri-eğlence yaklaşımı

6. “Olaya bakan insanın duruşunun, gözünün açısının, kameranın yer almasının ve toplanan görüntülerin elbette bir yaklaşım biçimi ve bu biçime bağlı, taraflılığı olacaktır” ifadesinde boş bırakılan yeri aşağıdakilerden hangisi doğru olarak tamamlar?

- inşa
- kurucu
- yönlendiriliciliği
- şaşırtıcı
- eğlence

7. “Haber, olayın kendisine ait birçok özelliği gibi olayın haber olma sürecinde içinden geçtiği çeşitli aşamaları da” cümlesinde boş bırakılan yerleri aşağıdakilerden hangisi doğru şekilde tamamlar?

- yansıttığı-sormaya devam eder
- inşa-yansıtır
- inşa-sorgular
- sorgular-yansıtır
- yansıttığı-yansıtır

8. “Teknolojinin imkanlarıyla gerçekte olan olayı ekranda resmetmek hedeflenmektedir. Olayın kendisinin yerine aslına uygununu koyarken olaydaki gerçekliğe öykünmeye çalışılır. Kameranın farklı biçimlerde kullanımı, kurgu, ses ve benzeri olayın benzerini ortaya koymak içindir” ifadesi televizyon haberciliğine ilişkin hangi kuramsal yaklaşımı vurgulamaktadır?

- İnşa
- Yansıtma
- Yönlendirme
- Taklit
- Gösteri-Eğlence

9. “Televizyon haberciliğinin içinde bulunduğu sektördeki ticari kaygı da daha renkli, süslü ama içeriği boş malzemeyi besler hale gelebilmektedir” ifadesi televizyon haberciliğine ilişkin hangi kuramsal yaklaşımla ilişkilendirilebilir?

- Yansıtma
- Gösteri-eğlence
- Yönlendirme
- Taklit
- İnşa

10. Televizyon haberciliğine ilişkin kuramsal değerlendirmeler ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?

- Aktarılan olaydan daha gerçekçi bir olay gibidir, çünkü eski olay geçmişte kalmış, yerini alan ise teknolojinin olanakları ile yeni biçimiyle gözümüzün önündedir.
- Görüntünün mesaj aktarma yeteneği sese göre çok daha etkin bir şekilde rol oynamaktadır.
- Haber üreticilerinin haber içeriğine müdahale etmemesi televizyon haberciliğini diğer uygulama alanlarına göre daha önemli bir yere koymaktadır.
- Aktarılan olayda en fazla dikkati çeken ekiplerin çalışma biçimidir.
- Televizyon haberciliğinde en önemli haber üretim yöntemi canlı yayınlardır.

Okuma Parçası

Popüler kültürün merkezinde yer alan televizyon, temsil sürecinde ele aldığı tüm olguları seleksiyon sürecine tabi tutarak yayınlanmaya uygun hale getirir ve tanımlar. Gerçeği değil kendi karakteristik yapısı doğrultusunda yeniden ürettiği gerçekliğin aktarımını sağlayan televizyon, bu biçimlendirme ve dolayımına sürecini, doğası gereği izleyicilerden saklamakta, böylelikle oluşturulan bu yapay dünya tamamen doğalmış gibi sunulur. Gerçek ile televizyon gerçekliği arasındaki mesafe izleyicilerden gizlenmektedir. Tam da bu noktada televizyonun karakteristik yapısını ana çizgileriyle hatırlamak, konunun teorik temellerini sağlamlaştırma adına faydalı olacaktır. Gerçeğin yeniden öğretilmesinde ve televizyon gerçekliğinin tasarlanmasında aracın ekonomi politikası ve karakteristik yapısı temel belirleyici olmaktadır. Televizyonun karakteristik yapısının temel bileşenleri ana hatlarıyla şöyle sıralanabilir:

1. Televizyon ticaridir: Televizyonculuk özünde ticari bir iştir ve pazar mantığının kurallarına tabidir.
2. Gerçeği yeniden üretir: Televizyon gerçeği değil imal ettiği gerçeği seyirciye iletir.
3. Kurgusaldır: Televizyonda yer alan her görüntü ancak bir kurgulanma sürecinin ardından ekrana gelebilmektedir. Fakat televizyon aynı zamanda bu kurgulama sürecini ekran karşısındaki izleyiciden gizleyerek durumu doğallaştırmanın peşindedir.
4. İzlenme oranı mantığına sahiptir: Televizyon kuruluşları çok seyredilmenin ve bu gücün getireceği ticari başarının peşindedir.
5. Eğlencelidir: Neil Posman'ın sözleriyle eğlence, televizyondaki her türlü söylemin üst ideolojisidir. Bu bağlamda seyirciyi eğlendirerek elde tutmak televizyoncuların öncelikli hedefleridir.
6. Dramatiktir: Televizyon, seyirciyi elde tutma adına bütün programlarında dramatik bir anlatımı ve olayları hikayeletirmeyi tercih eder.
7. Mit üretir: Televizyon en etkili mit üretim merkezidir. Özellikle star sistemi yoluyla sürekli olarak sıradan insanlardan kahramanlar üretilir.
8. Magazın söylemini belirler: Televizyon olayların ve olguların aktarımında neden sonuç ilişkisi kurmak yerine, olayları bağlamından koparan ve içeriği hafifletiren magazın söylemini tercih eder.
9. Aksiyondan hoşlanır: Ekran karşısındaki seyircinin dikkatini kaçırmama ve heyecanını üst düzeyde tutma adına aksiyondan vazgeçmez.
10. Vasat beğeni hedeflenir: Televizyon hedef kitle olarak vasat beğeni düzeyini temel alır.

Bilal Arık, Medya Okuryazarlığı, RTÜK, Ankara, 24 Kasım 2006.

Kaynak: http://www.medyaokuryazarligi.org.tr/etkinlikler/medya_okur_yazarligi.pdf http://www.medya-okuryazarligi.org.tr/etkinlikler/medya_okur_yazarligi.pdf Erişim: 03.05.2010

Kendimizi Sınavalım Yanıt Anahtarı

1. d Yanıtınız yanlış ise “Giriş” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
2. e Yanıtınız yanlış ise “Televizyon Haberciliğinin Teknik Biçim ve Özelliklerine İlişkin Yaklaşımlar” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
3. d Yanıtınız yanlış ise “Televizyon Haberciliğinin Teknik Biçim ve Özelliklerine İlişkin Yaklaşımlar” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
4. a Yanıtınız yanlış ise “Televizyon Haberciliğine İlişkin Kuramsal Yaklaşımlar” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
5. b Yanıtınız yanlış ise “Televizyon Haberinin İnşa Olduğunu Vurgulayan Yaklaşım” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
6. c Yanıtınız yanlış ise “Televizyon Haberinin Yönlendirme Olduğunu Vurgulayan Yaklaşım” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
7. e Yanıtınız yanlış ise “Televizyon Haberinin Yanıtsız Olduğunu Vurgulayan Yaklaşım” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
8. d Yanıtınız yanlış ise “Televizyon Haberinin Taklit Olduğunu Vurgulayan Yaklaşım” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
9. b Yanıtınız yanlış ise “Televizyon Haberinin Gösteri-Eğlence Olduğunu Vurgulayan Yaklaşım” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
10. a Yanıtınız yanlış ise “Televizyon Haberinin İnşa Olduğunu Vurgulayan Yaklaşım” konusunu yeniden gözden geçiriniz.

Sıra Sizde Yanıt Anahtarı

Sıra Sizde 1

Televizyon haberlerinde konuşma biçiminde haber aktarımı gerçekleşir. Televizyon haberlerinde canlı yayınlar sıkça kullanılabilir. Olayın gerçekleştiği yerden, aynı an ve aynı yerden aktarabilmenin gerçekleşmesidir. Olayların en hızlı şekilde aktarımında çoğu zaman televizyon haberlerinin önde geldiğini söyleyebiliriz. Televizyon haberleri sürekli devam ederek ilerleyen bir özellik sergiler. Bir haber bülteni içerisinde tekrar baştaki habere dönme şansımız yoktur. Televizyondaki haberleri istediğimiz sırada izleme şansımız yoktur. İzleyiciye hazırlanan akış dizisi içerisinde yer alırlar. Televizyon haberine ve bu haberlerden oluşan televizyon haber bültenlerine ayrılan zaman bellidir. Bir haberin ideal olarak 3 dakikayı geçmemesi beklenir. Günümüz örneklerinde bir televizyon haber bülteni 45 ile 60 dakika arasında sürmektedir. Sonuç olarak, televizyon haberciliğinde belirli süreler ve zaman dilimleri söz konusudur.

Televizyon haberciliğinde en önemli araçlardan birinin görüntü kabul edilmesi genelde görüntülere bağlı bir haber üretim anlayışını da beraberinde getirir.

Sıra Sizde 2

Farklı başlıklar altında ifade edilebilecek kuramsal yaklaşımlar da olsa, beş başlığı şöyle ifade edebiliriz. Bunlar, televizyon haberinin inşa olduğunu vurgulayan yaklaşım, yönlendirme olduğunu vurgulayan yaklaşım, yanıtsız olduğunu vurgulayan yaklaşım, taklit olduğunu vurgulayan yaklaşım ve eğlence olduğunu vurgulayan yaklaşımlardır.

Yararlanılan Kaynaklar

- Boyd, A. (1998). **Broadcast Journalism: Techniques of Radio and TV News (4th Edition)**. Oxford: Focal Press.
- Orhon, N. (2004). **Değişim Değeri Açısından Televizyon Haberi: Teknolojik ve İdeolojik Boyutuyla Metalaşan Televizyon Haberleri**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, No: 1537.
- Orhon, N. (2005). **Televizyon Haber Program Yapımı**, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, No: 1634.
- Parsa, S. (1993). **Televizyon Haberciliği ve Kuramları**. İzmir: Ege Üniversitesi, İletişim Fakültesi Yayınları, No:3.
- Vural, A.M. (2009). **Haberciliğin Temel Kavramları** (Editör: Halil İbrahim Gürcan). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını No:1937.

4

Amaçlarımız

Bu üniteyi tamamladıktan sonra;

- Haber ve haberde kurgusallık kavramını tanımlayabilecek,
- Televizyon haberi ve görsel anlam üretme yaklaşımlarını açıklayabilecek,
- Radyo haberi ve temel yaklaşımları açıklayabilecek,
- Radyo ve televizyon habercisinin temel rollerini tanımlayabilecek bilgi ve becerilere sahip olabilecek,
- Radyo ve televizyon haber program yapım ve yayın süreçlerindeki mesleki kişilikleri ve görevlerini tanımlayabileceksiniz.

Anahtar Kavramlar

- Haber
- Radyo Haberi
- Televizyon Haberi
- Haberci-Muhabir
- Kamera Operatörü
- Editör
- Görev Masası Yöneticisi
- Haber Müdürü
- Haber Yapımcısı ve Haber Yönetmeni
- Spiker ve Editör Sunucu

İçindekiler

Radyo ve Televizyon
Haberciliği

Radyo ve Televizyon
Haberi ve Mesleki
Kişilikler

- GİRİŞ
- HABER
- TELEVİZYON HABERİ
- RADYO HABERİ
- RADYO VE TELEVİZYON HABERCİSİ
- TELEVİZYON HABER BÜLTENİ YAPIM VE YAYIN SÜREÇLERİNDEKİ MESLEKİ KİŞİLİKLER
- RADYO HABER BÜLTENİ YAPIM VE YAYIN SÜRECİNDEKİ MESLEKİ KİŞİLİKLER

Radyo ve Televizyon Haberi ve Mesleki Kişilikler

GİRİŞ

Haberin ne olduğuna ve nasıl tanımlanması gerektiğine ilişkin bilgilerin son derece geniş bir yelpazede yer aldığını söylemeliyiz. Bu durum, hem habere farklı bakış açılarından kaynaklanmakta, hem de haberin yer aldığı mecra ya bağlı da değişiklik göstermektedir.

Haberin özellikle farklı mecralarda yer alış biçimi işlediği içeriği etkilemektedir. Haberin tüketicisi veya alıcısı durumundaki kitlenin haber ile ortak deneyimi de bu farklı mecralara göre şekillenmektedir. Örneğin, gazetede yer alan bir haber için tekrar haberin başına geri dönme şansı varken bu durum radyo veya televizyon haberi için geçerli değildir. Aynı şekilde, radyo haberi için görüntü bir zorunluluk değilken televizyon haberi için görüntü belki de olmazsa olmazların başında gelmektedir.

İşte yukarıda ifade edilen birkaç örnek durum ve olası benzer durumlar nedeni ile radyo haberi ile televizyon haberinin ifade edilışinde farklılıklar kaşıımıza çıkmaktadır. Bunun yanında, belli birkaç noktanın dışında bu iki alanda yer alan habercilerin yaklaşım biçimlerinde benzerlikler görölmektedir.

Şekil 4.1

Kaynak:

http://www.interdmedya.com/upload/trt_haber_1.jpg
Erişim: 18.04.2010
<http://www.tara-watch.org/wp-content/uploads/2009/01/bbcnews1.jpg>
Erişim: 18.04.2010

HABER

Haber, İngilizce'de 'news' olarak ifade edilmektedir. Bir görüşe göre, 'yenileri', 'yeni olan' şeyleri ifade etmektedir. Bununla beraber, 'news', yani yeni olanlar sadece 'yenileri' belirtmemekte, aynı zamanda Türkçe'de kuzey, doğu, batı, güneyin

İngilize'deki karşılığı olan 'north, east, west, south' kelimelerinin de baş harşerinden oluşan bir kısaltma olarak kullanılmaktadır. Bu sözcüğün kaynağı güçlü televizyon endüstrisi ve haber ağlarıyla Amerika Birleşik Devletleri'dir. Her bir yandan gelen yeni bilgileri ifade etmek için kullanılmaktadır. Bu bağlamda, haber her an, her yerden, ülkenin ve dünyanın dört bir yanından derlenen olayların doğru, inanılır, hızlı, çok yanlı, çok boyutlu sunumudur.

Alandan gelen bir başka ifade ile belirtilecek olursa, küçük insanların yaptığı büyük şeyler, büyük insanların yaptığı küçük şeyler genellikle ilginçtir ve bu durumlar kitlelere ilginç gelmektedir. Şok yaratan, çatışma içeren olaylar, belli tarihlerin ortaya koyduğu durumlar veya bunların yansıttığı önem olaya haber niteliği kazandırmaktadır. Yakınımızda olan şeylerden haberdar olma isteği yani olayların yakınlığı, taşıdıkları duygusallık da olayların haber olma ihtimalini artırır. Sıklıkla tekrarlanan durumlar, örneğin şehrin belli bir bölümündeki hırsızlıklar, tartışılan konu ve olaylar, belli konularda uyarıcı nitelikte olan bilgiler de haber niteliği kazanırlar. Toplumca tanınan insanların yaptıkları, ilk defa meydana gelen olaylar veya benzersiz olaylar da haber değeri bulunup değerlendirmeye alınırlar. Bunların yanında, eğitici olarak görülebilen bazı olaylar, durumlar, bilgiler de haber niteliği kazanırlar.

Şekil 4.2

Kaynak:

<http://blog.eventful.com/images/cnn/20070717/490x370.jpg>
Erişim: 22.04.2010

Bir başka tanımıyla haber, toplumda çok sayıda kişiyi ilgilendiren, etkilediği düşünülen, doğruluğundan kuşku duyulmayan herhangi bir olayın, düşünce ya da görüşün alıcı kitlenin anlayabileceği bir sunum ve değer ifade ettiği bir zaman dilimi içerisinde aktarılmasıdır. Haberin yer alış biçimi içinde yer aldığı mecraya bağlı olarak da değişiklik göstermektedir. Televizyon için düşünüldüğünde haber içeriği görüntüye odaklıdır. Radyo için ses tek araçtır. Gazeteler için fotoğraflar ve yazılar haberin aktarılmasında belirleyici malzemelerdir. Günümüz açısından düşünüldüğünde Internet'te yer alan haberler için çok daha zengin bir malzeme kullanımı söz konusudur. Yazılar, fotoğraflar, görüntüler, sesler ve bunların birbirleri ile ilişkilendiriliş biçimleri habere bambaşka bir boyut katmaktadır.

Tüm sayılan haber ortamları bakımından özellikle televizyon haberleri kitleler üzerindeki etkisi ve takip edilirliliği bakımından dikkati çeken bir noktadadır.

Dikkat edilecek olunursa, sıradışı, insanları şaşırtan ve genelde olması muhtemel durum ve olaylardan farklı gelişmeler haberdır. Yer buluşuyla beraber ilginç olan ve işlendiği zaman dilimi içersinde kendisini farklı kılan olay ve durumlar da haberdır. Tarihin akışı içersinde anlamlı bir yer tutan ve olumlu-olumsuz sonuçlar doğuran, yakın çevremiz ile o bölgeye ilişkin belli anlamlar ifade eden, belli hisleri harekete geçirip güldüren veya ağlatan durumlar haberdır. Geniş kitlelerin ilgisine hitap eden ve etkileyici bulunan olaylar da haberdır. Kişiler, uluslar arasındaki anlaşmazlıklar ve çatışmalar ile belli konular içersindeki farklı yaklaşımlar da haberdır. Suçlar, felaketler, karışıklıklar, krizler ve ayaklanmalar da doğal olarak genel alıcı kitlelerin ilgisini çekmektedir ve haber olmaktadır. Politika konuları, ekonomiye ilişkin durumlar, dünya çapındaki gelişmeler de haberdır ve ideal haber konularıdır. Tanınmış kişiler, sanatçılar, yıldız karakterler, yani geniş kitleler için anlam ifade eden kişiler de doğal olarak haberdır. Vergi ve enşasyon gibi kişilerin hayatlarını doğrudan etkileyen gelişmeler ile veriler de haberdır.

Haberin yer verdiği ve işlediği olaya ilişkin olarak doğrulara dayanıyor olmak, kesinlik ve tamam olma gibi niteliklere sahip olması beklenir. Bunlar, haberde olması gereken üç ana bilgi özelliğidir. Haber içindeki bu üç özellik birbirleriyle sürekli ilişki içindedir. Olayın kendisi onu haber yapan kişinin ve bakış açılarının kendisine kattığından farklı bir şeydir. Olayın kendisi işlenmeyi bekleyen ham malzeme gibidir. Olayın işlenmeye başlaması ile kendisinin ötesinde bir başka biçime sokulur. Alıcı kitlenin ilgisini çekecek, algı düzeyi ile uyum sağlayabilecek ve bir ölçüde o haberi talep edebilecek bir haber düzenlemesinden bahsetmiş oluruz.

Haberin olayı temsil edişindeki bu yeni biçimi bir tür kurgusalılığı çağırıştır. Haber, bir tür kurgudur. Bir başka ifade ile haber olayın içerik ve biçim olarak kurulanarak sunulmasıdır. Günlük hayatta yer alan bir olayın haber olmaya değer görülmesiyle beraber kurgu süreci başlamış olmaktadır. Bir olayın diğer bir başka olaya karşı seçilmesi ve seçilen olayda hangi noktalara odaklanılacağı içeriğe yönelik bir kurgudur. Yer verilen bakış açıları ve bu bakış açılara uygun olarak yazılı, görsel ve işitsel bilgilerin toplanması, toplanan tüm parçaların belli bir süreç sonunda birleştirilmesi, birleştirmenin yanında diğer çeşitli öğelerle tamamlanması ile tamamlanmış haberin yer alacağı haber mecrasının içersine uygun yerleştirilmesi söz konusudur. Haberin oluşturulmasında olaya ilişkin kurgusal yaklaşım ile bir ölçüde ayrı ayrı yer alan parçalar da bir bütün haline getirilmekte, her bir parçanın tek başına taşıyabileceği biçime dayalı anlamdan öte daha farklı bir anlam boyutu oluşturulmaktadır.

Haberin oluşturulmasındaki kurgusalılık basit bir denklem içersinde de ifade edilebilir. Bu denklem şu şekilde sergilenebilir:

- KİŞİ Bu habere konu olan kişi olabilir
- EYLEM Bu kişi bir şey yapmaktadır/yapmıştır
- NEDEN Bu kişi neden bu eyleme kalkışmış
- SONUÇ Varsa eylemin olası sonuçları

Özellikle kişilerin yer aldığı haberlerde bu dört başlığın kullanımı hem haber öyküsünün oluşturulmasına yardımcı olmakta, hem de habercilikte yer alan temel soruların yanıtlanabilmesinde bileşenlerden birkaçı olma rolünü üstelenebilmektedir.

Haberin bir olayı içerik ve biçim olarak işleyiş biçimini de ifade edilen kurgusalılık içersinde tanımlamak da kolaylaşmaktadır. En sade şekliyle, haberin olayı işleyişini hangi olayın haber yapılacağına karar verilmesi, takip edilen olayda neyin

Bir haberde ne, nerede, ne zaman, nasıl, neden ve kim sorularına aranacak yanıtların yanı sıra kişinin merkezde olduğu bir olayda haberin oluşturulmasında kişi, eylem, neden ve sonuç bileşenleri üzerinden de hareket edilebilir.

merkeze alınacağını belirlenmesi ve belirlenen içeriğin hangi biçimde aktarılacağını belirlenmesi ile şekillenmektedir. Bu durumu birden fazla haber için düşündüğümüzde de, bu haberlerin hangi sırada yer alacağını belirlemek de bir sonraki adım olarak düşünülebilir.

SIRA SİZDE

Özellikle bir kişinin konu olduğu haberde nasıl bir formülden yararlanılabilir?

TELEVİZYON HABERİ

Televizyon haberi, az veya çok farkında olmak, duymak ve bilmek ile ilgilidir. Haber, herhangi bir şeyle, olayla, oluşumla, maddeyle, ilişkiyle ilgilidir. Televizyon haberi, olayı bulunduğu ortamdan ayrı bir çerçeveye taşımaktadır. Bir anlamda nesneleştirmektedir. Günlük üretim-tüketim ilişkileri içerisinde de bir ürün olarak yer almaktadır. Belli makyaj biçimleri içerisinde, renkli, biçimli paketlerle karşımıza gelmektedir. Televizyon haberinin bir sahibi, izleyeni vardır ve bu sahip birden fazladır. Büyük kitleler tarafından paylaşılmaktadır.

Belirtilen şekliyle televizyon haberi, ne olduğunun aktarılması işlevi sırasında toplumun kültürel açıdan baskın olan eğilimlerinin ve gerçekte aktarılmak istenen mesajın toplamını içermektedir. Bir toplamlar bütünüdür. Sunucuların seçiminden, kameraların yerleştirilmesine, açılarına ve kimlerin ekranda görünüp, hangi soruların sorulacağına kadar olanların aktarılması; yani olayın televizyon haberi olmuş şekliyle karşımıza çıkar.

Bir başka yaklaşımla, televizyon haberinde ele alınan olayda öncelikle 'görüntüler' oluşturulmakta; belli bir stil içerisinde bakış sağlanmaktadır. Tercihlerle beraber 'hangi parçaların' görüneceği tespit edilir ve olayı çerçevelemede 'nasıl' sunulacakları kararlaştırılmaktadır.

Şekil 4.3

Kaynak:

http://www.zmo.org.tr/resimler/bizden/5106_17_31_26.jpg
Erişim: 10.05.2010
http://www.bkmo.org.tr/resimler/bizden/orj/9248_15_34_16.jpg
Erişim: 14.05.2010

Televizyon haberinin amacı, gerçekleşen ve aktarılmak üzere seçilmiş bir olayı kitlelere aktarmaktır. Bu noktada neredeyse televizyon haberi eşittir olay konumundadır. Olay, çeşitli olguların, belirli bir yer ve zamanda meydana gelmesi, geçmesi sürecidir. Ortaya çıkan, oluşan bir durumdur. Olay, sadece bir eylem olarak karşımıza çıkmayabilir. Bir söylem, tarih, ortam ve benzeri durumlar da olabilir. Olayın haber olmaya adaylığı onun için tek belirleyici değildir. Olayı takip edip belli bir biçime sokacak ve onu televizyon haberi olarak karşımıza getirecek kişilerin ve işlemlerin etkileri de önemlidir.

Televizyon haberi olarak karşımıza gelen olayların, durumların, söylemlerin ne türde süreçlerden ve etkilerden geçerse geçsin habercilikte yer etmiş temel sorulara yanıt vermesi beklenmektedir. Olay açısından ele alınırsa; ne olduğu, nerede ol-

duğu, ne zaman olduğu, kimin veya kimlerin yer aldığı, nasıl olduğu, neden olduğu ve olayın ne anlama geldiği yanıtlanmaya çalışılır. Belirtilen temel sorulardan haberde olayın işlenmesi adına daha geniş bir yapıya geçilmektedir. Hikayenin neden önemli olduğu vurgulanmaya çalışılır, yer alan haberin bu şekliyle neden izleyen için önem taşıdığı hissettirilmeye çalışılır, izleyenin ilgisini çekerek bir tür izleyen tepkisi amaçlanır.

Televizyonda yer alan haberleri izlediğimizde, bize yabancı gelen olayları ve durumları, anlatım biçimlerini nasıl olurlarsa olsunlar pek de yadırgamayız. Bu durum insanın dünyayı olduğu, göründüğü gibi kabullenme eğiliminden kaynaklanmaktadır. Her ne kadar, haberlerde insana ait olmayan, insanı kendiyle ilgili haberlere yabancılaştıran biçimler yer alsa da, bu haberlere inanma ve izleme eğilimi belirtilen kabullenme eğiliminden kaynaklanabilmektedir.

Televizyon haberî aynı zamanda olayı uzaktan görselleştirme sanatıdır; görünenler olayların ve durumların uzaktan görünümünü işlemektedir. Televizyon haberî açısından olayın kendisi olayın gerçekten görünebilmesine dayanmaktadır. Televizyon haberinin aracı görünümdür, kelimelerin ne söylediğini görmektir. Görüntüler kullanılır. Haberciler de olayların görenleri konumundadır, uzaktaki olayları veya durumları görenlerdir. Kısacası, haberin peşinde olan kişi olayın içinde olayı bularak anlamlı hale gelir. Bu noktada da olaya ilişkin iki ayrı açılım ortaya çıkmaktadır. Birincisi, televizyon haberinde yer alan olayın nitelik olarak olayın kendisi 'gibi' olmasıdır; ikincisi ise, yine yer alan olayın nitelik olarak olay 'hakkında' olmasıdır.

Olayın televizyon haberine dönüştürülmesi sürecinde eklenen birçok biçimsel parçanın yanında televizyon haberini oluşturanların en çok dikkat etmesi bir başka nokta ise 'görsel bir anlatımın' sağlanabilmesidir. Televizyon haberinin oluşturulmasında üç görselleştirme yöntemden yararlanılabilir.

1. Dolaylı görselleştirme: Olaya ilişkin benzer veya arşiv görüntülerinden yararlanılabilir. Olaydan geriye kalanlardan yararlanılabilir.
2. Grafik görselleştirme: Haritalar, animasyonlar veya diğer görsel sunumlardan yararlanılabilir. Durağan görüntüler de kullanılabilir.
3. Havayı yansıtan görselleştirme: Kaygılı el ovuşturmalar, heyecanla sallanan bacaklar, detay çekim yüz ifadeleri veya ortamı yansıtacak gün batımı veya doğumu.

Televizyon haberlerinde belirtilen üç ayrı görselleştirme yaklaşımından yararlanırken elde edilen görüntülerden de ne anlam elde edilebileceğini de sorgulamamız gerekir. Bu doğrultuda görselleştirmenin dört şekilde anlam oluşturabilmesinden yararlanılabilir. Bunlar:

- Olgusal anlam: Görselleştirme ile elde edilen görüntüler doğrudan bilgi aktarır. Haberciliğin temel sorularına yanıt verebilecek görüntülerden yararlanılır.
- Çevresel anlam: Görselleştirme ile elde edilen görüntüler ortamı tanımlar. İstanbul'da olduğunuzu düşünün. Şehri tarif edebileceğini düşündüğünüz ve İstanbul'da olduğunuzu kolaylıkla aktarabileceğiniz görüntüleri kullanırdınız. Örneğin, bu görüntülerde Taksim Meydanı olabilirdi.
- Yorumlayıcı anlam: Görüntüler sayesinde ilişkilendirmelerde bulunabilmesi sağlanır. Örneğin, yakın çekimde yüzlerinden ter akan ve terlerini silen insanların gösterilmesi ısıran havaları vurgulamak için kullanılabilir.
- Sembolik anlam: Birçok kişi tarafından ne anlama geldiği bilinen sembollerden yararlanılabilir. Görüntülerde bir ülkenin bayrağının gösterilmesi o ülkenin başkanının ziyaretini vurgulamada kullanılabilir.

Görselleştirme ile oluşturulabilecek anlamlar: Görselleştirmenin etkin bir anlatım ve anlam üretme aracı olduğunu hatırlamamız gerekir. Görselleştirme sayesinde olgusal anlam, çevresel anlam, yorumlayıcı anlam ve sembolik anlamlar üretilebilir.

Televizyon haberinin geniş kitlelere ulaştığını, onları ilgilendirdiğini ve etkileme gücü olduğu gibi özelliklerini sürekli hatırlamamız gerekir. Televizyon haber ile aktarılan düşünce ya da görüşlerin izleyici kitle tarafından algılanabileceğine ve anlaşılabilirliğine emin olmamız gerekir. Görüntünün kullanımı da bu yüzden daha da önemli hale gelmektedir. Yukarıda belirtilen anlam ifade etme biçimlerinin hatırlanabilmesi gerekir.

Haberde yer verilen yazı, ses ve görüntüler ile karşımızdakilere bir şeyler anlatmaya çalıştığımızı aklımızda tutarken alıcı kitlenin farklı demografik özelliklere sahip olduğunu da hatırlamamız gerekir. Bu doğrultuda, son derece geniş alıcı kitleye hitap eden televizyon haberinin dili de herkes tarafından ortak bir biçimde anlaşılacak şekilde olmalıdır. Bu gerekçeyle, televizyon haberlerinde kullanılan dil, günlük yaşamda insanların kullandığı konuşma diline benzemektedir. Görüntülerin ürettiği anlamlar ve kullanılan dilin uyumlu olması beklenir. Televizyon haberindeki dil için dikkat edilmesi gerekenler ise şunlardır:

1. Sade ve konuşuyor gibi bir dil kullanılmalıdır.
2. Mümkün olduğunca yabancı ve anlaşılmayan ifadeler yer verilmemeli.
3. Kısa ifadeler ve cümleler kurulmalı.
4. Argo ifadelerden kaçınılmalı.
5. Sıfatlardan kaçınılmalı.
6. Taraflık yaratan görüş, ifade ve vurgulardan kaçınılmalıdır.
7. Bazı örneklerde “-di’li geçmiş zaman” kullanılsa da olayın yakın bir zamanda veya o anda olduğunu vurgulamak için “şimdiki zaman” kullanılmalıdır.

Televizyon haberine ilişkin tanımların yanında haberlerin ‘canlı yayınlar’, ‘günlük haber bültenleri’ ve ‘geniş haber programları’ ile aktarıldığını da hatırlamalıyız.

SIRA SİZDE

2

Televizyon haberinin oluşturulması sırasında ne tür görselleştirme yöntemlerinden yararlanabiliriz?

RADYO HABERİ

Radyo haberi televizyon haberine benzer bir dilde yer almaktadır. Konuşma tekniğine dayalı bir aktarım yaklaşımı üzerine kurulu radyo haberi temelde haberin ses kullanılarak yayılmasını vurgular.

Spiker veya sunucu olarak adlandırılan kişinin anlatımıyla aktarılma şansı kazanan haber metni televizyondakine benzer olarak canlı yayın yöntemiyle de aktarılabilir. Bu durumda, olayın geçtiği yerden yayın gerçekleştirilmektedir.

Radyo haberinin aktarılmasında üç temel yaklaşımdan bahsedebiliriz:

1. Ses kaydının kullanılması vasıtasıyla gerçekleştirilen haber aktarımı. Bu yöntemle haberlerin hazırlanmış hali kaydedilmekte ve kayıttan yayınlanmaktadır.
2. Canlı yayın ile gerçekleştirilen haber aktarımı. Haberler canlı yayında, olayın geçtiği anda aktarılmaktadır. Olay yerinden görüşlerin toplanması, röportajlar yapılması, uzmanlardan ve tanıklardan düşüncelerinin toplanması gibi haber üretim yollarından yararlanılmaktadır.
3. Canlı yayın ve kaydedilmiş sesin bir arada kullanımı ile gerçekleştirilen haber aktarımı. Canlı yayında yer alan aktarımların içersinde daha önceden konuya ilişkin oluşturulmuş bölümlerin yerleştirilerek sunulması yöntemidir.

Şekil 4.4

Kaynak:

http://www.fastcompany.com/files/imagecache/panoramic_image/files/next-56-radio1.jpg
Erişim: 11.05.2010

Radyo haberleri özellikle günümüzde zamanın kullanılması konusunda haberi talep edenlere büyük kolaylık sunmaktadır. Belli bir noktaya bağlı kalma şansı olmayan ve zaman konusunda sınırlı olanağı olan kitlelerin radyo haberini takip etmesi çok daha kolay olmaktadır. Özellikle, trafik içersinde arabalarında radyo dinleyenler hem zaman açısından büyük kazanç sağlamakta, hem de içinde bulundukları bölgenin hava ve yol durumu gibi temel bilgilerden haberdar olabilmektedir. Bu boyutuyla, radyo haberi erişim kolaylığı ve hızı bakımından kitlelere büyük kolaylık sağlamaktadır.

Radyo haberi temel özellikleri bakımından incelendiğinde şu özelliklere sahiptir:

1. Olayların haber olarak aktarılmasındaki hız,
2. Habere erişim kolaylığı,
3. Haberin takip edilmesinde belli bir mekana bağlı kalma mecburiyeti yeni teknolojiler sayesinde azalmaktadır,
4. Haberin üretim ve takip edilebilme maliyetleri çok düşüktür.

Radyo için oluşturulan haberler veya işlenecek konular farklı biçimlerde dinleyici kitlelerin karşısına çıkmaktadır. Radyo haberinin yer aldığı program biçimlerini inceleyecek olursak temelde üç temel örneğe rastlarız.

1. Kısa haberler: Çok kısa ifadelerle aktarılan haberler.
2. Haber bültenleri: Belirli saat dilimleri veya saat başlarında aktarılan haberlerdir. Bu yaklaşım içersinde de iki farklı haber bültenini görmekteyiz.
 - a. Ana haber bültenleri: Daha uzun süreli ve haber içeriklerinin geniş işlendiği haber bültenleridir. Akşam haber bülteni bu duruma örnek verilebilir.
 - b. Ara haber bültenleri: Ana haber bültenleri dışındaki zaman dilimleri veya saat başlarındaki haber aktarımlarını içerir. Ana haber bültenlerindeki kadar derinlemesine ve geniş haber aktarımı yapılmaz. Aynı şekilde, ana haber bültenlerinde öne çıkan başlıca haberlere yer verilmektedir.
3. Haber programları: Bu haberlerde belirli konular veya o zaman diliminde önem kazanan konular uzman görüşleri, röportajlar ve yorumlar ile derinlemesine işlenerek tartışılmaktadır. Bu doğrultuda, haber programının oluşturulması için kurgu önemli bir rol oynamaktadır. Eklenen sesler veya müzikler ile programa daha dramatik bir duygu kazandırılmaktadır.

Radyo haberine ilişkin yer verilen tanımlar ve özellikler televizyon haberinde de olduğu gibi bakış açısına bağlı olarak bazı farklılıklar gösterebilmektedir. Farklı kaynaklardan edinilecek bilgiler ve haberlerin bu kaynaklardan edinilen bilgiler ile takip edilmesi konuya ilişkin yorumlarımızın da gelişmesine yardımcı olacaktır.

Radyo haberinin aktarılmasında kaydedilmiş seslerden, canlı yayınlardan ve canlı yayınlar ile kaydedilmiş seslerin bir arada kullanılmasından yararlanabiliriz.

RADYO VE TELEVİZYON HABERCİSİ

Radyo ve televizyon haberinde olayı takip edecek haberci birey adına değer yargıları önemli bir rol oynamaktadır. Haberi oluşturanın kişiliği habere de yansımaktadır. Belirtilenlere benzer etkenler olayların radyo ve televizyon haberi olarak yer bulmasında önemli rol oynamaktadır. Radyo ve televizyon haberinin oluşturulmasında bilinçli veya bilinçsiz olarak haberciye ait belli yaklaşımlar harekete geçmektedir. Habercinin değerlerine bağlı bu yaklaşımlar şöyle ifade edilebilir:

- Estetik değerler: Güzel, çirkin, itici, hoş gibi.
- Mesleki değerler: Yaratıcı, gerekli, olması gereken gibi.
- Akılcı değerler: Tutarlı, tutarsız, ölçülü, ölçüsüz gibi.
- Sosyo-kültürel değerler: Verimli, verimsiz, çalışkan, tembel, yararlı, yararsız gibi.
- Ahlaki değerler: Dürüstlük, ahlaksızlık gibi.

Bir olayın haber olarak üretilmesinde ve bir ölçüde aktarılmasında en önemli rol haberin içerik bileşenlerinden sorumlu olan muhabire, yani haberciye düşmektedir. Habercinin görevi sadece olaya ilişkin temel bilgileri toplamak değil, aynı zamanda izleyici için anlamlı ve ilgi çekici bir habere dönüştürmektir.

Hem televizyon, hem de radyo habercisi haber ajanslarını, basın toplantılarını, açıklamaları, özel konukları, diğer basın organlarının yayınlarını, haberleşme ağlarını ve diğer duyurum yöntemlerinin kendisi için haber kaynağı rolü oynayacağını da unutmamalıdır.

Televizyon ve radyo habercisinin görevi birçok noktada benzerlikler göstermesine rağmen dikkati çeken farklılıklar da bulunmaktadır. Her ikisinin rol ve sorumluluklarını incelemekte fayda vardır.

Televizyon Habercisi

Televizyon habercisi olayın takibinden, araştırılmasından ve belli bir haber hikaye kalıbı içerisinde aktarılmasından sorumludur. Takip edilen olayın en iyi şekilde araştırılıp sunulması habercinin sorumluluğudur. Soruşturulan olayın ve paralelinde oluşturulan haberin içinde örgülerin kurulması, anlatımı sağlayacak haber hikaye senaryosunun hazırlığı kendisine aittir. Mesleki bir ifade ile olayları koklayabilmesi, seçilen olayların içinden nelerin tercih edileceğini düşünebilmelidir. Yazı ve konuşma dillerini iyi kullanmalı, kamera önündeki görüntüsünü de aklından çıkartmamalıdır. Stresin çalışma koşullarının bir parçası olabildiğini de görmeli ve haberini zamanında yetiştirmeyi amaçlamalıdır. Belli durumlarda hazırlanan haberin üst sesinin seslendirilmesi de kendi sorumlulukları içersindedir.

Bir başka deyişle, haberci izleyiciye bilgi aktarma sorumluluğu taşır. Peşinde olduğu olayla ilgili olarak girişken, aktif, takip ettiği olayı sunabilen, kaynaklarını değerlendirebilen ve onlara mümkünse diğer meslektaşlarından daha hızlı ulaşabilen kişidir. Bilgilerini de farklı kaynaklardan doğrulatabilmelidir.

Hangi haber olursa olsun, haber için en önemli nokta araştırmanın tam olabilmesidir. Haberci istediği kadar iyi röportajlar yapmış olsun, istediği kadar güzel görüntüleri toplamış olsun, iyi bir araştırma olmadan haberci kendi adına ve izleyenler adına haberin odağını oluşturacak seçimler yapamaz.

Televizyon haberinin oluşturulmasında habercinin olaya veya konuya yaklaşımında birçok soru sorması gerekir. Bu sorulardan bazıları şöyle ifade edilebilir:

- Araştırılan konu özel ve farklı bir konu mu?
- Araştırılan konu geçerli bir konu mu?

Habercinin habere etkisi: Bir haberin hazırlanmasında onu hazırlayan habercinin de belli oranda etkisi olur. Habercinin haberi hazırlaması sırasında bir takım estetik değer yargıları, mesleki yaklaşımları, kendince doğru olduğuna inandığı yaklaşım biçimleri, yorumlayış biçimleri ve hatta yargısal yaklaşımları söz konusu olabilir. Bunlar, estetik, mesleki, akılcı, sosyo-kültürel ve ahlaki değerler olarak sıralanmaktadır.

- Araştırılan konuda hisleri harekete geçiren ne var?
- Araştırılan konu insanları etkiler mi?
- Araştırılan konu izleyenlerin takip etmesini sağlar mı?
- Araştırılan konu izleyenleri kendisi hakkında konuşturabilecek mi?
- Ne kadar zaman var?

Haberi oluşturmada araştırmayı yürüten haberci yazılı ve görsel kaynaklara başvurmanın yanında röportajlardan yararlanması gerektiğini hatırlamalıdır. Topladığı bilgilerde ve özellikle röportajlarda isimleri, adresleri, telefon numaralarını, tarihleri, verilen diğer bağlantı ve bilgiler ile ifade edilen önemli zamanları sürekli kaydetmelidir.

Radyo Habercisi

Radyo habercisinin rolü de televizyon habercisinin rolü ve özellikleri ile benzerlik göstermektedir. Benzerliklerin yanında radyo habercisinin dikkat etmesi gereken noktalar şöyle sıralanabilir:

1. Radyoda sesin tek araç olması nedeniyle sade ve yalın bir anlatım oluşturmak,
2. Sesin farklı özelliklerinden nasıl yararlanabileceğini düşünmek,
3. Habere konu olan olayın bileşenlerini ve görüntüsünü anlatım yöntemleri aktarmaya çalışmak,
4. Haberin akış hızı, ritmi ve sesine dikkat etmek.

Radyo haberi için çalışan habercinin görevinin diğer araçlarda yer alan habercilere göre daha zor olduğunu söyleyebiliriz. Haberci, anlatım ve aktarım teknikleri ile hem metinlerin, hem de görüntülerin yerine geçecek bir yapı sergilemektedir. Okuma ve izlemeye ilişkin hisleri duyma adına üretebilmelidir. Bu nedenle, gözlemlerini ve topladığı bilgileri analiz etme, yorumlayabilme ve aktarabilme konusunda becerilerini geliştirmesi beklenmektedir.

Televizyon Haber Bülteni Yayın Sürecindeki Mesleki Kişilikler

Televizyonun en temel işlevleri arasında olan haber verme, kamuoyunun bilgilendirilmesi, gündemi oluşturan konu ve gelişen olaylardan haberdar edilmesi en genel çerçevede günlük yayın akışı içerisinde yer alan haber bültenleri aracılığıyla gerçekleşmektedir. Televizyon haberinin hazırlanması yoğun ve zahmetli bir süreç sonucunda gerçekleşmektedir. Bu süreç, gündeme ilişkin gelişen olayların haberci kişilikler tarafından belli bir sistematik içinde takip edilerek, en son aşamada ekrandan izleyiciye aktarılması biçiminde işlemektedir; eş deyişle, hangi olayın haber olacağına karar verildikten sonra, olayla ilgili bilgileri toplayan ve sürecin ilk basamağında yer alan muhabirden başlayan ve haberin ekrandan izleyiciye sunulduğu son aşamaya kadar geçen işleyişi kapsamaktadır.

Haber yapım sürecindeki mesleki kişilik tanımlamalarına geçmeden önce, sürecin genel işleyişi, televizyon kanallarındaki katılımcı gözlemci olarak edindiğimiz bilgiler ışığında verilecektir.

Ulusal yayın yapan televizyon kanallarının haber merkezlerindeki sorumlu kişiler gündemdeki olayların takip edilmesi, gelişmelerin nasıl ve ne yönde ele alınacağına ilişkin olarak düzenli olarak her gün, genellikle sabah ve öğleden sonra (10.00 ve 15.30) olmak üzere iki kez toplanmaktadırlar. Genel olarak bu haber toplantılarına Yurt ve Dış Haberler Editörleri, Haber Müdürü, Haber Yönetmeni, Yapımcı (ve Anchor) katılmaktadır.

Haber genel yayın yönetmeni ya da haber müdürü başkanlığında yapılan sabah haber toplantılarında ajanslardan ve diğer haber kaynaklarından haber merkezine ulaşan bilgiler ışığında o gün gündeme ilişkin hangi konuların ele alınacağına karar verilmektedir. Muhabirlerin uzmanlık alanlarına göre (Parlamento muhabiri, ekonomi muhabiri, Başbakanlık muhabiri gibi) gündemdeki konuları takip etmeleri ve bu konuları nasıl ele alacakları, konuya ilişkin bilgi almak için hangi kişilerle görüşecekleri gibi ana başlıklar, haber toplantısının ve biriminin başkanlığını yapan kişi tarafından saptanmaktadır. Günün ilerleyen saatlerinde yapılan ikinci haber toplantısında ise bu kez muhabirlerden, ajanslardan ve diğer kaynaklardan elde edilen bilgilerin işlenmesi, haber bültenine katılacak konukların belirlenmesine ilişkin başlıklar üzerinde durulmaktadır.

Muhabir

Haber toplantısında gündeme ilişkin gelişmelere yönelik saptamaların yapılmasının ardından, televizyon haberinin hazırlanma süreci muhabir ve elde ettiği bilgilerin düzenlenmesi ile başlamaktadır. Muhabir kendisinden istenen olayın takibinden, araştırılmasından ve haber haline getirilmesinden sorumlu olan mesleki kişiliktir. Muhabirlerin haber kaynaklarıyla olan kişisel ilişkileri bir anlamda işlerini kolaylaştırabilecek bir avantaj olarak görülebilir; diğer bir deyişle, haber toplama ve haber kaynağına ulaşabilme sürecinde en önemli basamaklardan biri de kişisel ilişkilerdir. Bu, bir anlamda, muhabirin iletişim kurma becerisine sahip olma zorunluluğunu da gerekli kılmaktadır. Yaşadığı kentin siyasi yöneticilerini, milletvekillerini ya da belediye başkanlarını, diğer mahalli yöneticilerini ya da kentin ekonomisine yön veren kurum ve kişileri tanımayan ve mesleki ilişkiler geliştirememiş bir muhabir, haber kaynağına ulaşmada zaman zaman sıkıntılar yaşayabilecektir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken en önemli nokta, kişisel ilişkilerin haberdeki tarafsızlık ve objektiflik ilkelerine gölge düşürmemesidir. Bu ise, muhabirin mesleğine dair profesyonel bakış açısı geliştirmesini ve koşullar her ne olursa olsun taraf olmadan olaylara bakabilme ve analiz edebilme yeteneğine sahip olmasını gerekli kılmaktadır.

Muhabirler uzmanlık konularına göre farklılık göstermektedirler. Polis/adliye muhabiri, Parlamento/ Başbakanlık ya da Cumhurbaşkanlığı muhabiri, ekonomi muhabiri, magazin muhabiri, spor muhabiri gibi. Bu ayrımın nedeni kuşkusuz, her bir alt alanın farklı uzmanlık, yoğunlaşma ve bilgi gerektiren haber alanları olmasıdır.

Televizyon haberciliğinde elbette hızlılık en önemli unsurların başında gelmektedir. Bu ise, haber yapım sürecini başlatan kişi olarak muhabire hızlı ancak bir o kadar da olayın tüm yönlerini aktarabilen akılda kalıcı haber yapabilme sorumluluğunu da yüklemektedir. İletişim teknolojisinin gelişmesiyle birlikte uydu aracılığıyla gerçekleştirilen canlı yayınlar da haber bültenleri içerisinde geniş olarak yer bulmaktadır. Canlı yayın sırasında haberin, muhabir tarafından o anda hazırlanması ve aktarılması daha dinamik bir süreci ve işleyişi gerektirmektedir; diğer bir deyişle, olayın cereyan ettiği mekandan iletilecek haberin muhabirin zihninde o anda kurgulanması, kısa ve anlaşılır ifadeler kullanarak anlam bütünlüğünün sağlanması ve aynı anda izleyiciye aktarılması, kuşkusuz haber merkezlerinde geniş zamanda hazırlanan habere oranla daha güçlü bir süreç içerisinde gerçekleşmektedir. Bu bağlamda canlı (naklen) olarak, olay yerinden haber ileten muhabirin aynı anda düşünebilmesi, haber öyküsünü oluşturması ve aktarması da ayrı bir mesleki yeterlilik, donanım ve kişisel yetenek gerektirmektedir.

Muhabirler televizyon kanallarında tam zamanlı çalışabildikleri gibi, ihtiyaca göre yarı zamanlı olarak da çalışabilmektedirler.

Özetlenecek olursa muhabir, haber kaynaklarına ulaşarak bilgi toplayan, elde ettiği bilgileri habercilik dili ilkelerine göre (5N+ 1K) haber olarak tasarlayan ve yazan, iletişim kurma becerisine sahip, ifade ve anlatım gücü yüksek, röportaj tekniğine sahip, dilini iyi kullanabilen ve elbette tarafsız olma ilkelerini gözetten bir haberci mesleki kişiliktir.

Kamera Operatörü (Kameraman)

Televizyonda haberin kendisi kadar haberin görüntüsü de temel unsur olduğundan televizyon haber muhabiri, görüntüleri kaydetmekle görevli kamera operatörü (kameraman) ile birlikte ekip/takım olarak çalışmaktadır. Kamera operatörü aynı zamanda çekim sırasında ses kayıt donanımını ve gerektiği durumlarda ışık kaynaklarını da düzenleyen kişidir.

Şekil 4.5

Kaynak:
http://www.trt
haber.com.tr

Televizyonda haberin görsel bir öykü dili ile anlatıldığı düşünülecek olursa, diğer bir deyişle, önemli olanın göstermek olduğu hatırlanırsa, kamera operatörü de en az olayı haberleştiren muhabir kadar titizlikle, neyi, nasıl, ne yönden vereceği konularıyla ön plana çıkmaktadır. Olayın görüntüleri ile olayın haber hikayesinin birbirine senkronu bu noktada önemli bir aşama olarak karşımıza çıkmaktadır. Nihayetinde, televizyon haberi görüntünün ve sesin eş zamanlı ve hikayesel olarak da senkronu (uyumu) üzerine kurulu olduğundan, her ikisinin birbirini tamamlar nitelikte olması kaçınılmazdır. Bu nedenle bir ekip çalışmasını da zorunlu kılar ki bu noktada da ekiptekilerin birbirini tanımaları ve özellikle haberin içeriğine dair birbirlerini anlamaları gerekmektedir. Böyle bir yeteneğin ve uyum sürecinin gerçekleşebilmesi için, ekip içinde zamana ihtiyaç vardır. Muhabir olayı anlatırken, onun ifadelerini destekler nitelikteki görüntüleri çekmek de, kamera operatörünün görevidir. Görüntünün söze oranla akılda kalıcılığı çok daha yüksek olduğundan, görüntüyü kaydeden kişinin dikkatinin bütünüyle habere konu olan olay, kişi, durum ve mekâna odaklanması gerekmektedir.

Haber kameramanları takip edilen olayı sürekli düşünerek, kameranın görüntü almasını sağlayacak en iyi yerleri görselleştirme açısından tespit ederek öneren, kendisini sunulmasını istenen açıya göre konumlandırıran, elindeki malzemeyi görsel vurgulamanın en iyi şekilde yapılabilmesi için en üst seviyede değerlendirebilen; çekim yaptığı yerlerde insanları, olayları ve durumları tespit edebilen kişidir.

Günümüzde canlı yayın tekniğinin geldiği düzeyde, artık pek çok haber olay yerinden canlı olarak aktarılmakta; bu, haber merkezine ya da haber stüdyosuna bağımlı kalma zorunluluğunu da tamamen ortadan kaldırmaktadır. Bu açıdan ba-

kıldığında ise, muhabir ile ekip çalışmasında olan kamera operatörü, birlikte, olay örgüsü içinde hangi temel noktanın haberleştirileceğini, haber olarak neyi vereceklerini olay yerinde kararlaştırabilmektedirler.

Özetlenecek olursa, kamera operatörü habere konu olan olayı tüm açıklığıyla, görsel bir hikaye oluşturma ve var olan durumu aktarma biçiminde, stüdyodan ya da olay yerinden yönetmen ya da yapımcının öneri ve yönlendirmelerine bağlı olarak kameraya kaydeden ve izleyici üzerinde sanki izleyici de o mekanda ya da zamandaymış izlenimi bırakan haberci bir mesleki kişiliktir. Sele kapılan bir arabanın görüntüsünü uzun uzun kaydetmekten daha önemlisi sel felaketine maruz kalmış olan insanların mağduriyetlerini, yüzündeki çaresizliği ve üzüntüyü aktarmak, izleyicinin kendini haber hikayesi içinde zaman ve mekâna tanıklığı açısından sürece dahil etmesini sağlayacaktır. Bu bağlamda, tıpkı muhabir gibi, kamera operatörü de iyi bir gözlemci olmalıdır.

Editör

Muhabirin takip ettiği olay ve gelişmelere ilişkin topladığı bilgi ve verileri haber yazım kuralları biçiminde (5N+ 1K) metinleştirmesinin ardından, Haber Merkezinin editör olarak görev yapan kişi/ kişiler sürecin içerisine dahil olmaktadır.

Editör kelimesinin Türkçe karşılığına bakıldığında “yayına hazır hale getiren, yayımlayan ve yayımcı” olduğu görülecektir. Haberciliğin tüm biçimlerinde (gazete, radyo, televizyon, internet) altı önemle çizilmesi gereken bir süreç vardır ki, bu süreç editöryal süreç olarak tanımlanır; televizyon haberinde ise doğru iletişimin temelinde editöryal süreç bulunmaktadır.

Muhabirlerin haber merkezine getirmiş oldukları ham haberleri düzenleyen ve onları en son çıktı olarak yayına hazırlayan kişilere editör denilmektedir; diğer bir deyişle editör, muhabir ve haber metin yazarının yazdığı metni düzelten ve yayına hazırlayan kişidir. Editör, henüz işlenmemiş durumdaki haberlerin odağına inebilen, olayı sentezleyebilen, aydınatabilen ve analiz edebilen bir mesleki kişiliği temsil etmektedir.

Editörler aynı zamanda haberin son paketleme işini yapan kişilerdir. Olay hikâyesini ve bölümlerini anlaşılır ve uygun bir bütünlük içinde bir araya getiren; eş deyişle, haberin son paketlemesini yapan kişilerdir ve haberlerin içerik olarak değerlendirilmesini yapmak ve son düzenlemeyi gerçekleştirmekle sorumlu olan mesleki kişiliktir.

Yurt Haberleri Editörü ulusal gündeme ilişkin, Dış Haberler Editörü ise uluslararası gündeme ilişkin gelişmelerden ve kendilerine ulaşan haberlerin düzenlenmesinden sorumlu olan kişilerdir. Ancak, bundan öncesinde, haber editörleri muhabirlere ele alacağı haber konularını da işaret eden kişilerdir. Editöryal sürecin bir anlamda, neyin haber olarak izleneceğine, hangi olayın takip edileceğine karar verildiği anda başladığı da söylenebilir. Yurt ve dış haberler editörlükleri ayrımının dışında, kurumsallaşmış yapılarda, muhabirler arasındaki uzmanlıklarda olduğu gibi, editörler arasında da konularına göre uzmanlaşmalar bulunmaktadır: Politika editörü, kültür ve sanat editörü, ekonomi editörü gibi. Her haberin farklı bir anlatım, tanımlayıcı kavram ve kelimelerle verildiği düşünüldüğünde, bu ayrımın gerek zaman gerekse ifade etkililiği açısından önemi daha ön plana çıkmaktadır.

Kurgu Operatörü

Muhabir ile birlikte olay yerinde gelişmeleri izleyen kamera operatörünün elde ettiği ham/(işlenmemiş) görüntüler ise, kurgu ve montaj aşamasından sonra izleyici-

ye aktarılabacak biçime gelmektedir. Haber bülteninde her habere ayrılacak süre or talama 40-60 saniye dolayında olacağından, kamera operatörünün elde ettiği gö rüntülerin içinden çarpıcı, ilgi çekici ve haber metnini destekleyecek görsel nite liklerin tasarlanması gerekmektedir. Habere ilişkin görüntü, haber metnini doğru lar ve metinle eş zamanlı örtüşecek biçimde hazırlanmalı ve görüntü ile metin ay nı anda başlayıp sonlanmalıdır.

Kurgu operatörü, kamera operatörünün kendisine iletmış olduğu olaya ait ham (işlenmemiş) görüntüleri haber bülteni içerisinde o habere ayrılmış olan süre çer çevesinde görsel bir anlatım ve bütünlük içinde düzenlemekten sorumlu olan mes leki kişiliktir. Kurgu operatörü, ilk olarak görüntü kasetlerini izler ve sonrasında haberin içeriğine ve çatısına uygun olarak, haberde vurgulanması gereken nokta ları da göz önünde bulundurarak bir görüntü bütünlüğü oluşturur. Haber metni sa vaş üzerine kurulmuşsa, kurgu operatörü ajans ya da muhabirden kendisine ula lan görüntülerin içinden haber metninde savaş konusu nasıl bir yaklaşımla ele alı nacaksa onu destekleyecek bir görsellik hazırlar. Görüntülerin kurgulanması; diğer bir deyişle, birbirine montaj edilerek görsel bir bütünlük yaratılması aşamasında habere ilişkin görüntünün, haber metnini doğrular ve metinle eş zamanlı örtüşe cek biçimde hazırlanması ve görüntü ile metin aynı anda başlayıp sonlandırılması da yine kurgu operatörünün kontrolünde gerçekleşmektedir.

Haber, tüketilecek bir ürün olarak düşünüldüğünde, “kurgu operatörü, bu ürü nün görsel vitrinini hazırlayan ve haberin makyajını yapan kişi” olarak da düşünü lebilir. Kurgu operatörü habere ilişkin dikkatin çekilebilmesinde önemli bir rol oy namaktadır; ancak, bu vitrini haberin sahibi olan muhabirle birlikte hazırlamalıdır. Kurgu operatörü habere ilişkin görüntünün nasıl ve hangi sırada sergileneceğini ve aynı zamanda görüntüyle birlikte verilecek olan üst ses, efekt ve arşiv görüntülerini de düzenleyen ve bunları teknik olarak bir araya getiren bir mesleki kişiliktir.

Görev Masası Yöneticisi

Her haber merkezinde sorumlu masa vardır ve bir kanalın haber toplamadaki ba şarısı işlevsel çalışan bu masayla doğru orantılıdır. Masa yöneticisi haberle ilgili iz leme planlaması ve icra etme sürecinin ana kaynağı olarak kabul edilmektedir. Gö rev masası yöneticisi ayrıntılı bir şekilde hazırlanmış olan dosyaları muhafaza eder, yakın gelecekte olabilecek olaylarla ilgili (hükümet oturumları, mahkeme olayları gibi) takvimi dikkatle izler ve onlara en çabuk ulaşabileceği kaynakları takip eder. Görevli (sorumlu) masanın başka bir fonksiyonu ise, devam eden olaylara ilişkin gelişmeleri takip etmek ve son dakika haberlerine ilişkin önemli ve yeni açılar ge liştirmeye çalışmaktır; diğer bir deyişle, bu masanın personelleri bir olay ya da ha bere ilişkin geçmişte ne olup bittiğini, şu anda ne olduğunu ve daha sonra ne ola bileceğini de bilmek durumundadırlar. Görevli masa yöneticisi mesleki kişiliğinde önemli olan bir diğer faktör ise, sahip olduğu insani özelliklerdir; bir anlamda ko muta ettiği ekibindeki elemanlarından en yüksek verimliliği alabilmek için kişisel güçlerini ve zayıflıklarını, nelerden hoşlanıp neleri beğenmediklerini, korkularını ve zaafarını bilerek elemanlarını bu bilgiler ışığında motive edebilmelidir (Cremer, Keirstead, Yoakam, 1996, s. 253-255).

Görev masası yöneticisi haber kaynakları ile irtibat kuran ve alanda çalışan her kesin nerede ve ne yaptığını bilen kişidir. Gündeme ilişkin gelişmeleri takip eden, hangi muhabirlerin hangi haber üzerinde takip yapacaklarını ve çalışacaklarını; di ğer bir deyişle, Haber Merkezindeki haber ekiplerini düzenleyen kişidir.

Haber Yapımcısı

Yapımcılar televizyon haberinde karar verici ve anahtar kişiler olarak değerlendirilmektedir. Programa ilişkin yetki ve sorumluluğu en üst düzeyde taşıyan kişiye ise yetkili (sorumlu) yapımcı denmektedir ki, bunlar haberin içeriğinden, düzenlenmesinden, hangi olayın haber olarak ele alınacağına ve genel olarak programın seyri hakkında karar veren yetkili ve yönetici sıfatındaki mesleki kişiliklerdir.

Cremer ve diğerleri televizyon haberinin hazırlanması sürecindeki yapımcı mesleki kişiliğini ve süreç içerisindeki sorumluluklarını “televizyon haber yapımcıları bir tür komutandır, yönetmendir, yöneticidir, organizatördür ve bütün bunlardan başka ve hepsinden öte yapımcılar, gazetecidirler. Haberler ve haberlerle ilgili kararların çoğunu onlar verirler. Hangi konunun haber olarak ele alınacağı, bu konuların nasıl işleneceği ve kimin bu konular üzerinde çalışacağı hakkında pek çok şey söylerler. Özellikle ana haberi okuyacak olan anchor için haber metinlerini yazarlar. Yayın sırasında bir şeyler yanlış gittiğinde ya da yanlış kararlar alındığında bu durumdan sorumlu tutulurlar. Herkesçe bilinen gerçek şudur ki, program başarılı giderse bundan anchor ya da muhabirler kredi toplarlar, ancak nedeni her ne olursa olsun bir şeyler yayın sırasında kötü giderse suçlanan ve bu durumdan sorumlu tutulan ilk kişi yapımcıdır” şeklinde ifade etmektedirler (Cremer, Keirstead, Yoakam, 1996, s. 256).

Özetlenecek olursa haber yapımcısı, yapıma ait tüm teknik donanımdan, yayın akışındaki tüm işleyle; diğer bir deyişle, ürün olarak ortaya konan haber programının aksaklıklarından ya da başarısından birincil derecede sorumlu tutulmaktadır. Haber bültenine ilişkin önerileri hazırlayan, bu amaçla gerekli kaynakları (bütçe, malzeme, iş gücü) araştıran, ilgili birim ve kuruluşlarla bağlantı kurarak gerekli izinleri alan, haber bülteni için yapılacak işleri düzenleyen, haber bültenine katılacak konuşmacı ve uzmanları belirleyen ve haber bülteninin izleyici üzerindeki etkisini (izlenme oranı) araştıran, haber sürecinin başından sonuna dek etkin rol oynayan ve sorumluluk yelpazesi geniş bir mesleki kişilik olarak değerlendirilmektedir.

Haber Yönetmeni

Televizyon haber yönetmeni, genel olarak bültenle ilgili tüm teknik süreçten, bülte tende yer alacak haberlerin hangi sırayla yayına gireceğinden, haberlerin süre ayarlamasını belirleyen, yayın akışının tüm düzenlenmesinden sorumlu olan kişidir. Yayın sırasında genel zaman düzenlemesini yaptığı için haberlerin sürelerini de (eğer canlı yayın için ayrılan zaman sona ermişse) değiştirme yetkisine sahiptir.

Editör ve yapımcının belirlemiş olduğu haber sıralamasını ve süresini ana kumanda masası ile paslaşarak değiştirebilir. Haber yönetmeninin sürece içerik olarak müdahalesi az, ancak teknik işleyiş ve akış olarak müdahalesi tamdır.

Haber yönetmeni hızlı düşünüp doğru karar verebilen, uygun zamanlama yapabilmeye yetisine sahip, canlı yayın işleyişine hakim, teknik bilgi ve birikimi fazla olan bir mesleki kişiliktir.

Haber Müdürü

Televizyon kanallarının haber birimlerindeki işleyiş kimi zaman karmaşık bir yapı içerisindeymiş gibi görünse de, genel olarak haber bültenleri haber müdürü (ve yardımcı haber müdürleri), görevli masa yöneticisi, editör, metin yazarı, muhabir, yapımcı, teknisyen ve koordinatörlerle diğer stüdyo görevlilerinden oluşan kalabalık bir ekibin yoğun çalışması sonucu ortaya çıkmaktadır. Örgütsel detaylar kimi

zaman kanaldan kanala farklılık gösterse de her kanalda standart olan, bu işleyişin yetki hiyerarşisi çerçevesinde devam ettiğidir.

Haber müdürü bu hiyerarşik yapı içerisinde haber biriminin en üstünde yer almaktadır; bazen haber yöneticisi ya da başkan olarak da adlandırılırlar. Haber müdürü haber için ayrılan bütçe ve ücretler gibi düzenlemeleri yapan ve aynı zamanda haber süreci içerisindeki her noktaya ilişkin en son ve gerçek sorumluluğa sahip olan kişi olarak tanımlanmaktadır. Başarılı bir haber müdürü haber sürecini başından sonuna kadar denetleyebilen ve başarılı bir haber programının ortaya çıkmasını sağlayan, teknik gelişmelere uyum gösterebilen ve çalışanları motive eden bir kişilik özelliğine sahip olmalıdır (Cremer, Keirstead, Yoakam, 1996, s. 253).

Haber müdürü izlenecek olayın türüne göre haber ekibi içerisinde hangi elemanın ya da kaç elemanın nasıl bir iş bölümü içerisinde çalışacağını belirleyen, haber biriminin genel işleyişini düzenleyen, birim içerisindeki görevlendirmeleri yapan ve aynı zamanda haber biriminin idari şefi olarak çalışan bir mesleki kişilik ifadesiyle de tanımlanmaktadır.

Yetki hiyerarşisinde haber müdüründen sonra yardımcı haber müdürleri, editörler, sorumlu yapımcılar gelmektedir. Onlardan saat saat, dakika dakika haber toplamaları, hazırlamaları ve üretmeleri istenir. Eğer yapı içerisinde birkaç tane yardımcı haber müdürü bulunuyorsa, bunların her biri farklı konulardan sorumlu tutulurlar; kimi bütçeyle, kimi teknik birimle, kimi yapım aşamalarıyla kimi ise sürecin genel işleyişle ilgilenir.

Grafik Animasyon Operatörü

Televizyon haber sürecinde temel unsur olan haber görüntüsünün hazırlanmasının yanı sıra, bülten içinde yer alacak olan bazı farklı anlatımlar da bulunmaktadır. Örneğin işsizlik ya da ithalat/ihracat rakamlarının yıllara ve aylara göre durumunu anlatan bir haberde, gerek verilerin daha anlaşılır, gerekse daha akılda kalıcılığını arttırmak üzere görsel tasarımlar hazırlanmaktadır. Televizyon, doğası gereği görselliğe ve işitselliğe dayalı bir araç olduğundan, habere yönelik ilgi uyandırma ve akılda kalıcılığı sağlamaya yönelik farklı öğelerin kullanılması da söz konusu olmaktadır. Bunlar görsel olarak çoğunlukla grafik, tablo, harita, grafik animasyonlardır.

Arşiv Sorumlusu

Televizyon, doğası gereği görsellik gücüne sahip bir araç olduğundan, görüntüsü olmayan haberler bültenler içinde çok gerekli ve özel bir durum olmadığı sürece yer almayacaktır. Ancak kimi zaman haber o kadar öncelikli ve önemlidir ki, görüntüsü olmasa da verilmesi kaçınılmazdır. İşte bu noktada arşiv sorumlusunun geçmiş zamanlarda stokladığı görüntülere başvurulur. Örneğin bir alış veriş merkezinde gerçekleşen terör saldırısının büyük olasılıkla ve genellikle canlı kaydı habercilerce yapılamamaktadır ve izleyiciye olay anında aktarılamamaktadır. Bu durumda geçmiş zamanlarda yedeklenmiş olan arşiv görüntülerine başvurulmaktadır. Kimi zaman basın mensuplarının dahil edilmediği hükümet, güvenlik, askeri konuları kapsayan toplantılar da yapılmaktadır. Toplantı sonrasında alınan kararlar önemlidir ve kamuoyu ile paylaşılmalıdır. Bu durumda yine arşiv sorumlusu tarafından yedeklenmiş olan görüntülerle haber verilir. Yine benzer bir örnek olarak, geçmiş yıllarda yaşamış olan kişi ya da cereyan etmiş bir olaya ilişkin olarak (Maliye eski Bakanı, 7. Cumhurbaşkanı, sel felaketi gibi) arşiv görüntülerine başvurulur.

Özetlenecek olursa arşiv sorumlusu, haber bantlarını belli bir tarih ve konu/olay tanımlaması çerçevesinde yedeklemek ve gerektiğinde kullanıma sunmak üzere hazırlayan mesleki kişiliktir.

TELEVİZYON HABER BÜLTENİ YAYIN SÜRECİNDEKİ MESLEKİ KİŞİLİKLER

Ünitemizin bu bölümünde kalabalık bir ekip çalışmasının yoğun ve zamana karşı mücadele eden temposuyla ortaya çıkan televizyon haberinin yayın, eş deyişle, sunum sürecinde yer alan mesleki kişiliklere yer verilecektir. Yayın sürecinde yönetmen, spiker, anchor (editör spiker), resim seçici, ses operatörü, ışık sorumlusu, grafik tasarımcı, kamera operatörü, prompter sorumlusu ve teknik yönetmen görev yapmaktadır. Temel görevleri günün gelişen önemli olaylarını ekrandan izleyiciye aktarmak olan haber sunucuları, süreç içerisinde yüklenmiş oldukları sorumluluklar ve sergiledikleri mesleki kişilik özellikleri açısından birbirlerinden farklılıklar göstermektedir. Gün içerisindeki yoğun haber maratonunun son ayağını koştan; diğer bir deyişle, Haber Merkezindeki diğer mesleki kişiliklerce üretilen bir ürün olan haberleri, vitrin önünde sergileyen sunucular, spiker ve anchor (editör sunucu) olarak incelenecektir.

Haber Yönetmeni

Bir önceki alt başlığımızda haber yönetmenini mesleki kişilik olarak tanımlamıştık. Hatırlayacak olursak, haber yönetmeni, genel olarak bültenle ilgili tüm teknik süreçten, bülte de yer alacak haberlerin hangi sırayla yayına gireceğinden, haberlerin süre ayarlamasını belirleyen, yayın akışının tüm düzenlemesinden sorumlu olan kişidir.

Yayın akışı sırasında genel zaman düzenlemesi haber yönetmeninin sorumluluğundadır. Genel olarak, hemen hemen tüm haber bültenlerinin canlı yayın tekniği ile yayınlandığı düşünüldüğünde, zamanı doğru ve etkili kullanabilmedeki en önemli kişi bu noktada haber yönetmenidir. Haber yönetmeni bu süreçte, yayın akışında bir aksamanın ortaya çıkmaması için haberlerin sürelerini de değiştirme yetkisine sahiptir. Bu müdahale sürecinde editör ve yapımcının belirlemiş olduğu haber sıralamasını ve süresini ana kumanda masası ile paslaşarak değiştirebilir. Haber yönetmeninin sürece içerik olarak müdahalesi az, ancak teknik işleyiş ve akış olarak müdahalesi tamdır.

Haber yönetmeni hızlı düşünüp doğru karar verebilen, uygun zamanlama yapabilme yetisine sahip, canlı yayın işleyişine hakim, teknik bilgi ve birikimi fazla olan bir mesleki kişiliktir.

Spiker ve Anchor (Editör Sunucu)

Spiker, önceden hazırlanan haber bültenlerini ve diğer duyuruları radyo veya televizyon kanalıyla izleyici veya dinleyicilere aktaran; haber metinlerini sunuştan önce inceleyen, sunacağı metinde bulunan yabancı sözcüklerin doğru okunuşlarını öğrenen, metni sunmadan önce birkaç kere okuyan ve vurguların nerede, hangi sözcüklerde olacağını belirleyen, metni banttan ya da canlı olarak herkesin anlayabileceği şekilde sunan bir mesleki kişiliktir. Bu mesleki kişiliğin gerektirdiği özellikler ise, üst düzeyde genel yeteneğe, çeşitli uyarıları aynı anda algılama gücüne ve belleğe, düzgün bir fiziksel görünüşe, mikrofonik bir sese sahip olmak, dili doğru, etkin ve güzel konuşabilmek, soğukkanlı ve kendine güvenen kişiler olmak şeklinde sıralanmaktadır (<http://www.iskur.gov.tr/mydocu/meslek/spi.htm>, 12 Ocak 2010)

Redaksiyon (düzeltme) işlemi, haber sürecine ilişkin son kontrol ve düzenlemelerin yapıldığı, haberdeki olası ifade, dil ve anlatım yanlışlıklarının düzeltilmesi ve eksikliklerin giderildiği aşamadır. Redaksiyon işlemi yapılırken haberin özüne ve orijinaline dokunmadan yeni bir bakış açısıyla düzenlemesi yapılmaktadır. Bu düzenlemeler genellikle yazım kurallarının gerekliliklerine göre sözcük ve cümlelerdeki dilbilgisi yanlışlıklarının düzeltilmesi şeklinde olmaktadır.

Televizyon haberinin sunumunda, spiker ve editör spiker olarak bir ayrım yapılması yerinde olacaktır. Spiker, haber metnini prompter sistemi ile okuyan, haberi seslendiren ve sorumluluğu sadece haberi okumak olan kişidir; eş deyişle, haberin içeriğine hiçbir müdahalesi söz konusu değildir. Editör (redaktör) spiker ise, salt haberi okumanın ötesinde, haber toplantılarına katılan, haberi düzeltme ya da içeriğine dair fikir geliştiren ve düzenleme yetkisi olan, gerektiğinde haberin süresine dahi müdahale edebilen kişidir. Editör spiker, anchor olarak literatürde isimlendirilmektedir.

İngilizceden Türk diline girmiş olan anchor kavramı, bir televizyon kanalının “ana haber bülteninin sunuculuğunu yapan” mesleki kişiliği ifade etmektedir. Anchor terimi ilk kez Amerika’da 1952’de ortaya çıkmıştır. Bayrak yarışı takımındaki en iyi koşucuya verilen isimden, koşunun son ayağını koşan anchormenden alınmıştır. Anchor olarak adlandırılan sunucu haberin söyleminin merkezindedir; ancak, bu sunucular haberi yalnızca iletmek ya da aktarmakla kalmazlar. Haberin iletilmesinden sorumlu kişiler haline gelmişlerdir. Anchorlar bütün haber kişilikleri arasında haberin süper öznelidir; ulusal bir rol ve kimliğe sahiptirler ve bu nedenle anchorlar işledikleri haberler ve kişilikler kadar haber değeri taşıyor hale gelmişlerdir. Türk dilinde anchor mesleki kişiliği son yıllarda editör sunucu olarak yer bulmaya başlamıştır. (Akt: Vural,2003)

Kamera Operatörü

Ünitemizin önceki alt başlığında haberin yapım sürecinde kamera operatörü bir mesleki kişilik olarak tanımlanmıştı. Hatırlayacak olursak, haberin görüntüsünü kaydeden, gözlemci, habere nereden ve nasıl yaklaşacağını bilen ve görsel vizyon sahibi olması gerektiğine değinmiştik. Haber stüdyosunda ise elbette en önemli görevi haberi okuyan kişiye odaklanmasıdır. Haber bültenlerinin belli başlı çekim ölçekleri bulunmaktadır, omuz çekim, yakın plan baş çekim gibi. Genel olarak bu ölçekler ve açılar değişmez; ancak haberdeki dramatik öğelere göre, haberi okuyan kişiye yakın ya da uzak çekim planları da geliştirilebilmektedir. Dolayısıyla stüdyo ortamı görüntüsünü aktarmakla görevli olan kamera operatörü (kameraman) farklı çekim ölçeklerini bilmek ve teknik yönetmenin yönlendirmeleriyle görüntüleri aktarmakla sorumlu olan mesleki kişiliktir.

Ses ve Işık Operatörü

Televizyon haberinin yayın aşaması, eş deyişle sunum sürecinde, stüdyodaki ışık ve ses düzenlemesini yapan kişilerdir. Haberi okuyan kişinin ya da olay yerinden aktaran muhabirin seslendirmelerinin yayına net olarak aktarılmasından sorumlu olan kişi ses operatörüdür. Gerek stüdyoda gerekse dış mekandan yapılan yayınlarda ışık önemli unsurlardan biridir. Özellikle ana haber bültenlerinin gün batımı zaman diliminde yayınlandığı düşünülecek olursa, ışığın ayarlanması, görüntünün patlamaması ve renk duyarlılığı ışık operatörü tarafından düzenlenir.

Prompter Sorumlusu

Prompter, kameranın merceğinden sunucunun haber metinlerini okuması için, metinlerin akışını sağlamak üzere tasarlanmış bir sistemdir. Haber metinlerinin aktığı bu sistem, sunucunun ekran başındaki izleyicinin gözüne bakıyormuş ve izleyici ile göz gözü görmüş hissi vermesi açısından sunucunun görme hizasına göre tasarlanmış önemli bir düzendir. Sistem, sunucunun haber metinlerinin yazılı olduğu kağıtları kullanma zorunluluğunu da ortadan kaldırmaktadır. Prompter, sunucunun, haberi okuma hızına göre zamanlama da yapabilen bir düzendir. Prompter sorumlusu, haber metnini okuyan sunucu ve yönetmen ile yayın sırasında irtibat halindedir.

Teknik Yönetmen

Haber stüdyosunda ya da dış mekan çekimlerinde kullanılan ortamlardaki her türlü teknik süreç ve işleyle ilgili sorumlu olan kişi teknik yönetmendir. Kamera, ses, ışık, grafik tasarım sorumlularının tümünün ekip çalışmasında ve bülten süresince bağlı olduğu kişidir. Her biri, teknik yönetmenin yönlendirmeleri ile hareket etmektedir. Kameranın hareketleri, ışığın yoğunluğu, sesin netliği gibi pek çok önemli detay, teknik yönetmenin sorumluluğundadır.

Yönetmen

Ünitemizin bir önceki yapım sürecinin anlatıldığı bölümünde, haber yönetmenine ve süreçteki rolüne değinilmişti. Yayın sürecinde de yine yönetmenin benzer rolleri olduğunu söyleyeceğiz. Yönetmen, haber bülteninin tüm sorumluluğunu üstlenen kişidir. Bültenle ilgili tüm teknik süreçten, bültende yer alacak haberlerin hangi sırayla yayına gireceğinden, haberlerin süre ayarlamasını belirleyen, yayın akışının tüm düzenlemesinden de sorumlu olan kişidir. Yayın sırasında genel zaman düzenlemesini yaptığı için haberlerin sürelerini de (eğer canlı yayın için ayrılan zaman sona ermişse) değiştirme yetkisine sahiptir. Editör ve yapımcının belirlemiş olduğu haber sıralamasını ve süresini ana kumanda masası ile bağlantı kurarak değiştirebilir.

SIRA SİZDE

Sizce, televizyon haberciliğinin yapım ve yayın süreçlerindeki takım çalışmasının önemi nedir?

RADYO HABER BÜLTENİ YAPIM VE YAYIN SÜRECİNDEKİ MESLEKİ KİŞİLİKLER

Radyo haber merkezleri de, tıpkı televizyon kanallarında olduğu gibi işleyiş, ekip çalışması sistemine dayalıdır. Ancak televizyon kanalı ile kıyaslandığında daha az sayıda çalışan olduğunu ve ekibin daha küçük olduğunu söyleyebiliriz. Ünitemizin bu alt başlığında radyo haber bülteni yapım ve yayın (sunum) aşamasında yer alan mesleki kişilikleri tanıyacağız.

Program Müdürü

Radyo yayıncılığında en önemli bölümlerden biri programlama birimidir. Program müdürü, radyo istasyonunun yayınladığı her içerikten sorumlu olan kişidir. Bu bağlamda sunulan haber bültenlerinden ve haber programlarından da sorumlu olan kişidir.

Haber Müdürü

Radyoda haberlerinin ekip çalışması içinde olduğu işleyişte, en tepedeki sorumlu kişidir. Haber toplantılarını yöneten haber müdürü, gündeme ilişkin gelişen olayları ve neyin dinleyicilere haber olarak verileceğine de karar veren kişidir. Haber müdürü tıpkı televizyonda olduğu gibi haber için ayrılan bütçe ve ücretler gibi düzenlemeleri yapan ve aynı zamanda haber süreci içerisindeki her noktaya ilişkin en son ve gerçek sorumluluğa sahip olan kişidir. Haber sürecini başından sonuna kadar denetleyebilen ve başarılı bir haber programının ortaya çıkmasını sağlayan, teknik gelişmelere uyum gösterebilen ve çalışanları motive eden bir kişilik özelliğine sahip olmalıdır.

Haber müdürü, izlenecek olayın türüne göre haber ekibi içerisinde hangi elemanın ya da kaç elemanın nasıl bir iş bölümü içerisinde çalışacağını belirleyen, haber biriminin genel işleyişini düzenleyen, birim içerisindeki görevlendirmeleri yapan ve aynı zamanda haber biriminin idari şefi olarak çalışan bir mesleki kişilik ifadesiyle de tanımlanmaktadır.

Muhabir

Genel olarak bakıldığında, radyo haberinin yapım sürecinde yer alan temel kişiliklerden biri olan muhabirin, televizyondaki rolünden daha farklı bir rolü yoktur. Haber merkezinde haber müdürü yönetiminde yapılan haber toplantısında, gündeme ilişkin gelişmelere yönelik saptamaların yapılmasının ardından, radyo haberinin hazırlanma süreci muhabir ve elde ettiği bilgilerin düzenlenmesi ile başlamaktadır. Muhabir kendisinden istenen olayın takibinden, araştırılmasından ve haber haline getirilmesinden sorumlu olan mesleki kişiliktir.

Radyo, televizyon gibi görselliğe dayalı olmayan bir araç olduğu için, televizyona oranla daha hızlıdır. Dolayısıyla radyo muhabirinden televizyon muhabirine göre hızlının daha yüksek olması beklenir; ışık, görüntü aktarma gibi sorumlulukları yoktur. Tıpkı televizyon muhabiri gibi, canlı yayın sırasında gerçekleştirilen sunumlarda ve röportajlarda haberin muhabir tarafından o anda hazırlanması ve aktarılması, soruların tasarlanması daha dinamik bir süreci ve işleyişi de beraberinde getirmektedir; diğer bir deyişle, olayın cereyan ettiği mekandan iletilecek haberin muhabirin zihninde o anda kurgulanması, kısa ve anlaşılır ifadeler kullanarak anlam bütünlüğünün sağlanması ve aynı anda izleyiciye aktarılması, kuşkusuz haber merkezlerinde geniş zamanda hazırlanan habere oranla daha güç bir süreç içerisinde gerçekleşmektedir.

Radyoda söz ve ses, televizyondaki görüntünün ve görselliğin gücüne sahip olduğu için, en önemli vurgu alanı olarak düşünülmektedirler. Bu bağlamda, muhabirin hazırladığı haberi metne dönüştürürken yüksek bir anlatım ve ifade gücü sergilemesi beklenir. Radyoda haber dili ilkelerine göre kısa, açık ve anlaşılır ifadeler kullanmak en önemlisidir. Tıpkı televizyon haberinde olduğu gibi, zaman sorunu bulunmaktadır; her habere bülten içerisinde ortalama olarak 40-50 saniye ayrılacağından en kısa zamanda, en anlaşılır biçimde haberi aktarmak muhabirin en temel sorumluluğudur.

Kurgu Montaj Operatörü

Radyo haber bültenine yayın için son düzenlemenin yapıldığı süreç kurgu montajıdır. Ham olarak yapılmış kayıtların, röportajların ya da okunan metinlerin haber bülteninde sunulacak hale getirilmesi olan bu süreçte, zamanlama en önemli unsurlardan biridir. Bültenlerdeki zaman sorunu nedeniyle haberin özüne dokunma-

dan, içeriğini değiştirmeden kısaltmak, elbette habercilik dilini bilmekle mümkün olabilecektir. Habere ilişkin düzenlemenin yapılmasının ardından, haber metni okunurken kullanılacak olan diğer ses ve efektler de kurgu montaj operatörünün görevleri içerisinde yer almaktadır.

Spiker

Radyo haber bülteninin en önemli kişiliklerinden biri kuşkusuz haberi sunan spikerdir. Radyo ses ve söze dayalı bir araç olduğu için, her programda olduğu gibi, haber bülteninde spikerden öncelikle iyi bir ses tonuna, iyi bir diksiyona ve dil hakimiyetine sahip olması beklenir. Dinleyenin zihninde bir habere dair bir canlandırma yapabilmesi ise kuşkusuz sesini iyi kullanması ve ses tonlamalarına dikkat edebilmesi ile mümkün olacaktır. Bu, radyo haberinde önemli bir unsurdur. Televizyonda görüntü olduğu için izleyicilerin hayal etme durumları genellikle söz konusu değildir; izledikleri haber bir sel felaketiye, bunu sunulan görsellikle algılayabileceklerdir. Ancak benzer bir haber radyodan verilirken, haberi sunan spikerin ses tonlaması olayın dramatikliğini ifade edebilecek en önemli unsurdur. Bu nedenle spikerin sesini yerinde kullanabilmesi izleyicinin zihninde olayı, haberi canlandırabilmesi açısından oldukça önemlidir.

Yapımcı

Radyo haber bültenlerinin biçimlendirilmesinden, programın içeriğinin tasarlanmasından, bültene alınacak konuklardan ya da yapılacak canlı bağlantılardan ve yayının tümünün işleyişinden sorumlu olan kişi haber yapımcısıdır. Yapımcılar televizyonda olduğu gibi radyo haber bültenlerinde de karar verici ve anahtar kişiler olarak değerlendirilmektedir. Programa ilişkin yetki ve sorumluluğu en üst düzeyde taşıyan kişiye ise yetkili (sorumlu) yapımcı denmektedir ki, bunlar haberin içeriğinden, düzenlenmesinden, hangi olayın haber olarak ele alınacağına ve genel olarak programın seyri hakkında karar veren yetkili ve yönetici sıfatındaki mesleki kişiliklerdir. Sorumluluğu oldukça yüksek olan haber yapımcılarının elbette bilgi ve kültürel birikimi yüksek, gözlemci, habercilik ilkelerini benimsemiş, tarafsız ve nesnel olması da kendisinden beklenen mesleki kişilik özellikleri içinde yer almaktadır.

Teknik Yönetmen

Radyo haber stüdyosunda ya da dış mekan ortamlarında kullanılan her türlü teknik süreç ve işleyişten sorumlu olan kişi, televizyonda olduğu gibi, teknik yönetmendir. Mikrofon, ses, bant ve hoparlör sistemi sorumlularının tümünün ekip çalışmasında ve bülten süresince bağlı olduğu kişidir. Her biri, teknik yönetmenin yönlendirmeleri ile hareket etmektedir. Hoparlörün ses kalitesi, kulaklıklar, mikrofonun yönselliği ve sunucu ya da konuğa mesafesi, genel ses düzeneği pek çok önemli detay, teknik yönetmenin sorumluluğundadır.

Özet

Haber ve haberde kurgusalılık kavramını tanımlayabilmek,

Haber, toplumda çok sayıda kişiyi ilgilendiren, etkilediği düşünülen, doğruluğundan kuşku duyulmayan herhangi bir olayın, düşünce ya da görüşün alıcı kitlenin anlayabileceği bir sunum ve değer ifade ettiği bir zaman dilimi içerisinde aktarılmasıdır. Haberin yer alış biçimi içinde yer aldığı mecra ya bağlı olarak da değişiklik göstermektedir. Televizyon için düşünüldüğünde haber içeriği görüntüye odaklıdır. Radyo için ses tek araçtır. Gazeteler için fotoğraflar ve yazılar haberin aktarılmasında belirleyici malzemelerdir. Günümüz açısından düşünüldüğünde İnternet'te yer alan haberler için çok daha zengin bir malzeme kullanımı söz konusudur. Yazılar, fotoğraflar, görüntüler, sesler ve bunların birbirleri ile ilişkilendiriliş biçimleri habere bambaşka bir boyut katmaktadır. Haberin bir olayı içerik ve biçim olarak işleyiş biçimini de ifade edilen kurgusalılık içerisinde tanımlamak da kolaylaşmaktadır. En sade şekliyle, haberin olayı işleyişi hangi olayın haber yapılacağına karar verilmesi, takip edilen olayda neyin merkeze alınacağını belirlenmesi ve belirlenen içeriğin hangi biçimde aktarılacağını belirlenmesi ile şekillenmektedir. Bu durumu birden fazla haber için düşündüğümüzde de, bu haberlerin hangi sırada yer alacağını belirlemek de bir sonraki adım olarak düşünülebilir.

Televizyon haberi ve görsel anlam üretme yaklaşımlarını açıklayabilmek,

Televizyon haberlerinde görselleştirmenin dört şekilde anlam oluşturabilmesinden yararlanılabilir. Bunlar şöyle sıralanabilir:

Olgusal anlam: Görselleştirme ile elde edilen görüntüler doğrudan bilgi aktarır.

Çevresel anlam: Görselleştirme ile elde edilen görüntüler ortamı tanımlar. Yorumlayıcı anlam: Görüntüler sayesinde ilişkilendirmelerde bulunabilmesi sağlanır.

Sembolik anlam: Birçok kişi tarafından ne anlama geldiği bilinen sembollerden yararlanılabilir.

Radyo haberi ve temel yaklaşımları açıklayabilmek,

Radyo haberinin aktarılmasında üç temel yaklaşımdan bahsedebiliriz. Ses kaydının kullanılması vasıtasıyla gerçekleştirilen haber aktarımı. Bu yöntemle haberlerin hazırlanmış hali kaydedilmekte ve kayıttan yayınlanmaktadır. Canlı yayın ile gerçekleştirilen haber aktarımı. Haberler canlı yayında, olayın geçtiği anda aktarılmaktadır. Olay yerinden görüşlerin toplanması, röportajlar yapılması, uzmanlardan ve tanıklardan düşüncelerinin toplanması gibi haber üretim yollarından yararlanılmaktadır. Canlı yayın ve kaydedilmiş sesin bir arada kullanımı ile gerçekleştirilen haber aktarımı. Canlı yayında yer alan aktarımların içerisinde daha önceden konuya ilişkin oluşturulmuş bölümlerin yerleştirilerek sunulması yöntemidir.

Radyo ve televizyon habercisinin temel rollerini tanımlayabilmek,

Radyo ve televizyon haberinde olayı takip edecek haberci birey adına değer yargıları önemli bir rol oynamaktadır. Haberi oluşturanın kişiliği habere de yansımaktadır. Belirtilenlere benzer etkenler olayların radyo ve televizyon haberi olarak yer bulmasında önemli rol oynamaktadır. Radyo ve televizyon haberinin oluşturulmasında bilinçli veya bilinçsiz olarak haberciye ait belli yaklaşımlar harekete geçmektedir. Radyo ve televizyon habercisinin ortak çalışma özelliklerinin yanında kendi çalışma alanlarına ilişkin farklılıklar da bulunmaktadır. Buna rağmen her iki habercinin de habere belli etkide bulunduğunu hatırlamamız gerekir. Bunlar, habercilerin mesleki, ahlaki, akılcı, kültürel veya estetik değerleri nedeniyle gerçekleşmektedir.

Radyo ve televizyon haber program yapım ve yayın süreçlerindeki mesleki kişilikleri ve görevlerini tanımlayabilmek,

Radyo ve televizyon haberciliği, uyum ve organize olarak çalışılan bir takım oyunudur. Ürün olarak bakıldığında haber, bu takımda yer alanların tamamının çabası ile ortaya konmuş bir son çıktı olarak değerlendirilir. Bu takımda, her aşamada her mesleki kişinin görevi ayrıdır; ancak, her biri diğeri ile bağlantılı olarak çalışır. Bu nedenle, birbirinden bağımsız ancak, birbirine bağlı işleyen bu takım oyununda her kişinin görev tanımlamasının yapılması ve kavranması önemlidir.

Radyo ve televizyon haberinin yapım sürecinden sonra ikinci basamağı, hazırlanan haberlerin izleyiciye/dinleyiciye iletilmesi süreci olan yayın sürecidir. Bu süreçte de tıpkı haberin yapım sürecinde olduğu gibi bir takım çalışması söz konusudur. Yapım sürecinde ortaya çıkan haberin, teknik ve görsel/işitsel olarak sunumu en az ilk aşamadaki kadar önem taşımaktadır. Benzer şekilde, yayın sürecindeki mesleki kişiliklerin koordinasyon ve uyumu da büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle, haberin yayın sürecindeki mesleki kişiliklerin tanınması ve görev tanımlamalarının kavranması amaçlanmaktadır.

Kendimizi Sınayalım

1. Habere ilişkin aşağıdaki ifadelerden hangisi **yanlıştır**?
 - a. Küçük insanların yaptığı büyük şeyler, büyük insanların yaptığı küçük şeylerdir.
 - b. İlginç olaylardır.
 - c. Fiok yaratan ve çatışma içeren olaylardır.
 - d. İzlendiğinde olağan gelen olaylardır.
 - e. İlk defa meydana gelen olaylardır.
2. Aşağıdakilerden hangisi bir kişinin merkezde olduğu bir olayın haber yapılmasında temel bilgilerden **değildir**?
 - a. Neden
 - b. Kim
 - c. Eylem
 - d. Sonuç
 - e. Nasıl
3. Aşağıdakilerden hangisi görselleştirme yöntemlerinden biridir?
 - a. Kamera kullanımı
 - b. Grafik görselleştirme
 - c. Bireysel görselleştirme
 - d. Canlı yayın
 - e. Kaydedilmiş görüntüler
4. Dolaylı görselleştirmenin en önemli özelliği aşağıdakilerden hangisidir?
 - a. Olaya ilişkin benzer veya arşiv görüntülerinden yararlanılabilir.
 - b. Canlı yayınlardan yararlanılabilir.
 - c. Röportajlardan yararlanılabilir.
 - d. Havayı yansıtan görüntülerden yararlanılabilir.
 - e. Kurgudan yararlanılabilir.
5. Aşağıdakilerden hangisi görselleştirme ile oluşturulan anlamlardan biri **değildir**?
 - a. Olgusal anlam
 - b. Çevresel anlam
 - c. Haber anlamı
 - d. Yorumlayıcı anlam
 - e. Sembolik anlam
6. Aşağıdakilerden hangisi televizyon görev masası yöneticisinin sorumluluğudur?
 - a. Haberi sunmak
 - b. Haber metnini yazmak
 - c. Haberle ilgili izleme planı oluşturmak ve icra etmek
 - d. Haber stüdyosunu düzenlemek
 - e. Haberin kurgu ve montajını yapmak
7. Haber metnini sunan, haberi düzenleme ve içeriğine müdahale etme yetkisi olan mesleki kişilik hangisidir?
 - a. Spiker
 - b. Yapımcı
 - c. Haber müdürü
 - d. Editör sunucu
 - e. Kamera operatörü
8. Haber stüdyosunda ve dış mekân stüdyolarda yayın sürecindeki tüm teknik işleyleştiren sorumlu olan kişilik hangisidir?
 - a. Kurgu operatörü
 - b. Teknik yönetmen
 - c. Editör
 - d. Spiker
 - e. Arşiv sorumlusu
9. Radyo ve televizyon haberinin yapımında kurgu ve montaj operatörünün görevi hangisidir?
 - a. Haberi toplamak ve haber metni yazmak
 - b. Ham görüntü ve ses bantlarını yayına hazır duruma getirmek
 - c. Teknik yayın sürecinden sorumlu olmak
 - d. Haber metnini düzenlemek
 - e. Haber röportajı yapmak
10. Geçmiş haber bültenlerine dair görüntü ve ses bantlarını stoklayan mesleki kişilik hangisidir?
 - a. Yapımcı
 - b. Spiker
 - c. Haber müdürü
 - d. Grafik animasyon operatörü
 - e. Arşiv sorumlusu

Kendimizi Sınavalım Yanıt Anahtarı

1. d Yanıtınız yanlış ise “Haber” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
2. e Yanıtınız yanlış ise “Haber” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
3. b Yanıtınız yanlış ise “Televizyon Haberi” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
4. a Yanıtınız yanlış ise “Televizyon Haberi” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
5. c Yanıtınız yanlış ise “Televizyon Haberi” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
6. c Yanıtınız yanlış ise “Televizyon Haberinin Yayın Sürecindeki Mesleki Kişilikler” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
7. d Yanıtınız yanlış ise “Televizyon Haberinin Yayın Sürecindeki Mesleki Kişilikler” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
8. b Yanıtınız yanlış ise “Radyo ve Televizyon Haberinin Yayın Sürecindeki Mesleki Kişilikler” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
9. b Yanıtınız yanlış ise “Radyo ve Televizyon Haberinin Yayın Sürecindeki Mesleki Kişilikler” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
10. e Yanıtınız yanlış ise “Radyo ve Televizyon Haberinin Yayın Sürecindeki Mesleki Kişilikler” konusunu yeniden gözden geçiriniz.

Sıra Sizde Yanıt Anahtarı

Sıra Sizde 1

Bir kişinin konu olduğu haberde olaya ilişkin temel bilgileri aktarmanın yanında dört basamaklı bir formülden yararlanılabilir. Olayın kişisi, o kişinin konu olan eylemi, eyleme kalkışma nedeni ve eylemin sonucu üzerinde durmak bir yaklaşım olarak görülebilir.

Sıra Sizde 2

Televizyon haberi için belki de en önemli aracın görüntüler olduğunu unutmamalıyız. Bu nedenle de olayların görselleştirilmesi ayrı bir önem taşımaktadır. Görselleştirme açısından dolaylı görselleştirmeden (olaya ilişkin benzer veya arşiv görüntülerinden yararlanılması), grafik görselleştirmeden (haritalar, animasyonlar veya diğer görsel sunumlardan) ve havayı yansıtan görselleştirmeden (kaygılı el ovuşturmalar, heyecanla sallanan bacaklar, detay çekim yüz ifadeleri veya ortamı yansıtacak gün batımı veya doğumu gibi) yararlanılabilir.

Sıra Sizde 3

Her gün televizyon ekranlarından aktarılan haberler, oldukça zahmetli bir çabanın sonucunda izleyicilere/dinleyicilere ulaşmaktadır. Haber, kuşkusuz iyi organize olmuş, habercilik ilkelerini benimsemiş ve uyumlu çalışabilen bir takım çalışmasının ürünü olarak ortaya çıkmaktadır. Bu süreçte her mesleki kişiliğin görev ve sorumlulukları birbirinden farklıdır. Habere ulaşmak ve haberi toplamak, haberin görüntü ve ses kayıtlarını hazırlamak, neyin haber olacağına karar vermek gibi pek çok birbiriyle bağlantılı evre bulunmaktadır. Bu nedenle haberin yapım ve yayın süreçleri tek başına bir kişinin gerçekleştiremeyeceği kadar zahmetli ve çaba gerektiren bir süreçtir. Habercilikteki hızlılık da göz önüne alındığında takım çalışması kaçınılmazdır.

Yararlanılan Kaynaklar

- Aziz, A. (2002). **Radyo Yayıncılığı**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Boyd, A. (1998). **Broadcast Journalism: Techniques of Radio and TV News** (4th Edition). Oxford: Focal Press.
- Cremer, F. C., Keirstead P., Yoakam D. R (1996). **ENG Television News**. (3. Basım) New York: The McGraw- Hill Co.
- Kaye M. (1995). **Radyo Dersleri**. Çev: Tuğrul Eryılmaz. İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.
- Kılıç, L. (2000). **Görüntü Estetiği**. İstanbul: İnkilap Yayınları.
- Kuruoğlu, H. (2002). **Radyoda Yayın Yapım ve Türler**, İstanbul: Can Yayınları.
- Mc Leish R. (1989). **Technique of Radio Production**. London, Focal.
- Orhon, N. (2004). **Değişim Değeri Açısından Televizyon Haberi Teknolojik ve İdeolojik Boyutlarıyla Metalaşan Televizyon Haberleri**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, No: 1537.
- Orhon, N. (2005). **Televizyon Haber Program Yapımı**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, No: 1634.
- Parsa, S. (1993). **Televizyon Haberciliği ve Kuramı**. İzmir: Ege Üniversitesi, İletişim Fakültesi Yayınları, No:3.
- Vural, A. M. (2009). **Haberciliğin Temel Kavramları** (Editör: Halil İbrahim Gürcan). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını No:1937.
- Vural, Ş. (2003). **Televizyon Haberciliğinde Bir Mesleki Kişilik Olarak Anchor - Kaynak Kişi Özellikleri boyutunda Değerlendirilmesi ve Türkiye'deki Uygulama Biçimine Yönelik Durum Saptaması**, Yayımlanmamış Doktora Tezi. Eskişehir: A. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yavuz, Y. (2008). **Radyonun ABeCe'si**. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Zettl, H. **Sight, Sound, Motion: Applied Media Aesthetics**. (1973). California: Wadsworth Publishing Company Inc.

Yararlanılan İnternet Kaynakları

- <http://www.iskur.gov.tr/mydocu/meslek/spi.htm>. 12/Ocak/ 2010
- <http://www.tumgazeteler.com/?a=67402>. 9/Mart/ 2010
- http://images.habervitrini.com/haber_resim/kamerman0090.jpg. 9/Mart/2010
- <http://www.cizgidizi.com/Meslekler/arsiv/Muhabir.jpg> 9/Mart/2010
- http://www.superpoligon.com/img/news/mehmet_ali_birand003.jpg 3/Mart/2010
- <http://www.radyocuyuz.com/dosyalar/haber/7289562.jpg> 2/Ocak/2010

5

Amaçlarımız

Bu üniteyi tamamladıktan sonra;

- Radyo yayıncılığının temel özelliklerini açıklayabilecek,
- Radyoda program yapım aşamalarını açıklayabilecek,
- Televizyon haberciliğinde yapım süreçlerini tanımlayabilecek,
- Televizyon haberciliğinde yayın süreçlerini tanımlayabilmek için gerekli bilgilere sahip olabilirsiniz.

Anahtar Kavramlar

- Canlı Yayın
- Bant Yayın
- Seslendirme
- Planlama
- Program Önerisi
- Kurgu
- Görselleştirme
- Yayın
- Yapım
- Olay

İçindekiler

Radyo ve Televizyon Haberciliğinde Yapım-Yayın Süreçleri

RADYO YAYINININ TEMEL ÖZELLİKLERİ

Radyonun çok ucuz pratik ve süratli bir teknoloji olması 20. yüzyılın ilk çeyreğinde bütün dünyaya yayılmasını sağlamıştır. Türkiye’de 6 Mayıs 1927’de ilk resmi radyo yayını başladığında Amerika Birleşik Devletleri’nde ticari, Avrupa’da kamusal radyoculuk önemli atılımlar kaydetmiştir. Reklam gelirleri ile yaşayan Amerikan radyoları halkın nabzını çok iyi tutmuş ve popüler değerlere dayalı bir yayın anlayışını benimsemiştir. Avrupa radyoculuğu, özellikle 1930’larda Nazi Almanyası’nda olağanüstü etkili bir propaganda aracı olduğunu ortaya koymuştur. Alman siyasetçi Göbels, radyonun siyasal amaçlı kullanımının ilk ve etkili örneklerini Nazi radyoculuğu ile vermektedir. II. Dünya Savaşı’ndan 1960’a kadar geçen yıllar içinde radyo olgunluğunun doruk noktasına ulaşmıştır. Ancak radyo 1950’lerden itibaren yaygınlaşan televizyon ile karşı karşıya kalmıştır.

Radyonun tarihçesi, ilk olarak adı radyo olmasa da, İskoç fizikçi James Clerk-Maxwell ile başlar. 1864’te, ışık dalgalarına ek olarak genel bir elektromanyetik dalga teorisinin kurulması radyonun ilk adımı olmuştur. 1899’da Markoni, Manş üzerinden ilk bağlantıyı kurmayı başarmış ve ilk mesajını da gönderilmiştir. İnsan sesinin aktarıldığı ilk bağlantı, 1908’de Eiffel Kulesi ile Villejuif arasında gerçekleşmiştir. Birinci Dünya Savaşı sırasında koşulların da teşvik ettiği pek çok ilerleme birbirini izlemiş ve telsiz telgraf önem kazanır. Öncelikle telsiz telgraf açık denizlerde denizciler tarafından kullanılmıştır. Böylece koloni imparatorlukları metropollere yaklaşmış, radyonun, önemli bir toplumsal değişime neden olduğu söylenebilir.

Dünyada radyo yayıncılığı 1920’lerde Büyük Britanya’da başlamıştır. Türkiye’de ilk radyo yayınları 1927’de Türk Telsiz Telefon Anonim Şirketi’nin 5 KW’lık iki vericisi ile İstanbul ve Ankara’da başlamıştır. Türkiye’nin radyo ile tanışması diğer kitle iletişim araçlarından farklı olarak Dünya ile eş zamanlı olmuştur. Türkiye’de radyonun toplumları etkileme gücünün farkına kısa sürede varılmıştır. Henüz çok yeni olan Cumhuriyetin temel niteliklerinin halka anlatılmasında Genç Türkiye Cumhuriyeti radyodan yararlanmıştır. Radyonun etkin bir kitle iletişim aracı olduğunun görülmesi ile birlikte radyo yayını yapma hakkı özel girişimin elinden alınmış ve devlet tekelinde yayıncılık dönemi başlamıştır. Önce Posta Telgraf Telefon (PTT) sonra Umum Müdürlüğü ve daha sonra da Basın Yayın ve Turizm Müdürlüğü tarafından yayınlar yapılmıştır. En son olarak da Türk Radyo ve Televizyon kuruluşu ile birlikte radyo ve televizyon yayınları, Türkiye Radyo ve Tele-

vizyon Kurumu (TRT) tarafından yapılmaya başlanmıştır. Radyo kitle iletişim araçları içinde insana en yakın olanı, bire bir iletişimin başrol oyuncusudur. Radyo; Işıma yoluyla, tüm sanat dallarının ve haberlerin, her çeşit konunun dinleyiciye iletildiği bir kitle iletişim aracıdır. Radyonun belli başlı özellikleri şunlardır:

Radyo Resim Yapar

Radyo kör bir araç olarak tanımlanır ancak hoparlörlerden gelen ses dinleyicinin kulağına ulaşır ulaşmaz anlatılanlar dinleyicinin belleğinde canlanır. Radyonun aksine televizyonda resimler ekranla sınırlıdır. Oysa bir radyo oyun yazarı için dinleyiciyi devlerle insanlar arasındaki bir savaşın içine sokmak ya da dinleyicinin de içinde bulunduğu bir uzay gemisini bilinmeyen gizemli bir gezegene götürmek çok kolaydır. Doğru efektler ve doğru müziklerle desteklenmiş sanal ortam dinleyiciyi yaratılan dünyanın içine çeker.

Radyo Milyonlarla Konuşur

Radyonun hedef kitesini herhangi bir evden bir ülkenin tamamına kadar genişleyen bir alanda yaşayan insanlar topluluğu oluşturur. İletişim potansiyeli çok büyük olan radyo ancak bu potansiyelini doğru kullanabildiği oranda başarılı olur.

Radyo Hızlıdır

Radyo teknik özellikleri nedeniyle diğer kitle iletişim araçlarından daha hızlı bir biçimde alıcısına ulaşır. Gazete, kitap ve yazılı materyallere alıcının ulaşabilmesi için önceden yazılması, dizilmesi ve basılması işlemleri gerçekleşmelidir. Televizyon için ise görüntünün kaydedilmesi, çoğu zaman yeniden kurgulanması işlemleri söz konusudur.

Radyonun Sınırları Yoktur

Kitaplar, dergiler için coğrafi koşullar bir sınır oluşturur. Ancak radyo için coğrafi ya da siyasi sınırlar söz konusu değildir. Radyo sinyalleri dağların en yüksek noktalarına, okyanusların en derinlerine ulaşabilir. Radyo dalgaları mesafelerle birlikte kültürler arasındaki uzaklıkları da yok eder.

Radyo Kolay Ulaşılabilir

Radyo diğer kitle iletişim araçlarına oranla, teknik olarak daha kolay kurulabilen bir araçtır. Yayıncılar için radyonun diğer kitle iletişim araçları ile karşılaştırılabilir kolaylığı onun program yapımında sağladığı esnekliktir.

Radyo Ucuzdur

Diğer kitle iletişim araçlarıyla kıyaslandığında radyo gerek kurma aşamasında gerekse işletilmesi aşamasında daha az sermayeye ihtiyaç duymaktadır. Radyo istasyonları ekonomik açıdan çeşitli şekillerde desteklenebilir. Devletten, özel sektörden, reklamlardan, kamusal kurumlardan destek alabilirler. İletiyi alanlar açısından da radyo ucuz bir araçtır. Özellikle televizyona oranla satın almak daha kolaydır. Gazete ve dergiler için durum biraz farklıdır. Radyoyu, televizyonu izlemek ve dinlemek için sadece bir kez satın almak yeterlidir. Ancak yazılı basın da durum farklıdır. Okuyucu ilgilendiği iletiyi alabilmek için her defasında gazeteyi, dergiyi satın almak zorundadır.

Radyo Yapısı Gereği Anlıktır

Radyo gönderdiği iletiler açısından kısa ömürlüdür. Bir dinleyici saat başı verilen haberleri dinlemekte geç kalmış ise bir sonraki bültene kadar beklemek zorundadır. Daha da kötüsü söz konusu olan bir program ise ikinci kez dinleme şansı olmayacaktır. Radyo programcısı programını hazırlarken sadece kısa bir süre için dinleyicide etki yaratabileceğini bilmek zorundadır.

Arka Plan (Fon) Olarak Radyo

Radyonun kullanıcıları ile arasında televizyondan ve basından daha ince bir bağ vardır. Radyo dinleyicisi radyo dinlerken kitap okuyabilir, yemek yiyebilir, araba kullanabilir ve daha pek çok şeyi yapabilir.

Radyo Seçicidir

Radyo programcıları dinleyicilerin ne istediğini, nelerle ilgileneceğini belirlemek ve önceden seçmek zorundadırlar. Radyoda seçme işlemi programcılara aittir. Dinleyicinin duymak istediğini seçme şansı yoktur. Öte yandan programcı dinleyiciyi yakalayamazsa, dinleyici alternatif bir kanala yönelir.

Radyoda Boşluk Yoktur

Bir gazete yaklaşık olarak 30-40 sütundan meydana gelir. Radyoda ise on dakikalık bir haber bülteni için yaklaşık olarak bir ya da yarım sütunluk haber gerekmektedir. Gazetede haberi okutabilmek için büyük başlıklar, geniş boşluklar, reklamlar kullanılır. Radyoda ise haberin bir girişi vardır. Sesler ve röportajlar da haberde kullanılmaktadır.

Radyo Öğretir

Radyo öncelikle düşünceleri işler. Radyo aynı zamanda iyi bir eğitim aracıdır. Örneğin bir tarih konusunu, kitapta olduğundan çok daha anlaşılır bir biçimde verebilir. Bir tarih olayının dramatizasyonunun yapıp, kurgulanıp radyodan verilmesi onu sadece bir ders olmaktan çıkarıp dinleyen için daha keyifli hale getirir. Dünyada eğitim amaçlı kullanılan radyolara örnek olarak Avustralya da Radyo Okulu ve İngiltere’de Açık Üniversiteyi vermek mümkündür.

Radyoda Müzik Vardır

Dinleyicinin radyoda her türlü müziği dinleme şansı vardır. Radyoda farklı müzik türleri ve bu müziklerle birlikte farklı kültürler de tanıtılır. Müzik iletişimde güçlü bir araçtır. Müzik dinleyiciyi rahatlatır, keyif verir, heyecan ve merak uyandırır.

Radyo Sürpriz Yapar

Evde dinlediğimiz müziği, okuduğumuz kitabı ya da haberi içinde bulduğumuz ruh halimize göre seçebiliriz. Radyoda programcı bizim için seçer ve içinde bulunduğumuz duygu hali seçilen, dinlenen müzikle değişebilir. Çoğu zaman da dinleyici radyoda dinlediği müzik ve konu ile farklı ruh hallerine kapılır ve radyo kişinin kendi içinde bulunduğu durumdan uzaklaşmasını sağlar.

Radyo Parazitlerden Etkilenir

Okuyucu gazete okurken basıldığı halini okur. Başka bir ifadeyle yazılı materyal ile okuyucu arasında iletiden kaynaklanan bir sorun yaşanmaz. Radyo için böyle

bir garanti verilemez. Radyolar birbirlerinin sinyallerinden de etkilenmektedirler. Özellikle gece yayınlarında kısa ve orta dalgalarla yapılan yayınlar için bu durum daha da geçerlidir. Aynı durum dijital vericilerle ve uydudan yapılan yayınlar için de geçerlidir.

SIRA SİZDE

“Radyo zihin tiyatrosudur” sözü neleri ifade etmektedir?

RADYODA PROGRAM YAPIM AŞAMALARI

Radyo yapım aşamaları açısından programlar, bant programlar ve canlı programlar olmak üzere ikiye ayrılır. Radyoda yapım genellikle stüdyoda yapılan çalışmaları kapsar. Ancak geniş olanakları olan ulusal radyo istasyonlarında programların önceden kaydedildiği stüdyolar ile canlı yayın yapılan stüdyolar birbirinden farklıdır. Bu radyo istasyonlarında yayın ve yapım olmak üzere iki farklı stüdyo vardır. Yayın stüdyosunda canlı yayın devam ederken yapım stüdyosunda da bant programlar ve diğer yapımlar hazırlanır. Küçük ölçekli radyolarda yayın ve yapım için aynı stüdyo kullanılmaktadır. Müzik ağırlıklı yayın yapan özel radyolar genellikle canlı yayın yapmaktadır.

Bant Programlar

Bant programlar önceden kaydedilmiş programlardır. Karmaşık yapım unsurları içeren programlara bant program formatına daha uygundur. Canlı yayınlara oranla bant programların pek çok avantajları vardır. Yayıncılık açısından risksiz programlardır. İstenilen mesaj önceden belirlenir, hazırlanır, kurgusu yapılır ve programda istenilmeyen sürprizlere yer yoktur. Ayrıca bant yayınları da süre ile ilgili sorunlar kurgu aşamasında yok edilebilir.

Canlı Programlar

Canlı yayınlar, olayın meydana geldiği anda yapılan programlardır. Adından da anlaşılacağı gibi canlı yayınlarda her şey anında olur. Bu nedenle hata riski çok yüksektir. Hata riskine karşın canlı yayınlar daha renkli ve daha dinamik yayınlardır. Günümüz radyoculuğunda, özellikle DJ’li programlar da canlı yapmaktadır. Dinleyicinin de telefonla ya da E-posta ile yayına katılımı söz konusudur. Bu nedenle de daha çok canlı yayın tercih edilmektedir.

Radyo programının yapım aşamaları ve program üretme süreçleri radyonun sahip olduğu özelliklere göre değişiklik gösterir. Radyonun sahipliği ve yönetim biçimi, yayın politikası, ulusal ve yerel oluşu, programcının eğitimi ve yayıncılık anlayışı gibi pek çok değişkene bağlıdır. Bu bölümde kurumsal bir radyoda olması gereken radyo programı anlatılacaktır. Kurumsal bir radyodan kasıt BBC ya da TRT gibi yayıncılık geleneği olan radyolardır. Bu radyolar dışında günümüz özel radyoculuğunda hiç hazırlık yapmadan da program yapmak mümkündür. Ancak kamusal yayıncılık adına sorumlulukları olan radyo programlarının yapım süreçleri farklıdır. Olması gereken radyo programı çeşitli aşamalardan geçirilerek hazırlanır.

SIRA SİZDE

Özel radyo kanallarının daha çok canlı yayınları tercih etme nedenleri nelerdir?

Karar Aşaması

Radyoda program yapımında en zor aşama karar aşamasıdır. En zor aşamadır, çünkü konuyu doğru seçmek en önemli basamaktır. Doğru konu seçilmediği durumda programın diğer aşamalarını gerçekleştirmek zorlaşır. Öncelikle programcı han-

gi konuyu işleyeceğine ve nasıl işleyeceğine karar vermelidir. Konu seçiminde dikkat edilmesi gereken en önemli nokta, programcının araştırmaktan ve anlatmaktan zevk alacağı bir konu seçmesidir. Aksi halde programcı tarafından yeterince benimsenmemiş bir konuyu anlatmak güçtür. Diğer bir nokta ise, programcı seçtiği konu ile ilgili olarak hangi kaynaklara ve kişilere ulaşabileceğini bilmelidir. İyi bir programcı aynı zamanda kime ve nasıl ulaşması gerektiğini bilen kişidir. Tıpkı iyi bir gazeteci gibi iyi bir radyo programcısının da telefon ve adres defteri zengin olmalıdır. Programcının her şeyi bilmesi mümkün değildir ancak programcı doğru bilgileri uzmana söyleten kişidir. Programcı aynı zamanda konusunu seçerken çalıştığı radyo istasyonunun yayın çizgisini çok iyi bilmeli ve konu seçiminde bu çizgiyi göz ardı etmemelidir. Radyo istasyonunun yayın çizgisi ve ilkeleri ile çelişen bir programı yapmak gerçekçi bir davranış değildir. Araştırma Aşaması: Programın konusu ve türü ne olursa olsun, her programa başlamadan önce ilk yapılması gereken konunun etrafıca araştırılmasıdır. Programın çerçevesini çizmek ve hangi konuların ele alınıp alınmayacağına karar vermek için öncelikle araştırma yapmak gerekir. Eğer söz konusu program radyo program türlerinden biri olan belgesel ya da haber programı ise mümkün olduğunca orijinal dokümanlara ulaşmaya çalışmakta yarar vardır. Programcı, sese dayalı bir iletişim aracını kullandığını unutmamalı ve mümkün olduğunca orijinal sesleri kullanmaya çalışmalıdır. Sesler ve doğal efektler dinleyicinin olayı canlandırabilmesini ve doğal olarak programın başarıya ulaşmasını sağlar.

Öneri Aşaması

Bu aşamada, konunun hangi dinleyici kitlesine, nasıl bir biçimde ve ne kadar süre ile yapılacağına ilişkin kararlar netleştirilir. Genel olarak araştırmalar yapıldıktan sonra olası programın bütçesi belirlenir ve program Taslağı hazırlanır. Hazırlanan program taslağı ayrıntılandırılarak bir program önerisine dönüştürülür. Program önerisini değerlendirecek ya da onaylayacak kişiler radyo istasyonunun yapısına göre farklılaşır. Ticari bir radyo istasyonunda program önerisini değerlendiren kişi yayından sorumlu kişidir. Ticari bir anlayışla temel ölçüt çoğunlukla dinleyicinin ilgisini çekip çekemeyeceği olur. DJ'li, sunuculu canlı yayın programlarında önemli olan dinleyicinin radyo istasyonunun değiştirmemesidir. Bu nedenle hazırlanan programlar ve doğal olarak program önerileri içerik açısından çok zengindir denilemez. Ancak radyo istasyonu devlet ve hükümet destekli bir kanal ise program önerisi bir- den fazla kişi tarafından onaylanmak durumunda kalır. Ticari radyolara oranla bu radyolarda program öneri formu daha ayrıntılı hazırlanmaktadır. Çok geniş bir kadro ile yayın yapan devlet destekli radyo istasyonlarının program içerikleri ve buna bağlı olarak program önerilerinin ayrıntılı ve zengin olması kaçınılmazdır. Bu istasyonların program öneri formlarında şu özellikler yer almaktadır:

Program öneri formunda; programın adı, alt başlığı, konusu, programın amacı, programın hedef kitlesi, programın türü, programın biçimi, programın süresi, programın periyodu ve sayısı, yayın dönemi, programın yayın günü, yayın saati, yayına başlayacağı tarih, yayın kanalı, yapımcı ünite, yapımcı özellikleri, konu dökümü, yararlanılacak kaynaklar, tahmini maliyet, yapımcının özel notları, programı öneren kişi (yapımcı) yer alır.

Planlama Aşaması

Onaylanan program planlama aşamasında kâğıt üzerine aktarılmaya bir başka ifade ile artık yazıya dökülmeye hazır hale getirilir. Bu aşamada uzman kişilerin görüşle-

rine başvurulacaksa bunların kimler olacağı ya da hangi müziklerin kullanılacağına, sokak röportajları ya da herhangi bir röportaj olup olmayacağına karar verilir.

Yazım Aşaması

Planlama aşamasını izleyen aşama yazma aşamasıdır. Programın konusuna ve biçimine uygun olarak metin yazıya dökülür. Ancak günümüz radyo yayıncılığında yazıya dökülmüş bir programa rastlamak güçleşmekle birlikte en azından konuşulacak konunun başlıkları belirlenmelidir. Günümüz özel radyoculuğunda programın metni ve sunumunu programcı kendisi yapmaktadır. Programcı radyocu olmak zorunda değildir. Ancak radyoyu iyi tanımalı ve radyonun özellikleri doğrultusunda programını hazırlamalıdır. Radyoda program metni hazırlamanın ilk kuralı yazmadan önce söylemektir. Çünkü radyo programının başarısı yakın iletişim kurulmasına o da konuşma dilinde programların hazırlanmasına bağlıdır. Radyo metni hazırlarken hiç tanımadığımız ve kalabalık bir gruba değil hemen yanı başımızdaki arkadaşımıza seslenir gibi metin yazılmalıdır. İyi bir radyo programı metni ancak yazarken aynı zamanda metni duyabilen programcı ile mümkündür. Program metni yazarken çok uzun cümleden kaçınmalı ve daha kısa ve öz bir biçimde düşüncelerimizi ifade etmeliyiz. Birbirinden kopuk, uzun ve ayrıntılı cümleler radyo dinleyicisinin takibini zorlaştırır. Teknik olarak dikkat edilmesi gereken noktalar ise şunlardır:

Radyo program metni yazarken dikkat edilmesi gerekenler şunlardır:

- Program metni bilgisayarla yazılmalıdır.
- Program metninin birden çok kopyası yapılmalıdır.
- Program metninin yazımına sayfanın iç kısmından başlanmalıdır. Sayfada kalan boşluklara gerektiğinde sunucu not alabilmelidir.
- Program metnine sayfa numarası verilmelidir.
- Program metnindeki her sayfaya programın adı yazılmalıdır.
- Program metni arka sayfada devam ediyorsa belirtilmelidir.
- Program metninin komutları büyük harfle yazılmalıdır.
- Program metninde kısaltmalara yer verilmelidir.
- Program metninde yabancı sözcüklerin okunuşu yazılmalıdır. Radyo metni yazarken içeriğe ilişkin dikkat edilmesi gerekenler:
- Radyo metni yazarken, radyonun sadece sese dayalı bir araç olduğunu unutmamak gerekir. Radyo metni konuşur gibi yazılmalıdır. Radyocu kulağa seslenen bir teknoloji kullandığını unutmamalıdır.
- Günlük konuşma dilinde hazırlanan radyo programlarında anlatılmak istenenler mümkün olduğunca kısa cümlelerle anlatılmalıdır.
- Her cümlede birden fazla fikir ya da bilgi vermekten kaçınmalıdır.
- Radyocu dinleyicinin hayal gücünü kullanmasına yardımcı olabilmek için renkli ve güçlü betimlemeler yapmaya çalışmalıdır.
- Metnin ilgi çekici cümlelerle başlaması dinleyiciyi yakalamak için önemlidir.
- Dinleyicinin ilgisini canlı tutabilmek için merak uyandırmak ve kuşku yaratmak gerekir. Bunun için cevabı sonraya bırakılmış sorular sorulabilir.
- Dinleyicinin ilgisini canlı tutmanın bir diğer yolu da güldürü ögesinden yararlanmaktır.
- Programlarda canlılık yaratılmaya çalışılmalıdır. Canlı ve dinamik bir program için efektler ve müzikler kullanılmalıdır.

Seslendirme Aşaması: Programın dinleyici ile buluşacağı bu son aşama seslendirme aşamasıdır. Seslendirme metnin ete kemiğe büründüğü ve adet canlandığı

bir aşamadır. Seslendirme o kadar önemlidir ki birçok iyi hazırlanmış bir metnin kötü seslendirilmesi o programın dinleyici ile buluşmasını engeller. Bu nedenle seslendirme aşamasında şunlara dikkat edilmelidir:

- Dinleyicinin ilgisini canlı tutmanın bir diğer yolu da güldürü ögesinden yararlanmaktır.
- Programlarda canlılık yaratılmaya çalışılmalıdır. Canlı ve dinamik bir program için efektler ve müzikler kullanılmalıdır.

Seslendirme Aşaması

Programın dinleyici ile buluşacağı bu son aşama seslendirme aşamasıdır. Seslendirme metnin ete kemiğe büründüğü ve adeta canlandığı bir aşamadır. Seslendirme o kadar önemlidir ki birçok iyi hazırlanmış bir metnin kötü seslendirilmesi o programın dinleyici ile buluşmasını engeller. Bu nedenle seslendirme aşamasında şunlara dikkat edilmelidir:

- Radyo sunucusu radyo ile dinleyici arasındaki iletişimi kuran kişidir. Sunucunun sesi bir bakıma radyonun sesidir.
- Sunuculuk/spikerlik için güzel ve güçlü bir sese sahip olmak gerekir. İyi bir sesin kendine özgü rengi vardır. Sesin tonu sunucu için önemlidir. Değişik programlarda farklı ses tonu olan sunucular kullanılır. Örneğin ana haber bültenini çok tiz ve genç bir sesin sunması haberin inandırıcılığını zedeler. Sesin yanı sıra sunucunun diksiyonu iyi olmalıdır. Kelimeleri doğru boğumlandırılmalıdır. Herkes tarafından rahatlıkla anlaşılabilir bir Türkçeye sahip olmalıdır.
- Radyo sunucusu ya da programcısı doğaçlama konuşma yeteneğine sahip olmalıdır. Açık ve yalın bir anlatıma sahip olmak sunuculuk için en temel özelliktir. Bununla birlikte iyi bir radyo sunucusu, kültürlü, birikimli, çevresine karşı duyarlı, araştırmacı ve öğrenmeye açık olmalıdır.
- Radyonun en önemli özelliği olan yakınlık ve sıcaklık duyguları yaratması ancak sunucunun samimiyeti ile gerçekleşir. Sunucu kendisine bildiri okuyan değil konuşan bir ses ister. Bu nedenle radyo sunucusu geniş bir dinleyici grubuna sesleniyormuş gibi yayın yapmaktan kaçınmalı. Daha çok karşısındaki bir arkadaşına anlatırcasına konuşmalıdır. Radyoda ilk ve en önemli kural konuşur gibi yazmak ve sunmaktır.
- Sunucu, sunduğu metnin ne anlama geldiğini bilmelidir. Anlamını bilmeden sunulan bir metin dinleyiciye ulaşmaz.
- Sunucunun metni yayından önce birkaç kez çalışması başka bir ifade ile prova yapması gerekir.
- Seslendirme aşaması sadece sunuculardan ibaret değildir. Müzik ve efekt seslendirmenin önemli diğer öğeleridir.

Kurgu Aşaması

Bant yayını yöntemi ile hazırlanan programlarda son aşama kurgudur. Bugün çok tercih edilmemekle birlikte bant programlar programcı ve sunucu için hatasız program anlamına gelir. Kurgu, ulusal ya da büyük radyo istasyonlarında teknisyenler tarafından yapılırken çok az kişi ile yayınlarını sürdüren özel radyolarda programcı tarafından yapılmaktadır. Ses kurgusu için özel olarak hazırlanmış kurgu programlarından yararlanılabilir. Kurgu ile programı oluşturan müzik, röportaj, efekt gibi unsurlar bir araya getirilir. Kurgu ile yanlış sözcükler, gereksiz tekrarlar atılır. Çok gelişmiş kurgu programları ile pek çok özel efekt yapmak mümkündür.

Ayrıca bu programlarla daha önce kaydedilmiş sesin fonunda yer alan bir gürültü-yü de sesi hiç bozmadan silebilmek.

TELEVİZYON HABERCİLİĞİNDE YAPIM SÜREÇLERİ

Televizyon haberciliğinin en önemli malzemesinin günlük olaylar, durumlar, gelişmeler ve benzeri olduğunu biliyoruz. Hangi olayın takip edileceğine karar verdikten sonra olayın takip edilmesi ve olaya ilişkin toplanan malzemenin haberleştirilmesi ve yayına hazır hale getirilmesi gerekir. Takip edilecek olayın seçilmesi ile başlayan süreç yayın süreci ile son bulmaktadır. Haberleştirilen olayın alıcı kitlelere aktarılması gerekir. Aktarım sürecine de yayın diyoruz. Belirtildiği üzere televizyon haberciliğinde olayın kitlelere ulaştırılabilmesinde yapım ve yayın ifadesini kazanan iki temel süreçten bahsetmekteyiz. Televizyon haberciliği yapım sürecinin izlenecek olaya üç bakış açısı içerisinde yaklaştığı ifade edilebilir.

Olayın Değerlendirilmesi

Günlük yaşantımız içerisinde farkında olduğumuz veya olmadığımız, etrafımızda yer alan veya almayan birçok olay ve durum yer bulmaktadır. Bu olay ve durumlardan bazıları bizim adımıza anlam taşımakta veya dikkatimizi çekmektedir. Geriye kalanları ise günlük yaşantımızın ilerleyişi içinde geri planda kalmakta veya bizlerin hayatında hiç yer bulmadan yok olmaktadır. Dikkatimizi çeken, ilgilenmemizi gerektiren ve sağlayan olayların bizim için belli özellikler taşıdığını söylememiz doğru olacaktır. İlginç olmaları, ansızın ortaya çıkmaları, bizim için bir önem taşımaları ve daha birçok etken bizim karşı karşıya kaldığımız olaya daha farklı bakmamıza neden olmaktadır.

Televizyon haberleri de günlük hayat içerisinde çekip çıkardıkları, seçtikleri olayları izleyicilere onların ilgi duyacaklarını, önemli bulacaklarını, takip edeceklerini düşünerek sunmaktadır. Günlük hayatta birçok olayın yer bulduğunu düşünürsek tüm olayların haber olarak karşımıza geleceğini düşünmek hata olacaktır. O halde, televizyon haberi açısından günlük olaya yüklenen belli özellikler olması gerekmektedir. Olayın belli özellikleri taşıması gerekmektedir ki televizyon haberinin izleyicisinin önünde yer bulmasını sağlasın. Bu durum, günlük yaşantımızdaki olayın televizyon haberi açısından da anlamlı, izlenilebilir, seçilmeye uygun bulunması anlamına gelmektedir.

Günlük hayatta sıra dışı, alışlagelmiş olmayan, genelde alışık olduğumuz durum ve olaylardan farklı; yer buluşuyla beraber ilginç olan ve zamanlamasının da kendisini farklı kılan; insanlığın ilerleyişindeki veya başarısızlığındaki belli bir noktaya ilişkin önem taşıyan; yakın çevremize, yerel alana bir şey ifade eden; belli bir duygusal yanı olan, güldüren veya ağlatan; genel ilgiye hitap eden, etkileyici bulunan; bireyler, uluslar, gündemdeki konular arası çatışmalar ve ilgi uyandıran çatışmalar; suçlar, felaketler, karışıklıklar ve ayaklanmalar; politika konuları, dünya çapındaki gelişmeler; yenilikler; vergi, enflasyon, yaşam standardı gibi önemli konular; kişi için yer alan durumun ne kadar yakınında oluşu; öne çıkan, göze çarpan şöhretler, iyi tanınan insanlar; insanların hakkında konuştukları şeyler; bir dönemin geçilmesi, eski düzen ve yapıların yıkılması, yeni yaşam biçimleri gibi değişimler ve benzeri olayı haber açısından anlamlı kılar.

Yukarıda yer alan özelliklerin yanında “olan şeylerin”, “dün bilmediklerimizin” ve “öğrenmek istenileceklerin” haber olarak değer bulma şansı daha yüksek görülmektedir. Bu noktalardan hareketle, belirtilen özellikleri taşıyan olaylar haber için bir tür hammadde görevi görmektedirler. Bu ham madde içerisinde seçim yapılmakta ve bu seçim sonucunda elde kalan olaylar haber olmaktadır.

Belirtilen özelliklerle beraber olayın kendi başına değerlendirilmesinin dışında olayın olayı ele alacak kişi ve kurum tarafından da özellikler taşıması gerekmektedir. Olayın yayın akışına uygun bir zamanda yer bulması, olanların açıkça anlaşılır olması, hedef izleyici ve kurum için anlam taşıyor olması gerekmektedir. Olay eğer ele alınıyor veya haber açısından değerli görünüyorsa belli bir süre için oluyor olması, gündemde yer tutuyor olması beklenmektedir. Olayın haberi hazırlayacak kuru açısından belli bir kompozisyona yerleştirilebilir olması gerekmektedir.

Unutmamak gerekir ki, olayın haber olma özelliğini taşıması ve hatta seçilmiş olması da onun izleyicinin karşısına geleceği garantisini taşımamaktadır.

Olay kendisinden istenen özellikleri taşımadığı sürece aranan olay değildir; seçilmediği ve işlenip haber olarak yer bulmadığı sürece de haber değildir. Aynı zamanda da, bir olay aranan tüm özellikleri taşısa da çeşitli etkiler nedeniyle haber olmaya değer görülmeyebilmektedir.

Olay ve Haber

Günlük olayın haber olmaya değer görülmesi ile beraber televizyonda izleyicinin karşısına izlenecek haber olarak çıkma ihtimali doğmuş olmaktadır. Bu, ihtimal ile ifade edilmektedir, çünkü haber olarak değer kazanıp, haber biçimini alsa da yayınlanmadığı sürece bir anlam ifade etmemektedir. O halde, olayın ele alınmaya değer görülmesiyle beraber olayla ilgili bilgiler toplanmaya başlanır. Çeşitli insanlardan bilgiler alınır, olayla ilgili tartışmalar izlenir, ne olduğu ve ne olacağına ilişkin detaylar toplanır. Artık ortada olaya ilişkin olarak ne olduğu yoktur. Birinin bir biçim içerisinde ne olduğunu, ne olacağını söylemesi vardır. Olayın karşımızda televizyon haberi olarak yer alışı vardır.

Televizyon haberi, az veya çok farkında olmak, duymak ve bilmek ile ilgilidir. Haber, herhangi bir şeyle, olayla, oluşumla, maddeyle, ilişkiyle ilgilidir. Televizyon haberi, olayı bulunduğu ortamdan ayrı bir çerçeveye taşımaktadır. Belli biçimler içerisinde, renkli, biçimli paketlerle karşımıza gelmektedir.

Haberin yer verdiği olaya ilişkin olarak gerçeklere dayanıyor olmak, kesinlik ve tamam olma haberde olması gereken üç ana bilgi niteliğidir. Bunlar birbirleriyle ilişki içindedir ve olaylar ortaya konulduktan sonra kesinlik ile tamam olma haberde olay adına araştırılabilir olandır. Olayın kendisi açık bir şekilde sübjektif fikirden veya eleştiriden farklıdır; farklı kaynaklarca doğrulanabilmelidir. Haberde olaya ait kesinliği, doğruluğunu araştırmanın sebepleri olayın kendisi ile eleştiriyi birbirinden ayırmaya, aktarımın geçerliliğini sınamaya ve bilgilendirme derecesini belirlemeye yöneliktir. Ancak, olayın kendisinin ötesinde olayın haber olarak yer almasında habere çok şey katılmaktadır.

Belirtilen şekliyle televizyon haberi, ne olduğunun aktarılması işlevi sırasında da- ha farklı birçok bileşene yer verir. Sunucuların seçiminden, kameraların yerleştirilmesine, açılmasına ve kimlerin ekranda görünüp, hangi soruların sorulacağına kadar olanların aktarılması; yani olayın televizyon haberi olmuş şekli karşımıza çıkar.

Bir başka yaklaşımla, televizyon haberinde ele alınan olayda öncelikle “görüntüler” oluşturulmakta; belli bir “stil” içerisinde “bakış” sağlanmaktadır. Tercihlerle beraber “hangi parçaların” görüneceği tespit edilir ve olayı çerçevelemede “nasıl” sunulacakları kararlaştırılmaktadır. Televizyon haberinin amacı, gerçekleşen ve aktarılacak üzere seçilmiş bir olayı kitlelere aktarmaktır. Bu noktada neredeyse televizyon haberi eşittir olay konumundadır. Olay, çeşitli olguların, belirli bir yer ve zamanda meydana gelmesi, geçmesi sürecidir. Ortaya çıkan, oluşan bir durumdur. Olay, sadece bir eylem olarak karşımıza çıkmayabilir. Bir söylem, tarih, ortam ve benzeri durumlar da olabilir.

Ancak, televizyon haberi adına ele alındığında gözlemleyen varsa haber olmaya adaydır. Olayın haber olmaya adaylığı onun için tek belirleyici değildir. Olayı takip edip belli bir biçime sokacak ve onu televizyon haberi olarak karşımıza getirecek kişilerin ve işlemlerin etkileri de önemlidir.

Televizyon haberi olarak karşımıza gelen olayların, durumların, söylemlerin ne türde süreçlerden ve etkilerden geçerse geçsin habercilikte yer etmiş temel sorulara yanıt vermesi beklenmektedir. Olay açısından ele alınırsa; ne olduğu, nerede olduğu, nasıl ve neden olduğu, ne zaman olduğu, kimin veya kimlerin yer aldığı, nasıl olduğu, neden olduğu ve olayın ne anlama geldiği yanıtlanmaya çalışılır. Belirtilen temel sorulardan haberde olayın işlenmesi adına daha geniş bir yapıya geçilmektedir. Hikâyenin neden önemli olduğu vurgulanmaya çalışılır, yer alan haberin bu şekliyle neden izleyen için önem taşıdığı hissettirilmeye çalışılır, izleyenin ilgisini çekerek bir tür izleyen tepkisi amaçlanır.

Televizyon haberi açısından olayın kendisi olayın gerçekten görünebilmesine dayanmaktadır. Televizyon, haberinin aracı görünümüdür, kelimelerin ne söylediğini görmektir. Haberciler de olayların görenleri konumundadır. Kısacası, haberin peşinde olan kişi olayın içinde olayı bularak habercilik adına daha anlamlı hale getirir.

Haberin olaya ilişkin olarak yer verdiği temel soruların yanıtlarının dışında haberciye, kuruma, teknolojilere ve daha birçok şeye bağlı girdiler de söz konusu hale gelmektedir. En önemlisi, temelde yer alanlarla beraber sonradan olaya katılanlar ve haber olarak yer alanlar yer verdikleri, aktardıkları bilgilerin ötesinde farklı söylemleri de taşırlar.

Olayın Habere Dönüşümü

Televizyon haberinin olaydan habere dönüşme sürecinde geçirdiği her evre başlı başına özellik ve etki taşımaktadır. Her bir evre elinde bulunanı daha farklı bir biçime sokarak bir sonrakine yollamaktadır. Bu durum olayın oluşu sırasında onun takip edilmesinden (farklı bakış açıları, konumlar ve düşüncelerle takip etmek gibi) yayına çıktığı anda taşıdığı teknolojiye bağlı değişimler, izleyicinin algılamasında yaşanan farklılıklara kadar devam etmektedir. Tüm evreler kendi başlarına belli bir etkiye sahip olmalarının dışında birbirleri tarafından etkilenebilmekte; yer bulan teknolojik ve ideolojik ortamın kattıklarını yansıtmaktadır.

Olayın televizyon haberi olarak izleyenlerin karşısına geldiği süreç incelendiğinde düzenli işleyen bir zincire tanıklık etmiş oluruz. Süreç, olayın kendisi ile başlamış olmaktadır. Olay, günlük yaşantımızın parçası olarak yer alan bir durum olarak vardır. Yani, olayın kendisi olarak vardır. Oluş süresi içerisinde kendine ait belirleyicileri vardır ve habere ilişkin bir dış etki altında değildir. Elbette, bu durum yapay olmayan, kurulmamış haberler için geçerlidir.

Olayın kendisinden sonra haber olmaya aday olmasıyla beraber başlayan süreç yapım, yani prodüksiyon olarak adlanmaktadır. Yapım, yani olayı takip edecek kameranın devreye girmesi, haberci (muhabir) ile araştırmaların başlaması sürecinde olay artık olduğu durumdan daha farklı bir boyuta taşınmaya başlamıştır. Habercinin ve teknolojinin yer aldığı bir haber yapım süreci ortaya çıkar. Bu süreç temel olarak iki başlıkta ifade edilebilir:

İnsan Girdisi

İnsana ait bir olay olmasının taşıdığı koşulların ötesinde bazı teknik ve mekanik koşulların içeresine sokulmaya başlanmıştır. Bir olayın televizyon haberi olması için ne, nerede, nasıl, ne zaman, neden ve kim gibi sorulara yanıt bulacak şekilde

ve bir kalıp içine alınması bile belli bir yeni yapıyı gerektirmektedir. Olayı gözleyen muhabir, olayı haber haline getirme sürecinde kendi değer yargılarını, tutumlarını ve diğer birçok özel durumu da bilerek veya bilmeyerek işin içine katar. Kendinden bir şeyler eklemeye başlar. Anlatı biçimleri çalışmaya başlar. Olayın yanında yer alışı, kendini ortaya koyuşu bile belli bir etki yaratmaya yöneliktir. Sadece muhabirin kendisinden, insanın yol açtığı etkiden söz etmek hata olacaktır.

Teknoloji Girdisi

Olayın tespit edilmesi sürecinde, kamera en önemli araçtır. Hem sesi, hem görüntüyü farklı bir çerçeve içeresine yerleştirir. Kamerayı kullanmak gözlük kullanmaya benzer. Olayı aktarmamız için sadece imkân değil, aynı zamanda kendine özgü bir aç da sağlar. Kameranin olayı tespiti sırasındaki konumu izleyicinin konumunda da belirleyici rol oynamaktadır. Olayın içinde de yer alabiliriz veya son derece uzakta da kalabiliriz. O kişinin veya bu kişinin, o durumun veya bu durumun her an taraftarı haline gelebiliriz. Alt açıdaki bir kamera ile görüntülediğimiz kişileri olduklarından daha güçlü, yüce hale sokabilir veya bunun tam tersi olarak olduklarından daha zayıf, güçsüz bir şekilde sunabiliriz. Kameranin kullandığı mercek, hareketlerin oluş biçimindeki hızı ve daha birçok şey üzerinde belirleyici olabilecek; kullanıldığı takdirde ışık ortamın tüm havasını baştan, çok daha farklı bir şekilde kurabilecektir.

Haberin yapım sürecinde her şey yavaş yavaş eklemelerin olduğu ve katıldığı bir hal almaktadır. Bu sürece daha birçok benzer etkeni de eklemek mümkündür. Olayı takip eden muhabirin sunumu, kameranin tespiti ile yeni bir form içinde yer almaya başlayan olay (yeni haliyle haber) daha farklı bir boyut kazanmaya hazırdır. Yayına çıkabilmesi, hazır hale gelebilmesi için ön şartların yerine gelmesi gerekmektedir. Bu ön şartlar da birtakım dış etkenleri içermektedir. Olayı takip eden ve haberi yapacak olan kişi kurgu masasında kurguyu yapan kişiyle beraber, önlerinde yer alan habere yeni bir şekil vermek durumundadırlar. Habere sanki belli bir albeni kazandırarak, belirli bir süre içine oturtmaya çalışırlar. Haber parçacığının kaç dakika ile sınırlı olacağı, ne tür alt yazıların, grafik görüntülerin, efektlerin kullanılacağı belirlenmektedir. Görsel açıdan izleyiciye hoş gelen bir biçim hazırlanır. Bir anlamda, belli bir biçim için tercihler yapılır. “flu görüntü kalsın” veya çıksın, “şu grafik girsin” gibi çabalar olacaktır.

Kurgu da işlenmiş olarak yer alan parçayı haber editörleri gibi birçok kişi inceler. Haberi oluşturmada kullanılan malzemeye bakarlar, denetlerler, sürelerle bakarlar, içeriklerin üzerinde tartışır ve kimi zaman sınırlarlar. Sonuç olarak, editörler, bir tür hem yapımcıdır, hem de izleyen kesimdirler.

Olayın televizyon haberine dönüşmesinde yer bulan işleyişe ait etkilerin ve sürece katılan her bireyin bilinçli veya bilinçsiz etkilerinin ortaya çıkan ürün üzerinde son derece belirleyici olduğu görülmektedir. Olayın haber olarak üretildiği yapım sürecini daha da detaylı bir şekilde inceleyecek olursak şöyle bir sırayı takip etmiş oluruz:

1. Olayın kendisi haberin merkezi, kaynağı olarak yer almaktadır. Olayın haber olması için editörler ve görev masasındaki görev dağıtıcılarca görevlendirilen haberci olayı takip etmeye başlar.
2. Görüntüler, sesler toplanır.
3. Gerekli görülen röportajlar yapılır.
4. Daha da ayrıntı için araştırmalar tamamlanır.

5. Elde olan tüm malzeme ile haber merkezine dönülür ve kurgu masasında olaya ilişkin bilgileri içeren görüntüler, sesler, röportajlar, tamamlayıcı arşiv görüntüleri ve araştırmalar belli bir yaklaşım içerisinde bir araya getirilir.
6. Çeşitli grafikler, üst sesler, dip müziği ve benzeri istenildiğinde eklenir.
7. Gün boyunca toplanmış tüm haberler bir havuzda toplanır ve en başta haber olmalarındaki seçim gibi editörlerce seçilirler.
8. Yayına hangi sırada girecekleri, nasıl bir sırada sunulacakları kararlaştırılır.
9. Sunucunun haberi nasıl aktaracağı belirlenir.

Elbette, yukarıda yer alan süreçler ana hatları ile tarif edilmiştir. Sürecin içerisinde birçok bileşenin olduğunu hatırlamamız gerekir.

- Birincisi, olayın kendisine olabildiğince haberde yer vermek ve işlemeye çalışmaktır. Olayın haberde yer almasını sağlayan da ağırlıklı teknik araçlara dayanmaktadır. Olaya ilişkin görünüm, giysiler, makyaj, çevre, davranış, konuşma, tavır, vurgulama, ses ve benzeri olayı, olaya ilişkin bilgiyi aktarmaya yardımcı olmaktadır.
- İkincisi, olayın aktarılması ile yeniden oluşturma ve sunumun gerçekleşmesidir. Bir önceki adımdan da devralınan olay ve olaya ilişkin aktarımlar bu aşamada kamera, aydınlatma, kurgu, müzik, ses ve benzeri ile tekrar ortaya konulmaktadır. Sunuma ilişkin kodlar oluşturulur ve olayda yer alan anlatımları, çatışmaları, karakterleri, olayın kendisini, diyalogları, ortamı ve benzeri şeyleri izlenir şekle sokar.
- Üçüncü adımda ise, şekil verilmiş olayın bilinçli veya bilinçsiz olarak belli bir anlayış biçimine uydurulması yer alır. Haberin sosyal kabul görürlüğü, uygunluğu ve benzeri yönünde düzenlemeler yapılır.

Televizyonun sahip olduğu teknoloji onun hem görsel, hem de işitsel bir güce sahip olmasını sağlamıştır. Televizyon, sahip olduğu teknoloji göz önüne alındığında iki temel yöneltici ve alıştırıcı yapıya sahiptir. Bunlar, görsel ve işitsel yapılarıdır. Televizyonun görsel ve işitsel yapısal özelliğe sahip olması temelde izleyici olan insanın görme ve işitme duyularına yönelmekten kaynaklanmaktadır. O halde, televizyonu sadece görsel ve işitsel yapıya sahip teknoloji görmenin ötesinde, görme ve işitmeye yönelik yönlendirmeler, alıştırmalar sağlayan bir araç olarak da görmek gerekmektedir. Levend Kılıç'a göre, televizyon, görüntü boyutunu kullanarak izleyiciye ulaşırken bir görselleştirme sürecinden geçmektedir. Bu görselleştirme sürecinde televizyon senaryosu yani gönderilecek olan ileti, yönetmenin bakış açısı ve kişisel üslubu ile izleyenlere ulaşır.

Haber ve Görüntüler

Görselleştirme, yapımı bütün olarak değil, küçük parçalar halinde, çekimler olarak zihinde görebilme yeteneğidir. Bu süreçte yönetmen anlatmak ve iletmek istediğini, aydınlatma, renk kullanımı, çerçeveleme, çekim ölçekleri, kamera konumları, kamera açıları ve kurgu ile izleyiciye ulaştırır. Televizyonda yer alan görüntülerin oluşturulmasında kamera, olaylara bakan, olayların adeta bir parçası olan ve olayları adeta “yeniden yaratan” bir araç olarak yer alır. Kameranin olayı tespit etmesi ve belki de yeni bir biçim içine sokmasında yer verdiği bakış açısı, olayı belli ölçeklere bağlı çerçevelerin içine yerleştirmesi, netlik ve daha birçok belirleyici vardır. Olayın başlı başına sanki yeniden görselleştirilmesi söz konusudur. Kameranin nereden ve nasıl göreceği temel belirleyicilerdir.

Kameranın her tespit ettiği olay, yer verdiği en küçük birim olan çekim bir görüntü boyutunda yer alır ve insanın sahip olduğu görüş açısı kamera aracılığı ile ekrana bakış açısı ile yansır. İnsanın sahip olduğu görüş açısı kamerada optiğin devreye girmesiyle sınırlı bir bakış açısına sokulur. Bakış açısı, bakan kişi tarafından belirlenir ve bakan kişinin bireysel tercihleriyle ilgilidir. Görüş açısı ise, kameranın görüş açısının kapsadığı alandır. Görüş alanına bağlı olarak konu ekranda farklı çekim ölçeklerinde, büyüklüklerde görülür. İnsanın bakış alanı kameranın görüş alanına yerleştirilmiş olur.

Görüş alanı, kameranın görüş açısının kapsadığı alandır ve çekim ölçeklerinde görülür. Kamera açısı da çekimin nesnesine kameranın belli bir açıyla bakmasıdır. Göz hizasında, üstünde veya altında olan kamera açısı verilmek istenen etkiye göre de değişecektir. Göz seviyesinde olan kamera olayı, insan gözü hizasından vermektedir. Kameranın alt açıda olması karşısındaki nesneye veya kişiye karşı izleyen bakımından sanki güç, egemen olma hissi katarken; kameranın üst açıda olması karşısındaki nesneye karşı zayıflık, eziklik ve benzeri hisler duymamıza sebep olacaktır. Açının her değişimi, yeni ölçeğin katılması da görüntü boyutunda yeni perspektifler sağlamaktadır. Kelimelerin karşılığı olan çekimler fiziksel olarak görüntünün oluşmasını sağlamaktadır. Çekimler hareketin oluşmasındaki temel araçlardır. Söz konusu hareket, kamera önündeki nesnelerin hareketi, kameranın hareketi ve çekimlerin birbiri ardına eklenmesiyle oluşan harekettir. Görüntü boyutunun oluşturulmasında kameranın hareket; çevrinme, kaydırma, yükselme-alçalma ve optik kayma yapabiliyor olması ikinci bir hareketi ortaya koymaktadır. Üçüncü hareket ise, yapının en küçük parçası olan farklı çekim ölçeğine ve uzunluğa sahip çekimlerin arka arkaya getirilmesi ile oluşmaktadır. Özellikle kesmeler, hareketin sürekliliğinin bozmadan farklı bir bakış açısı verir. Hareketi farklı çekim ölçekleriyle vererek görüntü boyutundaki uzayın değişmesini sağlar. Aynı zamanda, kararma, açılmalar; zincirleme de harekete ritim, parçasal bölünme algıları sağlamaktadır. Sonuçta, kurgu görüntü boyutunun ortaya çıkmasındaki görüntüye ve içeriğine bağlı neden-sonuç ilişkilerini görsel ilişkiler yumağına, uzamına çevirmektedir. Kurgunun ritmi, temposu, çekimlere verdiği kısa-uzun süreleri ile zaman boyutu da ortaya çıkartılmış olur.

Haber ve Sesler

Televizyon yapımlarında görüntünün, görüntü boyutunun televizyonun dilini oluşturan en temel öge olduğundan söz edildi. Ancak, televizyon yapımları sadece görsel öğelere dayanan bir anlatı yapısı sunmamakta, görsel öğelerle birlikte işitsel öğeler de, televizyon yapımlarında estetik boyutu oluşturan bir unsur olarak kabul edilmektedir. Ses boyutunun görüntü boyutu ile oluşturduğu birliktelik, yapının bütününde ortaya çıkacak estetik yapı için gereklidir. Görüntü ve ses iki farklı estetik alan olmakla beraber, bu iki alan televizyon yapımında farklı olarak düşünülmektedir. Kameranın aynı zamanda ses kaydediyor olması ayrı bir algılama boyutunu da görüntü boyutu gibi ortaya çıkartmaktadır. Ses hem kendi başına algısal bir gücü temsil eder, hem de görüntüyle karşılıklı birbirlerinin etkilerini güçlendiren bir yapı içinde yer alırlar. Olaya ait görüntünün bilgi taşıyıcılığı sesle de sağlanmaktadır. Görüntüde yaratılan olaya ait derinlik seste de yer almaktadır. Mesele bilgisi, olayda yer alan insan veya nesnelere karşı bilgiler görüntü gibi sesle de sağlanmaktadır. Herbert Zettl'a göre, gerekli ya da ilave bilgi sağlamada; ruh durumunu ve estetik yapıyı kurmada; görüntüdeki olayların ritmik yapısına katkıda bulunmada ses etkili bir araçtır.

Haber ve Yeni Teknolojiler

Gelişen teknoloji ile seyyar uydu çanaklarının, uydu telefonlarının, gelişmiş faks makinelerinin, diz üstü bilgisayarların, sayısal kayıt ünitelerinin, non-lineer kurgu ünitelerinin, çantada yer alan kurgu cihazlarının ve daha birçoğunun ortaya çıkmasıyla televizyon haberi ile izleyen arasındaki ilişkinin dört temel farklı boyutta etkilendiği düşünülebilir:

- Haberi toplama biçimimiz,
- Haberi algılama biçimimiz,
- Haberi seyretilme biçimimiz,
- Haberi kullanma biçimimiz.

Canlı yayınlar “anında olma” duygusunu ve algısını güçlendirmekte, orada olan zaman olarak nitelenen zamanı burada kılmaktadır. Aynı zamanda, bantta yer alan olaylar canlı yayınlara aktarılan olaylarla bir araya getirildiğinde zaman bakımından canlı ve bantta olandakinden farklı üçüncü bir zamana geçilmiş olmaktadır.

SIRA SİZDE

Yeni teknolojilerin haberin üretim ve tüketim koşullarını hangi boyutları ile etkilediğini düşünüyorsunuz?

Haber ve Kurgu

Günlük hayatta yer alan bir olayın haber olmaya değer görülmesiyle beraber kurgu süreci de başlamış olmaktadır. Bir olayın diğer bir olaya karşı seçilmesi, seçilen olayda yer verilen bakış açıları, bakış açısına uygun olarak görsel ve işitsel bilgilerin toplanması, toplanan tüm parçaların belli bir süreç sonunda birleştirilmesi, birleştirmenin yanında diğer çeşitli öğelerle tamamlanması ve tamamlanmış haberin haber bülteninde belli bir sıra içinde sunulması tamamen bir düzenleme ve kurgulamadır. Kamera tarafından tespit edilmiş olayın bir biçim içine oturtulması işlemi gerçek anlamda kurgulama tanımını karşılamaktadır. Kurgu ile ayrı ayrı yer alan parçalar bir bütün haline getirilmekte, her bir parçanın tek başına taşıyabileceği biçime dayalı anlamdan öte daha farklı bir boyuta taşımaktadır. Günümüzde yer alan haber programlarına baktığımızda, her bir haberin neredeyse drama mantığıyla kurgulandığını görmekteyiz. Yer verilen olayda vurgulanmaya çalışılan bir nokta aranmakta, duygusal vurgulamalara gidilmekte ve çeşitli efektler eklenerek olay yeni bir biçime sokulmaktadır. Belirtilen uygulamadan hareketle, haber bültenlerinin bölümlere ayrılmış haber filmleri olarak dramatize edilmesi temelde “gösterme” ilkesine dayalı bir anlatıma gereksinim duyulduğunun işareti olarak ortaya çıkmaktadır. Haberin yer verdiği olayın kendi gerçek anlamının ötesinde bakılması istenen bir açıya taşıyarak farklı bir anlama ve izleme oluşturulmaya çalışılır. Bu yönde, belli bir etki ve bakış açısını sağlamada kullanılan uygulamalar da, neyin haber olup olmayacağını, nasıl sunulacağını, hangi amaçla aktarılacağını da belirler hale gelmiştir.

Televizyon haberi için kurgu aslında tek ve sonda yer alan bir süreç değildir; bu süreç habercinin haber değeri taşıyan bir şeyi gördüğü, işittiği anda başlamaktadır. Seçme, çıkartma, sunma anlarının tümünde yer almaktadır. Günlük hayatta yer alan uygulamalara da bakıldığında, hiçbir habercinin olaya ilişkin tüm bilgileri veya olayın olduğu şeklini aktarılabilirdiği söylenemez. Haberci kurgular. Sonunda, editörlerin önüne gelen biraz daha farklı bir biçime oturtulmuş olay biraz daha kurgulanır ve görüntüler işlenir. Yayın anında da kurgu devam eder. Haberlerin yer aldıkları dizilişleri de bir kurgunun ürünüdür.

Televizyon haberi temelde gazete haberine oldukça benzer görünmektedir. Televizyon haberinin yazılı basından ödünç aldığı haber değerliliği ölçütleri, olayların dramatik bir yapıya büründürülerek verilmesi anlayışını da beraberinde getirmiştir. Kurgu ile eklenen birçok farklı görsel ve işitsel efektle de bu dönüştürmenin etkisi arttırılmaktadır. Televizyon haberinin özellikle görüntüler ile oluşturulması ve resimler ile ilgili olması onu görüntülerin ortaya çıkarttığı biçimlere dayalı hale getirmektedir. Elbette, olaya ait özün biçimsel olarak haber halini alması sadece görüntülere bağlı değildir.

Haberin albenisinin artırılması, kendisini izleyiciye izlettirebilmesi gerekir. Hatta televizyon haberleri alanında yer alan birçok haberci ve kurgu uzmanı kimi zaman olaya ilişkin görüntü ve seslerin ötesinde grafıklara ve efektlere çok daha fazla önem verdiklerini belirtmektedirler. Aktarılmaya çalışılanın özellikle sonradan eklenen malzeme ile çok daha etkili olduğunu düşünmektedirler.

Olayın kurgu sonucunda haber olarak yer alan biçiminde iki ana yapılanma belirlenmektedir. Kurgu bir süreç olarak iki aşamayı temsil etmektedir. Bunlar:

- Birincisi “girdilerden” oluşmaktadır. Bunlar iç ve dış görev ayarlayanlar, haberci ve temsilciler, teknik operasyon hazırlayıcıları, kamera ekibi, donanım mühendisleri, takipçiler, günlük plancılar ve diğerlerinden oluşur.
- İkincisi ise “çıktılardır”. Program editörleri, haber odası editöryal ekibi, haber okuyanlar ve sunanlar, resim editörleri, grafik tasarımcılar, görüntü ve foto arşivcileri, stüdyo yapım ekibi, teknik ekip ve diğerlerinden oluşur.

Birinci sırada yer alan ekip ve uygulamalar, ham madde olarak yer alan görüntü ve seslerin, bunlarla beraber oluşturulan bilgilerin toplanmasından ve ulaştırılmasından sorumludur. İkinci bölümde yer alan ekip ve uygulamalar ise, ulaştırılan görüntü, ses ve bağlı ham maddelerin işlenerek son çıktı olarak görülen habere dönüştürülmesini sağlarlar.

Kurgunun da devreye girdiği yapım süreci sonrasında televizyon haberi olarak yer alan bitmiş parçalar yapım sonrası süreçteki teknik biçimlendirmenin yanı sıra geniş bir etki çemberinin içinde de yer almaktadır. Kurguyu, haberi son aşamada ortaya çıkartan tek başına bir aşama olarak görmek hatalı olacaktır. Kurgu ile haberin ortaya çıkartılması ve haberin belli bir doğrultuda biçimlendirilmesi tekniğin ötesinde çok daha farklı etkenlerden de etkilenmektedir. Haberi ortaya koyan ve nasıl bir biçim-anlam taşıyacağını belirleyen etkiler de vardır. Haberin yapım sürecinde belirleyici olan diğer etkenler şu şekilde sıralanabilir:

Ekonomik Bakış Açısı

Haberin hazırlanmasında belki de en güçlü etken ticari yapıdır. Haber kuruluşları çoğu zaman izleyicileri ve reklam verenleri için birbirleriyle rekabet eden ticari yerlerdir. Ancak, ticari kaygı duymaları kadar mesleki ilkelerini de göz önünde bulundurmaları gerekmektedir. Bu nedenle, haberler üzerinde iki yaklaşım doğmaktadır:

- Birincisi, mesleki-profesyonel sorumluluk: Halkın daha iyi karar verebilmesi için halkı bilgilendirmek habercinin sorumluluğudur.
- İkincisi, pazarlama yaklaşımı: Belirtilen mesleki profesyonel sorumlulukla çoğu zaman çelişen pazarlama yaklaşımıdır. Haber işinde olanlar ne tür hikâyelerin ve sunum biçimlerinin geniş izleyici kitlesini toplayacağına dikkat etmek durumundadırlar. Bu yüzden de şok edici veya olağan olmayan şeyleri bulma çabasındadırlar. Buldukları olayları özellikle duygusal bir yapıya oturtarak, izleyici çekecek biçimlere sokarak izlenirliğini artırmaya çalışırlar.

Yerleşik Hikâye Kalıpları

Habercilerin çalışma günleri son derece hızlı ve zamana karşı yarışır halde geçmektedir. Oldukça yoğun insanlardır. Son dakikaya yetişecek çok sayıda detayla uğraşırlar. Her haber hikâyesi için en iyi iletişimi veya bağlantıyı kurmaya vakitle-ri kalmamaktadır. Genellikle, hikâyeyi en iyi anlatacak yolu bulma çabasına girmek onlar için lüks görünmektedir. Aksine, birkaç dakikada hikâyeye ait elde olan bilgileri, görüntüleri, sesleri ve ayrıca kurguda eklenmesi istenen eklemeleri bir araya getirerek bir sonraki habere geçerler. Bütün bunları yaparken hikâye kalıplarını kullanırlar. Bunlar:

- Hikâye üçgenini kullanırlar,
- Dikkati çeken başlığa yer verip sonra hikâyeyi ele alırlar. Olayla ilgili kim, ne zaman, nerede, neden, nasıl gibi tanımlayıcı bilgilere yer verirler; yeni yöntemleri kullanmak zorunda kalmazlar.

Kaynak Sınırlılıkları

Televizyon habercileri maddi kaynaklarının yeterliliklerini, olaylara ait görüntülerin, seslerin ve bilginin toplanmasında karşılaşılabilecek engelleri göz önünde bulundururlar. Televizyon yayın kuruluşlarının haber toplama bölümlerinin oldukça geniş de olsa, yeterli kaynakları da bulunsa, çeşitli sınırlılıklar hâlâ mümkündür. Zaman, yer, boşluk ve ele alınan konu açısından seçim yapma zorunda kalınır çoğu zaman. Özellikle de, hikâyeyi anlatabilmek için kurgu aşamasında yer verilen arşiv görüntülerinin seçilmesi ve eklenmesi gündeme gelir.

Kurumsal Güçler

Kurumsal etkenlerin haberlerin içeriğini belirlemede çoğu zaman önemli bir rolü vardır. İçeriğin etkilenmesinin yanında bu içeriğin nasıl bir biçimde yer alacağı ve hangi sırada yer bulacağı, yani kendisine yüklenecek önemi de belirleyen kurumsal bakış açısı ve haber anlayışı gibi etkenler olabilir.

Reklam Verenler

Bazı reklam verenler medyaya baskı yaparlar veya yapmasalar da güçleri hissedilmektedir. Bunun en temel nedeni, haberi var eden kaynağın temelini de genelde reklam gelirlerine dayanmasıdır. Sonuçta, belli bir biçimde yer alacak haberde olayın ilk ele alınışından kurguda hazır bir ürün olarak çıktığı aşamaya kadar parasal kaynakları oluşturan reklam verenler göz önünde bulundurulmaktadır. Sürekli reklam veren bir grup hakkında veya o grubun görüşleriyle ters düşen olumsuz yönde bir haberinin çıkması pek de rastlanmayan bir durumdur.

Kaynakların Kullanımı

Haberler, hikâyenin oluşturulmasında daha olayla ilgili bilginin toplandığı ilk aşamada kullanılan bilgi kaynakları tarafından seçilendirilir. Haberlerin belirleyici kaynakları bireyler, tanıklar, hükümetler ve halkla ilişkiler grupları gibi farklı kişi, grup veya kurumlardır. Kendilerinin bakış açılarından, bilerek veya bilmeyerek tanık olunan olayla ilgili bilgiyi aktarmaktadırlar.

Sapma ve Bozulmalar

Medyada yer alan haberler, sapmayı sergilemekle de sorumludur. Sapmayı sergilemekte en yaygın araç da televizyon haberleridir. Sapma, olağan olmayan, var

olan yaygın durumdan uzaklaşan ve bu nedenle haber değeri taşıyan şeyleri kapsar. Haberi ele almada iki tür sapma vardır:

- Sayısal sapma: İyi veya kötü olmayan doğal sonuçlardır ve ortak ilgi alanına girdiklerinden haber değeri taşırlar. Sıradan bir doğum haber değeri taşımaz, ancak bir batında beşiz doğması alışageldiğimiz sayılardan farklı bir anlam ifade etmektedir. Dikkati çeken bir anlam taşımaktadır.
- Kurallardan sapma: Kuralları ve hukuku bozan fikir veya olaylardır. Elbette bunlar günlük yaşantımızda yaygın şekilde yer alan kural dışlıklar değildir. Daha dikkat çekici sonuçları bakımından büyük görülebilecek kurallar ve hukuktan sapmalar tercih edilmektedir.

Bölgesel İlgi

Dünyanın her yerinde her gün önemli olaylar olmaktadır. Öncelikle, yakınımızdaki kendi bölgemize ve ülkemize ilgi gösteririz. Bu nedenle haberlerde, çok yakın, yakın, orta yakın, uzak ve çok uzak sıralaması da yer alabilir. Belirtilen tercih sıralamasının ötesinde, kalkınmış ülkelerle ilgili haberler daha fazla, üçüncü dünya ülkeleri ile ilgili haberler ise daha az yer alabilir. Aynı zamanda, çok uzakta olan büyük bir olay yakında olan daha ortalama bir olaydan daha öncelikli olarak sunulabilir.

TELEVİZYON HABERCİLİĞİNDE YAYIN SÜREÇLERİ

Televizyon haberciliğinde yayın süreci en az yapım kadar detaylı, hızla çalışan ve uzmanlıklar isteyen bir süreçtir. Bu noktada, yayının teknik detayları ve bu detaylara bağlı tanımlara bağlı kalmaktansa yayının gerçekleşmesindeki temel yöntemleri sergilemeye çalışacağız. Televizyon haberinin yapım sürecinde de ifade edildiği gibi editörlerin onayıyla yer alan haberler artık haber bülteni içinde yer almaya hazırdırlar.

Haberin Sunulması

Yayın süreci, artık tümüyle bir biçime sokulmuş haberin nasıl bir vitrinde, hangi sırada sunulacağının planlandığı ve yer bulduğu aşamadır. Bu aşamada da, sunucu habercide olduğu gibi ayrı bir role sahiptir. Haberin yer aldığı yeni yapısı, bu yer bulan haline rağmen sunucunun kendisini nasıl sunacağına da bağlıdır. Sunucunun içten davranışları, doğruyu söyleyen ve inandırıcı gözükmesi, hassaslığı ve kimi zaman da çekiciliği haberdan daha da öne çıkan etkenlerdir. Haberin takip edilmesi üzerinde etkili olabilmektedir. Ses tonu, mimikler, makyaj ve benzeri birçok şeyi ifade eder duruma gelmektedir.

Belirtilen özelliklerin yanında yer alan haber parçacığının tüm haberler içindeki yer alışı, sıralaması (akış düzeni) ve bir önündeki haberle bir sonundaki haber, haberin izlenirliğini, hedeflediği izleyici tarafından izlenilmesini; yani, o günün olayının izleyici ile buluşabilme şansını belirleyebilmektedir.

Haberin hazır hale getirilmesinin yanında yayının içerisinde nasıl bir sunum biçiminde izleyenin karşısına çıkartılacağı da son derece önemlidir. Haberin hazırlanıp yayında aktarılmasında şu yöntemlerden yararlanılabilir:

- Stüdyoda yer alan biçimler:
 - Sunucunun kameraya konuşması (haber masasının arkasından ve arkasında yer alabilecek görüntüyle),
 - Durağan resimler, film ve grafikler üzerinde sunucunun üst sesi kullanılarak,

- c. Haber masasında sunucu, misafiriyle konuşurken veya uydu, link ile başka bir yerdeki kişiyle konuşurken,
- d. Sunucunun sesi veya orijinal sesiyle arşiv filmini verirken;
- II. Yerinden sunuş biçiminde:
 - a. Ayakta dururken (farklı çerçeveleme, kompozisyon ve çekim çeşitleriyle) muhabirin kameraya konuşması,
 - b. Habercinin konuşması ve doğal ses beraber -aksiyon sahnesinde devam ederken (haberci su baskınında kurtarma botunda, yardım konvoyunda, ayaklanmada sıkışmış, vb.),
 - c. Habercinin üst sesi görüntülenmiş sahnelerde muhabir gösterilmeden, d. Görüntülenmiş sahnede doğal ses, konuşma yok,
 - d. Durağan görüntü üzerinde habercinin üst sesi (telefon sunumu, habercinin resmi çerçevenin köşesine yerleştirilmiş şekilde, vb.),
 - e. Habercinin röportajı her iki konuşmacı da çekimdeyken,
 - d. Habercinin röportajı sadece röportaj yapılan çekimdeyken ve habercinin soruları kurguda çıkartılmış şekilde.

Yukarıda yer alan biçimler televizyon haberlerinin yayınlanmasında kullanılan temel aktarım, sunum biçimleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunların ötesinde belirtilen yapıların birleştirilmesinden meydana gelen biçimler de vardır. Ayrıca, bu maddelerin birçoğu alt yapılanmalara da açıktır ve kurgu (çeşitli görsel ve dramatik etkileri ortaya çıkartıp vurgulamak amacıyla) ile de meydana getirilirler. Her bir biçim izleyiciye farklı bir konu ile ilgili “bilme yolunu” haber sunuşu ile sağlar. Bunun esasları da gerek yapım ve gerek yayında yer alan çeşitli biçimlerdeki anlatım, görselleştirme ve konuşmalara bağlıdır.

Yayın sürecinde televizyon haberlerinin kullanılabileceği haber program türlerini de hatırlamakta fayda bulunmaktadır. Bunlar:

1. Günlük ana ve ara haber bültenleri
2. Haber programları
3. Haber belgeselleri
4. Haber magazin programları
5. Söyleşi, tartışma ve yorum programları
6. Canlı yayınlar.

Sonuç olarak, televizyon haberciliği ortaya koyduğu haber ürünleri ve yer verdiği tüm aşamalar bakımından uzmanlık isteyen ve farklı birçok etki altında olan bir üretim ve yayın sürecini tarif etmektedir.

Özet

Radyo yayıncılığının temel özelliklerini açıklayabilmek

Radyo kitle iletişim araçları içinde insana en yakın olanı, bire bir iletişimin başrol oyuncusudur. Radyonun belli başlı özellikleri şunlardır: Radyo dinleyicinin hayal gücüne seslenir, geniş kitlelere ulaşabilir, doğrudan dinleyiciye seslenerek birbir iletişim kurar ve bireyle konuşur. Radyo hem dinleyici hem de yayıncı açısından hızlıdır, sınırları yoktur, kolay ulaşılabilir, ucuzdur, anlıktır, fondaki sıcak sestir. Radyo yayıncılığında sessizliğe, boşluğa yer yoktur. Radyoda hem müzik vardır hem de öğretir. Radyo dinleyicisine müzikler sürprizler yapar ve parazitlerden etkilenir.

Radyoda program yapım aşamalarını açıklayabilmek

Radyo yapım aşamaları açısından programlar, bant programlar ve canlı programlar olmak üzere ikiye ayrılır. Bant programlar önceden kaydedilmiş programlardır. Karmaşık yapım unsurları içeren programlara bant program formatına daha uygundur. Canlı yayınlara oranla bant programların pek çok avantajı vardır. Yayıncılık açısından risksiz programlardır. İstenilen mesaj önceden belirlenir, hazırlanır, kurgusu yapılır ve programda istenilmeyen sürprizlere yer yoktur. Ayrıca bant yayınlarda süre ile ilgili sorunlar kurgu aşamasında yok edilebilir. Canlı ya da bant program yapım aşamaları değişmez. Radyo için hazırlanan programlar sırasıyla şu süreçlerden geçerek yayına hazırlanırlar. Karar aşaması, araştırma aşaması, planlama aşaması, yazım aşaması, seslendirme aşaması ve kurgu aşaması. Canlı yayınlarda sadece son aşama olan kurgu aşaması yoktur.

Televizyon haberciliğinde yapım süreçlerini tanımlayabilmek

Bir olayın haber olarak üretilmesi sürecine kısaca yapım diyebiliriz. Bu süreç içerisinde olayın değerlendirilmesi, olayın nasıl bir haber olacağına ilişkin bağların kurulması ve olayın haberleştirilmesi süreçleri yer alır. Yapım süreci habercinin ve diğer çalışanların katkılarının olduğu bir süreç olmanın yanında teknoloji girdilerinin de belirgin şekilde hissedildiği bir süreçtir. Özellikle, habercinin olayı işleme biçimine yönelik yaklaşımları, kamera ile tespit edilen görüntü ve sesler ile kurgu son derece önemli etkilere sahiptir.

Televizyon haberciliğinde yayın süreçlerini tanımlayabilmek

Televizyon haberinin yapım sürecinde de ifade edildiği gibi editörlerin onayıyla yer alan haberler artık haber bülteni içinde yer almaya hazırdırlar. Yayın süreci, artık tümüyle bir biçime sokulmuş haberin ve haberlerin nasıl bir vitrinde, hangi sırada sunulacağının planlandığı ve yer bulduğu aşamadır. Bu aşamada da, sunucu habercide olduğu gibi ayrı bir role sahiptir. Sunucunun içten davranışları, doğruyu söyleyen ve inandırıcı gözükmesi, hassaslığı ve kimi zaman da çekiciliği haberden daha da öne çıkan etkenlerdir. Haberin takip edilmesi üzerinde etkili olabilmektedir. Ses tonu, mimikler, makyaj ve benzer birçok özellik haberlerin etkin sunumuna da katkı sağlayacaktır.

Kendimizi Sınavalım

1. Aşağıdakilerden hangisi radyonun özelliklerinden biri **değildir**?

- a. Ucuz olması.
- b. Sınırlarının olması.
- c. Hayal gücüne seslenmesi
- d. Anlık olması.
- e. Seçici olması.

2. Aşağıdakilerden hangisi program öneri formunda **yer almaz**?

- a. Programın adı
- b. Programın amacı
- c. Programın biteceği tarih
- d. Programın hedef kitlesi
- e. Programın türü

3. Aşağıdakilerden hangisi radyo program metni yazarken dikkat edilmesi gereken hususlardan biridir?

- a. Merak ve kuşku uyandırmak
- b. Güldürü ögesini kullanmak
- c. Konuşur gibi yazmak
- d. Efektlerden yararlanmak
- e. Kısaltmalar kullanmak

4. Aşağıdakilerden hangisi radyo program metni yazarken dikkat edilmesi gereken konulardan biridir?

- a. Metnin birden çok kopyasının alınması
- b. Metne sayfa numarası verilmesi
- c. Metin arka sayfada devam ediyorsa belirtilmesi
- d. Komutların küçük harfle yazılması
- e. Yabancı sözcüklerin okunuşu yazılması

5. Radyo programı seslendirme aşamasında dikkat edilmesi gereken konulara ilişkin aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?

- a. Sunucu sunduğu metnin anlamını bilmek zorunda değildir.
- b. Sunucunun sesi programın kimliği ile örtüşmelidir
- c. Sunucu güzel ve güçlü bir sese sahip olmalıdır
- d. Sunucu herkes tarafından rahatlıkla anlaşılabilir bir Türkçeye sahip olmalıdır
- e. Sunucu doğaçlama konuşma yeteneğine sahip olmalıdır

6. Olayın değerlendirilmesinde aşağıdakilerden hangisinin daha çok haber olma ihtimali vardır?

- a. Rutin gelişmeler
- b. Öğrenmek istediklerimiz
- c. Her gün tekrar ettiğimiz işler
- d. Bizi şaşırtmayacağına emin olduğumuz olaylar
- e. Yerel alanı ilgilendirmediğine emin olduğumuz olaylar

7. Aşağıdakilerden hangisi habercinin ve teknolojinin yer aldığı bir haber yapım sürecinde teknolojik bir giriş olarak **düşünülemez**?

- a. Kameranın konumu
- b. Farklı mercek kullanımları
- c. Kameranın yüksekliği
- d. Habercinin düşünce biçimi
- e. Işık kullanımı

8. Olayın haber olarak üretildiği yapım süreci aşamaları ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi **yanlıştır**?

- a. Editörler ve görev masasındaki görev dağıtıcılarca görevlendirilen haberci olayı takip etmeye başlar.
- b. Görüntüler, sesler toplanır.
- c. Gerekli görülen röportajlar yapılır.
- d. Daha fazla ayrıntı için araştırmalar tamamlanır
- e. Sunucunun haber aktarımı gerçekleşir.

9. Aşağıdakilerden hangisi yeni teknolojilerin haberin üretilmesi ve tüketilmesinde etkisinin olduğu temel yaklaşımlardan biri **sayılamaz**?

- a. Haberi azaltma biçimimiz
- b. Haberi toplama biçimimiz
- c. Haberi algılama biçimimiz
- d. Haberi seyretme biçimimiz
- e. Haberi kullanma biçimimiz

10. I. Ekonomik bakış açısı
II. Yerleşik hikâye kalıpları
III. Kaynak sınırlılıkları
IV. Kurumsal güçler

Yukarıdakilerden hangileri televizyon haber yapım sürecinde rol oynayan belirleyici etkenlerdendir?

- a. Yalnız I
- b. Yalnız III
- c. I ve IV
- d. II, III ve IV
- e. I, II, III ve IV

Kendimizi Sınavalım Yanıt Anahtarı

1. b Yanıtınız yanlış ise “Radyo Yayının Temel Özellikleri” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
2. c Yanıtınız yanlış ise “Radyoda Program Yapım Aşamaları” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
3. e Yanıtınız yanlış ise “Radyoda Program Yapım Aşamaları” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
4. d Yanıtınız yanlış ise “Radyoda Program Yapım Aşamaları” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
5. a Yanıtınız yanlış ise “Radyoda Program Yapım Aşamaları” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
6. b Yanıtınız yanlış ise “Olayın Değerlendirilmesi” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
7. d Yanıtınız yanlış ise “Olayın Habere Dönüşümü” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
8. e Yanıtınız yanlış ise “Olayın Habere Dönüşümü” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
9. a Yanıtınız yanlış ise “Olayın Habere Dönüşümü” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
10. e Yanıtınız yanlış ise “Haber ve Kurgu” konusunu yeniden gözden geçiriniz.

Sıra Sizde Yanıt Anahtarı

Sıra Sizde 1

Radyo sadece kulağa seslenen bir araçtır. Sahnenin ve ekranın sınırlarına sığmaz. Bir radyo programı zaman ve uzamdan bağımsız, metafizik, gerçeküstü, fantastik, bilinçaltına dair her türlü imgeyi dinleyicinin düş gücünde canlandırabilir. Bu nedenle radyonun sınırları, dinleyicinin hayal gücüne bağlıdır.

Sıra Sizde 2

Ülkemizde özel radyoculuk, programların niteliği açısından kolay seçmekle ve sadece müzik içerikli yayıncılık yapmakla eleştirilmektedir. Öncelikli amacı kâr elde etmek olan özel radyoculuk daha az kişiyle daha çok yayın yapmayı hedefler. Sadece müzik yayını yapılan bir radyoda bant program yapma ihtiyacı da doğal olarak yoktur. Bu nedenle günümüz özel radyolarının pek çoğu sadece canlı yayınlar yaparken geri kalan zamanlarda da bilgisayardan seçilen müzikleri ardı ardına yayınlamaktadırlar.

Sıra Sizde 3

Öncelikle, olaya ilişkin temel bilgilerin aktarılması televizyon haberinin en temel görevlerindendir. Olayın haberde yer almasını sağlayan da ağırlıklı teknik araçlara dayanmaktadır. Olaya ilişkin bilgiyi aktarmaya yardımcı olmaktadır. Aynı zamanda, olayın aktarılması ile yeniden oluşturma ve sunumun gerçekleşmesi de sürecin parçası olarak görülür. Bir önceki adımdan da devralınan olay ve olaya ilişkin aktarımlar bu aşamada kamera, aydınlatma, kurgu, müzik, ses ve benzeri ile tekrar ortaya konulmaktadır. Sunuma ilişkin kodlar oluşturulur. Son adımda ise, şekil verilmiş olayın bilinçli veya bilinçsiz olarak belli bir anlayış biçimine uydurulması yer alır. Haberin sosyal kabul görürlüğü, uygunluğu ve benzeri yönünde düzenlemeler yapılır.

Sıra Sizde 4

Yeni teknolojiler temelde haberin üretim (yapım) ve tüketim (izlenme) biçimleri üzerinde temel etkilere sahiptir. Yeni teknolojilerin sağladığı olanaklar ile haberi toplama biçimimiz, haberi algılama biçimimiz, haberi seyretme biçimimiz ve haberi kullanma biçimimizde değişiklikler olabilmektedir.

Yararlanılan Kaynaklar

- Aziz, A. (2002). **Radyo Yayıncılığı**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kaye M. (1995). **Radyo Dersleri**. Çev: Tuğrul Eryılmaz. İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.
- Kuruoğlu, H. (2002). **Radyoda Yayın Yapım ve Türler**, İstanbul: Can Yayınları.
- Yavuz, Y. (2008). **Radyonun ABeCe'si**. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Mc Leish R. (1989). **Technique of Radio Production**. London, Focal.
- Boyd, A. (1998). **Broadcast Journalism: Techniques of Radio and TV News** (4th Edition). Oxford: Focal Press.
- Kılıç, L. **Görüntü Estetiği**. (2000). İstanbul: İnkilap Yayınları.
- Orhon, N. (2004). **Değişim Değeri Açısından Televizyon Haberi Teknolojik ve İdeolojik Boyutuyla Metalaşan Televizyon Haberleri**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, No: 1537.
- Orhon, N. (2005). **Televizyon Haber Program Yapımı**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, No: 1634.
- Parsa, S. (1993). **Televizyon Haberciliği ve Kuramları**. İzmir: Ege Üniversitesi, İletişim Fakültesi Yayınları, No:3.
- Vural, A.M. (2009). **Haberciliğin Temel Kavramları** (Editör: Halil İbrahim Gürcan). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını No:1937.
- Zettl, H. **Sight, Sound, Motion: Applied Media Aesthetics**. (1973). California: Wadsworth Publishing Company Inc.

6

Amaçlarımız

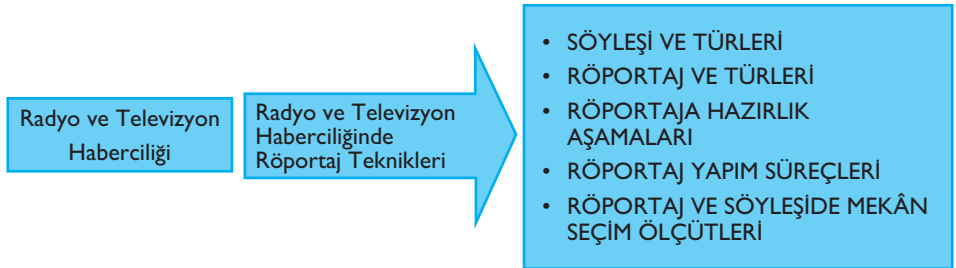
Bu üniteyi tamamladıktan sonra;

- Söyleşi ve türlerini betimleyebilecek,
- Röportaj ve türlerini kavrayabilecek,
- Röportaja hazırlık aşamalarını açıklayabilecek,
- Röportaj yapım süreçlerini tanımlayabilecek,
- Röportaj ve söyleşide mekân seçim ölçütlerini betimleyebilecek, bilgi ve beceriler kazanabileceksiniz.

Anahtar Kavramlar

- Söyleşi
- Röportaj
- Açık Alan
- Kapalı Alan
- Aktif Dinleme
- Yönlendirici Soru

İçerik Haritası

Radyo ve Televizyon Haberciliğinde Röportaj Teknikleri

SÖYLEŞİ VE TÜRLERİ

Haber olgusu iki farklı iletişim biçimini kapsar. Birincisi izlerkitle ile medya arasında oluşan kitle iletişimi modelidir. İkincisi ise izlerkitlenin bilmediği, göremediği ve haber toplama sürecinin zorunlu kıldığı bireyler arası iletişim modelidir. Bireyler arası iletişime dayanan bu sürecin taraflarından biri muhabir diğeri ise haber kaynaklarıdır. Haber kaynakları ise olayın tarafları, tanıkları ve uzmanlardır. Muhabirin haber kaynağı ile kurduğu iletişim sonucunda ortaya çıkan ürün bazen haberin bir parçası bazen de haberin kendisi kadar değerli bir üründür. Haberden bağımsız ve başlı başına yeni ürün röportajdır. Haberin parçası ve bütünü oluşturan öğelerden biri olarak haber içinde yer verilen görüşmeler ise söyleşidir.

Söyleşiler, haberde olduğu kadar, radyo ve televizyon programlarında da sıkça kullanılan ürünlerdir. Röportajda tıpkı söyleşi gibi radyo ve televizyon da kullanılır. Ancak röportaj içeriğinin geniş olduğu daha uzun bir süreye gereksinim duyduğu için çoğu zaman programın kendisi olarak karşımıza çıkar.

Her iki görüşme türünün ortak özelliği en az iki kişi arasında kurulan iletişimin soru ve cevap temeline dayanmasıdır. Soru sorabilmek ise ön hazırlığı ve araştırmayı zorunlu kılar. Kime, nerede, hangi sorunun, nasıl sorulacağı iki türün ortak sorunsalıdır.

Habercilik, daha önce bilinmeyen ve öğrenilmek istenilenin haberdar olmak isteyeneye (izlerkitleye) kitle iletişim araçları aracılığıyla iletilmesi işidir. Habercilik mesleğinin en önemli ürünü haberdur. Haber ancak zamanında ve doğru bir biçimde iletilindiğinde değer kazanır. Habercilik işinin en güç yanı aktarılan olayı gerçeğe yaklaştırmaktır. Bu amaca ulaşmak için kullanılacak yöntemlerden biri de olayın tarafları, tanıkları ya da uzmanları ile yapılacak görüşmelerdir.

Soru cevap yöntemine dayanan, haberin anlaşılmasına katkı sağlayan, tamamlayıcı öğelerden biri olan ve haber içinde birden fazla olarak bulunabilen görüşmelere söyleşi denir. Söyleşi haberin niteliğine göre tanık söyleşileri, sokak söyleşileri, uzman söyleşileri şeklinde sınıflandırılır. Üç türünde birincil amacı belirli bir konunun söyleşiler aracılığıyla açığa kavuşturulmasıdır.

Tanık Söyleşileri: Genellikle, ani gelişen, beklenmedik sonuçlar ortaya çıkan olayların haberleştirilmesinde kullanılan bir yöntemdir. Muhabir, olayın görgü tanıklarından ve olayın taraflarından aldığı bilgilerle haberin oluşturmaya ve aktarılmasına aracılık eder. Bu tür olaylar genellikle muhabirin olayın gelişimine tanıklık etme şansının bulunmadığı olaylardır. Tanıklarla ya da taraflarla yapılan söy-

leşiler olayın birincil kaynaktan aktarımını sağladığı için haberin gerçekliğine ve inandırıcılığına katkı sağlar.

Zaman zaman muhabirin tanıklık ettiği bir olayın aktarımında da tanık söyleşilerine başvurulabilir. Daha önceden yeri ve zamanı belirlenmiş kutlamalar, mitingler ve eylemler tanık söyleşilerine elverişli ortamlardır. Söz konusu ortamlarda yapılacak olan söyleşiler gruba hâkim olan coşkuyu, heyecanı ya da endişeyi açığa çıkarmaya aracılık eder.

Bu tür söyleşilerin sağlıklı yapılabilmesi için muhabirin olay yerine olabildiğince hızlı ulaşması önemlidir. Konu hakkında bilgi toplamak, olayı iyice kavramak ve olayın etkisi kaybolmadan tanıkları dinleyebilmek ancak çabuk hareket edilirse mümkündür. Bu süreç aynı zamanda söyleşi yapılabilecek tanık ya da tarafların belirlenmesi sürecidir. Özellikle radyo ve televizyon haberciliği yapan muhabirlerin, seçimlerini yaparken tanıgın, derli toplu konuşabileceğinden, olayı doğru cümlelerle aktarabileceğinden emin olması gereklidir. Tanıgın olayın izlerini taşıyor olması da inandırıcılığı artıracak bir faktördür. Örneğin bir yangın sırasında yapılacak söyleşide, tanıgın yüzündeki dehşet ve korku ifadesi ya da kıyafetindeki is haberin izlerkitle üzerindeki inandırıcılığını artıracaktır.

SIRA SİZDE

1

Tanık söyleşilerinde olay yerine olabildiğince çabuk gitmek neden önemlidir?

Sokak Söyleşileri: Belirli bir bölgede ve belirli bir konuda toplumda hâkim olan görüşleri ortaya çıkarmak amacıyla stüdyo dışında yapılan kısa söyleşilere sokak söyleşileri adı verilir. Bu söyleşi türünde belirleyici olan muhabirdir. Amaç, belirlenen konu hakkındaki yaygın görüşü, endişeyi ya da bilgi eksikliğini saptamaktır. Sokak söyleşileri, radyo ve televizyon haberciliğinde sıkça başvurulanan söyleşi türlerindendir.

- Uzman konuklara, sokak söyleşileri aracılığıyla soru yöneltmek ya da bir sorunu anlatarak, yanıt aramak için,
- Bir konu hakkındaki farklı görüşleri arayarak, toplumda hâkim olan kafa karışıklığını göstererek haber yapmak için,
- Bir konu hakkındaki ortak görüşleri arayarak, toplumda hâkim olan endişe ya da merakı vurgulayan haber yapmak için sokak söyleşileri sıkça yapılmaktadır.

Bu tür bir söyleşi yapmakla görevli olan muhabir yapılacak işin tanımına uygun yöntemi belirlemelidir. Uzman konuklu bir program için sorular toplamak amacıyla sokağa çıkacak olan muhabir öncelikle uzmanla ve programcıyla iletişim kurarak üzerinde konuşulacak konuları saptamalı, konu hakkında bilgi edinmelidir. Ardından konulara uygun kişileri bulabileceği özel mekânların araştırmasını yapmalıdır. Örneğin bir kalp hastalıkları uzmanının konuk olduğu programda kalp sağlığına ilişkin konuların tartışılabilmesi için sorular programcı tarafından değil bizzat sokak röportajları aracılığıyla vatandaşlar tarafından yöneltilir. Bu iş canlı yayınlar da yapılabileceği gibi, doktor ve programcı tarafından belirlenen konu başlıklarına ilişkin derlenmiş soruların stüdyoda izlenerek ya da dinlenerek uzman tarafından cevaplandırılması yöntemiyle de yapılabilir.

Eğer muhabir belirli bir konudaki görüş ayrılığını belirlemek üzere sokak söyleşisi yapmayı amaçlıyorsa, konu hakkında ön hazırlık yapmalı, var olan farklı görüşleri saptamalı ve ne arayacağını bilmelidir. Ne aradığını bilmemek, yapılacak söyleşileri tesadüflere bırakmak, eksik ya da yanlış bir ürünün ortaya çıkmasına neden olacaktır. Arşiv taraması yaparak konu ile ilgili yayınları ve haberleri derle-

mek, uzmanlardan görüş ve öneri almak gereklidir. Örneğin organ bağıışı oranlarının Türkiye’de Avrupa Birliği ülkelerine kıyasla neden düşük olduğunu araştırmak için yapılacak bir sokak söyleşisinde ortaya çıkabilecek olası görüşler araştırılmalıdır. Bu konunun dinen sakıncası olduğunu düşünenler olabileceği gibi, bundan korktuğunu söyleyenler de, konu hakkında yeterince bilgisi olmadığını ifade edenler de, umursamadığını dile getirenler de olabilecektir. Söz konusu konu hakkında organ nakli uzmanlarından, Sağlık Bakanlığından, Diyanet İşlerinden görüş ve öneriler almak muhabire yardımcı olacaktır.

Sokak söyleşisi yapmak için bir başka gerekçe ise toplumda var olan yaygın bir önyargıyı, görüşü ya da endişeyi açığa çıkarmaktır. Diğer gerekçeler gibi bu amaçla yapılan söyleşilerde de arşiv taraması yaparak konu ile ilgili yayınları ve haberleri derlemek, uzmanlardan görüş ve öneri almak gereklidir. Konuyla ilgili kişilere belirli mekânlardan ulaşıp ulaşılamayacağı saptanmalıdır. Herkese aynı soruyu yöneltmek uygulanan yöntemlerden biridir. Genellikle kısa cevaplar aranır. Sokak söyleşilerine, haberi besleyen bir öge olarak, en fazla iki dakikalık bir süre ayrılmaktadır. Bu nedenle olabildiğince çok kişiye yer verebilmenin yolu kısa ama konuya açıklık getiren, haberin oluşumuna katkı sağlayacak cevapları alabilecek sorular üretmektir. Bu tür söyleşiler için en iyi örnekler hükümetlerce temel ihtiyaç maddelerine yapılan zamlardan sonra hazırlanmış haberlerde görülmektedir. Bir akaryakıt zammının ardından vatandaşın tepkisini yansıtmayı amaçlayan bu tür haberlerde, söyleşi yapılacak kişiler araç şoförleridir. Bu kişilere en kolay ulaşılabilecek yerler ise akaryakıt istasyonları ve trafiğin yavaşladığı köprü girişleridir.

Uzman Söyleşisi: Sağlık, deprem, vergi gibi uzmanlık isteyen konulara ilişkin gelişmeler daha anlaşılır bir hale getirilmeli ve konu güvenilir bir kaynağı dayandırılmalıdır. Bu tür olayların inandırıcılığı yüksek bir biçimde haberleştirilmesi için alanında uzman, ya da belirli bir grubu temsil edebilme gücüne sahip kişilere haberde yer verilmelidir. Bu amaçla yapılan görüşmelere uzman söyleşisi denir. Bu tür haberlerde konu ve uzman eş değerde önemlidir. Bu söyleşi türü süresinin kısalığı nedeniyle röportajdan ayrılır. Uzman sınırları net bir şekilde çizilmiş bir konu hakkında kısa, kolay uygulanır, anlaşılır açıklamalarda bulunur.

Bu tür haberler olay ve uzman görüşü ile şekillenir. Haberin odak noktası uzmanın açıklamalarıyla ortaya çıkar. Örneğin vergi yasasında yapılan bir değişiklik ile mükelleflere yeni sorumluluklar yüklenebilir. Bu durumda haberin hedef kitle-sini yasa metniyle baş başa bırakmak yerine yasa ve sonuçlarını uzman yardımıyla daha anlaşılır hale getirmek yolu tercih edilmelidir.

RÖPORTAJ VE TÜRLERİ

Röportaj, araştırmaya, incelemeye ve gözleme dayanan belirli bir konudaki bilinmeyenleri ortaya çıkarmayı amaçlayan, röportaj yapan habercinin üslubunu, öznel duygu ve gözlemlerini yansıtan, edebi bir yanı olan habercilik ürünüdür. Tıpkı söyleşi gibi soru cevap temeline dayanan, haber değeri taşıyan röportaj kapsamı ve süresinin büyüklüğü ile söyleşiden farklılaşır. Röportaj ürün olarak bir bütünün parçası değil ürünün kendisidir.

Röportaj yayınlanacağı iletişim aracının sınırları ya da özellikleri ile farklılaşır. Yazılı bir metindeki tasvirin, doğal seslerin yarattığı öznel dünyanın, görüntülerdeki estetiğin etkisi farklı farklıdır her biri ayrı bir uzmanlık ve çalışma biçimini zorunlu kılar. Ortamdan kaynaklanan bu farklılığı rağmen, iki kişi arasındaki canlı, dinamik, bazen gergin, bazen duygusal, bazen neşeli bir iletişim sürecini izlerkit-leye yansıtır.

Haber değeri bir olayın haber olma nitelikleridir. Olayın bir anlaşmazlık barındırması, aniden gerçekleşmesi, izlerkitlenin olaya yakınlık duyması ve sonuçlarının izlerkitle üzerinde etki bırakması haber değerini oluşturan faktörlerdir.

Portre röportajda amaç karşımızdaki kişiyi dinleyiciye ya da izleyiciye tanıtmaktır. Ancak sorularımız çok özel olmamalıdır. Kişiyi tanıtmaya dönük burcunuz nedir? Boş zamanlarınızda ne yaparsınız?, En çok sevdiğiniz yemek nedir? gibi sorular anlamsız ve gereksizdirler. Tanıtmak istediğimiz kişi toplumu ilgilendiren bir yanı ile ele alınmalıdır. Bir edebiyatçı, siyasi bir kimlik ya da farklı ve önemli bir öyküsü olan kişiyi tanıtmaktır amaç. Yaptıkları ile kişiyi anlatmaya çalışmak doğru bir üsluptur. Tanıma adına gereksiz ve çok özel sorular sormak sıklıkla yapılan önemli bir yanıltıştır.

Kapsamının genişliği nedeniyle röportaj bir olay anının aktarımından çok olayın arka planını, olay anını ve sonrasını anlatır. Bir kişiyi anlatırken yaşadığı yöreyi, günlük yaşam pratiklerini, evini, işyerini yaşam öyküsün tamamlayıcısı olarak verir. Kısaca röportaj yapanın ve görüşülenin duygusal ve sosyal dünyasını yansıtabilme kapasitesine sahip bir habercilik ürünüdür.

Ele Alış Biçimlerine Göre Röportaj: Röportaj bazen bir olayı, bazen bir kişiyi, bazen bir yöreyi anlatır. Bu da konusu itibarıyla üç farklı türde röportajı ortaya çıkarır. Bunlar,

- Portre röportajı
- Haber röportajı
- Gezi / İzlenim röportajı türleridir.

Portre Röportaj: Röportaj denildiğinde akla ilk gelen tür portre röportajdır. Portre röportajda amaç, görüşülen kişinin yaşam öyküsü, sosyal çevresi, hobileri, çalışmaları gibi pek çok ögeyi sorgulayarak kişiliğini tanıtmaktır. Bu röportaj türünde, röportajı yapanın anlatımı, yorumu ve gözlemleri ön plana çıkar. Portre röportajda her şeyi konuşun kendisinin anlatması beklenmez. Röportajı yapan kişinin, iyi bir ön hazırlık yapması röportaj yapılan kişinin yaşam öyküsü ve gündelik yaşamı içindeki bazı kesitleri kendisinin anlatması sıklıkla kullanılan bir yöntemdir. Arşiv taraması yöntemiyle hakkında yayınlanan haberler, kitaplar, çeşitli radyo ve televizyon programları taranır, yakın çevresiyle, çalışma arkadaşlarıyla, uzun zamandır görmediği eski arkadaşlarıyla görüşülür. Böyle bir yolun tercih edilmesi röportajı durağanlıktan çıkarır, ilgi çekiciliğini artırır, kontrolü tamamen röportajı yapana verir.

Röportajın hangi kitle iletişim aracı için yapıldığı da önemli bir ayrımdır. Radyo ve televizyon yayıncılığında farklı program formatları içinde portre röportajlar yapılmış ve yayınlanmıştır. Bu programların ortak yönlerinden biri de konukla yapılan röportajın yanı sıra ek bilgi ve dolgu malzemeleri ile yayını renklendirmektir.

Portre röportajı yapılacak kişinin seçimi en önemli adımdır. Radyo ve televizyon yayınları için en önemli belirleyici, röportaj yapılan kişinin anlaşılır bir dil (fiziksel bozukluğu olmamalıdır) kullanmasıdır. Gazete ve dergi gibi basılı yayın organlarının aksine radyo ve televizyonda konuk izlerkitleye kendi sesiyle seslenecektir. Bu nedenle fiziksel bir konuşma bozukluğunun olmaması önemlidir. Konuşun konuşulmaya değer bir yaşam öyküsü, ya da yaşam öyküsü içinde konuşulmaya değer bir kesit olmalıdır. Hakkında ön araştırma yapılabilecek kaynaklar olmalıdır. Kişinin kamuoyunca tanınması her zaman gerekli değildir.

Haber Röportaj: Belirli bir konuyu tartışmak, bilinmeyen yanlarını açığa çıkarmak amacıyla bir uzmanla yapılan röportaja haber röportaj denir. Haber röportajın konusu gündemin içinden seçilebileceği gibi, gündemle hiç ilişkisi olmayan bir konu da haber röportajda ele alınabilir. Ele alınan konu öncesi, sonrası, doğrudan ve dolaylı etkileri ve sonuçları ile irdelenir. Haber röportaj ile araştırma haber arasında ince bir çizgi bulunur. Aradaki sınır çalışmada uzmanın görüşlerine ayrılan yer ile röportaj konusu için yapılan ön araştırmadan elde edilen verilere ayrılan yer arasındaki dengedir.

Haber röportajda kendisi ile röportaj yapılan uzman ile konu eş değerdedir. Uzmanın konu hakkındaki bilgi birikimi, konuyla ilişkisi önemlidir. Uzmanın kamuoyunca tanınır olması izlerkitlenin röportaja olan ilgisini artıracak bir başka faktördür ancak zorunlu değildir.

Haber röportajda iki önemli aşama bulunmaktadır. Bunlardan ilki seçilen konu ile ilgili ön araştırmanın yapılmasıdır. Haber arşivinin taranması, konunun gelişim

sürecinin açığa çıkarılması, etkilerinin ve olası sonuçlarının belirlenmesi, konunun taraflarının saptanması ön araştırmanın unsurlarıdır. Ön araştırma ile konuyla ilgili uzmanları belirlenir. İkinci aşama ise konu hakkında konuşulacak uzmanın seçimi ve konuşulacak konuların belirlenmesi sürecidir. Bu noktada uzmanın röportaj konusuyla olan ilişkisi dikkate alınarak iş birliğine gidilmelidir. Örneğin bir vergi yasası değişikliği ile ilgili olarak yapılacak röportajın konusu, yasayı hazırlayan grubun içinden biri olabileceği gibi, sürece dâhil olmamış bir vergi uzmanı da olabilir. Bu iki seçenek arasında yapılacak tercih röportajın bütün akışını etkileyecektir. Birinci kişi tercih edilirse konunun taraflarından biri seçilmiş olacak ve yasa metnini savunma eğilimine girecektir. Konuyla doğrudan ilişkisi olmayan bir kişi seçilmek istenirse söz konusu yasadaki yeni mi yoksa muhalif bir tavır mı sergileyecek sorusunun yanıtı bulunmalıdır. Eğer seçeneklerin içinde nesnel bir tavır sergileyebilecek bir uzman varsa mutlaka tercih bu yönde yapılmalıdır.

“Haber röportajda kendisi ile röportaj yapılan uzman ile konu eş değerdedir” cümlesi ne anlatır?

Gezi Röportajı: Bir yöre ya da izlenilen bir rota üzerine elde edilen gözlemleri, sorunları, yeni insanları, halkları kitle iletişim araçları ile aktarmak için yapılan röportajlara gezi ya da izlenim röportajı denir. Bu röportaj türünün birinci karakteri röportajcının kendisidir. Röportaj türleri içinde röportajı yapan kişinin belirleyiciliğinin en yüksek olduğu başka bir anlatımla en öznel türdür.

Röportajı yapan kişi daha çok tanık söyleşisi kullanır. Uzman röportajı da olanak bulunduğu ya da röportaj yapan gerekli gördüğünde kullanılan yöntemlerdir. Radyo ve televizyon için yapılan gezi izlenim röportajlarında sokak söyleşileri için görüşme yapılacak kişi seçimi diğer röportaj ve söyleşi türlerine göre farklılık gösterir. Diğer söyleşi ve röportaj türlerinde görüşülen kişinin anlaşılır bir dille kendini ifade edebilmesi önemliyken, gezi ve izlenim röportajlarında, yöresel ağız ve lehçelerin televizyona ve radyoya yansması gerçekliği artıracak unsurlardan biridir.

Gezi ve izlenim röportajlarının radyo ve televizyon için hazırlanması araçların doğal sınırları nedeniyle farklılık gösterir. Radyo röportajlarında sözlü anlatım öne çıkar, görselleştirilemeyen çevre, olaylar betimlemelerle ve doğal seslerle dinleyicilere aktarılacaktır. Televizyonda ise yöreyi, çevreyi yansıtacak görüntülerin seçilmesi, röportaj ve söyleşilerin amaca uygun doğal mekânlarda yapılması gerekmektedir.

RÖPORTAJA HAZIRLIK AŞAMALARI

İyi röportaj, iyi hazırlanmış röportajdır. Röportaj öncesi hazırlıklar, röportaj anını, yayının kalitesini ve izlerkitle üzerinde bırakacağı etkiyi belirler. Röportaja hazırlık konunun seçimi ile başlar. Ardından konunun seçimi, konunun araştırılması konukla bağlantı kurulması, mekân ve zaman seçiminin yapılması gelir.

Konunun ve Konunun Seçimi: Röportaj, bir kitle iletişim aracında yayınlanmak üzere, belirli bir konuyu konuşmak ve açıklığa kavuşturmak amacıyla iki kişi arasında yapılan uzun soluklu görüşmedir. Görüşmenin taraflarından biri olan röportajcı soru soran, ele alınan konuyu açıklığa kavuşturmaya çalışan kişidir. Konuk ise konunun açıklanması için röportajcının sorduğu soruları yanıtlayan kişidir. Konu haber değeri taşıyan, kamuoyu tarafından merak edilen, detayları olan bu nedenle kolay çözümlenemeyen, üzerinde uzun uzun konuşulmaya değer olgu,

Türk basınında; Zeynep Oral, Yalçın Pekşen, Ahmet Tulgar, Şahin Alpay, Hızır Tüzel, Ayşe Arman, Neşe Düzel, Mehmet Barlas, Kürşat Başar, Hülya Ekşigil, Leyla Umar, Nuriye Akman, Halit Kıvanç, Ertuğrul Akbay, Yener Süsoy, Leyla Emeç Tavşanoğlu, Emin Çölaşan, Leyla Tavşanoğlu, Yaşar Kemal, Eyüp Can röportaj dalında ustalaşmış yazarlarımızdan bir kaçıdır.

olay ya da kişidir. Konu, bir olay, bir durum ya da olgu olabileceği gibi bir kişi de olabilir. Olay sınıflandırması içine, grev, eylem, çatışma, festival gibi belirli bir zaman dilimi içinde gerçekleşmiş haber konuları girer. Durum sınıflandırması, bir savaş, bir terör eylemi, bir bilimsel keşif, bir ekonomik kriz, bir devlet adamının ya da liderin ölümü, istifası, bir yasal düzenleme ya da değişiklik sonrası ortaya çıkanları ve olası sonuçları içerir. Olgu denildiğinde akla, töre, terör, uzun süreli enflasyon, trafik terörü gibi uzun süre toplum yaşamında var olmuş, yer etmiş konular gelmelidir. Kişi bazen olayın kendisi, bazen tanığı, bazen de parçasıdır. İşte bu durumda kişi röportajın konusu haline gelir. Röportajın konusu olan kişinin aynı anda röportaj yapılan kişi olması durumu sıkça rastlanan bir durumdur. Konu seçimindeki en önemli ölçüt haber değeridir. Ancak konunun uzun uzun konuşulmaya değer bir derinliği olması, detaylarının bile tek başına haber değeri taşıması önemli ölçütlerdir. Bir konunun röportaj için uygun olup olmadığına karar vermek için belirlenen ana temanın alt başlıkları çıkarılmalıdır. Çıkarılan alt başlıkların her biri üzerinde durulmalı ve bu başlıklar altında nelerin konuşulabileceği üzerinde düşünülmeli ve araştırma yapılmalıdır. Bir konunun röportaja uygun olup olmadığını gösteren alt başlıkların zenginliğidir.

Seçilen her konu, konuğunu ya da konuklarını beraberinde getirir. Çünkü konu seçimine ilişkin yapılmış olan ön araştırma röportaj yapılabilecek olası konukların isimlerini araştırmacının karşısına çıkaracaktır. Unutulmamalıdır ki röportajda öncelik konudur. Önce kişiyi seçmek ardından kişiye uygun konu belirlemek doğru bir yöntem değildir.

Röportaj yapılacak konuk seçiminde, konuğun olayın parçası, tanığı ya da kendisi olup olmadığı en önemli etkidir. Konuğun röportaj konusu hakkındaki bilgi ve birikimi konuk seçimindeki bir diğer önemli faktördür. Bütün bunların ardından konuğun kişilik özellikleri de önemlidir. Sert ve kavga eder gibi konuşan bir konuk yerine daha ılımlı bir tarza sahip kişiyi seçmek programcı adına daha az risk almak demektir. Radyo ve televizyon haberciliğinde zamanın doğru kullanılması, kullanılan dilin anlaşılır olması önemlidir. Konuğun konuşkan olması, konuşma bozukluğunun olmaması seçimde etkili olacaktır.

Röportaja Ön Hazırlık: İyi bir röportajı yapabilmek için ön hazırlıkların doğru ve eksiksiz yapılması gereklidir. Çünkü röportaj anında geri dönüş şansı yoktur. İyi bir röportaj gerçekleştirebilmek için şu ön hazırlık aşamaları dikkatlice yerine getirilmelidir.

Röportajın amacı ve önemi belirlenmelidir. Röportaj konusunun belirlenmiş olması amacının da belirlenmiş olması anlamına gelmez. Seçilen konunun pek çok yönü olabilir. Seçilen konuya ilişkin çok farklı yaklaşımlar, bakış açıları geliştirilebilir. Bu nedenle röportajın yapılmasıyla ulaşılmak istenen hedef yani amaç belirlenmelidir. Doğru amacın belirlenip belirlenmediği ise elde edilen veriler ve sonuçların önemi ile anlaşılır. Başka bir ifadeyle röportaj sonucunda açığa çıkan bilgiler, kimsenin daha önce bilmediği, bilmek isteyeceği, etki ya da tepki uyandıracak nitelikte olmalıdır.

Kaynakla İlk Görüşme: Kaynakla yapılan ilk görüşme röportaja en önemli ön hazırlık aşamalarından biridir. İki taraflı bir görüşme olan röportajda röportajı yapan kişinin ustalığı ne kadar önemliyse konuşulacak kişiye ulaşılması, ikna edilmesi ve röportaja hazır hale gelmesi bir o kadar önemlidir. Bu sürecin ilk adımı kaynağa ulaşmaktır. Konu ve konuşulacak kişi röportajın kalitesini, ilgi çekiciliğini doğrudan etkileyecektir. Bu nedenle konuğun seçiminde gösterilecek hassasiyet kadar önemli olan bir başka şey görüşme yapılacak olan kişiye ulaşmak ve onu görüşmeye ikna etmektir. Bu süreçteki en belirleyici faktör röportajı yapacak olan

kişinin önceki işleriyle elde ettiği bilinirlik, güvenilirliktir. Bir anlamda iyi bir röportajcı olmak uzun soluklu, çok emek isteyen bir süreçtir. Tecrübeli bir röportajcı kime hangi kanal aracılığıyla ulaşabileceğini bilen, ya da bunu araştırıp bulma becerisine sahip kişidir. Referans kişiler ve araçlar iyi röportajın temel taşlarıdır.

Kaynağı İkna Etmek: Röportaj yapılacak kişiye ulaşıldıktan sonra, ikna süreci başlayacaktır. Bu süreç önce röportajcının sonra da bağlı bulunduğu yayın kuruluşunun güvenilirliğinin sınındığı bir aşamadır. Gerekli güven sağlanmışsa ön görüşme kabul edilecektir ki, röportaj konusu, bu konu hakkında konuşulacaklar ön görüşmenin teması olacaktır. İkna sürecinin ikinci aşaması röportajın yapılıp yapılmayacağını belirleneceği aşamadır. Bu sürecin eğer olanak varsa doğrudan ve yüz yüze görüşme yoluyla yapılması her iki taraf için de önemlidir. Röportajcı görüşeceği kişiyi tanıma ve gözlemleme fırsatı bulacaktır. Bu eşsiz bir deneyim ve önemli bir ön hazırlık fırsatıdır. Konukta görüşeceği kişiye ilişkin izlenim edinmeye çalışacaktır. Ön görüşme temel düzeyde bir bilgi alışverişidir. Röportajcı belirli bir konuyu açığa çıkarmak için çaba gösterir. Röportaj yapılan kişi röportajcının soracağı sorulardan hoşlanmayabilir. Ancak bu durum sorunun sorulmasına engel olmamalıdır. Başka bir ifadeyle ön görüşme nelerin sorulup nelerin sorulamayacağı konusunda anlaşma yapmak için gerçekleştirilmez. Konuğun bu yönde talepleri varsa ya da sınırlar çizmek istiyorsa röportajın başarılı olma olasılığı yoktur. Beklentilere cevap vermeyecektir. Konuğu röportaja ikna etmek demek bu taleplerin ve sınırların ortadan kaldırılması demektir.

Araştırma Yapmak: Araştırma, röportajın sınırlarını belirler. Röportaj anlık, kendi halinde gelişen bir süreç değildir. İyi bir araştırma, gazete, radyo, televizyon ve internet ortamlarında yayınlanmış, haberleri, yazıları, radyo ve televizyon programlarını taramayı gerektirir. Konuyla ilgili daha önce yapılmış röportajlar varsa bunlar özellikle incelenmelidir. Araştırmanın bir başka boyutu ise konunun taraflarıyla ve uzmanlarıyla yapılacak görüşmelerdir. Danışma niteliğindeki bu tür görüşmeler arşiv taraması sürecinde elde edilen bilgilerin sınıflandırılmasında, doğru anlaşılmasında ve yorumlanmasında yardımcı olacaktır. Konukla ilgili röportajların incelenmesi de görüşülecek kişinin daha iyi tanınması açısından yararlıdır.

Soruların Hazırlanması: Soruların hazırlanması, röportajda nelerin ele alınacağını belirlemenin demektir. İlk anda aklımıza gelenlerle bir soru listesi yapmak doğru bir yaklaşım olmayacaktır. Doğru yöntem bütün detayların görülmesini sağlayacak bir konuşma planı yapmak olacaktır. Söz konusu planın oluşmasında röportajın amacı, konunun alt başlıkları belirleyicidir. Bu nedenle öncelikle konu ve alt başlıklar belirlenmeli ardından her bir alt başlık tek tek ele alınarak neler konuşulacağı maddelendirilmelidir. Bu yöntem ile röportajı yapan kişi, röportaj sırasında nelerin konuşulup nelerin konuşulmadığını rahatlıkla kontrol edebilir. Röportaj sorularını belirlemek, röportajcının işini kolaylaştıracakmış gibi görünse de bu çoğunlukla doğru değildir. Özellikle röportaj yapmak konusunda yeterince tecrübeli olmayan haberciler için soruları önceden hazırlamak riskli de olabilir. Unutulmalıdır ki röportaj sırasında konuşmayı unuttuğunuz bir konunun telafisi yoktur.

RÖPORTAJ YAPIM SÜREÇLERİ

Ön hazırlık aşamasının ardından gelen röportaj aşaması belirlenen amaç doğrultusunda doğru yer ve zamanda, doğru soruların, doğru kişiye, izlerkitlenin beğenisi- ni, güvenini kazanacak onlara bilgi verecek biçimde yapılmasıdır. İlk aşama yer ve zaman seçimidir. Ardından röportajın yapılması yani soru sorma ve konuğu dinleme aşaması gelecektir.

Röportaj sırasında teknik bir aksaklık yaşanmaması için programcı röportaj öncesi teknik araç ve gereçlerini kontrol etmelidir. Röportaj radyo için yapılıyorsa fon sesi ve ana ses kontrol edilmelidir. Eğer televizyon için röportaj yapılıyorsa görüntü ayarı ve ortamın görsel olarak uygunluğu düzenlenmelidir.

Yer ve Zamanın Belirlenmesi: Radyo ve televizyon haberciliğinde belirli koşullara bağlıdır. En önemli koşul, programın canlı yayın mı yoksa bant yayın mı olacağıdır. Bir diğer belirleyen, röportajın konusudur. Konu özel bir mekânı zorunlu kılmakta mıdır? Konuşun yaşı, sağlığı ya da sınırlılığı (hapiste ya da yurt dışında ikamet ediyor olması) önemli bir belirleyendir. Bütün bu faktörler göz önüne alındığında verilecek karar röportajın hangi koşullarda ve nasıl yapılacağına da işaret edecektir. Örneğin canlı yayın tercihi konuşun stüdyoda bulunmasını gerekli kılacaktır. Bu durumun tek alternatifi, telefon ya da video konferans yöntemi olacaktır ki zorunlu durumlar dışında tercih edilmemesi gereken bir yöntemdir. Teknik aksaklıklara açıktır. Eğer bant yayın yapılacaksa, stüdyo zorunluluğu ortadan kalkmıştır. Bu durumda dış mekânlar kullanılacaktır. Doğru donanım ve kadro ile yapılması gereken bir eylemdir. Sürekli aynı mekânın tercih edilmesi stüdyo ortamının yapaylığından kurtarıırken mekânın çekim ekibi tarafından tanınıyor olması teknik donanımın önceden yerleştirilmiş ve denenmiş olması sonucunu doğurur. Düzenli kullanan dış mekânların hangi saatlerde ne kadar süreyle kullanılabilirliği, alınan kullanım izinlerinin çizdiği sınırların neler olduğu da dikkate alınması gereken bir başka konudur.

Soru Sormak ve Dinlemek: Soru sormak ve dinlemek röportajın özüdür. Röportaj yapan kişi dinleyerek ve soru sorarak görüşmeyi gerçekleştirir. İyi bir röportajcı doğru soruları doğru zamanda soran kişidir. Doğru soru araştırma süreci sonucunda çıkarken doğru zamanlama aktif dinlemenin sonucudur. Aktif dinleme, röportaj yapan kişinin sözlerinin, jestlerinin ve mimiklerinin farkında olmak, röportajın gidişatına bu farkındalıkla yön verebilmektir. Röportaj uzun soluklu ve derinlikli bir görüşme olduğu için görüşülen kişinin bu süreçte çeşitli duygusal tavırlar sergilemesi olağandır. Aktif dinleme, kontrolün röportaj yapanda kalmasını sağlar, amaçtan ve hedeften uzaklaşılmasını engeller. Ayrıca aktif dinleme röportajcıya konuşun heyecanını, gerginliğini, sevincini görme ve kontrol edebilme şansı yaratır. Sorular röportajcının konuyu açığa çıkarma ve görüşmeye yön verme aracıdır. Röportaj sırasında sorulabilecek soru türleri açık uçlu sorular, kapalı uçlu sorular, yönlendirici sorulardır.

Açık uçlu sorular, Konuşun bir olay, olgu ya da durum hakkındaki duygu ve düşüncelerini sınırlama olmaksızın açıklamasına izin veren soru tipleridir. Bu tür sorular konuşun sınırlama getirmediği ve yönlendirmedeği için, konunun dışına çıkılması konunun dağılması riskini taşırlar.

Kapalı uçlu sorular, genellikle iki seçenekli sorulardır. Bu seçenekler evet ya da hayırdır. Bu soru türleri ancak bir konunun netleşmesi arzulandığında, kesin bir cevap arandığında sorulur. Ancak bu tür sorulara verilecek yanıtlar, röportajın önünü açabileceği gibi, konunun tamamen kapanmasına da yol açabilecektir. Örneğin, röportajcı yaptığı ön araştırmada görüştüğü kişinin tartışmalı bir sözüne ya da davranışına rastlamıştır. Röportajda bu konuyu açmayı ve bu sözün söylenip söylenmediğini sormayı planlamıştır. Röportajda bu konuyu konuşuna kapalı uçlu bir soruyla doğrudan yönelten röportajcı aldığı “hayır söylemedim” yanıtıyla çıkmaza girmiş olacaktır. Başka bir ifadeyle konuk konuyu kapatmıştır. Röportaj emek ve sabır isteyen bir habercilik alanıdır. Kapalı uçlu sorular sabırsızca, hemen sorulmamalıdır. Kapalı uçlu sorular yönlendirici soruların ardından konu iyice açığa çıktığına, konuşun röportajcının arzu ettiği yanıtı vermeye hazır olduğuna inanıldığı anda sorulmalıdır.

Yönlendirici sorular, kapsamı, sınırları belli sorulardır. Bu tür sorular röportajcıya konunun sınırlarını çizmesine, konuşun duygusal durumunu kontrol etme-

sine, konuğun konuyu saptırmasına engel olmasına yardımcı olur. Hedefi belli olan bu tür sorular sorulurken sabırlı ve dikkatli olmalı konuğun sevinci, gerginliği ya da heyecanı dikkate alınmalıdır. Konuğa röportajcının tarafı olduğu izlenimi verilmemelidir. Röportajcı nesnellliğini korumalı sorularını bu çerçevede sormalıdır.

Röportajın Kurgusu: Günümüz radyo ve televizyon yayıncılığında daha çok canlı yayınlar tercih edilmektedir. Ancak kimi zaman röportajları önceden yapmak ve kurgulamak gerekebilir. Kurgu, röportajdaki hataları temizlemek, alınan sesleri daha düzgün bir hale sokmak ve röportajı istenilen gerçek anlamıyla hazırlamak için yapılır. Programcı röportajını kurgularken, belirlenen süreye göre, tekrarları ya da gereksiz bulunan bölümleri atar. Bant programların canlı yayınlara oranla en önemli avantajı programcının kontrolünü kolaylaştırmasıdır. Röportaj yapılan kişinin canlı yayında söylememesi gereken bir sözü söylemesi ya da teknik bir aksaklık gerçekleşebilir. Oysa bant programda bunların hepsi düzeltilebilen aksaklıklardır.

Röportajın soruları kesinlikle önceden konuğa verilmemelidir. Sorular yerine konuşulacak konu başlıkları verilir. Ancak ilk ve son soruların belirlenmesinde yarar vardır. İlk soru, röportajın konusunu belirleyip, konuşmacıyı cevaba davet eder. Son soru ile de konuk konuyu toparlaması gerektiğini bilir.

Kapalı uçlu sorular neden risklidir?

RÖPORTAJ VE SÖYLEŞİDE MEKÂN SEÇİMİ

Röportaj ve söyleşide mekân seçimi radyo ve televizyon haberciliğinde niteliği ve güvenilirliği artıran bir etmendir. Bu konuda yapılacak tercihler kendi içinde sınıflandırıldığında üç tür çıkar bunlar;

- Kapalı alan röportaj ve söyleşileri,
- Açık alan röportaj ve söyleşileri,
- İletişim araçları destekli röportajlar

Kapalı Alan Röportaj ve Söyleşileri: Ofis, laboratuvar, spor salonu ve stüdyo gibi kapalı alanlarda yapılan röportajlardır. Kapalı alanlar ortam seçiminde sıklıkla tercih edilir. Kapalı alan tercihi stüdyodan yana olmuştaysa şu faktörler etkilidir:

- Doğa olaylarına, kontrol edilemeyen karmaşalara ve gürültüye karşı korunaklıdır.
- Planlamaya ve hazırlık yapılmasına izin verir.
- Konuk kendini güvende ve rahat hissetmeyebilir.
- Konuk röportajın konusu ise çalışma ya da yaşam ortamı doğrudan yansıtmayacaktır.

Eğer kapalı alan tercihi röportaj ya da söyleşi yapılan kişinin çalışma ya da yaşam ortamı ise,

- Konuğun kendini güvende ve rahat hissetmesini sağlar.
- Röportajın inandırıcılığını artırır.
- Doğa olaylarına karşı korumalıdır.
- Kontrol edilemeyen karmaşalara ve gürültüye karşı risklidir.
- Teknik açıdan yetersizliklerle karşılaşılabilir.
- Daha küçük bir ekiple çalışılacağından olası hatalar hızlı bir biçimde telafi edilemeyebilir.

Açık Alan Röportaj ve Söyleşileri: Sokak söyleşileri, gezi ve izlenim röportajları çoğunlukla açık alanda yapılan görüşmelerdir. Belirli bir uzmanlık isteyen ve doğal ortamlarında örneklendirilebilecek, aktarılabilecek konuların da açık alan röportaj ve söyleşileri aktarılması olanaklıdır. Açık alan röportajlarında şu faktörler etkindir:

- Doğa olaylarına açıktır.
- Kontrol edilemeyen karmaşa ve gürültü riski taşır.

- Teknik açıdan yetersizliklere yol açar.
- Daha küçük bir ekiple çalışılacağından olası hatalar hızlı bir biçimde telafi edilemeyebilir.
- Ele alınacak konu açık alanda ele alınacaksa uzman söyleşisi ya da röportajını daha açıklayıcı, inandırıcı kılar.

Açık alan röportajlarında konuk ve yer seçimine özen gösterilmelidir. Siyasetçiler ve popüler sanatçılar ile yapılacak açık alan görüşmeleri çevredeki toplulukların olumlu ya da olumsuz tepkilerine yol açabilir. Her iki durumda da kontrolün röportajı yapanın elinden çıkması riski vardır. Bu nedenle çevrenin olabildiğince kontrol edilebilir olması önemlidir.

SIRA SİZDE

Açık alan röportajlarında konuk ve yer seçimi neden önemlidir?

İletişim Araçları Destekli Röportaj ve Söyleşiler: İletişim teknolojisindeki gelişmeler röportaj yapan ile röportaj yapılan kişinin aynı mekânda bulunması zorunluluğunu ortadan kaldırmıştır. Telefonla ya da video konferans yöntemiyle yapılan bu görüşmelere ek olarak faks, e-posta ve kısa mesaj yöntemi ile görüş bildirilmesi soru yöneltilmesi yöntemi de röportaj ve söyleşiye yeni bir boyut kazandırmıştır. İletişim araçları aracılığıyla kitle iletişim araçları üzerinden yapılacak yayınlarda şu etmenler öne çıkar:

- Bu yöntem söyleşi tarzına daha uygundur.
- Teknik aksaklıklara açıktır. Kullanılan teknoloji iki taraflıdır ve kanal tarafından yalnızca kendi tarafındaki doğrudan kontrol edilebilir.
- Söyleşiyi yapan ve söyleşi yapılanın aynı mekânda bulunmamaları söyleşi yapılan konunun konuya odaklanmasını zorlaştırır.
- Söyleşi yapılan konunun uzman olmaması görüş bildirmek için programa katılması canlı yayınlarda kullanılan yöntemlerden biridir. Bu durumda konunun neler söyleyeceğinin önceden bilinmesi olanağı yoktur. Bu nedenle bir risk taşır.
- Söyleşi yapılan kişinin bulunduğu mekândaki karmaşa ve gürültünün önlenmesi çoğunlukla olanaksızdır.
- Faks, e-posta ve kısa mesaj servisleriyle gönderilen görüşlerin gerçek olup olmadığı izlerkitle tarafından şüphe ile karşılanan bir durumdur.

Özet

Söyleşi ve türlerini betimleyebilecek

Soru cevap yöntemine dayanan, haberin anlaşılmasına katkı sağlayan, tamamlayıcı öğelerden biri olan ve haber içinde birden fazla olarak bulunabilen görüşmelere söyleşi denir. Söyleşi, haberin niteliğine göre tanık söyleşileri, sokak söyleşileri, uzman söyleşileri şeklinde sınıflandırılır. Üç türün de birincil amacı belirli bir konunun söyleşiler aracılığıyla açığa kavuşturulmasıdır.

Röportaj ve türlerini kavrayabilecek

Röportaj, araştırmaya, incelemeye ve gözleme dayanan belirli bir konudaki bilinmeyenleri ortaya çıkarmayı amaçlayan, röportaj yapan habercinin üslubunu, öznel duygu ve gözlemlerini yansıtan, edebi bir yanı olan habercilik ürünüdür. Röportaj ürün olarak bir bütünün parçası değil ürünün kendisidir. Kapsamının genişliği nedeniyle röportaj bir olay anının aktarımından çok olayın arka planını, olay anını ve sonrasını anlatır. Röportaj bazen bir olayı, bazen bir kişiyi, bazen bir yöreyi anlatır. Bu da konusu itibarıyla üç farklı türde röportajı ortaya çıkarır. Bunlar, Portre röportajı, Haber röportajı ve Gezi / İzlenim röportajı türleridir.

Röportaja hazırlık aşamalarını betimlemek

İyi röportaj, iyi hazırlanılmış röportajdır. Röportaj öncesi hazırlıklar, röportaj anını, yayının kalitesini ve izlerkitle üzerinde bırakacağı etkiyi belirler. Röportaja hazırlık konunun seçimi ile başlar. Ardından konuğun seçimi, konunun araştırılması konukla bağlantı kurulması, mekân ve zaman seçiminin yapılması gelir.

Röportaj yapım süreçlerini tanımlayabilecek

Ön hazırlık aşamasının ardından gelen röportaj aşaması belirlenen amaç doğrultusunda doğru yer ve zamanda, doğru soruların, doğru kişiye, izlerkitlenin beğenisini, güvenini kazanacak onlara bilgi verecek biçimde yapılmasıdır. İlk aşama yer ve zaman seçimidir. Ardından röportajın yapılması yani soru sorma ve konuğu dinleme aşaması gelecektir.

Röportaj ve söyleşide mekân seçim ölçütlerini betimleyebilecek

Röportaj ve söyleşide mekân seçimi radyo ve televizyon haberciliğinde niteliği ve güvenilirliği artıran bir etmendir. Bu konuda yapılacak tercihler kendi içinde sınıflandırıldığında üç tür çıkar, bunlar; kapalı alan röportaj ve söyleşileri, açık alan röportaj ve söyleşileri ve iletişim araçları destekli röportajlardır.

Kendimizi Sınayalım

1. Aşağıdakilerden hangisi bir söyleşi türüdür?
 - a. Röportaj
 - b. Tanık söyleşisi
 - c. Sohbet
 - d. Açık oturum
 - e. Konferans
2. “Genellikle, ani gelişen, beklenmedik sonuçlar ortaya çıkaran olayların haberleştirilmesinde kullanılan bir yöntemdir.” Tanımlaması hangi söyleşi türüne aittir?
 - a. Uzman
 - b. Sokak
 - c. Gezi
 - d. İzlenim
 - e. Tanık
3. Ele alınış biçimine göre röportaj kaç aya ayrılır?
 - a. Bir
 - b. Dört
 - c. İki
 - d. Altı
 - e. Üç
4. Amacı, görüşülen kişinin yaşam öyküsü, sosyal çevresi, hobileri, çalışmaları gibi pek çok ögeyi sorgulayarak kişiliğini tanıtmak olan röportaj türü hangisidir?
 - a. Uzman röportajı
 - b. Portre röportajı
 - c. Haber röportajı
 - d. Gezi röportajı
 - e. Kapalı alan röportajı
5. Aşağıdaki mekânlardan hangisi kapalı alan röportajı **değildir**?
 - a. Ofis
 - b. Sahil
 - c. Spor salonu
 - d. Stüdyo
 - e. Laboratuvar
6. Aşağıdakilerden hangisi açık alan röportajlarının dezavantajlarından biri **değildir**?
 - a. Doğa olaylarına açıktır.
 - b. Kontrol edilemeyen karmaşa ve gürültü riski taşır.
 - c. Teknik açıdan yetersizliklere yol açar.
 - d. Çalışma ekibinin azlığı nedeniyle hatalar hızlı bir biçimde telafi edilemeyebilir.
 - e. Konuk kendini güvende ve rahat hissetmeyebilir.
7. Aşağıdakilerden hangisi röportaj ön hazırlığının aşamalarından biri **değildir**?
 - a. Soruların hazırlanması
 - b. Araştırma yapılması
 - c. Kaynakla ön görüşme
 - d. Amaç ve hedeflerin belirlenmesi
 - e. Araç ayarlamak
8. Aşağıdakilerden hangisi bir soru türüdür?
 - a. Yönlendirici soru
 - b. Şaşırtmalı soru
 - c. Çoktan seçmeli soru
 - d. Doğrudan soru
 - e. Cevabı belli soru
9. Röportaj sırasında yöneltilebilecek kaç tür soru vardır?
 - a. İki
 - b. Beş
 - c. Üç
 - d. Dört
 - e. Yedi
10. Belirli bir bölgede ve belirli bir konuda toplumda hâkim olan görüşleri ortaya çıkarmak amacıyla stüdyo dışında yapılan kısa söyleşilere ne ad verilir?
 - a. Gezi
 - b. İzlenim
 - c. Sokak
 - d. Uzman
 - e. Tanık

Kendimizi Sınavalım Yanıt Anahtarı

1. b	Yanıtınız yanlış ise “Söyleşi ve Türleri” konusunu gözden geçiriniz.
2. e	Yanıtınız yanlış ise “Söyleşi ve Türleri” konusunu gözden geçiriniz.
3. e	Yanıtınız yanlış ise “Röportaj ve Türleri” konusunu gözden geçiriniz.
4. b	Yanıtınız yanlış ise “Röportaj ve Türleri” konusunu gözden geçiriniz.
5. b	Yanıtınız yanlış ise “Röportaj ve Söyleşide Mekân Seçim Ölçütleri” konusunu gözden geçiriniz.
6. e	Yanıtınız yanlış ise “Röportaj ve Söyleşide Mekân Seçim Ölçütleri” konusunu gözden geçiriniz.
7. e	Yanıtınız yanlış ise “Röportaja Hazırlık Aşamaları” konusunu gözden geçiriniz.
8. a	Yanıtınız yanlış ise “Röportaj Yapım Süreçleri” konusunu gözden geçiriniz.
9. c	Yanıtınız yanlış ise “Röportaj Yapım Süreçleri” konusunu gözden geçiriniz.
10. c	Yanıtınız yanlış ise “Söyleşi ve Türleri” konusunu gözden geçiriniz.

Sıra Sizde 4

Bu soru türleri ancak bir konunun netleşmesi arzulan-
dığında, kesin bir cevap arandığında sorulur. Ancak bu
tür sorulara verilecek yanıtlar, röportajın önünü açabi-
leceği gibi, konunun tamamen kapanmasına da yol
açabilecektir.

Yararlanılan Kaynaklar

- Akman, N. (1997). Üzümünü Ye Bağını Sor. İstanbul: İmge Kitabevi.
- Aslan, K. (2005). **Soru Nasıl Sorulur?**. İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.
- Gibson, R. (1991). **Radio and Television Reporting**. Boston: Ally and Bacon.
- Kabaş, S. (2009). **Soru Sorma Sanatı**. İstanbul: Doğan Yayıncılık.
- Karavit, M. (1999). **Radyo Yayıncılığı**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, No: 1088.
- Stephenson A., Reese D. ve Beadle M. (2009). **Broadcast Anouncing Worktext**. USA: Focal Press Publication.

Sıra Sizde Yanıt Anahtarı

Sıra Sizde 1

Konu hakkında bilgi toplamak, olayı iyice kavramak ve olayın etkisi kaybolmadan tanıkları dinleyebilmek ancak çabuk hareket edilirse mümkündür. Bu süreç aynı zamanda söyleşi yapılabilecek tanık ya da tarafların belirlenmesi sürecidir.

Sıra Sizde 2

Uzmanın konu hakkındaki bilgi birikimi, konuyla ilişkisi önemlidir. Uzmanın kamuoyunca tanınır olması izler-
kitlenin röportaja olan ilgisini artıracak bir başka faktör-
dür ama zorunlu değildir.

Sıra Sizde 3

Açık alan röportajlarında konuk ve yer seçimine özen gösterilmelidir. Siyasetçiler ve popüler sanatçılar ile yapılacak açık alan görüşmeleri çevredeki toplulukların olumlu ya da olumsuz tepkilerine yol açabilir. Her iki durumda da kontrolün röportajı yapanın elinden çıkması riski vardır. Bu nedenle çevrenin olabildiğince kontrol edilebilir olması önemlidir.

7

Amaçlarımız

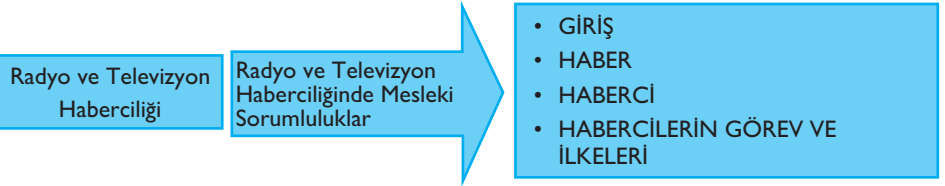
Bu üniteyi tamamladıktan sonra;

- Haberi tanımlayabilecek,
- Haberciliğinin görev ve ilkelerini açıklayabilecek,
- Radyo ve televizyon habercilerinin mesleki sorumluluk ve ilkelerini tanımlayabilecek bilgi ve beceriler kazanabileceksiniz.

Anahtar Kavramlar

- Haber
- Haber Değeri
- Kamuoyu
- Haberci

İçerik Haritası

Radyo ve Televizyon Haberciliğinde Mesleki Sorumluluklar

GİRİŞ

Her gün farklı birçok kişi ile konuşuyoruz, görüş alışverişinde bulunuyoruz. Kendi fikirlerimizi karşımızdaki kişilere aktarıyoruz. O kişilerin söylediklerini dinliyoruz, kabul ediyoruz veya etmiyoruz, ilginç buluyoruz veya doğru bulmadığımızı düşünüyoruz. Kendi tutum ve davranışlarımızın yanında, karşımızda etkileşimde bulunduğumuz kişilerin tutum ve davranışlarını gözlemliyoruz. Sözel veya sözlü olmayan iletişim yöntemlerini bireyler arası iletişimde kullanıyoruz. Gözlediğimiz, iletişimde bulunduğumuz kişilere ve olaylara karşı fikir ve yargılarda bulunuyoruz. Belirtilen tüm değerlendirmeler iletişimin 'bize' bağlı, kişiye bağlı olarak işlediğini gösteriyor. Belli bir kaynaktan kitlelere ulaşılması sürecinde de söz konusu olan kitle iletişim araçlarıdır. Hemen ilk akla gelen kitle iletişim araçlarından radyoyu ve televizyonu örnek olarak gösterebiliriz. Kitle iletişim araçlarının en önemli özelliği belli bir içeriğe ve biçime sahip mesajları kitlelere ulaştırmasıdır. Bu açıdan bakıldığında da 'haber' yer aldığı farklı kitle iletişim araçları bakımından önemli bir öge olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireyler arasında yer alan iletişimde bireysel kanı, düşünce, yargı ve sonuçlar söz konusu iken, kitle iletişim araçlarında özellikle haberlerin yer alışı bakımından kitlelerin kanı, yargı, düşünce ve eğiliminin belirlenmesinde kamuoyu görüşü ortaya çıkar. O halde, kitle iletişim araçlarındaki haberlerin kamuoyunun şekillenmesinde belirleyici olabileceğini düşünebiliriz. Haberlerin, kitlelerin kanısı, görüşü ve yaklaşımı, yani kamuoyunu belirlemedeki işlevi, habercilerin görevlerindeki ilkelerin ve işlevlerin önemi, sonuçta, kamu ve sağlıklı kamuoyunun oluşturulması adına habercilerin mesleki görev ve sorumluluklarının tanımlanabilmesi gerekir.

Şekil 7.1

Kaynak:

<http://www.imow.org/wpp/stories/viewStory?storyId=935> Erişim: 11.05.2010

HABER

İster gazetecilik diyelim, ister habercilik diyelim, sonuçta her iki ifadenin de ortak ürünü haberdur. Haber, ‘yenileri’, ‘yeni olan’ şeyleri ifade etmektedir. Haber, temelde 5N ve 1K olarak adlandırılan “Ne, Nerede, Ne zaman, Neden, Nasıl ve Kim” sorularına yanıt verebilmelidir. Haber her an, her yerden, ülkenin ve dünyanın dört bir yanından derlenen olayların doğru, inanılır, hızlı, çok yanlı, çok boyutlu sunumudur. İster bir sokak ileriden olsun, ister binlerce kilometre uzaktan olsun; içinde yaşadığımız sokağa, ülkeye, bölgeye, dünyaya ait bilgi önemli hale gelmektedir. Bunun en temel nedeni, en yalın tanımıyla ‘bize ait olup biteni bilme’ gerekliliğidir. Radyo ve televizyon haberleri de tüm bu oluşlarla ilgili bilgileri edinmede en ucuz ve kolay erişilebilir programlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ekonomik ve siyasal ilişkiler nedeniyle gün geçtikçe artan talebin daha da önemli kıldığı haber programları daha fazla bilgiyi, günlük olayı dinleyici ve izleyicilere aktarmaya başlamıştır. Elbette, sıradan bir olayın haber olarak yer bulması ne izleyenin, ne de dinleyenin beklentilerine cevap verecek, ne de haberin taşıdığı özelliklere uygun olacaktır.

Belirtilen noktalara bağlı olarak haberin tanımı farklı şekillerde yer almaktadır. Haber, insanları bilgilendirir ve aydınlatır. Belli bir zamana bağlı olarak yer alır. İnsanları veya belli insan gruplarını ilgilendiren olayları ve sorunları aktarır. İnsanların ilgilerini çeken olaylar karşısındaki meraklarına yanıt olan bilgileri aktarmayı amaçlar.

Haberin toplumsal hayat üzerindeki rolünü de vurgulamakta fayda var. Haber, alıcı hedef kitleye ortak deneyimlere sahip olma şansını vermek ile birlikte açık bir toplumun temin edilebilmesinde de rol oynamış olur. Haberciliğin sıklıkla yer verdiği konular bakımından da değerlendirildiğinde siyasal yaşam üzerindeki rolünü de düşünmemiz gerekir. Birçoğumuz politika ile ilgili haberleri kolaylıkla hatırlayacaktır. Bu yaklaşımlar açısından, ister siyasal hayat olsun, ister günlük hayat olsun, haberin rolü bir tür gözlemcilik olarak da tarif edilebilir.

Olayın haber olmasına karar verilmesinde yer alan temel belirleyiciler haberin yayına çıktığı son ana kadar geçerlidir. Ticari kaygılar, habercilikte kullanılan yerleşik hikaye kalıpları, olaya ayrılan zaman, yer, boşluk, ele alınan olay kesiti gibi sınırlılıklar, kurumsal yapı, sahip kontrol etkisi, bilgi kaynaklarının kullanılması ve bilgi kaynaklarının taraflılığı, haber aktarmadaki mesleki ve istatistiki sapmalar, tercihler, içinde bulunulan siyasi, politik yapı ve tüm bunları çerçeveleyen ideolojik atmosfer olayın radyoda duyulduğu veya ekranda izlendiği ana kadar yer alan temel belirleyiciler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Haber ve Özelliği

Günlük yaşamımız içerisinde farkında olduğumuz veya olmadığımız, etrafımızda yer alan veya almayan birçok olay ve durum bulunmaktadır. Bu olay ve durumlardan bazıları bizim adımıza anlam taşımakta veya dikkatimizi çekmektedir. Dikkatimizi çeken, ilgilenmemizi gerektiren olayların bizim için belli özellikler taşıdığını söylememiz doğru olacaktır. Haber açısından anlamlı kılan kimi noktaları şu başlıklar altında toplayabiliriz:

- Günlük hayatta sıra dışı, alışıl gelmiş olmayan, genelde alışık olduğumuz durum ve olaylardan farklı,
- Haberlerde yer buluşuyla beraber ilginç olan ve zamanlamasının da kendisini farklı kılan,

Günümüz insanı gün geçtikçe sadece yakın çevresine değil, içinde yaşadığı dünyaya ilişkin habere daha da çok ilgi duymaktadır. Dünyanın bir başka ucunda olan bir olay aynı anda karşımızda, televizyon ekranlarında veya radyo hoparlörlerinde bizlerle buluşabilmektedir.

- İnsanlığın ilerleyişindeki veya başarısızlığındaki belli bir noktaya ilişkin önem taşıyan; yakın çevremize, yerel alana bir şey ifade eden,
- Belli bir duygusal yanı olan, güldüren veya ağlatan; genel ilgiye hitap eden, etkileyici bulunan,
- Bireyler, uluslar, gündemdeki konular arası çatışmalar ve ilgi uyandıran çatışmalar; suçlar, felaketler, karışıklıklar, ayaklanmalar; politika konuları, dünya çapındaki gelişmeler,
- Yenilikler; vergi, enflasyon, yaşam standardı gibi önemli konular,
- Öne çıkan, göze çarpan şöhretler, tanınan insanlar; insanların hakkında konuştukları şeyler,
- Bir dönemin geçilmesi, eski düzen ve yapıların yıkılması, yeni yaşam biçimleri gibi değişimlerdir.

Bu sıralanan özellikler, olaylar veya durumlar haber olarak televizyonlarda ve radyolarda yer alır. Bilmediğimiz ve öğrenmek isteyeceklerimiz haberlerde karşımıza gelmektedir. Alışık olmadığımız bir durum olması bize ilgi çekici gelmektedir ve radyo ile televizyon da bu yüzden ağırlıklı bu tür olayları, durumları kullanmayı tercih etmektedir. O halde, olayın ele alınmaya değer görülmesiyle beraber olayla ilgili bilgiler toplanmaya başlanır. Çeşitli insanlardan bilgiler alınır, olayla ilgili tartışmalar izlenir, ne olduğu ve ne olacağına ilişkin detaylar toplanır. Artık, ortada olaya ilişkin olarak ne olduğu yoktur. Birinin bir biçim içerisinde ne olduğunu, ne olacağını söylemesi vardır. Olayın haber olarak karşımıza çıkışı vardır.

Haber Değeri

Olayların haber olmasını belirleyen çok sayıda etken bulunmaktadır. Habercilerin ve kurumların değerlerine, beklentilerine, alışkanlıklarına ve önceden var olan diğer mesleki işleyişlerine bağlı yaklaşımları söz konusudur. Söz konusu yaklaşımlar haberin özelliklerinde de yer alan noktalar ile birleştiğinde haberin oluşmasında belirleyici olan değerleri ortaya çıkarır. Haber değerini belirleyen temel noktalar şöyle ifade edilebilir:

- a. Duygusal bir içeriğe sahip olmak,
- b. Dikkat çekicilik ve ilginçlik,
- c. Zaman ve mekan bakımından olayhabere yakınlık,
- d. Gariplik, tuhaflik, olumsuzluk gibi durumlar,
- e. Anlaşmazlık ve çatışmanın yer alması,
- f. Sonuçların tahmin edilemezliği,
- g. Önemli ve dikkat çeken sonuçlara varabilme durumu.

Sonuçta, televizyonlarda, radyolarda ve diğer haber kaynaklarında kamuoyunun karşısında yer alan haber hazırlanmış bir üründür. Haber olarak hazırlanmış ürünün de nasıl olacağını belirleyen farklı ticari, ideolojik ve teknik nedenler vardır. Haber üzerindeki etkilerin bazılarının bilerek yer aldığını görebilmemiz gerekir. Unutmayalım ki, haberi hazırlayıp aktaran televizyonların, radyoların nasıl sahipleri varsa yer verdikleri haberlerin de benzer şekilde sahipleri vardır.

Habercilerin günlük çalışmaları içerisinde belli durumları ve olayları haber yapmaya karar vermelerindeki temel belirleyiciler size göre neler olabilir?

HABERCI

Avrupa Konseyi haberci ile ilgili tanımlamasını “düzenli bir şekilde veya profesyonel olarak haber toplayan ve bu haberlerin her türlü kitle iletişim araçlarıyla halka ulaştırılmasını sağlayan tüm hakiki ve tüzel kişiler” olarak ifade etmiştir.

Şekil 7.2

Kaynak:

http://govinfo.libRARY.unt.edu/caib/images/photos/press_briefings/20030711/vieu/PhotogReporters.jpg Erişim: 03.05.2010

Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, *Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi*’nde gazeteciyi (haberci) “Düzenli bir şekilde, günlük yahut süreli bir yazılı, görüntülü, sesli elektronik veya dijital basın ve yayın organında, kadrolu, sözleşmeli ya da telif karşılığı, haber alma, işleme, iletme veya görüş, fikir belirtme görevi üstlenen ve asıl işi ile başlıca geçim kaynağı bu olup, çalıştığı işletme ile ilgili yasalar karşısındaki konumu bu tanıma uygun olanlar gazetecidir. Basın ve yayın alanındaki her işletme, çalıştırdıkları gazetecileri, yasaların gazetecilere tanıdığı haklardan yararlanırmak zorundadır.” şeklinde tanımlamaktadır. Habercinin doğruluk-tan sapmaması, dürüst olması, güvenilir olması, tutarlı olması ve mesleki ilkelerine sıkı sıkıya bağlı olması ilk etapta sayılan özellikleri olarak belirtilebilir.

HABERCİLERİN GÖREV VE İLKELERİ

Habercilerin yine Türkiye Gazeteciler Cemiyeti’nce tanımlanmış olan sorumluluklarına bağlı temel görevleri, hakları ve ilkeleri şu şekilde yer almaktadır:

Kaynak: <http://www.tgc.org.tr/bildirge.html> Erişim: 11.05.2010

Gazetecinin sorumluluğu: Gazeteci, basın özgürlüğünü, halkın doğru haber alma, bilgi edinme hakkı adına dürüst biçimde kullanır. Bu amaçla her türlü sansür ve otosansürle mücadele etmeli, halkı da bu yönde bilgilendirmelidir. Gazetecinin halka karşı sorumluluğu, başta işverenine ve kamu otoritelerine karşı olmak üzere, öteki tüm sorumluluklardan önce gelir. Bilgi ve haber ile özgür düşünce, herhangi bir ticari mal ve hizmetten farklı olarak toplumsal bir nitelik taşır.

Gazeteci, ilettiği haber ve bilginin sorumluluğunu üstlenir ve paylaşır. Gazetecinin özgürlüğünün içeriğini ve sınırlarını, öncelikle sorumlulukları ile meslek ilkeleri belirler.

Şekil 7.3

Kaynak:

<http://www.indianadebatecommission.com/debatejasper.htm>
Erişim: 09.05.2010

Gazetecinin hakları:

1. Gazeteci tüm bilgi kaynaklarına serbestçe ulaşma ve kamu yaşamını belirleyen, halkı ilgilendiren tüm olayları izleme, araştırma hakkına sahiptir. Gazetecinin karşısına çıkarılacak gizlilik ve sır gibi engeller, kamusal işlerde ya-saya, özel işlerde açık ve ikna edici gerekçelere sahip olmalıdır.
2. Gazeteci, çalıştığı basın ve yayın organının kendisiyle yaptığı sözleşmede de kaydedilmiş olması gereken temel çizgisini dikkate alır. O temel çizgi dışındaki ve onunla çelişen veya orada açıkça belirtilmemiş olan tüm telkin, öneri, istek ve talimatları reddetme hakkına sahiptir.
3. Gazeteci, inanmadığı bir görüşü savunmaya veya meslek ilkelerine aykırı bir iş yapmaya zorlanamaz.
4. Gazeteciler, özellikle de yazı işleri çalışanları, basın yayın işletmesinin işleyişini belirleyen, etkileyen önemli kararlardan haberdar edilmeli ve gereğinde kararların alınmasına katılmalıdır.
5. İşlevi ve sorumlulukları ışığında, gazeteciler örgütlenme hakkının yanı sıra görevinin maddi ve manevi güvencesini sağlayan kişisel sözleşme yapma hakkına sahiptir. Gazeteci ekonomik bağımsızlığını garanti eden toplumsal rolüne ve emeği ile yeteneğine uygun bir ücret almalıdır.
6. Gazeteci, kaynakların gizliliği ilkesi uyarınca, kaynağını açıklamaya ve tanıklık yapmaya zorlanamaz. Kaynağı izin verdiği takdirde gizlilik ortadan kalkabilir. Kaynağı tarafından açıkça yanıltıldığı durumlarda gazeteci kaynağını açıklayabilir.

Gazetecinin temel görevleri ve ilkeleri:

1. Halkın bilgi edinme hakkı uyarınca, gazeteci, kendi açısından sonuçları ne olursa olsun, gerçeklere ve doğrulara saygı duymak ve uymak zorundadır.
2. Gazeteci; bilgi ve haber alma, yorum yapma ve eleştirme özgürlüklerini ne pahasına olursa olsun savunur.
3. Gazeteci; başta barış, demokrasi ve insan hakları olmak üzere, insanlığın evrensel değerlerini, çok sesliliği, farklılıklara saygıyı savunur. Milliyet, ırk, etnisite, cinsiyet, dil, din, sınıf ve felsefi inanç ayrımcılığı yapmadan tüm ulus-

ların, tüm halkların ve tüm bireylerin haklarını ve saygınlığını tanır. İnsanlar, toplumlar ve uluslar arasında nefreti, düşmanlığı körükleyici yayından kaçınır. Bir ulusun, bir topluluğun ve bireylerin kültürel değerlerini ve inançlarını (veya inançsızlığını) doğrudan saldırı konusu yapamaz. Gazeteci; her türden şiddeti haklı gösterici, özendirici ve kışkırtan yayın yapamaz.

4. Gazeteci; kaynağını bilmediği bilgi ve haberleri yayınlamaz; kaynak açık olmadığında, yayınlamaya karar verdiği durumlarda da kamuoyuna gerekli uyarıları yapmak zorundadır.
5. Gazeteci; temel bilgileri yok edemez, görmezlikten gelemes ve metinlerle belgeleri değiştiremez, tahrif edemez. Yanlış, yanıltıcı ve tahrif edilmiş yayın malzemesi kullanmaktan uzak durur.
6. Gazeteci, bilgi, haber, fotoğraf, görüntü, ses, belge elde etmek için yanıltıcı yöntemler kullanamaz.
7. Gazeteci, kamuya mal olmuş bir şahsiyet bile olsa, halkın haber alma, bilgilendirme hakkıyla doğrudan bağlantılı olmayan hiç bir amaç için, izin verilmedikçe özel yaşamın gizliliği ilkesini ihlal edemez.
8. Gazeteci, yayınlanmış her yanlış en kısa sürede düzeltmekle yükümlüdür. Gazeteci, istismar edilmemesi, kötüye kullanılmaması ve kabul edilebilir boyutlar ile biçimde yapılması kaydıyla, cevap hakkına saygılı olmalıdır.
9. Gazeteci, kendisine güvenilerek verilmiş bilgilerin, belgelerin kaynaklarını, kendileri izin vermediği sürece, mesleki gizlilik ilkesi uyarınca, hiç bir şekilde açıklamaz.
10. Gazeteci, çalıntı, iftira, hakaret, lekeleme, saptırma, manipülasyon, söylenti, dedikodu ve dayanaksız suçlamalardan kesinlikle uzak durur.
11. Gazeteci, bir bilginin, haberin yayını ya da yayınlanmaması karşılığı hiçbir maddi veya manevi avantajın peşinde olamaz. Gazeteci, devlet başkanından milletvekiline, iş adamından bürokratına kadar haber kaynağı olarak da kabul edilen kişi ve kurumlarla iletişimini ve ilişkisini meslek ilkelerini gözeterek yürütür.
12. Gazeteci, mesleğini, reklamcılıkla, halkla ilişkilerle veya propagandacılıkla karıştıramaz. İlan reklam kaynaklarından herhangi bir telkin, tavsiye alamaz, maddi çıkar sağlayamaz.
13. Gazeteci, hangi konuda olursa olsun, elde ettiği bilgileri geniş biçimde yayın konusu yapmadan kendi yararına kullanamaz. Mesleğini, ne şekilde olursa olsun, (yasaların ve yönetmeliklerin kendisine tanıdığı hakların dışında) ayrıcalıklar kazanmak amacıyla kullanamaz.
14. Gazeteci, her ne amaçla olursa olsun, tehdit ve şantaj gibi yollara başvurmaz. Gazeteci bu şekilde baskılara da karşı koyar.
15. Gazeteci her türlü baskıyı reddeder ve çalıştığı basın yayın organındaki yöneticileri dışında kimseden işiyle ilgili talimat alamaz.
16. Gazeteci sıfatını taşımayı hak eden herkes meslek ilkelerine en yüksek seviyede uymayı taahhüt eder. Ülkesindeki yasalara saygılı olmakla birlikte, hükümet ve benzeri kurumların müdahalelerine kapalıdır. Mesleki olarak yalnızca meslektaşlarının ve kamuoyunun değerlendirmeleri ile bağımsız yargı organlarının kararlarını dikkate alır.
17. Gazeteci, devleti yönetenlerin belirlediği ulusal ve uluslararası politikalar konularında önyargılara değil, halkın haber alma hakkına dayanır. Onu mesleğin temel ilkeleri ve özgürlükçü demokrasi kaygıları yönlendirir.

Çağdaş Gazeteciler Cemiyeti ise ilkelerini 20 maddede ifade etmektedir. Cemiyetin kendi üyelerine ilişkin olan son iki maddenin dışındaki ilkeleri şu şekilde yer almaktadır:

Kaynak: <http://www.cgd.org.tr/default.asp?id=202> Erişim: 11.05.2010

1. Gazetecilik kamu görevidir; gazetecinin temel amacı haber ve yorum üreterek halkı ve kamuoyunu bilgilendirmektir. Gazetecilik, özel amaç ve çıkarlara alet edilemez; haber ve bilgiyi yayımlamak ya da yayımlamamak karşılığında maddi manevi çıkar sağlanamaz, hediye kabul edilemez.
2. Gazetecinin halka ve kamuoyuna karşı mesleki sorumluluğu, işverene ve kamu otoritelerine karşı sorumluluğundan önce gelir.
3. Gazetecilikte, “haberde dürüstlük nesnellik, yorumda özgürlük serbestlik” kuralı titizlikle uygulanır. Haber, yorum ve ilan reklam metinlerinin birbirlerinden ayrı tutulması, okuyucuya ve izleyiciye saygının da gereğidir.
4. Yayınlarda hiç kimse ırk, renk, cinsiyet, dil, dinsel inanç ya da inançsızlık, sosyal statü, sınıf, bedensel yapı, düşünce ve eğilimleri nedeniyle hor görülmez, kınanamaz, aşağılanamaz. Haber ve yorumda, kişileri ve kuruluşları, eleştiri sınırlarının ötesinde küçük düşüren, aşağılayan sözcükler kullanılamaz.
5. Gazetecilikte, kanıtsız iddia ve suçlamaya, iftiraya, yalana, manipülasyona yer yoktur; kanıt ve belgeler tahrif edilemez; doğruluğu kesinleşmeyen haber, doğruluğu gibi sunularak okuyucu izleyici yanıltılmaz. Her şeye karşın yanlışlığı ortaya çıkan haber ve yorum düzeltilir, yanıt ve düzeltme hakkı kullandırılır.
6. Kamuoyunun ve halkın haber alma ve bilgi edinme hakkıyla doğrudan ilgili değilse, kişilerin özel yaşamı yayın konusu yapılamaz.
7. Hiç kimse, yargı kararı olmadıkça, "suçlu" ilan edilemez; idari makamların tek yanlı suçlamaları ve teşhir uygulamalarından hareketle, haberde ve yorumda suçlu gibi gösterilemez. Yargılama sürecinde de yalnızca haber verilir, taraf olunmaz.
8. Gazeteci, görevini yaparken, mesleğin saygınlık ve ahlakını gölgeleyecek yöntem, tutum ve davranışlardan uzak durur; bilgi edinmek için tehdit ve şantaj başvurmaz, maddi manevi çıkar vaat etmez.
9. Gazeteci, devlet başkanından sade vatandaşa kadar, haber kaynağı kişi ve kurumlarla iletişimini meslek kuralları içinde kalarak yürütür; gazetecilik görevinin ötesine geçerek, haber kaynaklarıyla bütünleşmez, özdeşleşmez. Bu bağlamda, hükümetin ve resmi özel kişi ve kuruluşların sözcüsü ve elemanı; gizli servis ajanı, polis, asker, bürokrat, politikacı, parti militanı, şirket yöneticisi, bankacı, tüccar vb. gibi davranamaz, yayın yapamaz; yalnızca gazetecilik yapar.
10. Gazeteci ve yayın organı, ideolojik, siyasal, ekonomik, örgütsel tercihleri doğrultusunda yayın yapmak istediğinde bunu dürüstçe açıklar, “tarafsızlık” maskesinin arkasına saklanmaz.
11. Gazeteci, devletin belirlediği ekonomik, sosyal, siyasal, ulusal ve uluslararası politikaların karar ve uygulama süreçlerinin öznesi değil, nesnel gözlemcisi ve habercisidir; bu konularda resmi gayri resmi önyargıları değil, halkın haber alma hakkını gözetir.
12. Gazeteci, şiddet, zorbalık ve savaş kışkırtıcılığına araç olamaz. Barışı, ulusların ve halkların kardeşliğini, eşitliğini savunur; insanlar, topluluklar ve uluslar arasında nefreti, düşmanlığı körükleyici yayından kaçınır. Ulusal bağımsızlık ve demokrasiyi vazgeçilmez ilke olarak kabul eder. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde ve Helsinki Nihai Senedi'nde belirtilen ilkelere bağlı kalır.
13. Gazeteci, ücretli basın emekçisi kimliğiyle, iş yerinde, iş kolunda ve ülke genelinde emek sermaye ilişkilerinin demokratik çerçeveye kavuşturulması için, emekçilerin ekonomik demokratik mücadelesine aktif olarak katılır.

14. Gazeteci, düşünce ve basın özgürlüğünün tam olarak gerçekleşmesi, kamuoyunun serbestçe oluşması ve halkın haber alma hakkının hiçbir kısıtlama olmaksızın kullanılabilmesi için her türlü sansür ve otosansürle mücadele eder, kamuoyunu bu yönde bilgilendirir.
15. Gazeteci, kaynaklarının gizliliğine ihanet etmez; saklı kalmak üzere verilen bilgileri yayımlamaz; kaynağın yanıltmayı amaçlaması durumunda, kamu yararı doğrultusunda hareket eder.
16. Gazeteci, haber, yorum ve yazılarının sorumluluğunu eksiksiz ve kaçamak-sız üstlenir; meslektaşlarının haber, yorum ve yazıları ile başkalarının yazın-sal ürünlerini kendi ürünüymiş gibi kamuoyuna sunamaz.
17. Gazeteci, elde ettiği ekonomik mali bilgileri yalnızca haber ve yorum yaz-mak için kullanır. Sahip olduğu, alım satımını yaptığı ve yapacağı menkul değerler hakkında haber ve yorum yapamaz.
18. Gazeteci, rekabet nedeniyle de olsa, başka gazetecilere bilinçli ve açık, mes-leki zarar vermekten kaçınır. Meslektaşlarının yayını engelleyici davranış-larda bulunamaz. Gazeteci, daha düşük ücrete çalışacağını bildirerek, başka bir gazetecinin işinin kendine verilmesini isteyemez; onun işten çıkartılma-sına önayak olamaz.

Habercilerin belirtilen sorumluluk, hak ve ilkelerinin kamuoyunun doğru bilgi-lendirilmesi yönünde taşıdığı önemin yanında, ilkeli ve sorumlu haberciliğin de-mokratik katılımın ana araçlarından biri olabileceğini görebilmek gerekmektedir. Haber konularının seçiminden, radyo ve televizyonlarda nasıl yer alacaklarına ka-dar işlevleri açısından kamuoyu üzerinde etkili olan habercilerin aynı zamanda gerçeklere ve doğrulara saygılı olması gerekmektedir. Radyo ve televizyonlarda çalışanların insanlığın evrensel değerlerini benimsemesi, kaynağı belli olmayan bilgilerden uzak olması veya bu bilgileri kullandığında kamuoyunu bilgilendirici, davranması, yanıltıcı veya tahrif edilmiş bilgi vermekten uzak olması gerekir.

Bilgi ve belge edinmede yanıltıcı yöntemlerden kaçınmalı, kişisel maddi ve ma-nevi çıkar sağlamakdan uzak durması, edindiği bilgi ve belgeleri kendi yararına, avantaj sağlayacak şekilde kullanmaktan kaçınmanın yanında edindiği bilgi ve bel-gelerle tehdit ve şantajdan uzak durmalıdır. Üzerinde çalıştığı konulara ilişkin ola-rak her türlü baskıyı reddetmeli, meslek ilkelerine sonuna kadar uymaya çalışarak önyargısız hareket etmelidir.

SIRA SİZDE

2

Haberciler için tanımlanmış olan mesleki ilke ve sorumluluklardan birkaçını sıralayabilir misiniz?

Radyo ve Televizyon Habercilerinin İlkeleri

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nun (RTÜK) Televizyon Yayıncıları Derneği (TVYD) ile hazırladığı 'Televizyon Habercileri için Rehber' adlı çalışmada *haberci-lik mesleği ve izleyici ilişkisi* bağlamında aşağıdaki önerilere yer verilmekle beraber bu önerilerin hem radyo, hem de televizyon habercileri için geçerli olduğunu dü-şünebiliriz. Bu öneriler:

- İnsanları sayılarla ifade edilen yığınlardan ziyade, farklı özellikleri ile insan olduğu için,
- İnsanların haber alma haklarının olduğu, yaşamlarına bu haberlere dayana-rak yön verdikleri unutulmamalı,
- Toplum için çok önemli bir görevin yerine getirildiği unutulmamalı,
- Haberlerin toplum üzerindeki gücü ve etkileri konusunda duyarlı olmak,
- Haber yaparken, haberin bireysel zarar verme olasılığı her zaman göz önün-de bulundurulmalı,

- Haberciler arasında mesleki dayanışma esas olmalı, rekabet ise daha iyi habercilik için yapılmalı.

Şekil 7.4**Kaynak:**

<http://www.yaledailynews.com/media/2009/06/29/membersofthenewsmediaawaitmayorjobndestefa/Erişim:06.05.2010>

Aynı çalışma içerisinde *habercilik yayın etik ilkeleri* için de aşağıdaki vurgulara yer verilmektedir:

- İnsan onuruna, temel hak ve özgürlüklerine saygılı olmak,
- İfade özgürlüğü ve haber alma hakkı çerçevesinde, olay ve olguları doğru, tarafsız ve eksiksiz yayınlamak,
- Yayıncılığı haksız amaç ve çıkarlar doğrultusunda kullanmamak,
- Çoksesliliğin ve kültürel çeşitliliğin korunmasına önem vermek,
- Yayınlarımızda ırk, renk, dil, din ve cinsiyet ayrımcılığına, aşağılama ve önyargılara yer vermemek,
- Kişi ve kurumların cevap ve düzeltme haklarına saygılı olmak,
- Toplumda korku ve infial yaratabilecek olaylar karşısında ve kriz zamanlarında sığduyulu davranmak,
- Şiddeti teşvik etmemeye ve meşrulaştırmamaya özen göstermek,
- Özel hayata ve mahremiyete saygılı olmak,
- Kadınların sorunlarına duyarlı olmak ve kadınları nesneleştirmekten kaçınmak,
- Çocuk ve gençleri uygun olmayan içerikten korumaya özen göstermek,
- İzleyicilerin ve dinleyicilerin gereksinim, beğeni ve hassasiyetlerine önem vermek.

Demokrasilerde Haberciliğin Rolü

Haberin amacı, gerçekten ve aktarılmak üzere seçilmiş bir olayı kitlelere aktarmaktır. Bu noktada neredeyse haber eşittir olay konumundadır. Olay, çeşitli olguların, belirli bir yer ve zamanda meydana gelmesi, geçmesi sürecidir. Ortaya çıkan, oluşan bir durumdur. Olay, sadece bir eylem olarak karşımıza çıkmayabilir. Bir söylem, tarih, ortam ve benzeri durumlar da olabilir. Olayın haber olmaya adaylığı onun için tek belirleyici değildir. Olayı takip edip belli bir biçime sokacak ve onu haber olarak bizlere hazır halde ulaştıracak kişilerin ve işlemlerin etkileri de önemlidir.

Kamuoyunu doğru bilgilendirmenin haber medyasının birincil görevi olduğunu ve bu göreve bağlı sorumlulukta hareket etmesi gerekir. Kimi zaman olan bir olaya bağlı farklı haberler ile karşılaşabiliyoruz. Bu durum kimi zaman yanlış haber vermekten olmak ile beraber kimi zaman da habercinin, olaydan öne çıkarmak

Şekil 7.5

istediği noktalara göre şekillenmektedir. Televizyonun, radyonun veya farklı araçların genel kitlenin yanında yayın politikasına bağlı olarak kamuoyuna veya belli

bir izleyen dinleyen kitlesine göre olayda neyin takip edileceğini seçeceğini, hikayede neyin merkeze alınacağına karar verdiğini ve hikayeyi nasıl anlatmaya karar verdiğini görürüz.

Unutulmaması gereken şey, haber medyasının kamuoyu için ve onun adına öncelikle doğru bilginin toplanmasından ve aktarılmasından sorumlu olduğudur. Bununla da sınırlı kaldığını düşünmek elbette hata olacaktır. Doğru haber ile beslenen bir kamuoyunun da demokratik yaşam içerisinde seçimleri ve tercihleri de bu sağlıklı beslenmeye bağlı olarak gelişecektir. Görüleceği üzere, sorumlu ve ilkeli haberciliğin demokrasiyi de besleyeceği ortaya çıkmaktadır. Doğru bilgilendirilmiş bireylerin toplumsal hayata katılımının an-

cak sağlıklı görev yapabilen bir haber medyası ile mümkün olabileceğini unutmamak gerekir. Bu yüzden medya, 'yasama', 'yürütme' ve 'yargı' erklerinin yanında bir erk olarak değerlendirilmektedir.

Haber Medyasının Temel İşlevleri

Haber medyasının sahip olması beklenen niteliklerine paralel günlük hayatımızda da sıkça karşılaştığımız işlevlerini şu ana başlıklar altında toplayabiliriz:

- Toplum içerisinde farklı kişi ve gruplara ait olan mesajların aktarılmasını sağlamak,
- Hangi olayın, konunun veya durumun ne kadar süreyle haber olacağını belirlemek,
- Toplumsal yaşamın bir parçası olarak özellikle politik yaşam üzerinde resmi olmayan bir 'gözetleyen' görevi görmek,
- Toplumun takip ettiği konular hakkında derinliğine bilginin edinilmesini sağlamak.

Haber medyasının tanımlanan temel işlevlerinin yanında kimi zaman 'tarafılık', 'gündem belirleme' gibi haber medyasındaki uygulamalar ile beraberlerinde karşılaşılan sorunlardan da bahsetmek gerekir.

Haber Medyasında Karşılaşılan Sorunlar

Haber medyasında karşılaşılan temel sorunlar şöyle ifade edilebilir:

1. Gündem oluşturma: Gündem oluşturma aslında olumlu bir işlev olmakla beraber bir olayın veya konunun seçilmesinde kararların bilinçli belli bir amaca yönelik alınması diğer konular önemli sayılıyor olsalar da büyük ihtimalle daha az işlenme ihtimallerini beraberinde getirmektedir. Seçilen konuların 'zaman' ve 'yer' olarak daha fazla işlenmesi bu durumu ortaya çıkarabilmektedir. Belirtilen durum da toplumun algısında bulanıklıklara neden olabilmektedir. Günlük hayatımızda sürekli suçun ve şiddetin olduğunu düşünmemiz de bu nedene dayandırılabilir. Neredeyse çok nadir suç ve şiddetle karşı karşıya kalan bireyler sürekli etraflarında bu tür olayların olduğunu düşünebilmektedirler. Bunun nedeni ise belirtildiği gibi haber medyasının sık şekilde şiddet ve suça dayalı haberleri gündeme alması olarak gösterilebilir.

2. Tarafılık: Medya, belli konuları işleyerek ve diğer bazı konuları bilerek yok sayarak bizlere ne düşünmemiz gerektiği konusunda belli yönlendirmelerde bulunabileceğini ifade etmiştik. Aynı şekilde, haber medyasının tarafılığı da benzer olumsuz sonuçları doğurabilmektedir. Tarafılığı genel iki başlık altında düşünebiliriz:
 - a. İdeolojik tarafılık
 - b. Ticari tarafılık

Belli ideolojik görüş ve yaklaşımların diğerlerine göre bilerek ağırlıkla işlenmesi, onlara geniş yer ve zaman ayrılması; aynı şekilde, belli ekonomik yaklaşımların, kimi ticari kararların, iş yapılan ortak şirketlerin olumlu işlenmesi ve diğerlerinin kimi zaman olumsuz ifadeler ile işlenmesi günümüzde tanık olduğumuz tarafılık örnekleri olarak gösterilebilir.
3. Haber medyasından yararlanamama: Medyanın ve özellikle medyada yer alan haberlerin herkes tarafından ulaşılabilir olmaması da bir sorun olarak görülmelidir. Haberlerde konu olan olaylardan, aktarılan bilgilerden haberdar olamayan kamuoyu özellikle siyasal yaşam içerisinde doğru veya tam bilgilendirilmemiş sayılacaktır. Medyanın görevi toplumda olabildiğince çok kişinin yer verdikleri haberlerden yararlanabilmesi konusunda da özen göstermektir.
4. Çerçeveleme: Haberin daha en başından sonuna kadar geçen süreçte haberciye, editöre ve daha farklı birçok kişiye göre bir bakış açısı, çerçeveleme oluşturulur. Bu durum, haberin bir durumu veya olayı ele alışıyla ilgilidir. İzleyicilerin konuya olan ilgisi, yakınlığı veya algısal açıklığına bağlı olarak haberde sunulan yaklaşım kabul görebilir veya bunun tam tersi olumsuz karşılanabilir. Bu noktada önemli olan haberde yer alan çerçevelemenin tarafsızlığa uygun bir bakış açısı sergileyebilmesidir.

Haber medyasının kamuoyu için ve onun adına öncelikle doğru bilginin toplanmasından ve aktarılmasından sorumlu olduğu unutulmamalıdır. Doğru haber ile beslenen bir kamuoyunun da demokratik yaşam içerisinde seçimleri ve tercihleri de bu sağlıklı beslenmeye bağlı olarak geliştireceğini tekrar hatırlamalıyız. Bu bağlamda, sorumlu ve ilkeli haberciliğin demokrasiyi de besleyeceği ortaya çıkmaktadır. Doğru bilgilendirilmiş bireylerin toplumsal hayata katılımının ancak sağlıklı görev yapabilen bir haber medyası ile mümkün olabileceğini unutmamak gerekir.

Sonuçta, haber medyasının tekrar tekrar vurgulanan işlevlerinin yanında kimi olumsuz işlemlerinin ve etkilerinin de göz önünde bulundurulması gerektiğini de vurgulamak gerekir.

Doğru haber ile beslenen bir kamuoyunun da demokratik yaşam içerisinde seçimleri ve tercihleri de bu sağlıklı beslenmeye bağlı olarak geliştireceğini tekrar hatırlamalıyız. Bu bağlamda, sorumlu ve ilkeli haberciliğin demokrasiyi de besleyeceği ortaya çıkmaktadır.

Haber medyasının temel işlevlerinin yanında kimi zaman karşılaşılabilen sorunlarını açıklayınız.

Sağlıklı Kamuoyunun Oluşturulması

Toplumda ortaya çıkan olumlu sonuçlar da sağlıklı kamuoyunun oluşabilmesi doğrultusunda şu önemli ön şartları hazırlamaktadır:

- Açık, ulaşılabilir ve tarafsız bir ortam yaratılması,
- Konulara ve olaylara ilişkin sağlıklı bir tartışma ortamının oluşması,
- Yönlendirme ve etkiden uzak bir özgür düşünme, karar ortamının oluşturulması,
- Karar almada seçeneklerin ve bağlı olası sonuçlarının görülebilmesi,
- Fırsat eşitliğinin sağlanması,
- Toplumsal yaşamda sorumluluk alma ve katılımcı olmak.

Özet

Haberi tanımlayabilmek.

Haber, ‘yenileri’, ‘yeni olan’ şeyleri ifade etmektedir. Haber, temelde 5N ve 1K olarak adlandırılan “Ne, Nerede, Ne zaman, Neden, Nasıl ve Kim” sorularına yanıt verebilmelidir. Haber her an, her yerden, ülkenin ve dünyanın dört bir yanından derlenen olayların doğru, inanılır, hızlı, çok yanlış, çok boyutlu sunumudur. İster bir sokak ilerden olsun, ister binlerce kilometre uzaktan olsun; içinde yaşadığımız sokağa, ülkeye, bölgeye, dünyaya ait bilgi önemli hale gelmektedir. Bunun en temel nedeni, en yalın tanımıyla ‘bize ait olup biteni bilme’ gerekliliğidir. Haber, insanları bilgilendirir ve aydınlatır. Belli bir zamana bağlı olarak yer alır. İnsanları veya belli insan gruplarını ilgilendiren olayları ve sorunları aktarır. İnsanların ilgilerini çeken olaylar karşısındaki meraklarına yanıt olan bilgileri aktarmayı amaçlar.

Haberciliğinin görev ve ilkelerini açıklayabilmek.

Gazeteci, basın özgürlüğünü, halkın doğru haber alma, bilgi edinme hakkı adına dürüst biçimde kullanır. Bu amaçla her türlü sansür ve otosansürle mücadele etmeli, halkı da bu yönde bilgilendirmelidir. Gazetecinin halka karşı sorumluluğu, başta işverenine ve kamu otoritelerine karşı olmak üzere, öteki tüm sorumluluklardan önce gelir. Bilgi ve haber ile özgür düşünce, herhangi bir ticari mal ve hizmetten farklı olarak toplumsal bir nitelik taşır. Gazetecilik kamu görevidir; gazetecinin temel amacı haber ve yorum üreterek halkı ve kamuoyunu bilgilendirmektir. Gazetecilik, özel amaç ve çıkarlara alet edilemez; haber ve bilgiyi yayımlamak ya da yayımlamamak karşılığında maddi manevi çıkar sağlanamaz, hediye kabul edilemez. Gazetecinin halka ve kamuoyuna karşı mesleki sorumluluğu, işverenine ve kamu otoritelerine karşı sorumluluğundan önce gelir. Gazetecilikte, “haberde dürüstlük nesnellik, yorumda özgürlük serbestlik” kuralı titizlikle uygulanır. Haber, yorum ve ilan reklam metinlerinin birbirlerinden ayrı tutulması, okuyucu ya ve izleyiciye saygının da gereğidir.

Radyo ve televizyon habercilerinin mesleki sorumluluk ve ilkelerini tanımlayabilmek.

İnsanları sayılarla ifade edilen yığınlardan ziyade, farklı özellikleri ile insan olduklarının hatırlanması gerekir. İnsanların haber alma haklarının olduğu, yaşamlarına bu haberlere dayanarak yön verdikleri unutulmamalı; toplum için çok önemli bir görevin yerine getirildiği unutulmamalı; haberlerin toplum üzerindeki gücü ve etkileri konusunda duyarlı davranılmalı; haber yaparken, haberin bireysel zarar verme olasılığı her zaman göz önünde bulundurulmalı ve haberciler arasında mesleki dayanışma esas olmalı, rekabet ise daha iyi habercilik için yapılmalıdır.

Kendimizi Sınayalım

1. Aşağıdakilerden hangisi haber değerini oluşturan temel noktalardan **değildir**?

- a. Olayın dikkat çekici ve ilginç bir yanının bulunması
- b. Olayda anlaşmazlık veya çatışmanın yer alması
- c. Olayın izleyici üzerinde duygusal bir etki yaratmaktan uzak olması
- d. Olaya ilişkin sonuçların tahmin edilemezliği
- e. Zaman ve mekan açısından olayahabere yakınlık

2. I. Gerçeklere ve doğrulara saygılı çalışmak
II. İnsanlığın evrensel değerlerini benimsemiş olmak
III. Bilgi ve belge edinmede yanıltıcı yöntemler kullanılmamak
IV. Çalışmalarında önyargısız olmak ve gelebilecek her türlü baskıyı reddetmek

Yukarıdakilerden hangisi habercilerin görev ve sorumluluklarından biridir?

- a. Yalnız II
- b. Yalnız IV
- c. I ve III
- d. I,II ve IV
- e. I,II,III ve IV

3. Aşağıdakilerden hangisi haber medyasında karşılaşılan temel sorunlardan biri **değildir**?

- a. Bilinçli, belli bir amaca yönelik gündem oluşturmak
- b. Resmi olmayan bir çeşit gözetleyen rolünde olmak
- c. Tarafçılık
- d. Haber medyasından yararlanmak
- e. Çerçeveleme

4. Aşağıdakilerden hangisi olayın haber olmaya değer özelliklerinden biri **değildir**?

- a. Günlük hayatta sıra dışı, alışılacelmış olmayan, genelde alışık olduğumuz durum ve olaylardan farklı olma
- b. Haberlerde yer buluşuyla beraber ilginç olan ve zamanlama açısından da fark yaratma
- c. İnsanlığın ilerleyişindeki veya başarısızlığındaki belli bir noktaya ilişkin önem taşıyan; yakın çevremize, yerel alana bir şey ifade etme
- d. Belli bir duygusal yanı olma, genel ilgiye hitap etme, etkileyici bulunma
- e. Heyecan yaratmayan sakin içeriğe sahip olma

5. Aşağıdakilerden hangisi haberciye **tanımlamaz**?

- a. Düzenli bir şekilde, günlük veya süreli çalışan
- b. Bir yazılı, görüntülü, sesli elektronik veya dijital basın ve yayın organında çalışan
- c. Kadrolu, sözleşmeli ya da telif karşılığı haber alma, işleme, iletme veya görüş, fikir belirtme görevi üstlenen
- d. Asıl işi ile başlıca geçim kaynağı habercilik olup, çalıştığı işletme ile ilgili yasalar karşısındaki konumu bu tanıma uygun olan
- e. Kendi başına çalışma konusunda kararlı olan.

6. Aşağıdakilerden hangisi habercinin sahip olması gereken özelliklerden biri **değildir**?

- a. Meşhur olmak
- b. Dürüst olmak
- c. Tutarlı olmak
- d. Güvenilir olmak
- e. Doğrulara bağlı olmak

7. "...inanmadığı bir görüşü savunmaya veya meslek ilkelerine aykırı bir iş yapmaya zorlanamaz" ifadesi neyi tanımlamaktadır?

- a. Habercinin sözleşme haklarını
- b. Habercinin hakkını
- c. Habercinin etkili iletişim kurmasını
- d. Habercinin zor şartlarda çalışmasını
- e. Haber değerini

8. I. Toplum için çok önemli bir görevin yerine getirildiği unutulmamalı,
II. Haberlerin toplum üzerindeki gücü ve etkileri konusunda duyarlı olmak,
III. Haber yaparken, haberin bireysel zarar verme olasılığı her zaman göz önünde bulundurulmalı,
IV. Haberciler arasında mesleki dayanışma esas olmalı, rekabet ise daha iyi habercilik için yapılmalı.

Yukarıdakilerden hangisi radyo ve televizyon habercilerinin ilkelerindendir?

- a. Yalnız I
- b. Yalnız IV
- c. I ve III
- d. I, III ve IV
- e. I, II, III ve IV

9. Aşağıdakilerden hangisi haber medyasının temel işlevlerinden biri **değildir**?

- Toplum içerisinde farklı kişi ve gruplara ait olan mesajların aktarılmasını sağlamak
- Hangi olayın, konunun veya durumun ne kadar süreyle haber olacağını belirlemek
- Olayların içerisinde yer alan olası suçluları sorgulamaya yardımcı olmak
- Toplumsal yaşamın bir parçası olarak özellikle politik yaşam üzerinde resmi olmayan bir 'gözetleyen' görevi görmek
- Toplumun takip ettiği konular hakkında derinliğine bilgi edinilmesini sağlamak

10. Aşağıdakilerden hangisi sağlıklı bir kamuoyunun oluşturulabilmesi için gerekli olan ön şartlardan biri **değildir**?

- Açık, ulaşılabilir ve tarafsız bir ortam yaratılması
- Konulara ve olaylara ilişkin sağlıklı bir tartışma ortamının oluşması
- Yönlendirme ve etkiden uzak bir özgür düşünme, karar ortamının oluşturulması
- Olay ve durumlara bağlı olarak toplumun kesin yargılara varabilmesini sağlamak
- Karar almada seçeneklerin ve bağlı olası sonuçlarının görülebilmesi

Okuma Parçası

HALUK ŞAHİN MEDYAYI ACILI İNSANLARA SAYGIYA DAVET EDİYOR

**Medyanın eleştirilecek pek çok yönü olduğunu yazan Radikal yazarı Haluk Şahin bir konuda ise kimse-
nin ses çıkarmadığını söylüyor: Acılı insanlara saygısızlık!**

Haluk Şahin/RADİKAL

Cenaze röntgenciliği

Genel olarak medyamızın, özel olarak ise televizyon haberlerinin eleştirilecek pek çok yanı var. Nitekim bunlar birçok ağızdan eleştiriliyor: sansasyonizm, kadın ve çocuğa duyarsızlık, şiddet merakı, arşiv görüntülerinin taze görüntü imiş kullanılması gibi...

Ancak bir konu var ki, yıllardır sürüp gittiği halde hemen hiç kimse ses çıkartmıyor:

Acılı insanlara saygısızlık!

İsterseniz buna cenaze evi röntgenciliği de diyebilirsiniz. Ancak, en çok orada ve özellikle şehit cenazelerinde karşımıza çıksa da, onunla sınırlı değil. Çocuğu balkondan düşmüş anne, oğlunun trafik kazasında yaralandığını duyan baba, sınıf arkadaşını kaybetmiş öğrenci de olabilir.

İnsan hayatında bazı anlar çok özel, çok bireysel anlardır. Doğrudan doğruya, insana saygı ilkesinin bir gereği olarak 'özel yaşam' alanına girerler. Oraya bodoslama girilmez. Girilse bile, orada çok dikkatli, özenli ve saygılı davranılması gerekir.

Ne demek istediğimi anlamak isteyenlere, bizdeki şehit cenazesi haberleri ile örneğin Amerika'daki şehit cenazesi haberlerini karşılaştırmalarını öneririm.

Ya da trafik kazasında çocuğunu kaybetmiş anneyle ilgili görüntüleri Avrupa ülkelerinin televizyon haberlerindeki görüntülerle. (Orada büyük bir olasılıkla bu türden görüntüleri hiç görmeyeceksiniz.)

Doğum gibi ölüm de özel bir olaydır. Onu izleyen derin acı, keder ve yeis de öyle.

Bizde nedense bu konuda duyarlık çok düşük: Televizyon haberlerimizde havsalaya sığmaz şeyler görüyorum. Güneydoğu'da şehit düşmüş bir çocuğun evine acı haberi vermek için görevliler gidiyor. Yanlarına televizyon habercilerini de alıyorlar. Eve yaklaşırlarken yanlarına bir kalabalık birikiyor. Eve varınca, kamera kötü şeyler sezen annenin yüzüne odaklanıyor.

Ve tabii, kopuyor bir vaveyla!

Bayılan anne, çırpınan yakınlar, başını taşlara vuran baba...

Daha da kötüsü, televizyon haber bülteninde bu görüntüler döne döne gösteriliyor.

Bu ne duyarsızlıktır, bu ne saygısızlıktır!

İnsan, öz evladının ölüm haberinin şokunu kendi başına ya da yakınlarının kollarında, dünya aleme teşhir edilmeden, yaşayamaz mı?

Ya kimi cenazelerde yaşanan curcuna... Ölümünden habersiz minik çocukların rol mankeni gibi kullanılması... Televizyon habercilerimizin bu konuda duyarlık çitasını çok yükseltmeleri gerekiyor.

Televizyon habercileri dedim ama, sakın yazılı basınının bu konuda çok iyi sınavlar verdiğini ima ettiğim sanılmasın. Aynı zaafa ve sömürüye onlarda da rastlıyoruz. Birinci sayfaya konmuş saygısız fotoğraflarda, hiçbir özgünlüğü olmayan basmakalıp başlıklarda...

Bence, bu tür haberlerde bazı klişe deyişlerin yazışlarince yasaklanması lazım:

‘Ateşi düştüğü yeri yaktı’, ‘Ana yüreği yandı’, ‘Ailesi sinir krizleri geçirdi’. Tersî mümkün olmadığı için hiçbir anlamı da olmayan boş laflar...

Bu akşam televizyon haberlerini bir de bu gözle seyretdin, bana hak vereceksiniz.

Kaynak: <http://www.medyatava.com/haber.asp?id=54196>
Erişim: 10.05.2010

Kendimizi Sıneyalım Yanıt Anahtarı

1. c Yanıtınız yanlış ise “Haber Değeri” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
2. e Yanıtınız yanlış ise “Habercilerin Görev ve İlkeleri” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
3. b Yanıtınız yanlış ise “Haber Medyasında Karşılaşılan Sorunlar” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
4. e Yanıtınız yanlış ise “Haber ve Özelliğı” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
5. e Yanıtınız yanlış ise “Haberci” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
6. a Yanıtınız yanlış ise “Haberci” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
7. b Yanıtınız yanlış ise “Habercilerin Görev ve İlkeleri” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
8. e Yanıtınız yanlış ise “Radyo ve Televizyon Habercilerinin İlkeleri” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
9. c Yanıtınız yanlış ise “Haber Medyasının Temel İşlevleri” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
10. d Yanıtınız yanlış ise “Sağlıklı Kamuoyunun Oluşturulması” konusunu yeniden gözden geçiriniz.

Sıra Sizde Yanıt Anahtarı

Sıra Sizde 1

Tanıklık edilen olay veya durumun duygusal bir içeriğe sahip olması; dikkat çekici ve ilginç olması; zaman ve mekan bakımından ilgi uyandırıcı olması; gariplik, tuhaflık ve bazı olumsuzlukların olması; anlaşmazlık ve çatışmaların yer alması; sonuçların tahmin edilemezliği; önemli ve dikkat çeken sonuçlara varabilme ihtimali habercilerin dikkatini çekmektedir. Bu tür olayların haber yapılması en yaygın durumdur.

Sıra Sizde 2

Haberci halkın bilgi edinme hakkı uyarınca kendi açısından sonuçları ne olursa olsun, gerçeklere ve doğrulara saygı duymak ve uymak zorundadır.

Bilgi ve haber alma, yorum yapma ve eleştirme özgürlüklerini ne pahasına olursa olsun savunur. Başta barış, demokrasi ve insan hakları olmak üzere, insanlığın evrensel değerlerini, çok sesliliği, farklılıklara saygıyı savunur. Milliyet, ırk, etnisite, cinsiyet, dil, din, sınıf ve felsefi inanç ayrımcılığı yapmadan tüm ulusların, tüm halkların ve tüm bireylerin haklarını ve saygınlığını tanır. İnsanlar, topluluklar ve uluslar arasında nefreti, düşmanlığı körükleyici yayından kaçınır. Bir ulusun, bir topluluğun ve bireylerin kültürel değerlerini ve inançlarını (veya inançsızlığını) doğrudan saldırı konusu yapamaz. Her türden şiddeti haklı gösterici, özendirici ve kışkırtan yayın yapamaz.

Kaynağını bilmediği bilgi ve haberleri yayınlamaz; kaynak açık olmadığında, yayınlamaya karar verdiği durumlarda da kamuoyuna gerekli uyarıları yapmak zorundadır.

Temel bilgileri yok edemez, görmezlikten gelemmez ve metinlerle belgeleri değiştiremez, tahrif edemez. Yanlış, yanıltıcı ve tahrif edilmiş yayın malzemesi kullanmaktan uzak durur.

Bilgi, haber, fotoğraf, görüntü, ses, belge elde etmek için yanıltıcı yöntemler kullanamaz.

Sıra Sizde 3

Haber medyasında karşılaşılan temel sorunlar 4 başlıkta ifade edilebilir. Gündem oluşturma aslında olumlu bir işlev olmakla beraber bir olayın veya konunun seçilmesinde kararların bilinçli belli bir amaca yönelik alınması diğer konular önemli sayılıyor olsalar da büyük ihtimalle daha az işlenme ihtimallerini beraberinde getirmektedir. Seçilen konuların 'zaman' ve 'yer' olarak daha fazla işlenmesi bu durumu ortaya çıkartabilmektedir. Belirtilen durum da toplumun algısında bulanıklıklara neden olabilmektedir. Taraflılık ise medyanın belli konuları işleyerek ve diğer bazı konuları bilerek yok sayarak bizlere ne düşünmemiz gerektiği konusunda belli yönlendirmelerde bulunabilmesini vurgular. Aynı şekilde, haber medyasının taraflılığı da benzer olumsuz sonuçları doğurabilmektedir. Taraflılığı ideolojik taraflılık ve ticari taraflılık ile tarif edebiliriz. Haber medyasından yararlanamama da bir sorun olarak belirebilir. Medyanın ve özellikle medyada yer alan haberlerin herkes tarafından ulaşılabilir olmamasıdır. Haberlerde konu olan olaylardan, aktarılan bilgilerden haberdar olamayan kamuoyu özellikle siyasal yaşam içerisinde doğru veya tam bilgilendirilmemiş sayılacaktır. Medyanın görevi toplumda olabildiğince çok kişinin yer verdikleri haberlerden yararlanabilmesi konusunda da özen göstermektir. Haberin daha en başından sonuna kadar geçen süreçte haberciye, editöre ve daha farklı birçok kişiye göre bir bakış açısı, çerçeveleme oluşturulur. Bu durum, haberin bir durumu veya olayı ele alışıyla ilgilidir. İzleyicilerin konuya olan ilgisi, yakınlığı veya algısal açıklığına bağlı olarak haberde sunulan yaklaşım kabul görebilir veya bunun tam tersi olumsuz karşılanabilir. Bu noktada önemli olan haberde yer alan çerçevelemenin tarafsızlığa uygun bir bakış açısı sergileyebilmesidir.

Yararlanılan Kaynaklar

- Boyd, A. **Broadcast Journalism: Techniques of Radio and TV News (4th Edition)**. (1998). Oxford: Focal Press.
- Orhon, N. **Değişim Değeri Açısından Televizyon Haberleri: Teknolojik ve İdeolojik Boyutuyla Metalaşan Televizyon Haberleri**. (2004). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, No: 1537.
- Orhon, N. (2005). **Televizyon Haber Program Yapımı**, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, No: 1634.
- Parsa, S. (1993). **Televizyon Haberciliği ve Kuramları**. İzmir: Ege Üniversitesi, İletişim Fakültesi Yayınları, No:3.
- RTÜK ve TVYD. (2009). **Televizyon Habercileri için Rehber**. Ankara.
- Tokgöz. O. (2000). **Temel Gazetecilik**. (4.Baskı). Ankara: İmge Kitabevi.
- Usluata, A. (1997). **İletişim**. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Vural, A.M. (2009). **Haber Kaynakları** (Editör: Halil İbrahim Gürcan). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını No:1937.
- <http://www.cgd.org.tr/default.asp?id=202>
- <http://www.tgc.org.tr/bildirge.html>

8

Amaçlarımız

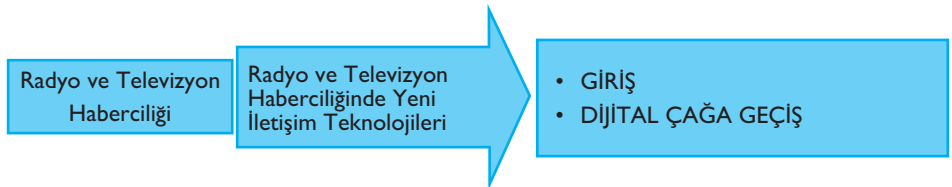
Bu üniteyi tamamladıktan sonra;

- Yeni medya ışığı altında ortaya çıkan medyanın özelliklerini anlayabilecek
- İnteraktivitenin niteliğini ve kavramlarını anlayabilecek
- Çağdaş habercinin güncel araçlarını anlayabilecek
- Habercilik mesleğine sosyal medyanın katılımını kavrayabilecek
- Habercilik ve toplum arasındaki yeni ilişkinin gelişmesini değerlendirebilecek
- Habercilik mesleğinin gelecekteki gelişimini takip edebilecek bilgi ve beceriler kazanabileceksiniz.

Anahtar Kavramlar

- Dijital Çağ
- İnteraktivite
- Yeni İletişim Teknolojileri
- Hiper Metin
- Multimedyalaşma
- Sosyal Ağlar
- Sosyal Medya

İçerik Haritası

Radyo ve Televizyon Haberciliğinde Yeni İletişim Teknolojileri

GİRİŞ

İletişim ve bilişim teknolojilerinin hızlı gelişimi yenilikçi bir medyanın (ortamın) doğmasını sağladı. Bu bilişim ve haberleşmenin yeni ortamları ancak şu süreçler ile sağlanabildi:

- Dijitalleştirme, taşınan bilginin sıkıştırılması ve hataların giderilme yetisi ile daha iyi ve verimli iletim sağlayan dijitalleştirme yeni olanaklar ve bakış açıları sağladı.
- Haberleşme, bilgisayar ve yayın birleşti.

Yukarıda bahsedilen yeni medyanın ortaya çıkması haberciliğin uygulamaları adına da yeni bir itici güç olmuştur. Ağların artması sebebiyle, mesafeler arası ve birbirinden kopmuş uzamlar arası bağlantı olası hale gelmiş ve haberleşmenin yeni şeklinin bakış açısı genişlemiştir. Bütün şebekelerin şebekesi olarak isimlendirilen internet, medyanın çevresinde aldığı büyüyen rolü açısından yoğun tartışmaları harekete geçirmiştir. İnternetin sağladığı yaratıcı olanaklar ve getirdiği devrimsel yenilikler coşkulu, ani umutlara ve beklentilere yol açıyorsa da beraberinde düşündürücü ve olumsuz görüşleri de getirmiştir.

Bu bölümde, yeni teknolojilerin, özellikle internetin ışığında habercilik alanındaki ana gelişmeleri incelemeyi amaçlıyoruz. Anlaşılacağı gibi internet metin, ses, fotoğraf, resim ve görüntü gibi formları kullanır ve bu formları dijital - multimedia ortamına taşıyarak haberciliğin uygulamalarını zenginleştirir.

DİJİTAL ÇAĞA GEÇİŞ

Çok açıktır ki, haberciliğin doğası internetin ortaya çıkışıyla değişmeye başlamıştır ve bundan etkilenmesi kaçınılmazdır. Yeni iletişim ve bilişim teknolojilerinin dinamikleri habercilik için temel ve önemli değişiklikler getirmiştir ve bunlar 4 başlıkta toplanmaktadır:

- İletişime açıklık,
- Organizasyonel,
- Çalışma,
- Kurumsal.

İnternetin temel özellikleri:
Küresel ölçek, hız ve doğrudan iletim, interaktivite, multimedya özellikleri ve hiper metin uygulamaları.

İnterneti diğer medya formlarından ayıran özellikleri şunlardır:

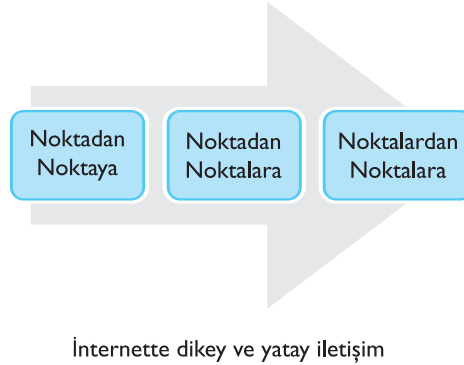
- Bilginin, üretildiği yerden bağımsız olarak küresel ölçekte dağıtımı ve yayılımı,
- Bilginin, doğrudan iletimi ve bunun sonucu olarak da haber üretim döngüsünün kısalması; üretim, dağıtım ve alım arasındaki sınırların silikleşip nispeten ucuzlaması,
- İletimin aşırı hızı ve yayılımı ki bu internetin devrimsel karakterini tanımlar.
- İnternetin baskın yapısal özelliği olan interaktivite, noktadan noktaya, noktadan çoklu noktaya ve çoklu noktadan çoklu noktaya gibi haberleşme çeşitlerini destekler.
- Metin, ses, resim ve görüntünün iç içe geçmişliği, yani multimedya,
- Dinamik, değişken, zaman ve mekanın kısıtlamalarını aşmaya meyilli olan hiper metin, klasik metnin durağan kavramının önüne geçer.

İnteraktivite ve Haberleşmenin Yeni Biçimleri

İnternetin, devrimsel karakteri ve harekete geçiren gücü olarak da bilinen en temel özelliği interaktivitedir. İnteraktivite en genel anlamda, çevrimiçi durumdaki kullanıcıların üçüncü partilere 'aktif' bilgi göndermesi ve aynı anda da seçtiği sitelerden bilgi elde etmek için online araştırma yapabilmesi olarak tanımlayabiliriz. Kısacası, interaktivite noktadan noktaya, noktadan çoklu noktaya ve çoklu noktadan çoklu noktaya gibi dikey haberleşmenin üzerinde yatay haberleşmeye imkan verir.

Grafik 8.1

İnternette dikey ve yatay iletişim

İnteraktivite haberciler ile onların izleyicileri arasındaki ilişkiyi değiştirmektedir. İzleyiciler, interaktivite ile yetkilendirilmelerinin yanı sıra (sözel ya da kültürel olmasa da teknoloji ile) küreselleşmektedirler. Bilgi ve iletişim akışının değişmesinde interaktivitenin bir unsur olduğu doğrudur. İnternetin kitle iletişim araçlarının tanımlanmasında yüklü bir etkisi bulunmaktadır. İnternet kitle iletişiminin tanımında, haberleşme ve bilgi işleminde sürekli geri bildirimin önemli bir öğesini içinde barındırmasında ve medyanın kitle karakterinin yabancılaşmasında etkili olmuştur.

Aynı zamanda interaktivite bilgiyi kişiselleştirme ve isteğe göre düzenleme için de fırsat sunar. 1995 yılında ilk kez MIT Media Lab'ın kurucusu Negroponte 'Daily Me' gazetesindeki demecinde kullanıcıların istekleri doğrultusunda kişiye özel ayarlanabilecek gazetelerin olacağından bahsetmişti. İsteğe göre ayarlanabilecek haber araçları 'çekme' içerikli (bunun en güzel örneği online arşivler), 'yükleme'

içerikli (abone olduğunda her bir bilgisayara gönderilen haberler ki birkaç sene önceye kadar popülerlerdi artık eskisine göre pek rağbet görmüyorlar) ve 'kişiy'e özel' içerikli olabilir.

'Kişiy'e özel' içerik 'yükleme' ve 'çekme' içeriklerinin bir karması diye tarif edilebilir ve genelde CNN gibi haber sitelerinde ya da Yahoo gibi arama motorlarında kullanılır. Kullanıcıya arama yaparken ya da haber okurken önceden seçtiği haber başlıklarını ya da servisleri kendi açılış sayfası şeklinde görüntülemesi için fırsat sunar: Örneğin astroloji, hava durumu, borsa değerleri, vb. Bu tür servisler - diğer bir isimle tercihe göre düzenlenmiş servisler- örneğin "my.cnn", kullanıcının istediği zaman o siteye giriş yaparak önceden belirlediği konulardaki günlük haberleri takip etmesini sağlarlar. Son yıllarda, birçok medya kendi web sitelerini interaktif içerik ve tercihe göre uyarlama seçenekleri ile zenginleştirdiler. Aşağıda hem Türk hem de uluslararası medya kuruluşlarından örnekler görebilirsiniz. (1-3. Resimlerdeki kırmızı ile işaretlenmiş kutucuklara bakınız).

İsteğe göre değiştirilen haber ürünleri: 'çekme' içerik: bunun en güzel örneği online arşivlerdir. 'yükleme' içerik: abone olduğunda her bir bilgisayara gönderilen haberlerdir, 'kişiy'e özel' içerik: Yükleme ve çekme içeriklerinin ikisini de kapsar.

Resim 8.1

CNN'in websitesinden kişiselleştirilmiş içerik (USA)

Kaynak:
<http://edition.cnn.com>, Erişim: 10/5/2010]

Resim 8.2

The New York Times'ın web sitesindeki interaktif araçlar ve kişiselleştirme seçenekleri (USA)

Kaynak:
<http://www.nytimes.com>, Erişim: 10/5/2010]

Resim 8.3

Hürriyet'in web sitesindeki interaktif araçlar ve kişiselleştirme seçenekleri (TR)

Kaynak:

<http://www.hurriyet.com.tr>, Erişim: 10/5/2010

Hiper metin ve linklerin kullanımı ile haberci kadar kullanıcı da bilgi sağlayabilir, bir bakıma 'bilginin ötesi'ni yansıtabilir. Hiper metin ve hiper linkler orijinal haber içeriğini sağlamaya olanak sunar. Örneğin, resmî raporlara, belgelere, basın bültenlerine, çeşitli referanslara ve diğer sitelere ya da arşivlere verilen hiper linkler. Küresel bilginin büyük boyutlarda artmasıyla, bilgi sunmanın ihtiyacı habercinin becerileri ve görevleri için kıymetli bir vasıf olmuştur. Online haberler multimedia da içerir, başka bir deyişle klasik medya formatı ile resim, görüntü, ses ve metnin birleşmesinin bir hikaye eşliğinde online sunulmasını içerir. Bu teknoloji çok yeni olmamasına rağmen, önemli olan habercinin hikayesini başka yollardan sunması için yeni araçlara ulaşmasıdır. Aynı zamanda, kullanıcının haberci deneyimi haberin değişik açılarını görmesi için geliştirilmiş ve zenginleştirilmiş olmasıdır.

SIRA SİZDE

1

Haberleşmenin yeni biçimleri ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?

Haberin Değeri, Haberin Gündemi ve Yeni İletişim Teknolojilerinin Objektifinden Haberin Yayılımı - Çağdaş Muhabirin Güncel Araçlarının Anlaşılması

Haberciler kendi hikayelerini anlatabilmek adına kaynaklarından bilgi ve veri elde etmek için çeşitli araçlar kullanırlar. Ancak, medya teknolojilerinde günümüzün avantajı, haberin dağıtılmasında ve yayınlanmasında olduğu kadar kaynak elde etme ve haber toplamada da kullandıkları araçları ileriye taşımaktır. Habercilerin ellerindeki yeni araçlar CARR (Bilgisayar-Yardımlı Raporlama ve Araştırma) başlığı altında değerlendirilebilir.

Konu, İnternetteki haberciliğe geldiğinde interaktif unsur önemli olmaktadır. Yüksek hızlarda haber dağılımı sağlaması, yazı işleri sürecini hızlandırması ve asıl önemlisi okuyucuyu/kullanıcıyı habercilik deneyiminin bir parçası haline getirmesi açısından interaktivite haberciliğe yakından bağlıdır. Bu birkaç yol ile yapılabilir:

- Haberci ve kullanıcı arasında doğrudan ya da dolaylı olarak,
- E-posta alışverişi yoluyla,
- Haber sitelerindeki bülten panoları yoluyla,
- Yazıların altında yer alan yorum mesajları yoluyla,
- Sohbet veya forum olanakları yoluyla.

Yakın geçmişte, bu tecrübeler kullanıcıların gerçek anlamda habercilik çıktılarına katılımıyla genişlemiştir. Giderek daha çok websitesi kullanıcılarına daha fazla habercilik yapabilmeleri, malzeme ekleyebilmeleri için imkan sağlamaktadır.

Kullanıcının habercilik deneyiminin bir parçası olması şunların vasıtasıyla olur:

- haberci ve kullanıcı arasındaki doğrudan ve dolaylı e-posta alışverişi
- ilan tahtaları
- yorum mesajları
- sohbet ya da forum olanakları
- haberci personelin işine ilave malzemeler

İnternet klasik haber yapım döngüsünü değiştirmiştir. Geleneksel kitle iletişim araçlarında, haber yapım döngüsü ve haberin zamansal boyutu arasında ayrılmaz bir ilişki bulunur. Son dakika haberleri ve özel haberler (yayın şansı tek elden olan haberler) haber hiyerarşisinde ilk sırada gelirler ve yayınlanma acilliklerinden dolayı diğerlerinden ayrılırlar. Olaylar, haber döngüsü ile çakıştığı veya senkronize olduğu zaman haber olmaları kuvvetle muhtemel olur. Geleneksel medyanın kendine özgü haber döngüsü vardır: Gazetelerin sabahları ya da akşamları; radyo ve televizyonun kimi saatlerde daha fazla, kimi saatlerde daha düşük rating aldıkları belirli zaman dilimleri vardır (ama yine de son dakika haberleri veya özel haberler söz konusu olduğunda yayın akışı kesilir). İnternet, ilk olarak geleneksel haber döngüsünü kısaltmış ve sırasını değiştirmiş; ikinci olarak da gazeteciliğe 24 saat haber üretim döngüsü kavramını kazandırmış ve haberciliğe dair işlemleri hızlandırmıştır. Haberler 7gün-24 saat erişilebilir, minimum sürede yenilenebilir ve global ölçekte takip edilebilirdir.

Habercileri, yaptıkları haberleri kısıtlı sürede yayına teslim etmeleri gerektiği için elde ettikleri bilgileri ve kaynakları bazen kontrol edememektedirler. Bunun sonucunda, kendi iş kalitelerini düşürmek ve okuyucularının güvenlerini kaybetmek pahasına online ortamda buldukları bilgilere güvenmek durumunda kalmaktadırlar.

“Bilgisayar Yardımlı Araştırma ve Raporlama”dan bahsettiğimizde araştırma boyutu kadar raporlama kısmı da önem arz etmektedir. Bilgisayarlar, habercilerin sezgilerine ve niteliklerine sahip olmamalarına rağmen, habercilik mesleğinin kalbi bilgisayar ekranlarında atmaya devam edecektir.

Sağlam ve detaylı çalışılmış bir haber bülteni her zaman bilgisayarın ötesine geçmek ve haberciliğin eskiden kalmış yetkinlikleri ve toplanmış bilgiler ile desteklenmek ister. Bunlar kısaca:

- Kaynaklar ile konuşmak ve güven bağı kurmak,
- Uzmanlar ile röportaj yapmak,
- Belgeler üzerinde çalışmak ve sorgulamak.

Her ne şartta olursa olsun, İnternet ortamı kaynaklı bilgilere eriştiğimizde, online ortamdan elde ettiğimiz bilginin geçerliliğini kontrol etmek için aşağıdaki 4 kriteri her zaman aklımızda bulundurmamızdır. (Bkz. Grafik 2).

Habercilerin, yaptıkları haberleri kısıtlı sürede yayına teslim etmeleri gerektiği için elde ettikleri bilgileri ve kaynakları bazen kontrol edememektedirler. Bilgisayarlar, habercilerin sezgilerine ve niteliklerine sahip olmamalarına rağmen, habercilik mesleğinin kalbi bilgisayar ekranlarında atmaya devam edecektir.

Grafik 8.2

Çevrimiçi kaynaklar ve bilgi ile çalışmada habercilik kriterleri.

Sahiplik	Doğruluk:	Tarafsızlık	Güncellik
• Web sitesini kim hazırladı? • Siteyi kim destekliyor? • Kurumun hedeflerinin tanımına bağlantı var mı? • Sitenin sahibini doğrulatacak bir yol var mı? Örneğin bir telefon veya adres var mı? • Telif haklarının sahibinin kurumun kendisi olduğunu vurgulayan bir açıklama var mı?	• Kaynaklar başka kaynaklar tarafından doğrulanabilecek şekilde açıkça listelenmiş mi? • Bilginin esas kaynaklarına bağlantılar var mı? • Çevrim dışı dünyada güvenilir bir site mi? • Bulduğunuz bilgiyi güvendiğiniz diğer kaynaklar ile sınavabiliyor musunuz? • Bilgi, dil bilgisi, yazım ve baskıya ilişkin hatalardan arındırılmış mı?	• Kurumun yanlılıkları açıkça ifade edilmiş mi? • Editöryal ve reklam içeriklerine ilişkin net ayrımlar var mı?	• Bilgiye ilişkin güncellemeleri sitede takip edebiliyor musunuz? • Sayfanın ne zaman yazıldığını, ilk ne zaman yüklendiğini ve en son ne zaman güncellendiğini belirten tarihler var mı? • İçerik malzemesinin güncel tutulduğuna ilişkin işaretler nelerdir?

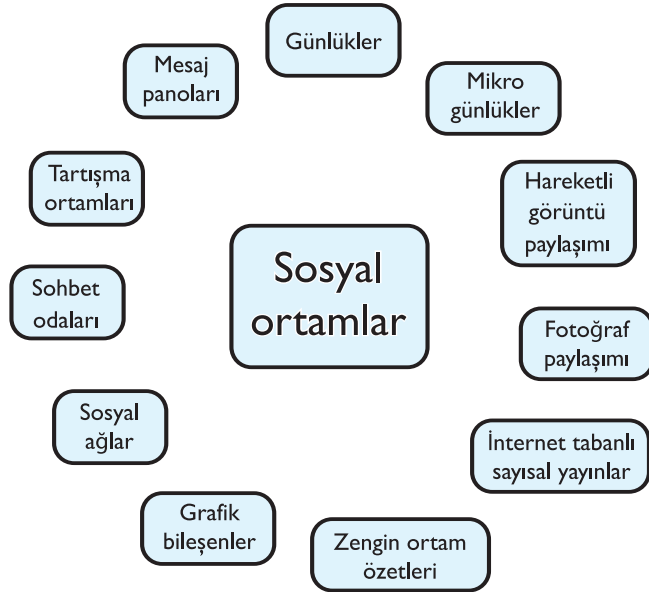
Çevrimiçi kaynaklar ve bilgi ile çalışmada habercilik kriterleri.

Haberciliğe Yönelik Tekrarlar: Yeni Sosyal Medyayı Kullanarak Hikâyeye Ulaşmak

Çağdaş habercilerin yeni teknik yetilere sahip olmaları gerekir, örneğin bilgi toplamada yeni yollar, online veri tabanı oluşturma, sosyal ağlar üzerinden haberleşme, internette araştırma, iş birliği için e-posta ve sohbet programlarını kullanmak gibi. Haberciler artık sadece kalem değil, notepad ve dijital kayıt cihazı da taşıma-lılar. Facebook hesaplarını kontrol etmek, flickda fotoğraf paylaşmak ve twittera yeni yorumlar yollamak için dizüstü bilgisayarları, netbooklar, yeni teknoloji cep telefonları kullanmalılar. (Bkz. Grafik 3).

Grafik 8.3

Temel sosyal ortamlar ve sosyal ağ ortamları

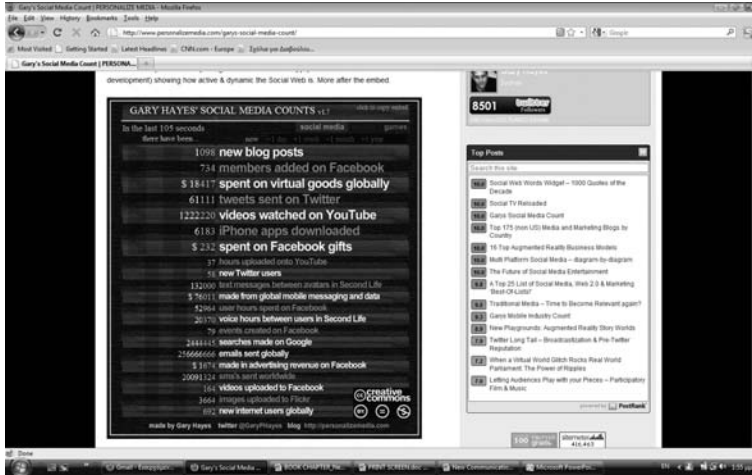

Sosyal medya, bilgi edinmek, kaynakların derinine inmek ve güncel mesajlar ile hedef kitlenin anında bilgilendirilmesi gibi özellikleriyle haberciler için önem arz etmektedir.

Sosyal medya, bilgi edinmek, kaynakların derinine inmek ve güncel mesajlar ile hedef kitlenin anında bilgilendirilmesi gibi özellikleriyle haberciler için önem arz etmektedir. Sosyal medyanın büyüyen önemi online dünyanın güncellenmesini takip eden sosyal medya sayaçlarını takip etmede kanıt olmuştur. (Bkz. Resim 4)

Aşağıda bazı online kaynakların ve araçların en son örneklerinin yanı sıra günlük rutinlerinde yeni teknolojileri kullanan habercilerin ağlarını da görebilirsiniz. The Knight Citizen News Network kendi kendine oluşturduğu bir portaldır. Hem sıradan vatandaşlara hem de geleneksel habercilere bilgi paylaşan siteler ve belirli bir topluluğa yönelik haber siteleri oluşturmalarında kılavuzluk eder: “Kendi habercilik girişimini başlatmak isteyen vatandaşlara ve kullanıcı tarafından oluşturulan içeriği kapsamak isteyen geleneksel haber kuruluşlarının katılımı için kapılarını açmaktadır. Hepsinden önce, sorumluluk sahibi ve güvenilir habercilik niteliklerinin anlaşılması için çaba harcamaktadır.

Resim 8.4

Mevcut sosyal medya sayacı büyüyen sosyal medya mesajlarını ve girişlerinin eğilimini göstermektedir

Kaynak:

<http://www.personalizemedia.com/gary-s-social-media-count>, Erişim: 31/4/2010]

Bu ağ, raporlama yapmak için veri tabanının ve yeni teknolojilerin nasıl kullanılacağı, vatandaş habercilerin nasıl eğitilmesi, vatandaşların yaptığı haber sitelerinin içinin içerikle nasıl doldurulması gerektiğine dair birçok eğitim modülleri içermektedir. Ayrıca bilinen vatandaş haber sitelerini de barındıran bir veritabanı da bulunmaktadır. Bu veritabanında şehre göre ya da belirlediğiniz başka ölçütlere göre arama yapabilirsiniz.” (http://www.kcnn.org/about/about_kcnn, Erişim: 31/4/20100. The Knight Citizen News Network, bir J-Lab girişimidir. Amerikan Üniversitesi İletişim Fakültesi, Interaktif Gazetecilik Bölümü (Bkz. Resim 5).

Resim 8.5

“The Knight Citizen News Network” ün websitesi

Kaynak:

<http://www.kcnn.org>, Erişim: 31/4/2010]

Daha da ötesinde, Reporting On, NowPublic ve AllVoices habercilerin kullandığı araçlardan/ağlardan ve haber yapan vatandaşların kullandığı platformlardan sadece birkaçına örnektir. (detaylı bilgi için lütfen “Yeni Medya için Yeni İzleyiciler mi?” ve “Toplum için Toplum ile Çalışmak” bölümlerine bakınız.)

Resim 8.6

ReportingOn

Kaynak:
<http://reportingon.com>, Erişim:
 10/5/2010

Resim 8.7

Kaynak:
<http://www.now-public.com>, Erişim:
 10/5/2010]

Resim 8.8

Kaynak:
<http://www.allvoices.com>, Erişim:
 10/5/2010

Yeni Medya İçin Yeni İzleyiciler

Ağ haberciliği, kullanıcı ve haberci arasındaki temel ilişkiyi değiştirmektedir. Kullanıcılar ve bilgi sağlayıcılar arasındaki güç ilişkisinin kayması da mesleği tümünden etkilemektedir. Bu değişen ilişkiyi 3 seviyede ele alabiliriz:

- Teknolojik,
- Sosyo-kültürel,
- Profesyonel.

Değişen iletişim ilişkilerini etkileyen en önemli faktör teknolojik birleşmedir. Dijitalleşme ve bilgisayar temelli ağlar, mevcut haberleşme biçimlerini bir araya getirme fırsatı sunmuş ve daha önce ayrı şekilde yönetilen medya, böylece yeni dağıtım kanalları veya bilgi ‘tedarik zinciri’ yaratmış olur. Bunun bir sonucu olarak yeni aracı uygulamalar ortaya çıkar, habercilik de birçok “aracı”dan biri haline gelir, aynı zamanda araçların ortadan kalkması da -yeni teknolojilerin ve aktif bilgi arayışında olan bireylerin bir arada oluşuna hizmet eden self servis yöntemlerinin artışı ile- mümkün olmaya başlar. Bu aracılı iletişimin sonuna yaklaştığımız anlamına gelmez, fakat yeni teknolojiler nedeniyle habercilerin hanelerin tek haber kaynağı olma ayrıcalığının sonuna geldiği anlamına gelir.

Habercilik mesleği seviyesinde, tedarikçi ve kullanıcı arasındaki ilişkinin kullanıcı lehine kaydığını ve eski ilişkideki bu değişikliğin bilgi tüketicisinin kurtuluşuna doğru ilerlediğini görmekteyiz. Yukarıda açıklanan eğilimler sebebiyle, politik haberciliğin üstünlüğü önem kaybederken, vatandaş ile dış dünya arasında kaçınılmaz bir aracı olan gazetecinin faaliyetleri daha gönüllü bir karaktere bürünür. Habercilik topluluklara değil, öncelikli ve çoğunluklu olarak bireylere -sadece vatandaş olarak değil, tüketici, çalışan ve müşteri olarak da -hizmet sunan bir meslek olacaktır. Tabii ki bu eğilimler hali hazırda başlamış durumdadır. Görebilen her birey gazete de okuyabiliyor, ama açıktır ki yeni teknolojiler bu eğilimleri güçlendirecektir. Bu farklılıklar arasındaki bulanıklığa ve artan rekabete bir tepki olarak, habercilik mesleği, katma değerini vurgulama ihtiyacı hissedecektir. Bilgi arzının yakınsaması ve iletişim mesleklerinin rekabeti haberciliği -çevrim içi (online) ve çevrim dışı (offline)- daha şeffaf, tepkisel ve hatta etkileşimli olmaya zorlayacaktır.

Bunların hepsi, bize göre, eski mesleğe büyük yeni sorunlar oluşturmaktadır ve bu durum beraberinde bazı korkuları da getirmektedir. Hedefleme ve geri bildirim için artan fırsatlar nedeniyle, haberciliğin pazar odaklı olma yolunda ilerlemesi ve kamu iletişimi için yazınsal ve ticari içeriklerinin, formatlarının ve formüllerinin sikkileşmesi - ‘infotainment’ (bilgi ve eğlence) ve ‘edutainment’ (eğitim & eğlence)’nin artışı - benzer riskler taşır.

Toplum İçin Toplum ile Çalışmak

Online habercilik değişen bilgi ortamının meydan okumasıyla yüzleşmek zorundadır. Daha önce incelediğimiz gibi, aktif bilgi arayanlar ve sağlayanlar olarak kullanıcılar bir adım öne çıkıp pasif kitle izleyicisi rolünden sıyrılabilirler. Yeni teknolojilerin vasıtasıyla toplum da haber sürecine dahil olma fırsatını kazanmıştır. Diğer bir deyişle, toplumda haberci olarak anılan bir kısım birey bilgi arayan, bir kısım birey de bilgi sağlayandır. Kullanıcılar gazetelerden, dergilerden, televizyondan ve radyodan yayınlanan haber bültenlerinin kaynak materyallerine erişebilirler.

Ağ haberciliği kullanıcı ve haberci arasındaki güç dengesini kaydırmaktadır. Bu değişiklikler ilişkileri 3 seviyede etkilemektedir: teknolojik, sosyo-kültürel ve profesyonel

Toplumda haberci olarak anılan bir kısım birey bilgi arayan, bir kısım birey de bilgi sağlayandır.

Bu temelde, habercilerin aynı hikayeleri tekrar anlatmak yerine bir bilgi denizi içerisinde yolunu bulamayan okuyuculara rehberlik etmeye daha fazla önem vermeleri gerektiği iddia edilebilir. Bir habercinin birçok durumda yapabileceği en değerli katkı, ilgili içeriğe işaret eden uygun yol haritalarını sunmaktır. Kullanıcılar, konu hakkındaki önceki bilgi seviyelerine ya da ilgi düzeylerine bağlı olarak, haber içerikleri arasında farklı yollar izleyerek farklı sonuçlara varabilirler. Online haber medyasında içerik ve açıklama eklemek için mevcut olan alan, bütün pratik limitler ışığında sonsuzdur. Bu, tartışma forumlarıyla birlikte, haberlerin kapalı bir ürün yerine açık bir süreç olarak tanımlanması olarak görülebilir.

Yazar ve okuyucu arasındaki zenginleştirilmiş iletişim biçimleri online ortamda mümkün hale geldi. Okuyucu, habercinin orijinal verisine ulaşabilir, yazarın yorumlarının ya da habercinin çıkış noktasının yanına kendisinin ekleyebilir ve hem diğer kullanıcılara hem de yazara yorumda bulunabilir. Bu tür olanaklar ve uygulamalar haber malzemesine katma değer kattığı gibi kullanıcıların deneyimlerini çeşitlendirir ve üretici-kullanıcı arasındaki değiş tokuşu sağlar. Bu durumda şeffaf haberciliğe de internet teknolojisinin bilincinden yansıyan ‘açık kaynaklı’ terimi kullanılabilir. Geleneksel medyada kullanıcıların haberciliğine dair bazı ilginç örnekler CNN (CNNiReport), The Wall Street Journal (Gazete Topluluğu) ve the Washington Post (Haber Lab)’da rastlanabilir. (Bkz: Resim)

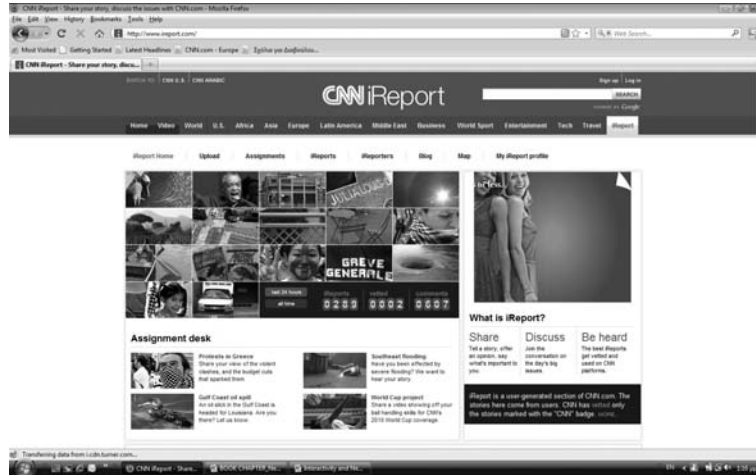
Resim 8.9

“CNN”den CNNiReport

Kaynak:

<http://www.ireport.com>

Erişim: 10/2/2010]

Resim 8.10

“The Wall Street Journal” Gazete Topluluğu

Kaynak:

<http://online.wsj.com/community>

Erişim: 10/2/2010]

Resim 8.11

"The Washington Post"un Haber Lab.ı

Kaynak:

<http://voices.washingtonpost.com/story-lab>, Erişim: 10/2/2010

Haberciliğin İşlevi ve Habercilik Mesleğinin Geleceği

Habercilere ister “içerik sağlayıcılar” diyelim, ister “yazılı konuşma simsarları”, “dijital ajanlar”, “bilgi simsarları”, “kılavuz” ya da tamamen farklı bir terimle eşleştirelim, habercilik mesleğinin derin ve hâlâ tanımlanmamış, şekillenmemiş değişimlerini de dikkate almak durumundayız.

Yarının habercisi, teknoloji ve toplum, haber ve analiz, belirtim ve seçki, yönlendirme ve araştırma arasındaki karmaşık ortamda bir düğüm olarak hizmet veren bir profesyonel olacaktır. Özellikle bilgi bolluğu, kamunun bilgi ve haberlere doğrudan erişebilme yeteneği olması ve kurumsal oyuncuların (ticari, kamusal, kâr amacı gütmeyen, aktivist) hedef kitlelerini adreslemek için haber medyasını kullanmak yerine doğrudan erişmeyi tercih etmeye başlamaları sebebiyle; bu karmaşık, değişen ortam artık habercilik dışında tutulamaz, haberci artık ‘saf izolasyon’ içinde çalışmamaktadır.

İletişim ağı haberciliğinin ne olduğu ya da ne olacağı, çoğunlukla eski ve yeni medya profesyonellerinin yetkinliklerinin yakınsamasına bağlı olarak belirlenecektir ve bu sebeple, tek bir medya biçimi, tipi ve türünden bağımsız olarak değerlendirilmelidir. Yeni habercilik sadece online habercilik değildir. Geleneksel veya klasik olarak görülebilen habercilik, günlük olaylara eleştirel bir bakış açısı vermeyi, kamusal bilgiyi toplamak, ayıklamak, düzenlemek ve yayınlamayı içerir ve demokratik bir cemiyetin kültür ve politikasında katılımcı bir kaynak olarak görev yapar. Haberciliğin bu genel kavramı tüm medyaya uyarlanabilir. Eğer kişi yukarıda özetlenen habercilikte ve cemiyetteki yapısal değişiklikleri ve gelişmeleri kabul ederse, habercilik mesleğine bakışında “yeni” veya “iletişim ağı” habercilerinin yetkinliklerini tanımlama ihtiyacını göz önüne alacaktır.

Şunu göz önünde bulundurmalıyız ki, yeni teknolojilerin interaktif özellikleri sayesinde, haberciler topluma karşı daha fazla sorumlu hale geldiler. Sitenin ziyaretçileri bilginin doğruluğu ya da geçerliliği hakkında kendileri karar verebilir duruma geldiler.

Özellikle bilgi bolluğu, kamunun bilgi ve haberlere doğrudan erişebilme yeteneği olması ve kurumsal oyuncuların (ticari, kamusal, kâr amacı gütmeyen, aktivist) hedef kitlelerini adreslemek için haber medyasını kullanmak yerine doğrudan erişmeyi tercih etmeye başlamaları sebebiyle haberci artık ‘saf izolasyon’ içinde çalışmamaktadır.

Sorumluluk uygulamasını daha da ileri götürebiliriz: bir haber öğesinin - basın bülteni, resmî açıklama, parlamentoda yapılan bir konuşma - kaynağı internette mevcut ise, ki çoğunlukla mevcuttur, haberciler bu içeriğe bir bağlantı vererek okuyucuların içeriğin aslında nasıl kullanıldığını görmelerine olanak sağlayabilirler. Aktif internet kullanıcıları konulara çeşitli kaynaklardan ve bakış açılarından bakmaya alışkındır. Giderek daha fazla kullanıcının ortamı kullanma yetkinliğine sahip olacağı varsayımıyla, haber bültenleri sürümler halinde sunulabilir ve bu sayede kullanıcıya nasıl oluşturulduklarının tarihçesini görme olanağı tanınabilir. Bu şekilde haberin yapısı günümüz habercileri için daha şeffaf, daha fazla sorumluluk içeren ve daha fazla meydan okuyan olmuştur.

Özet

Yeni medyanın ışıǵı altında ortaya çıkan medyanın özelliklerinin ve karakteristiklerinin anlaşılabilmesi.

Medyanın tabiatı, internetin gelmesi ile 4 büyük seviyede (İletişime açık, Örgütsel, Çalışma ve Kurumsal) değişikliğe uğramıştır. İnterneti diğer medyalardan ayıran başlıca özellikleri:

- Küresel ölçekte bilginin kullanımı ve dağıtımı,
- Bilginin doğrudan iletimi ve bunun sonucu olarak da haber üretim döngüsünün kısalması; üretim, dağıtım ve alım arasındaki sınırların silikleşip nispeten ucuzlaması,
- Tanıtımın ve iletimin aşırı hızı,
- İnteraktivitenin çoklu iletişim sağlaması,
- Metin, ses, resim, fotoğraf ve görüntünün bir aradılığı, kısacası multimedya,
- Hiper metin ve hiper link.

İnteraktivitenin niteliğini ve kavramlarını anlayabilmek.

İnteraktiviteyi en genel anlamında, online durumdaki kullanıcıların üçüncü partilere 'aktif' bilgi göndermesi ve aynı anda da seçtiği sitelerden bilgi elde etmek için online araştırma yapabilmesi olarak tanımlayabiliriz. Dahası, interaktivite noktadan noktaya, noktadan çoklu noktaya ve çoklu noktadan çoklu noktaya gibi dikey haberleşmenin üzerinde yatay haberleşmeye imkân verir. İnteraktivite gazeteciler ve onların izleyicileri arasındaki ilişkiyi değiştiriyor. Bununla beraber, hiper metin, linkler ve multimedya kullanarak kullanıcılarına tercihlerine göre düzenleme ve kişiselleştirme fırsatı sunuyor.

Çağdaş habercinin güncel araçlarının anlaşılması.

Habercilerin ellerindeki yeni araçlar CARR (Bilgisayar-Yardımlı Raporlama ve Araştırma) başlığı altında değerlendirilebilir. Haberciler bilgi ve iletişim sağlamak için birkaç yol kullanır. Bu yollar, haberci ve kullanıcı arasında doğrudan ya da dolaylı olarak e-posta alışverişi, haber sitelerindeki bülten panoları, yazıların altında yer alan yorum mesajları, sohbet veya forum olanakları olarak sayılabilir. Yakın geçmişte, bu tecrübeler kullanıcıların gerçek anlamda habercilik çıktılarına katılımıyla genişlemiştir. Giderek daha çok websitesi kullanıcılarına daha fazla habercilik yapabilmeleri, materyal ekleyebilmeleri için imkan sağlamaktadır. Akılda tutulmalıdır ki İnternet 7-24 süren klasik haber yapım döngüsünü değiştir-

miştir. Bu aşırı ritim ve çapraz kontrol etme sürecinin kısalması sebebiyle, habercilerin online ortamdan edindikleri bilginin geçerliliğini kontrol etmeleri için şu dört kriteri akıllarında tutmalılar: yetkinlik, doğruluk, gerçeklik ve nesnellik.

Habercilik mesleğine sosyal medyanın katılımını kavramak.

Çağdaş habercilerin yeni teknik yetilere sahip olmaları gerekir, örneğin bilgi toplamada yeni yollar, online veri tabanı oluşturma, sosyal ağlar üzerinden haberleşme, internette araştırma ve işbirliği için e-posta ve sohbet programlarını kullanmak gibi. Haberciler sadece kalem değil, notepad ve dijital kayıt cihazı da taşımalıdır. Facebook hesaplarını kontrol etmek, flickrda fotoğraf paylaşmak ve twittera yeni yorumlar yollamak için dizüstü bilgisayarları, netbooklar, yeni teknoloji cep telefonları kullanmalılar. Sosyal medya bilgi edinmek, kaynakların derinine inmek ve güncel mesajlar ile hedef kitlenin anında bilgilendirilmesi gibi özellikleriyle haberciler için önem arz etmektedir.

Haberciler ve kitle arasındaki yeni ilişkinin gelişmesini değerlendirebilmek.

Ağ haberciliği, kullanıcı ve haberci arasındaki temel ilişkiyi değiştirmektedir. Kullanıcılar ve bilgi sağlayıcılar arasındaki güç ilişkisinin kayması da mesleği tümünden etkilemektedir. Bu değişen ilişkiyi 3 seviyede ele alabiliriz: teknolojik, sosyo-kültürel ve profesyonel. Habercilik mesleği seviyesinde, tedarikçi ve kullanıcı arasındaki ilişkinin kullanıcı lehine kaydığını ve eski ilişkideki bu değişikliğin bilgi tüketicisinin kurtuluşuna doğru ilerlediğini görmekteyiz.

Habercilik mesleğinin gelecekteki gelişiminin farkında olmak.

Yarının habercisi, teknoloji ve toplum, haber ve analiz, belirtim ve seçki, yönlendirme ve araştırma arasındaki karmaşık ortamda bir düğüm olarak hizmet veren bir profesyonel olacaktır. Özellikle bilgi bolluğu, kamunun bilgi ve haberlere doğrudan erişebilme yeteneği olması ve kurumsal oyuncuların (ticari, kamusal, kâr amacı gütmeyen, aktivist) hedef kitlelerini adreslemek için haber medyasını kullanmak yerine doğrudan erişmeyi tercih etmeye başlamaları sebebiyle gazeteci artık 'saf izolasyon' içinde çalışmamaktadır. Yeni teknolojilerin interaktif özellikleri ile haberciler kamuya karşı daha sorumlu hale geldiler.

Kendimizi Sınayalım

1. İnteraktivite aşağıdakilerden hangisini sağlar?
 - a. Noktadan çoklu noktaya yatay iletişim
 - b. Mümkün olan tüm yönlerde yatay iletişim
 - c. Çoklu noktadan çoklu noktaya dikey iletişim
 - d. Paylaşımın olmadığı iletişim
 - e. Noktadan noktaya, noktadan çoklu noktaya ve çoklu noktadan çoklu noktaya dikey iletişim.
2. Geleneksel medya kendi sayfalarını aşağıdakilerden hangisi ile geliştirir?
 - a. İsteğe göre düzenlenmiş ama interaktif araçlar
 - b. İnteraktif ve kişiselleştirme araçları
 - c. Kişiselleştirilmiş ama isteğe göre düzenleme araçları
 - d. İnteraktif ama isteğe göre düzenleme araçları
 - e. Yerleşik, kullanılagelen araçlar
3. 'Multimedya' kavramı aşağıdakilerden hangisini kapsar?
 - a. Resim ve fotoğrafları
 - b. Ses, görüntü ve metni
 - c. Bağlantıları
 - d. Resim ve fotoğraflar; metin, ses ve görüntüyü
 - e. Resim, fotoğraflar, metin, ses, görüntü ve bağlantıları
4. I. Sohbet
II. Forum
III. Eposta
IV. İlan panosu
Yukarıdakilerden hangileri ile haberciler okuyucu/kullanıcı ile iletişime geçebilir?
 - a. Yalnız I
 - b. Yalnız III
 - c. II ve III
 - d. I, II ve III
 - e. I, II, III ve IV
5. Gazetenin üretim döngüsünde olaylar ne zaman habere dönüşür?
 - a. Her 2 saatte bir
 - b. Her saat başı
 - c. Her 12 saatte bir
 - d. Her 24 saatte bir
 - e. Her an
6. İnternette haber üretim döngüsü hangi sıklıkla değişir?
 - a. Her 24 saatte bir
 - b. Her 12 saatte bir
 - c. Her 2 saatte bir
 - d. Her saat başı
 - e. Her an
7. İnternette elde edilen bilginin kontrolü için gerekli dört ölçüt aşağıdakilerden hangisinde birlikte verilmiştir?
 - a. Yetkinlik, öznellik, doğruluk ve gerçeklik
 - b. Nesnellik, Yetkinlik, öznellik ve doğruluk
 - c. Yetkinlik, doğruluk, gerçeklik ve nesnellik
 - d. Yetkinlik, nesnellik, gerçeklik ve tarafsızlık
 - e. Yetkinlik, tarafsızlık, doğruluk ve gerçeklik
8. I. Youtube
II. Twitter
III. MSN chat
Yukarıdakilerden hangisi sosyal platformlara aittir?
 - a. Yalnız I
 - b. Yalnız II
 - c. Yalnız III
 - d. I, ve II
 - e. II ve III
9. İnternete bağlı teknolojileri kullananlar aşağıdakilerin hangisinde tam ve doğru olarak tanımlanmıştır?
 - a. Bilgi araştıranlar
 - b. Bilgi sağlayanlar
 - c. Bilgi destekçileri
 - d. Hiç aktif olmazlar
 - e. Hem bilgi araştıran hem de bilgi sağlayan
10. Yeni teknolojiler göz önünde bulundurulduğunda habercilerin ve halkın sorumluluğu ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?
 - a. Haberciler halktan daha çok sorumludur.
 - b. Haberciler halktan daha az sorumludur.
 - c. Halk habercilerden daha çok sorumludur.
 - d. Halk habercilerden daha az sorumludur.
 - e. Haberciler de halk da aynı sorumluluğu taşırlar.

Okuma Parçası

Medya nereye gidiyor!

17 Ocak 2010 13:18

Buyurun size “Tavuk mu yumurtadan, yumurta mı tavuktan” sorusu kadar klasik olmaya namzet bir soru daha: “Yazılı medya mı, dijital medya mı?”Şermin Terzi’nin haberi...

Vuslat Doğan SABANCI (Hürriyet Gazetesi İcra Kurulu Başkanı)

Haberin tüketicisi artık haberin kaynağını daha çok hissetmek istiyor

KAĞIT-İTERNET REKABETİ YOK

Yazılı basın ve dijital medya rekabeti olduğunu kesinlikle düşünmüyorum. Dijital medya yazılı basını uzatıyor, çeşitlendiriyor, büyütüyor, daha fazla yere götürüyor, konuşturuyor, dillendiriyor, koku veriyor. Eğer daha bu işin başında bununla barışır ve bunu kabul edersek vizyonumuz çok açık. Yapabileceklerimizin, gazetecilik olarak ulaşabileceklerimizin, söyleyeceklerimizin sınırı yok. Bu bir dönem ve sancılı bir dönem olacak. Çünkü bu işin ekonomisi, hayal ettiğimiz ve gerçekleştirdiğimiz sürece aynı anda para kazandırmıyor. Ama mutlaka buradan para kazanmaya başlayacağımızı düşünüyorum.

OKUR 1 SAAT BİLE BEKLEMEK İSTEMİYOR

Gazetecilik olarak ortaya koyduğumuz önemli bir değer var. Bu değer, sadece internet sitelerinde her yerden haberleri toplayarak ve masa üstünde eğip bükerek yayınlamasının doğru olmadığını düşünüyorum. Dijital haberlerin verildiği mecralarda da, mutlaka ve mutlaka Hürriyet Gazetesi gibi, büyük haber ajansları gibi gerçekten haberin kaynağına giden, güvenilir ve doğru bir şekilde veren, iyi analiz eden, iyi aktaran gazetecilere ve haberlere ihtiyacımız var. Okur bu mecraya dönecek ama sadece güvenilir, sadece daha iyi ve daha dar kapsamlı yazılmış bir haber için 24 saat beklemek de istemiyor. Bırakın 24 saati, saat başı bile değil, anında bilmek istiyor...

FATİH ÇEKİRGE (Hürriyet İnternet Genel Yayın Yönetmeni)

Kendini anlatan yazarlar uzun yorumlar demode olacak

- Kendini anlatan yazarlar, uzun yorumlar yazan köşe yazarları ve uzun yapılan röportajlar kesinlikle demode olacak. İnsanların öykülerini, kısa ve kararlı cümlelerle anlatan soru cevaplar moda olacak.
- İnteraktif yazarlar gelecek ve kuru habercilik demode olacak. Analiz habercilik özellikle öne çıkacak. “Bu haber ne anlama geliyor?” sorusuna, haberin içinde cevap bulan okur, o tür haberciliği moda haline getirecek.
- Haber analizleri köşe yazarlarına kalmayacak. Yazılı basının ağırlığı devam edecek. Ancak dijital medya artık “Yeni medya” dediğimiz mobil habercilik, dizüstü habercilik, WEB TV haberciliği kavramıyla yer değiştirecek.
- Anında ve nerede istersen dilediğin haberleri alma özgürlüğü veren, SMS haberciliği gelecek. Bir olayla ilgili bir yazar yorum yaptığında, anında okuyucunun cep telefonuna gidecek. Yani yeni medya, yalnız ertesi gün kağıdı bekleyenlerin değil, anında ve istediği oranda istediği tür haberi ve yorumu, her türlü iletişim kanalından alan okurların interaktif dönemi olacak...

Prof. Dr. YASEMİN İNCEOĞLU (Galatasaray Üniversitesi İletişim Fakültesi Öğretim Üyesi)

Dijital medyanın en önemli silahı “öteki”lere sesini duyurma imkânı vermesi

- İnternet medyası, insanlara üretici olma imkanını veriyor. Sokaktaki insan sesini duyurabiliyor. Ama internet haberleri alternatif üretmediği gibi, kaynak göstermeden kopyalıyor ve tekrar haberler kullanıyor. Tabii ki dijital medyanın avantajları büyük; hız, ucuzluk, özgürlük, etkileşimlilik, katılımcılık, sürekli güncellenebilme vs. ama internet ortamında dolaşan enformasyonun büyük bir bölümü asparagas (yüzde 90’ı).
- Tüm dünyada basın, kadın ve gençlerden tiraj artırmaya bakıyor. Dijital medyanın en önemli silahı, “öteki”lere seslerini duyurma imkânı vermesi. Medyada kadınlar, çocuklar, gençler, etnik azınlıklar, LGBTT’ler (lezbien, gey, biseksüel, travesti ve transseksüel) ya hiç temsil edilmiyorlar ya da eksik veya çarpıtılarak konu ediliyorlar. Yurttaş gazeteciliğinde yurttaşlarla ilgili haberleri yaparken haber kaynağı olarak onlara başvuruluyor ve cinayet, te-

cavüz, işsizlik gibi konuları onların ağzından dinliyorsunuz. Klasik 5n 1k'da (*) çok nadir olarak irdelenen “neden” sorusuna yanıtlar aranıyor.

- Günümüz gösteri toplumunda her şey gibi haber de seyirleşiyor. 1980 sonrası hazcılık, ben-merkezcilik, popülizm, gusto, şöhret, gurme, kaliteli yaşam, rafine, seçkincilik, değişim, özel alanın kamusala taşınması türünden kavramlar moda oldu.

(*) 5n 1k: Haberin öğelerini oluşturan “ne, ne zaman, nerede, nasıl, neden, kim” sorularını içeren gazetecilik terimi...

PELİN ÖZKAN (MediaCat Yayın Yönetmeni)

Yalın, kısa ve öz içerik her zaman iş yapacak

- Hızlı tüketim çağında yaşıyoruz. Dolayısıyla medya tüketim alışkanlıkları da hızla değişiyor. Özellikle dijital iletişim teknolojilerinin gelişmesi, medya tüketim alışkanlıklarını çok etkiledi. Bu kadar yoğun tempo içinde medyada sadelik, basitlik ve kısa içerikler daha çok ilgi görecek. Yani karmaşıklık, uzunluk demode; basitlik, yalınlık, kısa ve öz içerik moda. Zamanımız az, tempomuz yüksek. Daha kolay anlayacağımız içerikler her zaman iş yapar. Tüm medyalar için geçerli bu.
- İnternet ve dijital mecralar tabii ki bir medya olarak kendi yerini bulacak, gittikçe de daha önemli hale gelecek.
- Ancak bu, diğer mecraların gereksizleşeceği anlamına gelmiyor. Örneğin, internette video tüketiminin artması, artık filmlerin ve dizilerin de internetten kolayca izlenebilmesi, televizyonu öldürmeyecektir. Çünkü sayısız içerik seçeneği arasından, bize belirli bir içerik demeti oluşturup sunan televizyonların, hâlâ değerli bir fonksiyon olarak televizyonları ayakta tutmaya yeteceğini düşünüyorum. Televizyon çıktı diye hayatımızdan sinemayı çıkarmadık ya da radyoyu silip atmadık.
- İnternet ve dijital mecraların gücü o kadar da büyük bir tehdit olarak görülmemeli. Sonuçta orada çok büyük bir ekonomik boyut yaratmak hiç mümkün gibi görünmüyor. Gazetelerin yapacağı en iyi şey ise, bence yollarına birer gazete değil de birer marka olarak devam etmeleridir. Bence Hürriyet buna ilk uyanan gazete oldu.

...

Kaynak: <http://www.gazeteguncel.com/haber-Medya-nereye-gidiyor-10498/> Erişim: 14.05.2010

Kendimizi Sınavalım Yanıt Anahtarı

1. b	Yanıtınız yanlış ise “Yeni İletişim Şekilleri ve İnteraktivite” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
2. b	Yanıtınız yanlış ise “Yeni İletişim Şekilleri ve İnteraktivite” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
3. d	Yanıtınız yanlış ise “Yeni İletişim Şekilleri ve İnteraktivite” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
4. e	Yanıtınız yanlış ise “Haberin Değeri, Haberin Gündemi ve Yeni İletişim Teknolojilerinin Objektifinden Haberin yayılımı - Çağdaş Haberciler için Araçlar” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
5. d	Yanıtınız yanlış ise “Haberin Değeri, Haberin Gündemi ve Yeni İletişim Teknolojilerinin Objektifinden Haberin Yayılımı - Çağdaş Haberciler için Araçlar” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
6. e	Yanıtınız yanlış ise “Haberin Değeri, Haberin Gündemi ve Yeni İletişim Teknolojilerinin Objektifinden Haberin yayılımı - Çağdaş Haberciler için Araçlar” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
7. c	Yanıtınız yanlış ise “Haberin Değeri, Haberin Gündemi ve Yeni İletişim Teknolojilerinin Objektifinden Haberin yayılımı - Çağdaş Haberciler için Araçlar” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
8. c	Yanıtınız yanlış ise “Haberciliğe Yönelik Tekrarlar: Yeni Sosyal Medyayı Kullanarak Hikayeye Ulaşmak” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
9. e	Yanıtınız yanlış ise “Toplum için Toplum ile Çalışmak” konusunu yeniden gözden geçiriniz.
10. a	Yanıtınız yanlış ise “Haberciliğin İşlevi ve Habercilik Mesleğinin Geleceği” konusunu yeniden gözden geçiriniz.

Sıra Sizde Yanıt Anahtarı

Sıra Sizde 1

İnternetin, devrimsel karakteri ve harekete geçiren gücü olarak da bilinen en temel özelliği interaktivitedir. İnteraktivite en genel anlamda, çevrimiçi durumdaki kullanıcıların üçüncü partilere 'aktif' bilgi göndermesi ve aynı anda da seçtiği sitelerden bilgi elde etmek için online araştırma yapabilmesi olarak tanımlayabiliriz. Kısacası, interaktivite noktadan noktaya, noktadan çoklu noktaya ve çoklu noktadan çoklu noktaya gibi dikey haberleşmenin üzerinde yatay haberleşmeye imkan verir. Çok yönlü ve çok taraflı, hatta çok buyutlu bir haberleşmeden bahsetmiş oluruz.

Sıra Sizde 2

İnternet'teki habercilikten bahsettiğimizde interaktif unsur önemli olmaktadır. Yüksek hızlarda haber dağılımı sağlaması, yazı işleri sürecini hızlandırması ve asıl önemlisi okuyucuyu/kullanıcıyı habercilik deneyiminin bir parçası haline getirmesi açısından interaktivite haberciliğe yakından bağlıdır. Bu birkaç yol ile yapılabilir. Haberci ve kullanıcı arasında doğrudan ya da dolaylı olarak, e-posta alışverişi yoluyla, haber sitelerindeki bülten panoları yoluyla, yazıların altında yer alan yorum mesajları yoluyla, sohbet veya forum olanakları yoluyla olabilir.

Yararlanılan Kaynaklar

- Hall, J. (2001). **Online Journalism**, London: Pluto Press
- Lievrouw, L. A. & Livingstone, S. (eds) (2002). **Handbook of New Media: Social Shaping and Consequences of ICTs**, SAGE Publications.
- Pavlik, J. V. (2001). **Journalism and New Media**, Columbia University Press.